

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Anca ȘERBAN

Ana-Maria BARĂU

Roxana CIOBANU

Iuliana BĂIAȘU

Limba literatura română

Manual pentru clasa a V-a

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ. MANUAL PENTRU CLASA A V-A

Editor: dr. Costin DIACONESCU

Referenți științifici: conf. univ. dr. Vasile MOLAN
conf. univ. dr. Daniel CRISTEA-ENACHE
prof. gr. I Luminița PREDA

Layout și tehnoredactare: Roxana CIOBANU

Ilustrator: Simona IACOBINI

Coordonator tehnic și IT: Răzvan SOCOLOV

Credite foto: Dreamstime

Credite planșe: Sol 90 Images (pag. 10-11, 18-19, 102, 107)

Credite materiale video: Dreamstime, Videoblocks, Audioblocks,
arhiva CD PRESS

Credite foto pentru reproducere după picturi: Wikimedia Commons
(pag. 21, 29, 32, 57, 66, 93, 113, 149, 157, 173)

© Copyright CD PRESS 2017

Această lucrare, în format tipărit și electronic, este protejată de legile române și internaționale privind drepturile de autor, drepturile conexe și celelalte drepturi de proprietate intelectuală. Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reproducă, stocată ori transmisă, sub nicio formă (electronic, fotocopiere etc.), fără acordul expres al Editurii CD PRESS.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Limba și literatura română / Anca Șerban, Roxana Ciobanu, Ana-Maria Barău, Iuliana Băiașu. - București : CD PRESS, 2017

Conține bibliografie
ISBN 978-606-528-366-4

I. Șerban, Anca
II. Ciobanu, Roxana
III. Barău, Ana-Maria
IV. Băiașu, Iuliana

811.135.1
821.135.1.09

Editura CD PRESS

București, str. Logofătul Tăutu nr. 67, sector 3, cod 031212
Tel.: 021.337.37.17, 021.337.37.27, 021.337.37.37 Fax: 021.337.37.57
e-mail: office@cdpress.ro • www.cdpress.ro • Editura CD PRESS

Comenzi:

 manuale@cdpress.ro 021.337.37.37

 www.cdpress.ro

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro
REVISTE • CARTE ȘCOLARĂ •
MANUALE DIGITALE • DOTĂRI ȘCOLARE

Prima alegere în domeniul produselor și al proiectelor
educaționale românești de calitate pentru școală și familie

Inspectoratul Școlar al Județului/Municipiului

Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

SRTv este producător și titular al drepturilor de proprietate intelectuală asupra videoclipurilor inserate în varianta digitală a manualului (I.L. Caragiale, *Bubico*, p. 103; M. Eminescu, *Revedere*, p. 154; I. Creangă, *Casa din Humulești*, p. 159).
Videoclipurile au fost realizate de Televiziunea Română.

Scanează codul și consultă catalogul complet de titluri al Editurii CD PRESS.

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată, să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian! [...]

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți. [...]

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Deșteaptă-te, române! este Imnul Național al României din decembrie 1989.
Andrei Mureșanu a scris aceste versuri în anul 1848, cu titlul *Un răsunet*.
Accesează varianta digitală a manualului pentru a asculta Imnul Național al României.

PREZENTAREA MANUALULUI

Salut! Eu sunt **Dexi!**
Iar ea este sora mea ...

... **Flexi**. Și suntem
două suriccate super!

Mulțumesc, **Flexi!** Tocmai ce ai încălcat
câteva reguli elementare de comunicare!

Mulțumesc, **Flexi!** Ești o drăguță! Așadar, dragii mei, iată ce trebuie să știți despre **varianta tipărită** a manualului de Limba și literatura română, clasa a V-a!

Pagini-model pentru lectură

Text-suport

Numărul unității de învățare

Zonă de captare a atenției

Date despre autor

Întrebări pentru lectură predictivă

Activități specifice, care verifică înțelegerea textului-suport

Activități care permit explorarea textului-suport și formarea competențelor specifice

Explicarea unor cuvinte care ajută la înțelegerea textului

Explicații privind formarea unor cuvinte sau privind schimbările de sens ale unor cuvinte

Informații utile privind opera, epoca în care a fost scrisă etc.

Pagini-model pentru comunicare orală/redactare/elemente de construcție a comunicării

Zonă de învățare prin descoperire

Cunoștințe de reținut privind conținutul

Activități variate propuse în vederea fixării noului conținut

Conținutul nou

Situație de comunicare care ajută la înțelegerea noului conținut

Rubrică de semnalare a unor situații speciale privind conținutul nou

Pagină-model pentru evaluarea cunoștințelor

Text-suport

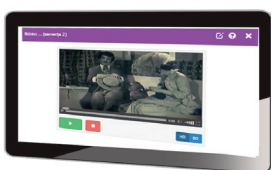
Itemii de evaluare care acoperă întreaga gamă a tipologiei itemilor: obiectivi, semiobiectivi, subiectivi

Barem de evaluare

În plus, pe CD găsești **varianta digitală** a manualului, completată cu numeroase activități multimedia de învățare (AMII), descrise mai jos!

ACTIVITĂȚI MULTIMEDIA ANIMATE

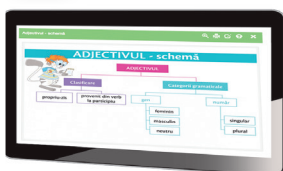

Materiale video pentru textele-suport

Materiale video pentru fixarea unor conținuturi noi

ACTIVITĂȚI MULTIMEDIA STATICE

Planșe didactice pentru fixarea unor conținuturi noi

ACTIVITĂȚI MULTIMEDIA INTERACTIVE

Jocuri, exerciții, teste de evaluare variate și foarte antrenante

Iată ce **competențe** îți vei forma până la finalul călătoriei noastre prin minunata lume a manualului de Limba și literatura română!

1 PARTICIPAREA LA INTERACȚIUNI VERBALE în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral

- ★ Identificarea temei, a unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate.
- ★ Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/ciute.
- ★ Identificarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare.
- ★ Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, folosind strategii simple de ascultare activă și manifestând un comportament comunicativ politicos față de interlocutor(i).

2 RECEPTAREA TEXTULUI SCRIS de diverse tipuri

- ★ Identificarea informațiilor importante din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale.
- ★ Identificarea temei și a ideilor principale și secundare din texte diverse.
- ★ Formularea unui răspuns personal și/sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare.
- ★ Manifestarea interesului și focalizarea atenției în timpul lecturii unor texte pe teme familiare.
- ★ Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire.

3 REDACTAREA TEXTULUI SCRIS de diverse tipuri

- ★ Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate.
- ★ Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene, scheme.
- ★ Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității.
- ★ Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire.

4 UTILIZAREA CORECTĂ, ADECVATĂ ȘI EFICIENTĂ A LIMBII în procesul comunicării orale și scrise

- ★ Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative.
- ★ Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative.
- ★ Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază în interacțiunea verbală.
- ★ Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții.

5 EXPRIMAREA IDENTITĂȚII LINGVISTICE ȘI CULTURALE PROPRII în context național și internațional

- ★ Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi.
- ★ Identificarea unor valori culturale promovate în textele autorilor români din diferite perioade istorice.

Cuprins

Unitatea 1 Aventura cunoașterii de sine

(Recapitulare inițială)

- Textul literar în proză: *Aventurile lui Pâlpâilă* de Adina Popescu 8
- Textul nonliterar: *De la balaurii din poveste la dinozaurii de odinioară* 10
- Textul literar în versuri: *Cu ochii larg deschiși* de Petre Ghelmez 12
- Comunicare: Condiții de realizare a comunicării 14
- Evaluare inițială 15
- Atelier de creație: *Jurnalul de lectură* 16

Unitatea 2 Fascinația cărții

- Textul nonliterar: *Istoria cărții* 18
- Comunicare: Roluri în comunicare. Acte de limbaj 20
- Alfabetul limbii române. Tipuri de sunete 23
- Silaba. Accentul 25
- Cuvântul-cheie. Tema. Planul simplu de idei: *Secretul anticarului* de Ioana Pârvolescu 26
- Cuvântul, unitate de bază a vocabularului 30
- Sinonimele. Antonimele 31
- Câmpul lexical 32
- Consolidare: fonetică și vocabular 33
- Textul literar narativ. Planul dezvoltat de idei: *Făt-Frumos Măzărean* de Mihail Sadoveanu 34
- Recapitulare 38
- Evaluare 40
- Din tainele scrisului: *Un musafir nepoftit* de Petre Ghelmez 41
- Verbul, nucleul comunicării 44
- Modurile verbale 45
- Modul indicativ 46
- Verbe auxiliare: *a avea, a vrea și a fi* 52
- Consolidare: verbul 53
- Enunțul. Tipuri de enunțuri. Punctuația enunțurilor 54
- Predicatul 56
- Recapitulare 58
- Evaluare 61
- Atelier de creație: *Redactarea unui text pe o temă preferată* 62

Unitatea 3 Poveștile iernii

- Textul literar narativ. Narațiunea. Timp și spațiu: *Ninge* de Ion Agârbiceanu 64
- Comunicare: Exprimarea emoțiilor 70
- Textul nonliterar: Buletinul meteo 71
- Substantivul 72
- Articolul hotărât și articolul nehotărât 75
- Textul literar narativ. Acțiunea: *Moș Crăciun a fost răpit!* de L. Frank Baum 77
- Redactare: Etapele redactării unui text narativ 81
- Subiectul 82
- Acordul dintre subiect și predicat 84
- Textul literar narativ. Personajul. Comparația: *Zâna-Munților* cules de Petre Ispirescu 86

- Redactare: Prezentarea unui personaj 93
- Recapitulare 94
- Evaluare 97
- Atelier de creație: *Prezentarea unui obicei de iarnă* 98

Unitatea 4 Călătorie și aventură

- Textul literar narativ. Dialogul: *Bibico* . . . de I.L. Caragiale 100
- Comunicare orală: Elemente paraverbale și nonverbale 106
- Posibilități combinatorii ale substantivului 108
- Prepoziția 109
- Textul literar descriptiv. Procedee de expresivitate: *Rapsodii de primăvară* de George Topîrceanu 110
- Textul nonliterar descriptiv: *Cocorul* 114
- Adjectivul. Gradele de comparație ale adjectivului 116
- Articolul demonstrativ 119
- Textul nonliterar: Elemente de interculturalitate: *Sulina* 120
- Jurnalul de călătorie: *Atras de necunoscut* 122
- Banda desenată: *Călătorie cu peripeții* 124
- Atributul 127
- Consolidare: adjectivul, articolul demonstrativ, atributul 129
- Modele culturale: *Odiseea*, adaptare după Homer 130
- Modele comportamentale: *Ulise cel înțelept* 133
- Recapitulare 134
- Evaluare 137
- Atelier de creație: Scrierea imaginativă – *Călător cu Orient Express* 138

Unitatea 5 Prietenie

- Impresii de lectură: *Micul prinț* de Antoine de Saint-Exupéry 140
- Pronumele personal. Pronumele personal de politețe 144
- Strategii de interpretare: *Heidi, fetița munților* de Johanna Spyri 148
- Numeralul. Numeralul cardinal și ordinal 152
- Textul literar în versuri. Poezia și muzica: *Revedere* de Mihai Eminescu 154
- Textul nonliterar narativ: *Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă* 158
- Propoziția simplă și propoziția dezvoltată 160
- Portretul: *A fost odată* de Cella Delavrancea 161
- Comunicare: Citirea instrucțiunilor 163
- Recapitulare 164
- Evaluare 167
- Atelier de creație: *Realizarea unui autoportret* 168

Unitatea 6 Am învățat în clasa a V-a

(Recapitulare finală)

- Textul literar narativ: *Aventurile lui Tom Sawyer* de Mark Twain 170
- Textul literar descriptiv: *Fiind băiet păduri cutreieram* de Mihai Eminescu 172
- Textul nonliterar: Articolul de enciclopedie: *Dacia* 174
- Evaluare finală 175
- Bibliografie selectivă 176

Aventura cunoașterii de sine

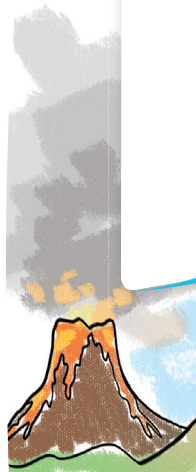
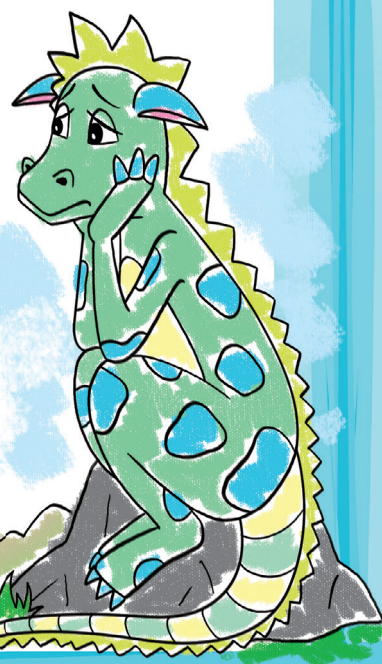
În această unitate
îți vei aminti:

- ✓ să identifici spațiul, timpul și personajele care participă la acțiune;
- ✓ să recunoști secvențele în care apar povestirea și dialogul;
- ✓ să faci deosebirea dintre un text în proză și unul în versuri;
- ✓ să diferențiezi un text literar de unul nonliterar;
- ✓ să recunoști condițiile realizării unei comunicări.

Atelier de creație

La această rubrică (pag. 16),
îți propunem proiectul
Jurnalul de lectură.
Mult succes!

Aventurile lui Pâlpâilă

de Adina Popescu

Te provoc!

- 1 Prezintă colegilor trei tră-sături care consideri că te reprezintă.
- 2 Caută în *Dicționarul explicativ al limbii române* semnificația cuvintelor: *presă, reporter, jurnalist, redactor*.

Adina Popescu –

s-a născut în București, în anul 1978. Deși a terminat Facultatea de Regie și Film, a lucrat în domeniul presei ca reporter și jurnalist, apoi ca redactor. Iubește copiii și, de aceea, a scris pentru ei: *Doar un zbor în jurul lumii* (1999), *Miriapodul hoinar și alte povestiri* (2007), *Mari povești românești pe înțelesul celor mici* (2008), *O istorie secretă a Țării Vampirilor* (2013).

Înainte de lectură

- 3 Ce îți sugerează titlul textului scris de Adina Popescu?
- 4 Ce semnificație are cuvântul *a pâlpâi*?
- 5 Observă imaginea care însoțește textul dat. Ce legătură poți stabili între imagine și text?

Odată, nu chiar demult, mai degrabă în zilele noastre, în Țara Balaurilor, ce se află dincolo de Munții Uriașilor, pe Tărâmul Celălalt, s-a născut un pui de balaur care era altfel decât cei din neamul său. Părinții, un balaur solzos și puternic și o bălăuriță cochetă, cu vreo șapte capete coafate și cochete, și-au dat seama de asta încă de pe vremea când balaurul era în fașă, dar n-au spus nimănui, ca nu cumva să se facă de râs. Bebelușul-balaur râdea în fiecare dimineață la soare, un fapt neobișnuit, căci se știe că, de când lumea, balaurii preferă întunecimile nopților fără lună. Nu-i plăcea să i se facă baie în jar încins și nici să doarmă încolăcit pe vreo comoară, așa cum făceau toți balaurii respectabili.

Când a crescut ceva mai mare, puiul de balaur a început să se comporte din ce în ce mai ciudat: iubea florile, iarba cea verde, cântul păsărelelor. Își petrecea serile privind melancolic cerul înstelat. Se apucase chiar să scrie versuri. Toate acestea și multe altele îi îngrijorau până peste poate pe părinții săi, mai ales că, precum se știe, balaurii sunt niște făpturi urăcioase și lipsite de sensibilitate.

Toți ceilalți pui de balaur își băteau joc de puiul nostru și-l credeau un soi de papă-lapte. Într-o zi l-au provocat la un concurs de scos flăcări pe nări, talent pe care balaurii îl au de obicei din naștere. Puii obișnuiți și-au demonstrat din plin această calitate: deși nu erau mai înalți decât o casă cu un singur nivel, dacă se concentrau, reușeau să sece un iaz, să incendieze o pădure de puieți de brazi și să aprindă un hambar cu fân cu flăcările lor. Scurpau foc așa cum anumiți oameni prost-crescuți scupă coji de semințe.

Veni și rândul puiului cel gingaș să arate de ce este în stare. Se concentrează până când simți cum îi plesnește capul (căci nu

Înțeleg textul!

- 6 Răspunde la următoarele întrebări:
 - a) Unde se afla Țara Balaurilor?
 - b) Cum arătau părinții puiului de balaur?
 - c) Ce provocare primește micul balaur?
 - d) Ce hotărâre ia Pâlpâilă, după ce pierde provocarea celorlalți balauri?
 - e) Cum credea Pâlpâilă că poate învăța să scuipe foc?
 - f) Cum îi ajută Pâlpâilă pe oameni?
 - g) De ce plânge Pâlpâilă, după ce salvează satul de la incendiu?
 - h) Ce sfat îi dă băiatul prietenului său?

Explorez textul!

- 7 Împarte textul pe fragmente.
- 8 **Activitate în grup** Povestești oral, în șir, întâmplările din fiecare fragment.
- 9 Formulează în scris ideile principale, așa cum se desprind din fragmentele stabilite. Vei avea în vedere:
 - cuvintele care răspund la întrebările **cine face?**, **ce face?**
 - locul, **timpul**, **cauza acțiunii**, **etapele desfășurării acțiunii**
 - redactarea scurtă și clară a ideii.
- 10 Notează, pe caiet, personajele textului.
- 11 Precizează trei caracteristici ale lui Pâlpâilă.
- 12 Transcrie secvențele în care este prezentat comportamentul diferit al micului balaur.

avea decât unul) și scoase pe nări ... trei firișoare firave de fum. Tot de-acolo răsări o flăcăruiță albastră, care pâlpoi puțin, apoi se stinse.

Ceilalți pui râdeau în hohote de neputința sa.

— Asta-i tot?! zise cu înfumurare un pui cu nouă capete din care ieșeau scânteii. Halal balaur!

— Doar o flacăra pâlpoiitoare, care n-ar putea să aprindă nici măcar o mână de vreascuri! zise disprețuitor altul. De acum încolo Pâlpoiă o să-ți rămână numele!

Puiul de balaur se rușină și începu să între la griji. „Cum voi putea să mă lupt cu Făt-Frumos și cu alți voinici, dacă focul dinăuntru meu e stins? Cum voi putea să apăr comoara ce-mi va fi hărăzită?”, se întreba el, deși, fie vorba între noi, n-avea niciun chef să se lupte cu nimeni, căci era împotriva violenței, și nici să apere vreo comoară. Mai degrabă ar împărți-o cu alții, deoarece nu era un balaur lacom. Văzând că nu se simte bine printre ai săi, Pâlpoiă hotărî să-și ia lumea în cap.

— Poate voi învăța pe alte meleaguri cum să scuipe foc și fum! zise el în timp ce se îndrepta spre tărâmul oamenilor. [...]

[Pâlpoiă ajunge, în drumul său, la un vulcan și îi vine ideea de a se stabili în craterul lui pentru a-i înghiți lava. Oamenii care locuiau la poalele muntelui sunt bucuroși că nicio erupție nu le-a mai distrus casele. Totuși, Pâlpoiă rămâne același: scuipe doar fum, de aceea se hotărăște să înghită foc adevărat. Oamenii se sperie când îl văd, dar un băiețel se împrietenește cu puiul de balaur. Pâlpoiă salvează satul în timpul unui incendiu.]

Pâlpoiă începu să plângă:

— N-o să devin niciodată un balaur adevărat ... hi, hi, hi!

Băiețelul începu să-l mângâie și-i spuse:

— Tu n-ai cum să fii ca frații tăi, Pâlpoiă! Tu ești bun. Îți plac florile, cântecul de fluier, frumusețile munților. Nu poți pârjoli totul în cale, îți place să-i ajuți pe oameni ... Nu ai un suflet negru, ca ceilalți balauri ...

Pâlpoiă se opri din plâns, căci băiatul avea dreptate. Din clipa aceea simți cum i se ia o piatră de pe inimă. Într-adevăr, îi plăcea să fie bun și să îi ajute pe oameni. De aceea se hotărî să se facă pompier.

Cu ajutorul prietenului său își construiește o casă pe cel mai înalt pisc de munte și de acolo veghea asupra văilor. Cum vedea un incendiu, alerga iute să înghită focul, iar oamenii îi erau recunoscători și-l slăveau în cântecele lor.

Dicționar

hambar: magazie în care se păstrează cereale, făină.

papă-lapte: bleg, copilăros, molâu.

Repere culturale

În tradițiile populare ale unor popoare, **balaurul** este străjerul comorilor ascunse. În Occident, el păzește Lâna de Aur, iar în China – Perla.

În *Legenda lui Siegfried* supraveghează o comoară care nu este nimic altceva decât nemurirea.

Îmi amintesc!

Textul narativ se caracterizează prin:

- **acțiune**, plasată într-un anumit timp și spațiu;
- **personaje**, care participă la acțiune;
- **povestitor**, care relatează întâmplările;
- **narațiune**, prin care sunt prezentate întâmplările;
- **dialog**, care pune în relație personajele;
- **descriere**, prin care se evidențiază trăsăturile spațiului, ale personajelor sau ale obiectelor.

13 Din ce cauză este numit puiul de balaur Pâlpoiă?

14 Ce semnificație au expresiile scrise cu roz în text?

15 Găsește cuvinte cu sens asemănător pentru următoarele cuvinte din text: *concurș, să apere, lacom, pârjoli, negru*.

16 Alege, din seria dată, cuvântul cu sens potrivit celui din text al cuvântului *a răsări*: • a apărea • a se arăta • a se ivi • a se ridica • a germina • a se înălța.

17 Identifică trei structuri alcătuite din **substantiv – adjectiv/e**, după modelul: *un balaur solzos și puternic*.

18 Explică folosirea a două semne de exclamație care apar în text.

Discut cu ceilalți!

19 Explică, valorificând textul, următoarea afirmație: *Pâlpoiă este o personalitate unică, o ființă diferită de cele din neamul lui, care își găsește rostul în viață ajutându-i pe oameni*.

Scriu despre text!

20 Redactează o scrisoare adresată lui Pâlpoiă, în care să îl feliciți pentru decizia de a deveni pompier.

Cercul de lectură

Citește, din manualul digital, o altă povestire scrisă de Adina Popescu, al cărei personaj este un dinozaur.

Te provoc!

- 1 Privește imaginea alăturată. Ce știi despre animalul ilustrat?
- 2 Există filme inspirate din lumea acestor animale! Cunoști filme care le au ca personaje? Descoperă în manualul digital câteva imagini din filme.
- 3 Imaginează-ți că ai o mașină a timpului. Ți-ar plăcea să ajungi în vremea lor? De ce?

Înainte de lectură

- 4 Alege răspunsul corect.
 - a) De la balaurii din poveste la dinozaurii de odinioară este un text: literar nonliterar. Justifică-ți răspunsul.
 - b) Acest tip de text este specific unei cărți cu povești unei enciclopedii.

Înțeleg textul!

- 5 Răspunde la întrebări:
 - a) Când au trăit dinozaurii?
 - b) Ce dinozaur este descris?
 - c) Care este lungimea lui? Dar greutatea?
 - d) Cine este părintele paleontologiei?
- 6 Adevărat sau fals?
 - a) Dinozaurii sunt niște reptile uriașe. **A/F**
 - b) Paleontologia se ocupă numai cu studiul dinozaurilor. **A/F**
 - c) Cuvântul *dinozaur* înseamnă, la origine, *șopârlă mare*. **A/F**
- 7 Caută în dicționar sensul cuvântului *fossilă*. Precizează două caracteristici ale acesteia.

De la balaurii din poveste la

- Primii dinozauri care au apărut pe Pământ acum 245 de milioane de ani erau carnivori. Trăiau pe un singur continent uriaș, Pangea.
- Dinozaurii erau reptile terestre care se deplasau pe două picioare sau patru picioare.
- Reptilele care zburau și cele care trăiau în apă nu se numeau dinozauri. De exemplu, *ihtiozaurii* și *plesiozaurii* erau reptile marine, iar *pterozaurii*, reptile zburătoare.

CEL MAI MARE DINOZAU CUNOSCUT

ARGENTINOSAURUS HUINCULENSIS

Vârsta: 95 de milioane de ani

Greutate: 100 de tone

Lungime: 40 de metri

Hrană: Frunze din copaci foarte înalți

Găsit în: Neuguén, Argentina

Mussaurus este cel mai mic dinozaur cunoscut. El măsoară **20 cm**.

Cel mai rapid dinozaur, care putea atinge viteza de **70 km/h**, este *Dromiciomimus*.

CAPUL era foarte mic, fiind disproporționat în comparație cu restul corpului.

VERTEBRELE

Pentru a susține greutatea foarte mare, vertebrele sunt conectate prin articulații complexe.

GURA – dinozaurii erbivori, asemenea animalelor din zilele noastre, aveau dinții adaptați pentru mestecatul plantelor.

GÂTUL foarte lung îi ajuta să culegă frunzele din copacii foarte înalți, la care nu aveau acces alte animale.

Aveau **GASTROLITE**, asemănătoare cu cele ale crocodiilor moderni. Dinozaurii obișnuiau să mănânce pietre pentru o digestie mai bună.

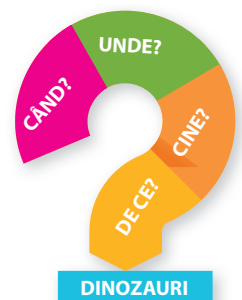
PICIOARELE DIN FAȚĂ

aveau formă de coloană, similare cu cele ale elefanților de azi.

Cauza dispariției acestor giganți este încă puternic dezbătută: **ipoteza unui cataclism** provocat de un meteorit căzut pe Pământ este prima pe listă, mai ales că în acea perioadă au dispărut și alte specii de animale.

Explorez textul!

- 8 Menționează care este diferența dintre *dinozauri* și *pterozauri*.
- 9 Numește o specie de animale din epoca noastră cu care se aseamănă dinozaurul.
- 10 Prezintă două întrebări ale cozii dinozaurilor, așa cum reies din text.
- 11 Explică rolul gâtului foarte lung al dinozaurului.
- 12 Formulează întrebări și răspunsuri legate de dinozauri, pornind de la cuvintele notate alăturat.

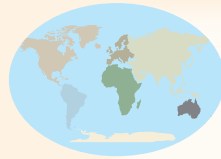
dinozaurii de odinioară

ORIGINEA NUMELOR

- Cel care le-a dat numele de *dinozauri* a fost Sir Richard Owen, părintele paleontologiei, în 1840.
- Cuvântul *dinozaur* este compus din alte două cuvinte, preluate din limba greacă veche: **DEINOS** (care înseamnă *teribil, înfricoșător*) și **SAURO** (care înseamnă *șopârlă*).
- *Paleontologia* este știința care se ocupă cu studiul complex al organismelor fosile animale și vegetale.
- Fosilele găsite i-au ajutat pe cercetători să studieze animale care au trăit acum 200 de milioane de ani, începând cu era mezozoică.

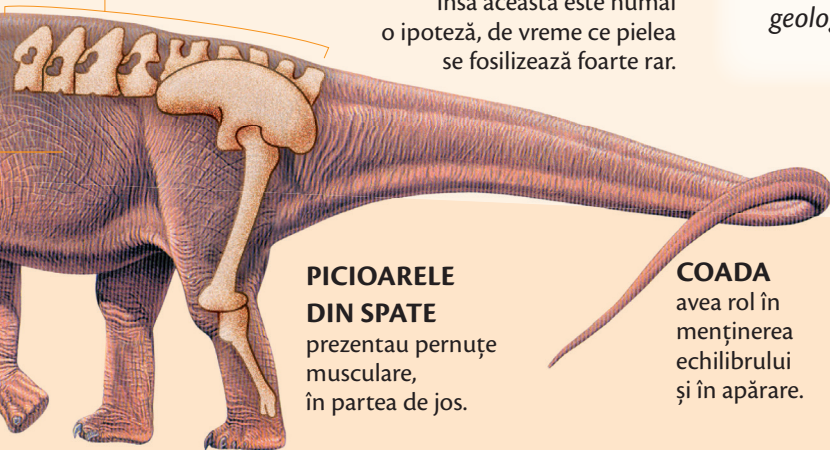

Reconstrucția dinozaurului din imagine are la bază oasele găsite în 1987, în Argentina.

PIELEA lor era foarte dură și uscată, la fel ca pielea elefanților. Însă aceasta este numai o ipoteză, de vreme ce pielea se fosilizează foarte rar.

Au fost descoperite specii de dinozauri pe toate continentele. Chiar și în Antarctica au fost descoperite oase ale unor dinozauri mici, din cretacic (perioadă geologică ce a durat 79 de milioane de ani).

PICIOARELE DIN SPATE prezentau pernuțe musculare, în partea de jos.

COADA avea rol în menținerea echilibrului și în apărare.

O altă ipoteză este că dinozaurii ar fi fost decimați de **schimbarea climei**. Alți paleontologi și geologi cred că, la baza acestei dispariții, se află gazul și praful cauzate de erupțiile vulcanice frecvente la sfârșitul cretacicului.

- 13 Găsește câte un cuvânt cu sens asemănător pentru sensul din text al cuvintelor: *trăiau, compus, rapid, să culeagă*.
- 14 Alcătuieste un enunț în care cuvântul *cap* să aibă alt sens decât cel din text.
- 15 Precizează care este diferența dintre *o catastrofă, o calamitate și un cataclism*.
- 16 Transcrie, din text: • două verbe la timpul prezent și două verbe la timpul trecut • două substantive de genul neutru și două substantive de genul masculin • două perechi substantiv–adjectiv.
- 17 **JOC** Inventează alte trei cuvinte care să se termine în *-logie*, după modelul: *paleontologie, geologie* etc. (cuvântul *logos* înseamnă, în limba greacă veche, *știință*).

Îmi exprim părerea!

- 18 Care crezi că este scopul scrierii acestui text?
- 19 Ce ai învățat nou în urma lecturii textului?

Îmi amintesc!

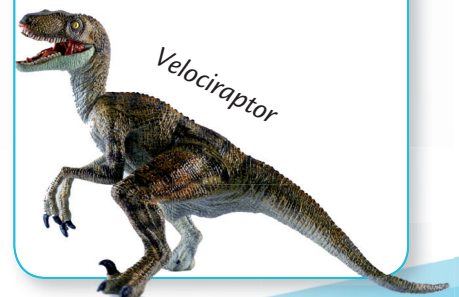
- **Textul nonliterar** oferă informații reale, verificabile prin dovezi științifice. În acest caz, textul are valoare informativă.
- Dintre trăsăturile textului nonliterar, amintim:
 - informațiile sunt prezentate cu obiectivitate și rigoare științifică;
 - vocabularul este specific temei textului;
 - cuvintele sunt folosite cu sensul lor obișnuit;
 - imaginile susțin informațiile prezentate în text.

E rândul meu!

- 20 Realizează un afiș pentru o expoziție de dinozauri.
- 21 Redactează un text scurt, de 50-70 de cuvinte, în care să îți imaginezi cum ar fi arătat astăzi dinozaurii, dacă nu ar fi dispărut.

Cercetez!

- 22 Fii chiar tu un paleontolog! Accesează manualul digital și realizează o fișă de prezentare a dinozaurului de mai jos. Prezintă colegilor tăi, într-un text de 50-80 de cuvinte, descoperirile tale.

Te provoc!

- Propune-le colegilor tăi un joc care se bazează pe atenția participanților. Explică regulile jocului.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Petre Ghelmez
(1932–2001) –
poet, scriitor
pentru copii,
publicist, editor,

născut în comuna Gogoșari,
județul Giurgiu. Dintre cărțile
publicate, amintim: *Joacă-te,*
gândule!; *Puf-Pufos, aventurile*
unui iepuraș curajos; *Cine ești,*
pasăre?; *Mânzul de vânt* (povești);
Măgărușul (povestiri);
Alfabetul vesel (versuri);
Livada Măgărușului (versuri);
Domnișoarele Zebre și alte povești;
Mogâldari etc.

Înainte de lectură

- Alege răspunsul corect. *Cu ochii larg deschiși* este un text:
 literar nonliterar.
Justifică-ți alegerea.
- Citește titlul. Ce sens dai expresiei *cu ochii larg deschiși*?

Dicționar

lunatic: somnambul.

miriște: teren agricol pe care au rămas, după recoltare, tulpinile plantelor cultivate.

Cu ochii larg deschiși

de Petre Ghelmez

Copii, acum vă propun
Jocul cel mai frumos și mai bun:
Să privim lumea cu ochii larg deschiși,
Păsările, stelele, lunatecii cași,
Țărâna, poteca, izvoarele,
Soarele,
Și tot ce ne mai înconjoară
De parcă le-am zări prima oară.

Uite, aici sub o frunză,
Descoperim o viață în formă de lăcustă,
ascunsă.

Într-un grăunte de rouă
Ard luceferii mari, câte nouă,
Sau își adună curcubeul culorile
Înainte să dea zorile.

Când bate vântul,
Copacii mătură cerul,
Dar umplu cu frunze pământul.
Prin miriștea deasă pe care o cutreier
Umblă o vioară cu nume de greier.
Intrăm în lanul de grâu
Ca-n talazurile unui pârau.
Când ieșim din marea unduitoare,
Devenim oameni de sare.

E de ajuns să deschidem ochii mari,
Ca la spectacol,
Că-n fața noastră,
S-a și-ntâmplat un miracol!

Înțeleg textul!

- Ascultă lectura-model a profesorului. Spune ce imagine deosebită din text ți-a rămas în minte.
- Recitește textul pentru a putea răspunde la următoarele întrebări:
 - Cui se adresează poetul?
 - În ce constă jocul propus?
 - Ce putem descoperi dacă privim cu atenție lumea?
 - De unde își adună curcubeul culorile?
 - Ce se întâmplă când bate vântul?

6 Completează casetele cu substantivele din poezie care denumesc aspecte din natură:

M _____	L _____
T _____	I _____
C _____	P _____
S _____	

Explorez textul!

- 7 Precizează câte strofe are poezia.
- 8 Indică numărul de versuri din penultima strofă.
- 9 Adevărat sau fals? Justifică alegerea, pornind de la text.
 - a) Cel mai interesant joc constă în studierea universului înconjurător. **A/F**
 - b) Privind cu atenție ceea ce ne înconjoară, descoperim lucruri noi, surprinzătoare. **A/F**
 - c) Copacii sunt asemănați cu niște măhuri. **A/F**
 - d) Lanul de grâu se află lângă un pârâu. **A/F**
 - e) Marea ne transformă în sare. **A/F**
- 10 Indică vocalele și consoanele din cuvintele: *acum, curcubeul, culorile, când, umblă.*
- 11 Desparte în silabe următoarele cuvinte: *ochii, grăunte, rouă, cutreier, noastră.*
- 12 Găsește cuvinte cu sens asemănător celui din text pentru: *frumos, descoperim, talazurile, s-a întâmplat.*
- 13 Precizează un cuvânt cu sens asemănător pentru substantivul *miracol.*
- 14 Numește toate semnele de punctuație folosite în text.
- 15 Explică folosirea virgulei în primul vers al poeziei.
- 16 Precizează ce parte de vorbire reprezintă cuvintele subliniate în versurile:

Când ieșim din marea unduitoare,
Devenim oameni de sare.

17 Identifică, în textul poeziei:

patru substantive care denumesc aspecte din natură

trei verbe la persoana I, numărul plural

un adjectiv care stă înaintea substantivului și două adjective care stau după substantiv

- 18 Selectează, din text, două substantive la numărul singular și două la numărul plural.
- 19 Identifică predicatul și subiectele din strofa a treia.
- 20 Textul a fost scris pentru a-l emoționa pe cititor. Găsește în text versuri care să susțină afirmația.

Îmi amintesc!

- Într-un **text literar**, autorul creează un *univers imaginar* printr-o *îmbinare neobișnuită de cuvinte*, numită *limbaj artistic*.
Scris în versuri sau în proză, textul literar transmite *stări sufletești și gânduri ale autorului*.
- **Poezia** este un text literar în versuri.
- **Versul** este un rând dintr-o poezie. La început de vers se poate scrie cu literă mare sau mică.
- **Strofa** reprezintă o grupare cu un număr variabil de versuri. Între strofe se află un spațiu alb.

21 Explică, în 3-5 enunțuri, de ce o vioară ar putea purta nume de greier.

Îmi exprim părerea!

22 Prin joc, copilul descoperă lumea în care trăiește, dar se descoperă și pe sine. Ce reprezintă jocul, în opinia ta?

Scriu despre text!

23 Alcătuieste un text, de 50-70 de cuvinte, care să înceapă cu enunțul: *Să privim lumea cu ochii larg deschiși și să se încheie cu S-a și-ntâmplat un miracol!*

Discut cu ceilalți!

24 Lanul de grâu reprezintă un loc de joacă. Formați grupe de câte cinci elevi. Discutați despre locurile voastre de joacă preferate din timpul vacanței de vară. Alegeți un elev care să prezinte în fața clasei avantajele unui loc de joacă ales de voi.

Cercul de lectură

Citește, din manualul digital, o altă poezie semnată de Petre Ghelmez.

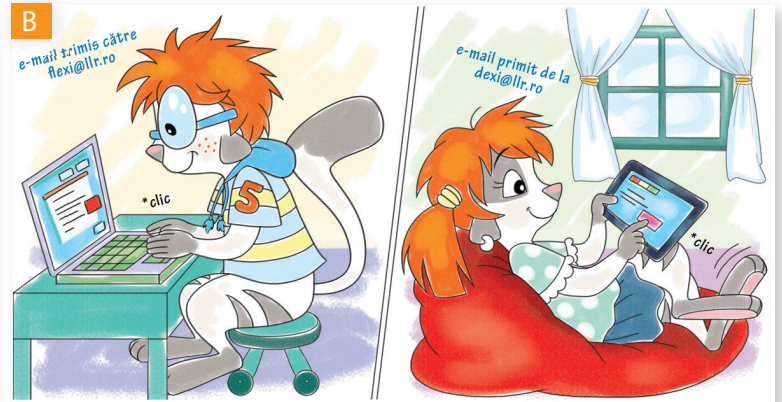
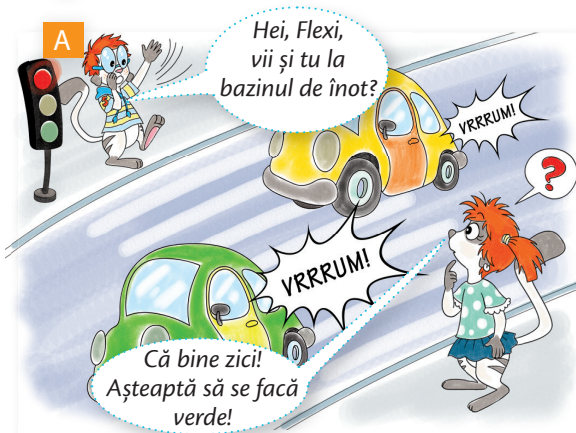
Comunicare

Condiții de realizare a comunicării

Descoperă!

1 Privește, cu atenție, fiecare situație de comunicare exemplificată mai jos.

- Ce factori crezi că îngreunează comunicarea dintre Flexi și Dexi în situația A? Ce roluri îndeplinesc cele două personaje în situația A?
- Ce tip de comunicare au ales personajele în situația B? Ce mijloace folosesc pentru a comunica?
- Ce alte exemple de comunicare scrisă mai cunoști?

Îmi amintesc!

- **Comunicarea** este esențială în relațiile dintre oameni. Ea constă în transmiterea, receptarea și descifrarea unui mesaj.
- Elementele comunicării sunt: • **emițătorul** – persoana care transmite informația • **receptorul** – persoana care primește informația • **mesajul** – informația transmisă • **codul** – limbajul prin care este construit și transmis mesajul (limbajul verbal, mimică, gesturi, imagine etc.) • **canalul** – mijlocul prin care poate fi transmis mesajul (aer, hârtie, mass-media etc.).
- În funcție de **modul în care se transmite informația**, comunicarea poate fi orală sau scrisă.
 - ▶ **Comunicarea orală** reprezintă transmiterea prin viu grai a mesajului. Acesta se adresează auzului. Comunicarea poate fi îngreunată de zgomot, distanță, neatenție etc.
 - ▶ **Comunicarea scrisă** constă în transmiterea mesajului pe hârtie, pe calculator, pe mobil etc. Acesta se adresează văzului. Comunicarea poate fi îngreunată de greșeli de scriere, de scrisul ilizibil (care nu poate fi descifrat) etc.

Exersează!

2 Dă două exemple de comunicare scrisă, la televizor.

3 Adevărat sau fals? Explică-ți alegerea.

- Emițătorul este cel care transmite mesajul. A/F
- Mesajul este reprezentat de modul în care este transmisă informația. A/F
- Informația poate fi transmisă prin imagini. A/F
- Receptorul este cel care primește informația codificată. A/F

4 Pornind de la imaginea alăturată, construiește un dialog, din 4-7 replici, în care să îți imaginezi ce spun personajele.

5 Privește, cu atenție, câteva dintre simbolurile comunicării. Ce tip de comunicare preferi, scrisă sau orală? Dar în privința canalului de comunicare?

Evaluare inițială

Text-suport

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Dar oricât m-ar fi spăimântat și fericit lumea basmelor și-a poveștilor, când mi-aduceam aminte că de la S-tă Mărie o să trec la Școala domnească, din coloarea de negru, uitam și de turci, și de muscali, și de nemții cu coadă, și de «țara cocorilor».

Mă apropiam cu gândul, sfiicios, tremurând, d-acea vestită școală, ca de un urs împăiat, gata să fug. Mi-era frică și mi-era dragă. Și mi-era dragă fără să bănuiesc nici cum e, nici unde e. Două lucruri aflasem: că e «domnească», iar nu cum era a noastră din curtea bisericii, și că dascălul e «profesor», trebuind să-i zici «Domnul», iar nu cum îi ziceam noi, la al nostru, «Nea Nicuță». De pe la Sân-Petru eu îmi luam ghiozdanul, îi treceam băierile pe după gât și colindam pe aceleași cărări din grădina noastră, zicând că am plecat la Școala domnească. [...] Mai erau cinci zile până la Școala domnească. Toate lighioanele din curte aflaseră că va să mă duc la o școală mare. [...]

Noaptea visam școala: un palat mare, mare și frumos, ca în basme, cu porți de fer, cu geamlâcuri, cu uși de cleștari, cu ziduri văpsite ca niște icoane, și mai împodobite decât steaua lui Nea Nicuță, încondeiată de Burghilea, zugrav vestit, căruia îi frecam vâpselele între pietre numai ca să mă uit la el zile întregi cum din nimic scotea sfinți, îngeri, draci, cai și balauri. Veni și ziua de Școală domnească.”

(Barbu Ștefănescu Delavrancea, *D-l Vucea*)

1 Completează enunțurile de mai jos:

- Cuvântul *profesor* are ___ litere, ___ sunete, ___ vocale, ___ consoane.
- Cuvântul *școală* se desparte în ___ silabe.
- Un cuvânt cu sens opus pentru *mă apropiam* este ___.
- Un cuvânt cu același înțeles pentru *vestită* este ___.

2 Scrie varianta corectă a cuvintelor din următoarele enunțuri:

- la / l-a* împrumutat *ghiozdanul / gheozdanul* colegului.
- Dune / Du-ne* în excursie să vedem dealuri de nisip numite *dune / du-ne*.

3 Corelează cuvintele subliniate în coloana A cu cele din coloana B.

A	B
• două lucruri <u>aflasem</u>	• <u>substantiv</u>
• acolo e <u>școală</u>	• <u>adjectiv</u>
• <u>eu</u> îi vorbeam	• <u>verb</u>
• un palat <u>mare</u>	• <u>pronume</u>

4 Alcătuește propoziții conform schemelor.

- Subiect/pron. + Predicat/vb
- Subiect/subst. + Parte sec./adj. + Predicat/vb + Parte sec./subst.

5 Formulează răspunsuri la întrebările:

- Când se petrece acțiunea relatată în acest fragment?
- Care sunt personajele din acest fragment?
- De ce crezi că băiețelul uita de „lumea basmelor și-a poveștilor”?
- Ce impresie ți-a lăsat personajul care povestește?

6 Numește două trăsături sufletești sau fizice ale personajului-povestitor.

7 Explică semnificația secvenței: *Mă apropiam cu gândul, sfiicios, tremurând, d-acea vestită școală, ca de un urs împăiat, gata să fug. Mi-era frică și mi-era dragă.*

8 În acest fragment, autorul Barbu Ștefănescu-Delavrancea înfățișează un copil care așteaptă cu nerăbdare prima zi de școală. Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care să-ți imaginezi cum a decurs prima zi la Școala domnească. Dă un titlu potrivit povestirii tale.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 14 puncte (2 p x 7)
- Total ex. 2: 8 puncte (2 p x 4)
- Total ex. 3: 8 puncte (2 p x 4)
- Total ex. 4: 16 puncte (1 p x 12 + 2 p x 2)
- Total ex. 5: 8 puncte (2 p x 4)
- Total ex. 6: 8 puncte (4 p x 2)
- Total ex. 7: 8 puncte
- Total ex. 8: 20 puncte

Timp de lucru: 50 de minute.

Se acordă 10 puncte
din oficiu.

Total: 100 de puncte

1

Atelier de creație

1

Ce este Jurnalul de lectură?

- Este prietenul care te va însoți pe toată durata școlii, dar și a vacanței, pentru că:
 - te ajută să devii **un cititor pasionat și un critic avizat**;
 - îți permite să notezi **reacțiile emoționale** trăite pe măsura lecturii unui text;
 - va deveni locul în care vei păstra, laolaltă, **impresii, idei, amintiri** etc.

Ce incluzi în Jurnalul de lectură?

2

- În primul rând, Jurnalul tău de lectură va fi alcătuit din **fișele de lectură**, completate pe măsură ce vei citi o carte recomandată la ora de Limba și literatura română sau aleasă de tine, din lecturile preferate.
- Structura unei fișe de lectură poate varia, dar, în esență, este bine să cuprindă următoarele informații:
 - data completării fișei;
 - titlul, autorul, editura, anul apariției cărții;
 - date despre personaje (trăsături fizice, morale etc.);
 - o scurtă prezentare a acțiunii;
 - cuvinte, expresii, citate care ți-au plăcut;
 - impresii pe care ți le-a produs lectura cărții.
- Îți poți formula un set de întrebări la care să răspunzi după ce ai citit cartea. Iată un exemplu:
 1. Ce întâmplare te-a impresionat? 😊
 2. Care este cel mai plictisitor moment al cărții? 😞
 3. Care este personajul cel mai interesant al cărții?
 4. Cu ce personaj te-ai identificat?
 5. În ce situații (nu) ai fi procedat asemenea personajului preferat?
 6. Care este aspectul cel mai important pe care l-ai învățat din această carte?
 7. Cum ai fi vrut să se încheie cartea?
 8. Cui ai recomanda această carte?
 9. Câte steluțe i-ai acorda acestei cărți?

Ce finalitate va avea Jurnalul tău de lectură?

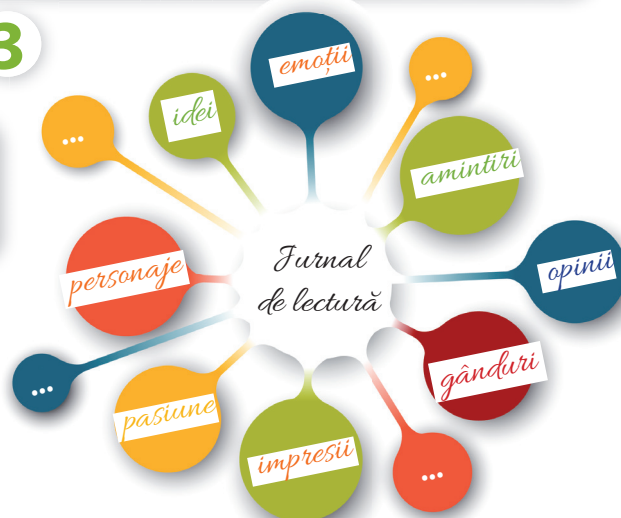
3

- Îl vei adăuga, la loc de cinste, printre celelalte documente care alcătuiesc Portofoliul tău de Limba și literatura română – cartea de vizită a oricărui elev.

În manualul digital

Accesează varianta digitală a manualului și printează modelele de **fișe de lectură** (pentru textele literare și pentru cele nonliterare) și coperta propusă pentru **Jurnalul de lectură**.

Fascinația cărții

În această unitate
vei învăța:

- ✓ să identifici cuvintele-cheie din diferite texte;
- ✓ să recunoști tema unui text;
- ✓ să transcrii cuvinte/grupuri de cuvinte ilustrative pentru tema unui text;
- ✓ să formulezi idei principale și secundare;
- ✓ să relaționezi sunetul cu litera;
- ✓ să identifici rolul semnelor diacritice în rostirea sunetelor specifice limbii române;
- ✓ să descoperi sensurile cuvintelor în funcție de context;
- ✓ să citești un articol de dicționar;
- ✓ să recunoști cuvintele dintr-un câmp lexical;
- ✓ să precizezi sinonimele și antonimele unor cuvinte;
- ✓ să utilizezi corect normele fonetice și lexicale în diferite situații;
- ✓ să compari sistemul vocalic al limbii române cu o limbă studiată în școală;
- ✓ să recunoști modurile verbale (indicativul, imperativul, infinitivul și participiul) și timpurile modului indicativ;
- ✓ să ortografiezi verbe la diferite moduri și timpuri;
- ✓ să identifici verbele auxiliare;
- ✓ să recunoști tipurile de enunțuri.

Atelier
de creație

La această rubrică (pag. 62),
îți propunem proiectul
**Redactarea unui text
pe o temă preferată.**
Mult succes!

Te provoc!

- 1 Caută, în dicționarele diferitelor limbi europene, cuvinte care denumesc termenul **carte**. Care dintre cuvintele străine găsite îți se par mai apropiate de limba română?
- 2 Asociază cuvântului **carte** câte patru **acțiuni**, **stări**, **sentimente**, **însușiri**.

Înainte de lectură

- 3 Privește ilustrațiile care însoțesc textul.
 - Ce imagine îți atrage atenția?
 - Ce fel de culori predomină în imagine?
 - Ce legătură poți stabili între imagini, textele alăturate acestora și titlu?
- 4 Ce persoane crezi că au contribuit la realizarea documentului alăturat (text și imagini)?

Înțeleg textul!

- 5 **Adevărat sau fals?** Justifică răspunsul.
 - a) În vechea Mesopotamie, oamenii scriau pe plăcuțe de lut. **A/F**
 - b) Papyrusul era o plantă ce creștea în America. **A/F**
 - c) Primele cărți din foi legate au fost codexurile. **A/F**
 - d) Unele manuscrise conțineau litere decorate cu foiță de aur. **A/F**
 - e) Cărțile au devenit accesibile oamenilor înainte de a inventa Gutenberg tiparul. **A/F**
 - f) Graficianul corectează manuscrisul primit de editură. **A/F**
 - g) Autorul unui text supraveghează procesul de tipărire a unui document. **A/F**
 - h) Cartea digitală este un dispozitiv computerizat. **A/F**

Explorez textul!

- 6 Răspunde la întrebări:
 - a) Cu ce scop a fost scris textul alăturat?
 - b) Cum este așezată informația în pagină?
 - c) Care este rolul cuvintelor evidențiate în text?
- 7 Privește imaginea care se referă la **elementele componente ale unei cărți**. Identifică oral aceste elemente în manualul tău de Limba și literatura română.

ISTORIA CĂRȚII

Cartea este una dintre cele mai importante forme de exprimare a gândirii umane.

Din timpurile îndepărtate → secolul al III-lea

TĂBLIȚELE CU INSCRIȚII

Erau cunoscute în străvechea Mesopotamie și erau realizate din argilă moale.

PAPIRUSUL EGIPTEAN

Era realizat din fibre de papyrus, o plantă sacră din Egipt. Cel mai vechi papyrus datează de acum 5.000 de ani.

Secolul al IV-lea

CĂRȚILE MANUSCRIS

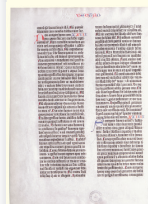
Denumite **codexuri**, manuscrisele au fost primele cărți din foi legate (îndoite și cusute). Erau făcute din hârtie de pergament și, cu timpul, au devenit mult mai compacte, putând fi deschise și citite mult mai ușor.

Secolul al XV-lea

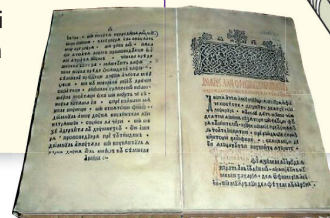
CARTEA TIPĂRITĂ

Progresul tiparului modern, dar și folosirea hârtiei au făcut posibil accesul la cărți pentru un număr considerabil de oameni. Tipărirea cărților în masă a contribuit la transmiterea informațiilor.

Pagină din Biblia lui Gutenberg, 1455

Tetraevanghelul (1561) este prima carte tipărită în limba română, la Brașov, de către Diaconul Coresi, cărturar, tipograf și editor din secolul al XVI-lea.

Astăzi

Anual, industria cărții produce milioane de exemplare, în formate variate și din materiale diferite.

PAGINĂ DE TITLU

INDEX

PAGINĂ DE INTERIOR

PRIMA COPERTĂ

TITLU

Indice

Prefață

1. Titlu

2. Indice

3. Prefață

4. Cuprins

5. Pagina de titlu

6. Pagina de interior

7. Pagina de interior

8. Pagina de interior

9. Pagina de interior

10. Pagina de interior

11. Pagina de interior

12. Pagina de interior

13. Pagina de interior

14. Pagina de interior

15. Pagina de interior

16. Pagina de interior

17. Pagina de interior

18. Pagina de interior

19. Pagina de interior

20. Pagina de interior

21. Pagina de interior

22. Pagina de interior

23. Pagina de interior

24. Pagina de interior

25. Pagina de interior

26. Pagina de interior

27. Pagina de interior

28. Pagina de interior

29. Pagina de interior

30. Pagina de interior

31. Pagina de interior

32. Pagina de interior

33. Pagina de interior

34. Pagina de interior

35. Pagina de interior

TEXT SUBFORMĂ DE COLOANĂ

NUMĂRUL PAGINII

ULTIMA COPERTĂ

Originile cărții datează din secolul al VII-lea î.H., dar răspândirea sa a crescut odată cu tiparul lui Gutenberg. În zilele noastre, există și cărți digitale.

Papyrusul putea ajunge până la 4 metri lungime.

Secolul al III-lea

SULURILE GRECEȘTI

Realizate din hârtie de pergament obținută din piele de oaie, de vițel sau de capră, acestea puteau fi scrise pe ambele părți.

MANUSCRISELE ILUMINIȘILOR

Literele împodobite și ornamentele (anluminuri) erau desenate după scrierea textului. Erau decorate cu foiță de aur.

1. Contururile literelor de la începutul capitoului erau trasate cu o cerneală diluată.

2. Foița de aur era aplicată pe o soluție preparată cu albuș.

3. Fiecare element era colorat folosind o pensulă de zibelină.

4. Ornamentele erau finisate cu linii fine albe.

ETAPELE FABRICĂRII

1. EDITAREA

Textul autorului este primit în format word.

Un redactor corectează manuscrisul.

2. DESENUL

Un grafician realizează ilustrația din interior și copertele.

Sunt selectate ilustrațiile și fotografiile.

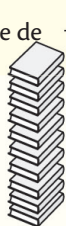
- Se adaugă textul, scris cu anumite caractere și cu un anumit corp de literă, apoi fotografiile și ilustrațiile.
- Procesul de pretipărire constă în verificarea atentă a documentului care urmează să ia calea tiparului. De obicei, acest proces este supravegheat de un editor.

3. TIPĂRIREA

- Este făcută prin sisteme digitale.
- Urmează legarea și finisarea cărții.

4. DISTRIBUIREA

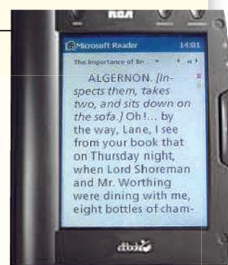
Transportul către locurile de vânzare.

CARTEA DIGITALĂ

Este un dispozitiv computerizat ce expune textele pe ecrane mici, concepute pentru o lectură rapidă. Este portabilă și extrem de ușoară. Textele în varianta electronică pot fi achiziționate de pe internet sau descărcate în calculator sau pe un e-book.

Un e-book reține aceeași informație stocată în zece sau mai multe cărți.

IMPORTANT!

- Într-un **text nonliterar** sunt prezentate aspecte ale realității sub formă de informații.
- **Caracteristicile textului nonliterar:**
 - prezintă *persoane, evenimente, momente și locuri reale*;
 - se folosesc cuvintele cu *sensurile cunoscute de către toți vorbitorii* pentru a fi ușor de înțeles;
 - așezarea în *pagină pune în evidență informațiile prezentate*;
 - *titlul, scurt și precis*, sintetizează conținutul prezentat;
 - în funcție de tema textului, se folosesc *scheme, grafice, axe temporale sau chenare*, cu rolul de a sistematiza și de a evidenția informația; elementele grafice sunt însoțite de text explicativ, de o legendă a imaginii.

8 Pe o axă a timpului, reconstituie **principalele etape pe care le-a parcurs cartea** până azi, folosind informațiile din manual, dar și alte surse (internet, cărți, experiența personală).

9 Citește următoarele versuri despre carte, scrise de Vasile Poenaru: *Cartea nu e ce se vede./Un pachet de coli frumoase/Între două scoarțe groase. [...]Cartea nu e ce se vede./Până nu citești, n-ai crede:/Cartea e ce nu se vede.*

Pornind de la aceste versuri, redactează un text, de 80-100 de cuvinte, cu titlul: *Magia cărții tipărite.*

Îmi exprim opinia!

10 Ce crezi că a determinat apariția cărții digitale? Ce preferi: cartea tipărită sau cartea digitală? Motivează-ți alegerea.

Cercetez!

11 Află mai multe informații despre activitatea tipografică a Diaconului Coresi. Folosește diverse surse: enciclopedii, internet etc. Realizează un proiect cu titlul *Începuturile cărții tipărite în limba română.*

În manualul digital

Descoperă mai multe despre **tiparul lui Gutenberg** și **etapele tipăririi unei cărți într-o tipografie modernă.**

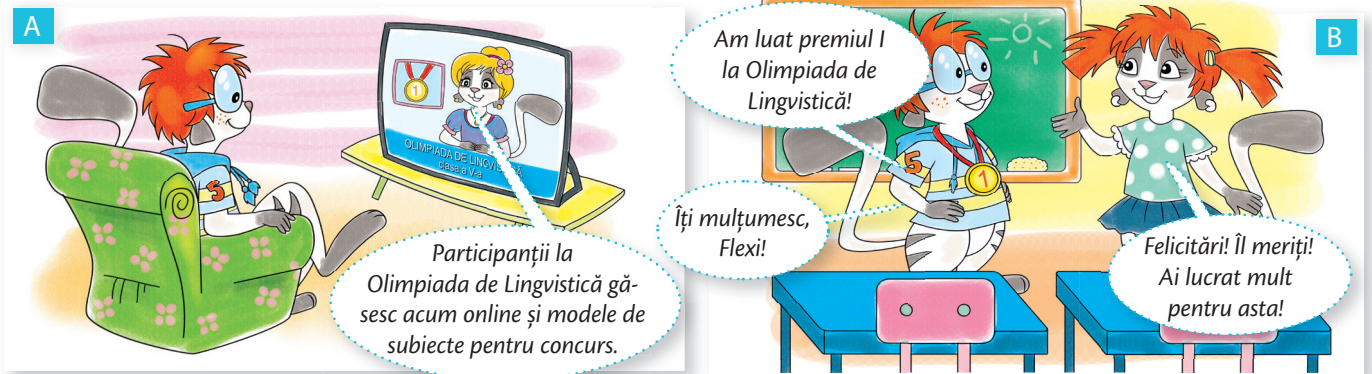

Comunicare orală

Roluri în comunicare. Acte de limbaj

Descopăr!

1 Citește, cu atenție, fiecare situație de comunicare exemplificată mai jos.

2 Pornind de la cele două situații de comunicare (A, B), răspunde la întrebările din schema dată.

Rețin!

- În comunicarea orală, cel care emite mesajul se numește **vorbitor** sau **emițător**.
- Cel care primește mesajul, care îl ascultă este **ascultătorul** sau **receptorul**.
- Într-un dialog, rolurile se pot inversa: pe rând, atât vorbitorul, cât și ascultătorul își schimbă rolurile.
- Informația sau știrea transmisă de emițător către receptor constituie **mesajul**.
- Pentru a se face înțeles, **vorbitorul trebuie**:
 - să pronunțe clar și suficient de tare cuvintele;
 - să formuleze enunțuri corecte și concise;
 - să nu se abată de la subiect, pentru a menține interesul ascultătorului;
 - să folosească formulele de adresare adecvate, în funcție de: vârsta receptorului, contextul comunicării;
 - să își adapteze mesajul la receptor;
 - să-și privească interlocutorul în ochi;
 - să nu folosească un ton ridicat și să gesticuleze moderat;
 - să păstreze o distanță suficientă față de interlocutor, evitând, așadar, apropierea exagerate etc.
- La rândul său, pentru a recepta corect mesajul, **ascultătorul** trebuie să aplice tehnicile ascultării active. În ascultarea activă, **atenția** și **empatia** (capacitatea unei persoane de a resimți/împărtăși sentimentele și emoțiile unei alte persoane) sunt atitudini comunicative esențiale.
- **Ascultarea activă** este o caracteristică fundamentală a comunicării, care favorizează schimburile verbale corecte.
- Un **ascultător activ** trebuie să ajute la crearea spațiului favorabil schimbului verbal:
 - să fie atent la mesajul interlocutorului și să rețină informațiile transmise de acesta;
 - să nu critice, să nu judece ce spune interlocutorul, ci să manifeste o atitudine neutră și binevoitoare;

- să solicite explicații suplimentare în cazul în care nu a înțeles mesajul;
- să manifeste interes și respect față de interlocutor (să nu-l întrerupă, să respecte pauzele făcute în vorbire, să nu vorbească peste emițător, să aștepte să i se dea cuvântul);
- să privească în ochi persoana care vorbește, manifestând interes pentru ce i se transmite;
- să își exprime în mod politic acordul sau dezacordul cu privire la mesajul interlocutorului.

Exersează!

3 Privește persoanele aflate în situațiile de comunicare de mai jos.

a) Stabilește în care dintre imagini sunt încălcate regulile de comunicare. Explică de ce.

- Ai în vedere contextul comunicării și atitudinea manifestată în comunicare.
- Observă poziția corpului, distanța, gesturile, modul în care are loc interacțiunea verbală etc.

b) Pornind de la una dintre imaginile de mai jos, construiește un dialog, format din șase replici, în care participanții se află într-o situație de comunicare corectă.

4 Privește pictura lui John George Brown.

a) Indică vorbitorul și ascultătorul. Cum ți-ai dat seama de roluri?

b) Sunt cei doi băieți ascultători activi?

Motivează răspunsul tău.

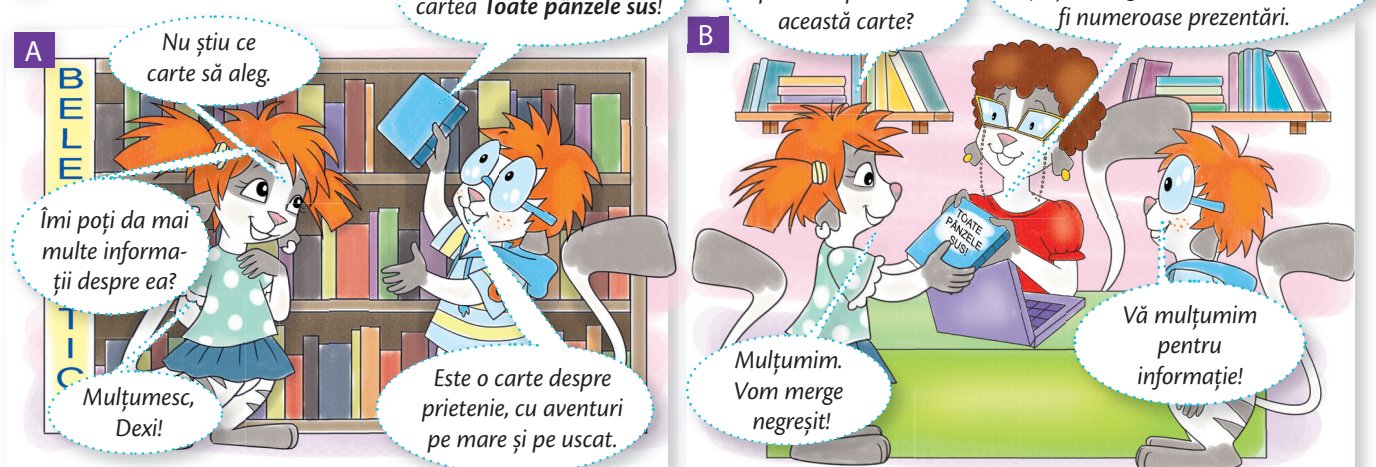
c) Alcătuieste un dialog între cei trei băieți din imaginea alăturată, în care unul dintre băieți le povestește celorlalți doi o întâmplare petrecută la școală. În dialog, redă și încercarea unuia dintre cei doi ascultători de a întrerupe discursul vorbitorului.

Intrigă buclucașă (1883),
John George Brown

Descopăr!

5 Citește dialogul suricatelor.

a) Unde se află cele două suricace?

b) Despre ce discută ele în prima imagine?

c) Ce carte îi recomandă Dexi surorii sale?

d) La ce eveniment îi invită bibliotecara?

e) Ce răspuns dau suricacele invitației primite?

Rețin!

- **Actele de limbaj** reprezintă o serie de acțiuni exercitate cu ajutorul cuvântului, care implică prezența a două persoane.
- În funcție de scop, adică de intenția vorbitorului, actele de limbaj pot viza:
 - **afirmarea unei opinii:** *Părerea mea este că ..., Din punctul meu de vedere, ar trebui ..., Sunt de părere că ..., Consider că ..., Cred că ...;*
 - **exprimarea acordului:** *Desigur că ..., Sunt de acord cu ..., Bineînțeles că ..., Ai/Aveți perfectă dreptate să ... etc.;*
 - **exprimarea dezacordului:** *Îmi pare rău, dar nu sunt de acord ..., Am o altă părere față de a ta/a dumneavoastră ... etc.;*
 - **solicitarea:** *Vă rog să îmi dați informații despre ..., Îmi spui, te rog, unde găsesc ..., Mă puteți ajuta să ... etc.;*
 - **recomandarea:** *Îți/Vă recomand să ..., Vă sfătuiesc să ...;*
 - **promisiunea:** *Promit să ..., Făgăduiesc să ... etc.;*
 - **adresarea de felicitări:** *Bravo!, Felicitări pentru ...;*
 - **declararea:** *Din ce ai spus/ați spus, Constat că ..., Observ că ..., Subliniez că ..., Precizez că ..., Recunosc că ..., Completez că ..., Susțin că ..., Găsesc că ... etc.;*
 - **acceptarea unei invitații:** *Desigur că voi veni ..., Îți mulțumesc de/pentru invitație, Voi da curs negreșit invitației ..., Îmi face mare plăcere să accept ... etc.;*
 - **refuzul unei invitații:** *Mulțumesc pentru invitație, dar, din păcate, nu voi putea ajunge ..., Îmi pare rău/Regret că ... etc.;*
 - **adresarea unui compliment:** *Ești extraordinar/extraordinară!, Ai/Ați obținut o performanță incredibilă etc.;*
 - **răspunsul la un compliment:** *Mulțumesc pentru cuvintele frumoase ..., Mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi adresa ..., Aprecierile tale mă bucură nespus ... etc.;*
 - **adresarea de scuze:** *Îmi pare rău dacă te-am/v-am supărat ..., Îmi cer iertare, dar nu am intenționat să ..., Îmi cer scuze pentru neajunsurile provocate ... etc.*

Exersez!

6 Adevărat sau fals? Motivează-ți alegerea.

- a) Nu trebuie să țin cont de persoana cu care vorbesc. A/F
- b) Atunci când vorbește cineva, mă pot gândi la ce am făcut ieri. A/F
- c) Verific dacă am înțeles, reformulând problema. A/F
- d) Urmăresc gesturile celuiilalt atunci când ascult. A/F

7 Joc de rol!

Alcătuieți echipe de câte doi. Construiți dialoguri pentru fiecare dintre situațiile date:

- a) Inviți un coleg la aniversarea ta, iar acesta îți refuză invitația sub pretextul unei deplasări cu părinții, în provincie.

b) Îi recomanzi unui coleg o carte, iar acesta îți mulțumește pentru gest.

c) Îți feliciți profesorul de matematică pentru că a fost nominalizat pentru un important premiu.

8 Alege varianta corectă. Justifică alegerea făcută.

1. — Mă deranjează că îmi ceri mereu tema!

A. — Îmi cer scuze! Nu se va mai întâmpla.

B. — Și tu mă superi când nu-ți strângi caietele.

2. — Te prinde minunat bluza aceasta!

A. — Mulțumesc mult. Și mie mi-a plăcut.

B. — Tot ce port îmi stă bine!

3. — Voi veni cu mare plăcere la onomastica ta.

A. — Bine. Așa să faci.

B. — Te aștept cu drag!

Alfabetul limbii române. Tipuri de sunete

Descopăr!

- Citește aceste articole din *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, 1998.
 - După ce criteriu sunt aranjate cuvintele scrise cu majusculă?
 - Ce informații sunt precizate, la început, în explicarea sensului fiecărui cuvânt?
 - Câte sensuri sunt precizate pentru verbul *a creiona*?
 - Explică sensul cuvântului *gologan*. Folosește DEX-ul.

Îmi amintesc!

- Alfabetul limbii române** reprezintă totalitatea literelor folosite pentru scrierea cuvintelor în limba română. Alfabetul limbii române conține 31 de litere.
- Într-un dicționar, cuvintele sunt aranjate în ordine alfabetică. Se oferă informații privind un cuvânt:
 - scrierea și pronunțarea corectă
 - partea de vorbire (substantiv, verb, adjectiv, pronume etc.)
 - sensurile multiple, numerotate cu cifre arabe
 - originea sa.
- În afara acestor informații de bază, unele articole de dicționar pot face referire la cuvinte înrudite și la expresiile din care face parte cuvântul.
- Aproape toate dicționarele folosesc cuvinte prescurtate pentru a câștiga spațiu în explicarea articolelor de dicționar. Toate prescurtările folosite se găsesc într-o listă așezată, de obicei, la începutul dicționarului (ex.: *vb.* – verb; *s.m.* – substantiv masculin; *pron.* – pronume etc.).

Exersează!

- Aranjează în ordine alfabetică următoarele cuvinte. Explică, oral, ce criterii ai aplicat.

- papagal • aerodinamic • gherghină • kilogram
- cort • străvechi • jaguar • inimă • oracol • bizar
 - așa • dragon • mătușă • elefant • harnic
- repezit • țânțar • firav • înalt • lăudăros • nostim
 - porni • xilofon • zboară • școlar • tăia • vinde
 - western • umbla • yancheu.

- Transcrie, din DEX, sensurile cuvântului *timp*.
- Cuvântul *timp* intră în alcătuirea unor expresii. Caută în DEX aceste expresii. Alcătuieste enunțuri cu trei dintre ele.
- Precizează sensurile verbului *a veni* în propozițiile:
 - Metroul a venit la timp.*
 - Maria vine spre noi.*
 - Vin apele Dunării peste pământurile cultivate.*

CREIONA, *creionez*, vb. I. Tranz. A executa cu creionul un desen indicând numai trăsăturile generale ale modelului; a schița.

◆ Fig. (în literatură) a schița un portret, un caracter etc. – Din fr. *crayonner*.

CREIONAJ, *creionaje*, s.n. Desen făcut cu creionul – Din fr. *crayonnage*.

CREIONARE, *creionări*, s.f. Acțiunea de a *creiona*. – v. *creiona*.

CREIONAȘ, *creionașe*, s.n. Diminutiv al lui *creion*. – *creion* + suf. *aș*.

CREIONIST, *-Ă*, *creioniști*, *-ste*, s.m. și f. (Rar) Desenator în creion. – Din fr. *crayonniste*.

CREIȚAR, *creițari*, s.m. Monedă mică de argint, mai târziu de aramă, care a circulat în sudul Germaniei, în Austro-Ungaria, în Transilvania și în Bucovina până la sfârșitul sec. XIX, valorând a suta parte dintr-un fiorin; *p. gener.* ban, *gologan* (de valoare neînsemnată). [var.: *crăițar*, *crițar* s.m.] – Din magh. *Krajezar*.

- Zvonul *a venit* până la mine.
- Cuvântul „alergie” *vine* din limba franceză.
- Așteptăm cu nerăbdare anul ce *vine*.

- Citește fragmentul, apoi rezolvă cerințele:

Neghiniță era frumos ca o piatră scumpă; și era mic cât o neghină; și avea niște ochișori ca două scânteii albastre, și niște mâini și piciorușe ca niște firișoare de păiajen.

Bătrâna dădu să-l sărute. Neghiniță, țâști pe nas, țâști iar pe mână!

(Barbu Ștefănescu-Delavrancea, *Neghiniță*)

- Identifică vocalele din cuvintele *frumos*, *bătrâna*.
- Identifică consoanele din cuvintele *scumpă*, *scânteii*.
- Transcrie două cuvinte care conțin literele *ă* și *â*.
- Indică numărul vocalelor și al consoanelor din cuvintele: *firișoare*, *țâști*.
- Notează cuvintele în care observi grupurile *gh*, *ch*.

Rețin!

- Orice cuvânt are o *formă sonoră* (alcătuită din **sunete**) și un *conținut* (**unul sau mai multe sensuri**).
- Transcrierea sunetelor se face prin litere, în cele mai multe limbi.
- **Sunetele** din limba română se clasifică în: ● **vocale** – sunetele care se rostesc fără ajutorul altor sunete (**a, ă, e, i, î/â, o, u**) ● **consoane** – sunetele care se rostesc cu ajutorul unei vocale (**b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ș, t, ț, v, x, z**) ● **semivocale** – sunetele care se aseamănă cu vocalele, dar nu se pot rosti singure (**ë, î, o, u**). Întotdeauna o vocală în aceeași silabă. Sunetele **a, ă, â** (**î**) sunt întotdeauna vocale.
- De obicei, în limba română există o corespondență între sunet și literă, astfel încât o literă reprezintă un sunet (ex.: *carte* – 5 litere, 5 sunete). Așadar, scrierea reprezintă o convenție a ceea ce este rostit.
- Această regulă se încalcă în următoarele **situații**:

1. Litera **x** reprezintă două sunete: [**ks**], în *excursie*, *excepție*, sau [**gz**], în *exercițiu*, *examen*.
2. Un sunet este reprezentat în scris printr-un grup de litere, astfel:
 - a) în câteva cuvinte, grupul de sunete [**ks**] este scris cu literele **cs** (ex.: *cocs*; *rucsac*);
 - b) sunetul [č] este redat în scris prin grupul de litere **c + i/e** (ex.: *ceară* – 5 litere, 4 sunete);
 - c) sunetul [ğ] este redat în scris prin grupul de litere **g + i/e** (ex.: *geam* – 4 litere, 3 sunete);
 - d) sunetul [k'] este redat în scris prin grupul de litere **ch + i/e** (ex.: *cheamă* – 6 litere, 5 sunete);
 - e) sunetul [g'] este redat în scris prin grupul de litere **gh + i/e** (ex.: *vegheau* – 7 litere, 5 sunete).

Atenție! Grupurile de litere *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi* aflate în silabă cu o vocală notează **un sunet** (ex.: *cea-ră* – 5 litere, 4 sunete; *chea-mă* – 6 litere, 4 sunete; *unghi* – 5 litere, 3 sunete). Când în silaba care conține grupurile de litere *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi* nu există o altă vocală, atunci grupurile de litere notează **două sunete** (ex.: *ci-rea-dă* – 7 litere, 7 sunete; *ghin-dă* – 6 litere, 5 sunete).

Pentru a afla numărul corect de sunete dintr-un cuvânt, este recomandat să despartiți cuvântul în silabe, așa cum ai învățat în clasele primare. O silabă conține o singură vocală.

3. Același sunet poate fi redat prin litere diferite: ● sunetul [î] se redă prin literele: **î** (ex.: *neînfricat*, *hotărî*, *îna-into*) sau **â** (ex.: *câine*, *român*) ● sunetul [k] se redă prin literele **c** (ex.: *cățel*) și **k** (ex.: *kurd*) ● sunetul [v] se redă prin literele **v** (ex.: *vapor*) și **w** (ex.: *watt*) ● sunetul [i] se redă prin literele **i** (ex.: *inimă*) și **y** (ex.: *hobby*).
4. Literele **e, i, o, u** sunt folosite pentru a nota atât **vocale** (ex.: *cuvinte*), cât și **semivocale** (ex.: *cadou*). În scriere, unele litere sunt însoțite de niște semne grafice, numite **diacritice** (ă, î, â, ș, ț), foarte importante, deoarece ajută la diferențierea sunetelor.

Exersează!

- 7 Scrie vocalele și semivocalele din cuvintele: *metrou*, *meargă*, *soare*, *spuneau*, *fereastră*, *lăcrămioare*.
- 8 Completează cu **e** sau cu **i** cuvintele: *ch_ama*, *ch_ag_s_ringă*, *ultim_le*, *președ_nție*, *bleumar_n*, *gh_ață*.
- 9 Caută cuvinte care să conțină una dintre următoarele structuri: **v + sv**; **sv + v**; **v + cv + v**.
- 10 Scrie forma corectă a cuvintelor: ● *taxi/tacsi* ● *exema/eczemă* ● *ortodoxi/ortodocși* ● *linși/linxi* ● *axiomă/acsiomă* ● *escavator/excavator* ● *ocsigen/oxigen*.
- 11 Completează cu grupul de litere (*ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*) care lipsește: în **ie**; **tară**; **ocel**; **ba** **tă**; **ze**; **bi** **cletă**; **cren**; **re**.
- 12 Pentru fiecare cuvânt, precizează numărul de litere și de sunete:
 - *ceasornicar* • *ciorbă* • *ghețar* • *ghindă* • *ceașcă* • *cioban* • *cireș* • *veghe* • *ghiozdan*
- 13 **Adevărat sau fals?** Corectează enunțurile false.
 - A/F** De obicei, fiecare literă a unui cuvânt notează un sunet.
 - A/F** Litera **x** din cuvântul *exemplu* se pronunță [**ks**].
 - A/F** Cuvântul *poezie* conține 3 vocale.
 - A/F** Cuvântul *floare* conține o semivocală.
 - A/F** Cuvântul *unchi* are 5 litere și 4 sunete.
- 14 Alege cuvântul corect din fiecare pereche:
 - a) Se **svonește/zvonește** că iarna va sosi mai repede.
 - b) Oltul și Mureșul **izvorăsc/îsvorăsc** din muntele Hășmașul Mare.
 - c) Tocmai am ales după un **iepure/epure**.
 - d) Unde-i joc și **voie/voe** bună toți **vitejii/vitezii** se adună.

Silaba. Accentul

Descopăr!

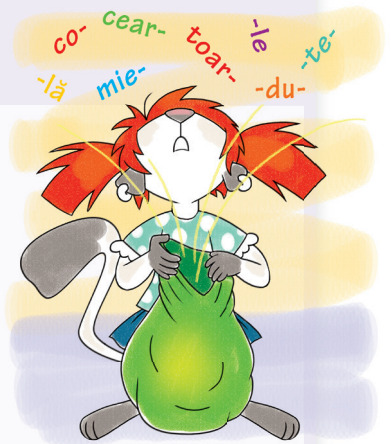
- Citește versurile alăturate.
 - Desparte în silabe cuvintele evidențiate prin culoare.
 - Câte silabe are fiecare cuvânt?
 - Pronunță pe silabe cuvintele subliniate.
 - Ce silabă din fiecare cuvânt a fost rostită mai intens?

„Copilăria-și scaldă pădurile în miere
 Și toarnă în oceane suc proaspăt de caise,
 Se joacă sub cearșaful plăcintelor cu mere
 Și rădăcini trimite spre oalele cu vis.”

(Ana Maria Nisioiu, 1 Iunie. Copilărie)

Rețin!

- O vocală sau o grupare de sunete ce conține o vocală, pronunțată cu un singur efort respirator, formează o **silabă**.
- Cuvintele din limba română pot fi: **monosilabice** – formate dintr-o singură silabă (ex.: **suc**, **spre**) sau **plurisilabice** – formate din două sau mai multe silabe (ex.: **vi-se**, **co-pi-lă-ri-a**).
- O silabă poate fi formată din:
 - o **vocală** (ex.: **a-ca-să**);
 - un **grup de sunete format**: • dintr-o vocală și o consoană (ex.: **gu-ră**) • dintr-o vocală și mai multe consoane (ex.: **car-te**) • dintr-o vocală și o semivocală (ex.: **oa-le**) • dintr-o consoană, o vocală și o semivocală (ex.: **soa-re**) • dintr-o vocală și două semivocale (ex.: **le-oi-că**);
 - două cuvinte rostite împreună** (ex.: **și-a scris tema**);
 - un **cuvânt rostit împreună cu începutul altui cuvânt** (ex.: **m-ascultă**);
 - un **cuvânt rostit împreună cu sfârșitul altui cuvânt** (ex.: **arătându-i**).

Atenție! Consoanele și semivocalele nu pot forma singure o silabă!

- Pronunțarea mai puternică, mai intensă a unei silabe dintr-un cuvânt se numește **accent**. În limba română, accentul nu are loc fix. În cuvintele plurisilabice, accentul poate cădea pe orice silabă, numărându-le de la sfârșitul cuvântului: • pe ultima silabă: **ca-fea**, **po-por** • pe penultima silabă: **pă-du-re**, **al-bi-nă** • pe antepenultima silabă: **ca-me-ră**, **vi-zi-tă** • pe a patra silabă: **la-po-vi-ță**, **ve-ve-ri-ță** • pe a cincea silabă: **no-uă-spre-ze-ce**.
- În limba română, accentul este liber și poate deosebi înțelesul unor cuvinte care se scriu identic. Spre exemplu: cuvântul **veselă** poate fi accentuat pe silaba penultimă sau antepenultimă. Se obțin două cuvinte cu înțelesuri diferite (ex.: *Maria este o fată **ve**selă. / Am cumpărat **ve**selă pentru bucătărie.*).
- În DOOM (*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*) sunt marcate silabele accentuate pentru fiecare cuvânt, prin sublinierea vocalei accentuate. Pentru marcarea accentului se mai folosește și semnul **˘** (ex.: **á**cele/**acé**le).

Exersezi!

- Desparte în silabe cuvintele: • *geologie* • *pârâu* • *creioane* • *podis* • *sandvici* • *august* • *lupoaică* • *activ* • *cablu* • *suplu* • *obște* • *vârstă* • *constructor* • *optsprezece* • *veghea* • *examen* • *pistrui* • *poezie* • *punctuație*.
- Ordonează silabele pentru a obține cuvintele corecte: *e-ri-doc-to*, *bru-chi-li-e*, *plu-sim*, *zo-nac-co*, *de-ne-re-cre-în*, *men-ti-te-sen*, *vă-ser-ob*, *di-pre-cat*.
- Scrive câte o propoziție pentru sensurile următoarelor cuvinte în care accentul cade pe silabe diferite: • *cópii/copii* • *háină/haină* • *compánie/companie*.
- Alege varianta corectă.
 - dúduie/dudúie**: Tractoarele când ară./, puteți să-mi spuneți unde este spitalul?
 - colónie/colonie**: O de pinguini s-a stabilit pe malul oceanului./Apa de răspânda un miros plăcut.
- Accentuează corect cuvintele: *albină*, *doarme*, *cântec*, *liniște*, *seară*, *iepure*.
- Adevărat sau fals?
 - A/F** Cuvântul *olimpiadă* are patru silabe.
 - A/F** Cuvântul *Londra* este plurisilabic.
 - A/F** Silaba accentuată din cuvântul *actor* este ultima.
 - A/F** Cuvântul *ianuarie* se desparte în silabe: *ia-nu-a-ri-e*.

Te provoc!

- 1 Scrie, pe un bilet, un cuvânt care denumește cadoul pe care ți-l dorești de ziua ta. Adunați toate biletele într-un bol. Un elev va extrage câte un bilet, iar colegii vor ghici cine își dorește acel cadou. Cine răspunde primul corect extrage următorul bilet.
- 2 Caută, în *Dicționarul explicativ al limbii române*, semnificația cuvintelor *inocent* și *anticar*.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Ioana Pârvulescu – profesor de literatură română modernă la Facultatea de Litere din București. A fost timp de 18 ani redactor la *România literară*, unde a scris săptămânal. În 2013, a obținut Premiul Uniunii Europene pentru literatură. Cele mai cunoscute cărți ale sale sunt: *Alfabetul doamnelor*, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*, *În intimitatea secolului 19*, *Inocenții*.

Înainte de lectură

- 3 Ce îți sugerează titlul textului scris de Ioana Pârvulescu?
- 4 Ce legătură poți stabili între ilustrația care însoțește textul și titlul fragmentului?

Secretul anticarului

de Ioana Pârvulescu

Când e ziua ta de naștere?

Trecuseră deja câțiva ani de la intrarea noastră glorioasă în Societatea de Îndreptat Lumea. Era o zi de august care topea toate contururile și făcea orașul să pară ca o cocă, oamenii se refugiaseră prin case, iar Strada Maiakovski era pustie. Numai soarele călătorea încet de tot de-a lungul ei, umplând rigolele de lumină.[...]

Era încă vacanță și, fiindcă afară era neobișnuit de cald pentru un oraș de munte, nu prea aveam ce face. Dina împlinise 14 ani și știa deja o mulțime de lucruri despre viață, care pe mine mă lăsau nedumerită. Doru făcea tot soiul de descoperiri pe cont propriu. Ca întotdeauna Matei era cel mai vioi din grupul nostru, venea mereu cu câte o propunere **neașteptată**. Cât despre mine, **eram cu siguranță cea mai nătăfleață dintre toți**, credeam orice mi se spunea, luam totul în serios și nu înțelegeam deloc metaforele, așa că e de mirare că tocmai eu am ajuns, cum s-ar zice, scriitoare.[...]

După ce ne-am tot foit căutând o idee bună de a petrece timpul, Doru, care aduna încă de pe atunci povești de familie, ne-a întrebat, dacă știm despre bătrânul nostru unchi, mă rog, să zicem unchi, de fapt o rudă mai îndepărtată, care ține un anticariat. Eu nu știam de el, știam doar, întâmplător, ce înseamnă un anticar, fiindcă aveam unul în apropiere și treceam des pe lângă vitrina lui cu cărți închise și deschise. Așa că, atunci când Dina s-a uitat la mine și **mi-a spus că nu are nici o legătură cu cariile sau cu anticariile (eram mereu amenințați de tata-mare, care făcuse și muncă de stomatolog la cabinetul lui din casa noastră, că, dacă nu ne spălăm pe dinți, o să facem carii)**, cred că n-o să vă mirați că m-am bosumflat. Habar n-aveam de ce are un nume atât de cariat, dar știam, oricum, că înăuntru se vând și se cumpără cărți vechi. [...]

Mai târziu, când am început să înțeleg mai multe, părinții mi-au confirmat că unchiul acesta inventase un pix de lemn cu pastă, numai că o făcuse „artizanal”, împreună cu un prieten. Am văzut și brevetul. Însă inventatorul oficial a ceea ce numim astăzi pix e altcineva, nu mă întreba cine.

Înțeleg textul!

5 Răspunde la următoarele întrebări:

- a) Unde se petrece întâmplarea povestită?
- b) În ce moment al zilei începe acțiunea?
- c) Care sunt personajele participante la acțiune?
- d) Pe cine vizitează copiii?
- e) Care este meseria bătrânului?
- f) Ce cadou s-au gândit copiii să-i facă bătrânului?

Explorez textul!

6 Scrie câte un cuvânt cu sens opus pentru următoarele cuvinte selectate din text: *încet*, *apropiere*, *bătrân*, *vechi*, *interioară*, *intrarea*.

Și-atunci am auzit glasul plin al Dinei:

— A, păi vreau neapărat să-l cunosc și eu

Am îngânat-o imediat, ca ecoul, cum făceam adesea:

— Păi vreau să-l cunosc și eu! [...]

Și cum nicăieri nu era umbră, am mers de-a lungul străzilor topite până la marginea de sus a orașului cu case vechi, unde, într-o curte interioară lunguiață, plină de iarbă și tufe, își avea bătrânul anticar intrarea în magazinul lui de comori. Ne-a primit de parcă ne cunoștea dintotdeauna și ne-am împrietenit imediat, deplin, cum, uneori, te împrietești cu un om dintr-o carte. [...]

Și-ntr-o zi, Dina, care se gândea la toate ca un om mare, **a hotărât** că trebuie să îi facem și noi un cadou, de ziua lui. Aveam cu toții bani puși deoparte și ne-am gândit să-i luăm un ceas antiacvatic. Nu mă întreba la ce i-ar fi folosit, poate doar să facă baie în cadă, cu el, dar nouă ne plăcea cum sună: un antiacvatic pentru un anticar.

— Când e ziua dumneavoastră de naștere? a întrebat politicoș verșoara mea.

Și eu, imediat, îngânând-o ca ecoul:

— Când e ziua ta de naștere?

Și fratele meu, **bucuros**, punându-și ochelarii de soare, ca pentru a se ascunde:

— Avem o surpriză pentru tine.

Doru n-a zis nimic, dar așteptarea i se citea în privirile albastre, mijite. Îți închipui că oricine ar fi fost fericit să răspundă. Dar unchiul nostru inventator nu era oricine. S-a uitat la noi toți, ne-a privit cu ochii ăia plini de lumini care îi străbăteau repede-repede, și ne-a trântit:

— E secret! [...]

Cu mintea mea mică de-atunci nu-mi puteam imagina decât că ziua de naștere a prietenului nostru e titlul unei cărți.

(fragment din vol. *Inocenții*)

7 Alege, pentru fiecare cuvânt din coloana A, cât mai multe cuvinte cu același înțeles, din coloana B.

A	B
neșteptată	neprevăzută, imprevizibilă, nebănuită, impresionantă, surprinzătoare
bucuros	mulțumit, vesel, voios
a hotărî	a decide, a alege, a porunci, a stabili, a fixa

8 Precizează semnificația cuvântului *nătăfleț* din secvența marcată în text cu albastru.

Dicționar

brevet: document oficial acordat de o autoritate (de stat) prin care se conferă unei persoane o distincție, o calitate sau prin care se asigură anumite drepturi.

rigolă: șanț făcut de-a lungul străzilor pentru a colecta apele și pentru a le dirija.

Info plus

• Prima variantă a **pixului cu pastă** a fost inventată de americanul John J. Loud, care a obținut un brevet în anul 1888, dar invenția sa nu a fost comercializată, iar brevetul a expirat.

• **Stiloul cu bilă** a fost inventat și brevetat în anul 1938, de către Lazlo Biro, un jurnalist maghiar de origine evreiască.

Caută informații despre alți inventatori și obiecte inventate și brevetate pe care le folosești în viața de zi cu zi.

Din misterul unor cuvinte!

• Cuvântul *nătăfleț* s-a format prin alăturarea a două cuvinte cu același sens: *nătărau* + *fleț*.

• În textul loanei Pârvulescu, se află următorul enunț: *Era o zi de august*. Cuvântul subliniat poate fi pronunțat în două moduri diferite. Ce observi dacă schimbi accentul pe silaba următoare? Obții un adjectiv. Caută în DEX sensul acestui cuvânt. Alcătuieste o propoziție cu el.

Dacă scriem cuvântul cu literă mare, respectiv *August(us)*, rezultă un nume care, în Antichitate, era titlul acordat de Senatul roman împăratului Octavian.

9 Precizează sensul expresiei *cade pară mălăiață în gura lui nătăfleată*.

10 Alcătuieste câte o propoziție în care cuvântul *pară* să fie, pe rând, verb și substantiv.

11 Desparte în silabe cuvintele: *unchi, artizanal, nicăieri, neașteptată*.

12 Citește enunțurile de mai jos:

a) La această întrebare nu am scris un răspuns corect.

b) La test, am pus între bare un exercițiu.

- Cum este scris fiecare cuvânt subliniat?
- Ce sensuri au aceste cuvinte?

13 Alege forma corectă:

a) Nu cred că ne-am / neam înțeles.

b) Bunicul i-a / ia dat o carte.

c) A spus că este deal / de-al nostru.

■ Timpul și spațiul acțiunii

14 Identifică, în text, cuvintele sau grupurile de cuvinte care arată locul și timpul unde se desfășoară acțiunea întregii întâmplări povestite. Completează, în caiet, tabelul de mai jos:

Locul acțiunii	Timpul acțiunii

15 Transcrie, din text, fragmentul în care personajul-povestitor explică ce este un anticariat.

16 Descrie, în 40-50 de cuvinte, cum îți imaginezi că arată anticariatul unchiului – *magazinul de comori* –, cum este numit în text.

■ Acțiunea

17 Ce fel de atmosferă este sugerată în primul paragraf al textului scris de Ioana Pârvulescu?

18 Ce soluție găsesc copiii pentru a-și petrece timpul, în acea zi de vacanță?

19 De ce sunt atrași copiii de meseria rudei lor îndepărtate?

20 Recitește primul paragraf al textului. Formulează într-un enunț informația esențială pe care o transmite.

■ Rețin!

■ **Ideea principală** este un enunț concis, care surprinde *informația esențială* dintr-un fragment. Pentru a formula ideile principale trebuie:

▶ să citești textul cu atenție pentru a-l înțelege;

▶ să împarți textul în fragmente care au o unitate de conținut;

Te poți ajuta de întrebările:

- **DESPRE CE ESTE VORBA ÎN FRAGMENT?**

- **CINE FACE?**

- **CE FACE?**

- **CARE ESTE INFORMAȚIA CEA MAI IMPORTANTĂ?**

▶ să alcătuiști clar și concis enunțul, ținând cont de informația cea mai importantă din fragment.

Atenție! Uneori, ideea principală este formulată chiar în fragment.

Așezarea ideilor principale în succesiunea lor din text constituie **planul simplu de idei**.

21 Recitește, cu atenție, textul *Secretul anticarului*.

22 Delimitează textul în fragmente. Fiecare fragment trebuie să răspundă la întrebările: *despre ce este vorba în fragment?, cine?, ce face?, care este informația cea mai importantă în acest fragment?*

23 Pentru fiecare fragment delimitat, formulează oral câte o idee principală.

24 Formulează în scris ideile principale, așa cum se desprind din fragmentele stabilite.

Delimitarea fragmentului	Formularea ideii principale
„Trecuseră câțiva ani ... rigole de lumină.”	Căldura a amortit tot orașul.

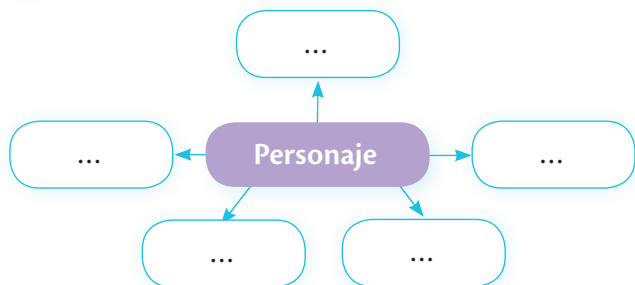
■ Personajele

25 Cine povestește în textul *Secretul anticarului*?

26 La ce persoană sunt prezentate faptele?

27 Ce vârstă credeți că are povestitorul-personaj?

28 Completează schema cu personajele din text.

29 Transcrie câte un enunț prin care este înfățișat fiecare copil.

30 Numește o trăsătură comună a copiilor participanți la acțiune.

31 Transcrie două enunțuri prin care este înfățișat unchiul copiilor, anticarul.

■ Cuvântul-cheie. Tema

32 Privește cu atenție imaginea de mai jos. Care crezi că este elementul/obiectul care iese în evidență? Ce semnificație capătă acest element/obiect?

Prima lecție (1893),
Carlton Alfred Smith

■ Rețin!

■ Cuvântul care se repetă pe parcursul unui text sau care cuprinde esența textului se numește **cuvânt-cheie**. În orice text există unul sau mai multe cuvinte-cheie.

■ **Tema** unui text se referă la aspectul general de viață înfățișat, în jurul căruia se organizează conținutul. Tema unui text narativ se desprinde din **întâmplări** și din **semnificațiile** acestora.

■ În literatură se regăsesc teme precum: *iubirea, natura, timpul, copilăria, călătoria, jocul, aventura* etc.

■ Un text literar poate aborda una sau mai multe teme.

33 Identifică, în textul scris de Ioana Pârvulescu, un cuvânt-cheie.

34 Transcrie două secvențe care se referă la cuvântul-cheie ales.

35 Care este tema textului? Argumentează-ți punctul de vedere.

■ Semnificațiile textului. Mesajul

36 Explică fragmentul marcat în text cu verde.

37 Ce semnificație are cadoul pe care copiii îl oferă anticarului?

38 Dacă ai fi fost în locul lor, ce cadou i-ai face bătrânului? Cum ai fi procedat?

39 De ce crezi că unchiul-anticar ține secretă data zilei sale de naștere?

40 Ce mesaj transmite acest text literar?

■ Scriu despre text!

41 Imaginează-ți un răspuns al anticarului la întrebarea *Când e ziua dumneavoastră de naștere?* Schimbă caietul cu al colegului/colegei și apreciază, oral, originalitatea răspunsului.

■ Discut cu ceilalți!

42 Explică titlul capitolului *Secretul anticarului* în legătură cu titlul cărții, *Inocenții*. Realizează o copertă a cărții sub formă de poster. **Activitate în grup** Expuneți lucrările și, prin turul galeriei, alegeți posterul cel mai interesant.

■ Este rândul tău!

43 Alege un cuvânt-cheie. Redactează un text, de 50-100 de cuvinte, care să conțină cuvântul-cheie ales. Reprezintă prin desen acest cuvânt.

■ Cercul de lectură

44 Prezintă colegilor tăi o carte citită de tine, care are ca temă copilăria. Vei începe prezentarea cu enunțul:

Vă invit să citiți cartea ..., pentru că...

Cuvântul, unitate de bază a vocabularului

Descopăr!

- Citește articolele de dicționar alăturate.
 - Câte definiții există pentru forma **CAR**?
 - Ce sensuri sunt explicate în fiecare articol de dicționar?
 - Construiește câte un enunț cu două dintre sensurile cuvântului **CAR**².

Important!

- Există cuvinte cu aceeași formă, dar fără legătură de sens. Ele sunt explicate în dicționar în articole diferite, iar cuvintele sunt scrise cu indici, pentru a se distinge unul de altul: (**CAR**¹, **CAR**², **CAR**³).
- Un cuvânt poate avea mai multe sensuri, înrudite între ele, care sunt explicate în același articol de dicționar: **CAR**².
- Alte cuvinte au un singur sens: **CAR**¹, **CAR**³.

CAR¹, *cari*, s.m. Nume dat mai multor specii de insecte mici dăunătoare, din ordinul coleopterelor, cu corpul păros și cu picioarele scurte, care trăiesc în lemn și se hrănesc cu acesta. — Lat. *carius* (= *carics*).

CAR², *carc*, s.n. 1. Vehicul terestru încăpător, cu patru roți, cu tracțiune animală, folosit la țară pentru transportarea poverilor. ♦ *Car funcbru* (sau *funerar*, *mortuar*) = dric. *Car blindat* (sau *de asalt*) = tanc. (Înv. și pop.) *Car de foc* = tren. ♦ Expr. *Nici în car, nici în căruță*, se spune despre cineva nehotărât, care nu știe ce vrea. *A pus carul înaintea boilor*, se zice despre un om neîndemânic, care face lucrurile pe dos. ♦ Compuse: *Carul-Mare* = constelație alcătuită din șapte stele așezate în formă de **car**² (1); *ursa-mare*; *Carul-Mic* = constelație formată din șapte stele (printre care și steaua polară) așezate în chip asemănător cu cele din *carul-mare*; *ursa-mică*. ♦ (În Antichitate) Vehicul cu două roți, tras de doi sau patru cai, folosit în lupte, la jocuri și la ceremonii. 2. Cantitate de material care se poate încărca într-un **car**² (1). *Un car de lemne*. ♦ Fig. Multime, grămadă. *Un car de ani*. ♦ Loc. adv. *Cu carul* = din belșug. 3. (Reg.) Parte a ferăstrăului mecanic alcătuită din două bârne puse pe rotițe, pe care se așază bușteanul pentru a fi prefăcut în scânduri. — Lat. *carus* (cu unele sensuri noi după fr. *char*).

CAR³, *caruri*, s.n. Piesă cilindrică mobilă pe care se fixează hărtia la mașina de scris, făcând posibilă (prin deplasare) scrierea succesivă a literelor și a rândurilor. — După engl. [typewriter] *carriage*, fr. *chariot*.

Rețin!

- Cuvântul** este unitatea de bază a vocabularului. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă formează **vocabularul** sau **lexicul**.
- Cuvintele care au un singur sens se numesc **monosemantice**.
- Cuvintele care au mai multe sensuri, înrudite între ele, se numesc **polisemantice**.
- Vocabularul unei limbi este într-o continuă schimbare, deoarece:
 - dispar unele cuvinte care nu se mai folosesc (ex.: *vornic* – conducătorul curții domnești)
 - apar cuvinte noi (ex.: *gadget* – obiect, mecanism cu largi întrebuințări în viața de zi cu zi)
 - se schimbă sensul unor cuvinte (ex.: *judeş* – 1. judecată – *sens vechi*; 2. unitate administrativ-teritorială în România – *sens nou*). Unele cuvinte se folosesc doar în anumite regiuni ale țării, fiind marcate în dicționar cu abrevierea *reg.*

Exersează!

- Caută în DEX două exemple de cuvinte *monosemantice* și două exemple de cuvinte *polisemantice*.
- Precizează sensul cuvântului *a tăbări* din enunțurile de mai jos, alegând una dintre explicațiile următoare:
 - a cădea de oboseală
 - a da năvală
 - a-și așeza tabăra
 - a se năpusti
 - a se repezi
 - Sinan venise de tăbări nu departe de strâmtoarea în care sta Mihai.* (N. Bălcescu)
 - Ticălosul măgar, fiind împovărat preste măsură, au început supt sarcină a tăbări.* (D. Țichindeal)
 - Când auzeam noi de masă, tăbaram pe dansa și-apoi aține-te gură!* (I. Creangă)
 - Turcii au tăbărât în Moldova.*
 - Când au văzut cadourile, copiii au tăbărât pe ele.*

- Completează, după model, tabelul cu sensul inițial al fiecărui cuvânt, apoi cu sensul actual. Folosește DEX-ul.

Cuvânt	Sens vechi	Sens actual
mitocan	locuitor al unui mitoc	bădăran
calic		
mișel		
prost		

- Indică sensurile cuvântului *a trece* din enunțurile:
 - Trece vremea.*
 - Azi trec pe la tine.*
 - Toamna se trec trandafirii.*
 - Trec munții.*
 - Trec tema pe caiet.*
 - Rujeola trece de la unul la altul.*
- Inventează un nou cuvânt în limba română. Realizează un articol de dicționar pentru cuvântul creat, având în vedere următoarele:
 - precizarea valorii morfologice (*substantiv, verb, adjectiv etc.*)
 - sensul/sensurile cuvântului inventat de tine.

Sinonimele. Antonimele

Descopăr!

- Asociază, în perechi, cuvintele scrise cu albastru (textul A).
 - Care este trăsătura comună de sens a acestor cuvinte?
- Asociază, în perechi, cuvintele scrise cu roz și cu verde (textul B). Ce observi?
 - Care este trăsătura comună de sens a acestor cuvinte?
- Alege un cuvânt colorat, fie din textul A, fie din textul B. Dă exemplul de un cuvânt cu același sens cu acesta și un cuvânt cu sens opus.

Îmi amintesc!

- Unele cuvinte pot avea **același înțeles sau sens asemănător**.
- Alte cuvinte pot avea **înțelesuri opuse**.

Rețin!

- Sinonimele** sunt cuvinte care au **formă diferită și înțeles asemănător** (ex.: *lexic* – *vocabular*; *zăpadă* – *nea*; *amic* – *prieten*; *curajos* – *îndrăzneț*).
- Un cuvânt cu mai multe sensuri are pentru fiecare dintre ele sinonime (ex.: *bate* – *lovește* – *scutură* – *adie* – *ciocăne* etc.).
- Antonimele** sunt cuvinte cu **formă diferită și înțeles opus** (ex.: *aproape* – *departe*; *vesel* – *trist*; *avantaj* – *dezavantaj*; *cunoscut* – *necunoscut*; *legal* – *ilegal*; *acoperit* – *descoperit*; *capabil* – *incapabil*; *par* – *impar* etc.).
- Atenție!** Sinonimele și antonimele trebuie să reprezinte aceeași parte de vorbire (**adj.**: *frumos* – *drăguț*; **vb.**: *a lipi* – *a dezlipi*).
- Sensurile sinonimelor și ale antonimelor se stabilesc întotdeauna în funcție de **contextul** în care apar.

A Matei este un **prieten** de nădejde. **Amicul** meu întotdeauna mă ajută în momente **dificile**. Mă susține cu **sfaturi** și încurajări. **Povețele** lui sunt primite cu plăcere în situații **complicate**.

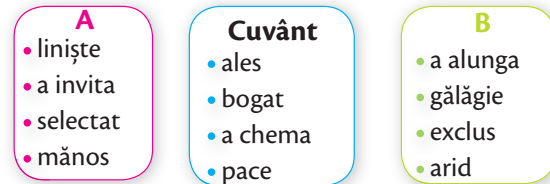
B — De ce nu m-aș legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește.

(M. Eminescu)

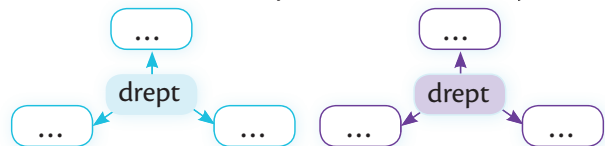
Exersează!

- Indică, pentru fiecare cuvânt, sinonimul corect.
 - strălucitor** – străveziu sclipitor
 - neclintit** – nemișcat neașezat
 - laudă** – elogiu aluzie
 - a se cățăra** – a se urca a se deplasa
- Selectează antonimul scris corect:
 - a lega** – a deslega a dezlega
 - a înzăpezi** – a dezăpezi a dezăpezi
 - a aproba** – a dezaproba a desaproba
 - a favoriza** – a defavoriza a defavoriza
- Scrive câte un sinonim pentru următoarele expresii:
 - a despica firul în patru**
 - a băga de seamă**
 - a da pe din două**
 - a o rupe la fugă**
 - a o lua razna**
 - a-și da seama**

- Potrivește coloana sinonimelor **A** cu cea a antonimelor **B**, pornind de la cuvântul din centru:

- Completează schemele cu trei antonime, respectiv trei sinonime diferite pentru cuvântul *drept*.

- Scrive un text, de 70-100 de cuvinte, în care să înfățișezi câte 3-4 asemănări și deosebiri dintre cele două anotimpuri preferate. Utilizează sinonime pentru a evita repetarea cuvintelor și antonime pentru a evidenția deosebirile.

Descopăr!

- 1 Observă cuvintele evidențiate prin culoare.
 - Ce trăsătură de sens comună au?
 - Ce parte de vorbire sunt aceste cuvinte?
- 2 Dă exemple de alte cinci cuvinte care au legătură cu domeniul căruia le aparțin cuvintele evidențiate prin culoare.

Retin!

- **Câmpul lexical** cuprinde toate cuvintele care aparțin aceluiași domeniu și care au trăsături de sens comune (ex.: apă, izvor, baltă, râu, pârâu).
- În câmpul lexical intră și sinonimele cuvintelor care aparțin aceluiași domeniu.
- Un cuvânt poate face parte din mai multe câmpuri lexice. Spre exemplu, cuvântul **față** este integrat în câmpul lexical al omului, al corpului omenesc, al articolelor vestimentare, al casei, al bisericii.
- Câmpul lexical este alcătuit din **aceleași părți de vorbire** (substantive, adjective, verbe).

JOC Cascada de cuvinte! Numește un cuvânt. Colegii tăi trebuie să spună cât mai multe cuvinte care aparțin câmpului lexical al cuvântului ales. Câștigă copilul care spune cele mai multe cuvinte.

Exersezi!

- 3 Alcătuieste câmpul lexical al cuvântului **carte**.

- 4 Transcrie cuvintele care fac parte din câmpul lexical al **locuinței**:
 - casă • lapte • bloc • copil • vacanță • apartament
 - vilă • vilșoară • bordei • baltă • clădire • căsuță
 - palat • cabană • câmp • bazin • pensiune
 - copilărie • bojdeucă • clasă • târg.
- 5 Găsește denumirea câmpului lexical potrivit pentru fiecare serie de cuvinte:
 - făină – ulei – vanilie – ou – zahăr – praf de copt;
 - colier – diademă – cercel – inel – verighetă – brățară;
 - lavă – crater – munte – cenușă – vulcan.

Câmpul lexical

Când plouă sau când ninge, **apa** ajunge pe pământ, pătrunde în pânza freatică, de unde iese la suprafață sub formă de **izvoare**.

Apele curgătoare se formează din **izvoare**. Cele mai mici **ape** curgătoare se numesc **pâraie**, care se varsă în **râuri**. **Râurile** se varsă în **fluvii**.

Apele curgătoare se varsă în **apele** stătătoare: **lacuri**, **mări**, **oceane**. Din categoria **apelor** stătătoare mai fac parte: **balta**, **iazul**, **mlaștina**, **heleșteul**, lacul de acumulare și lacul de baraj.

- 6 Găsește cuvântul intrus din fiecare câmp lexical:
 - **Timp**: secundă, oră, temporal, minut, ceasornicar, orologiu, minutar;
 - **Calități**: darnic, mărinimos, maniere, responsabil, cumpătat, diplomat, tolerant;
 - **Flori**: dalie, orhidee, lalea, trandafir, tei, garoafă, stânjeneț, ghiocel, zambilă.
- 7 Scrie răspunsul la cerințele de mai jos, formulate pe baza textului următor:

Toată căscioara era făcută din pâine și acoperită cu cozonac, iar geamurile erau din zahăr curat.

— Hai să-ncepem să îmbucăm! zise Hänsel. Și să ne fie de bine! Eu o să mănânc o bucată din acoperiș, iar tu, Gretel, ia de gustă din fereastră asta, că e tare dulce!

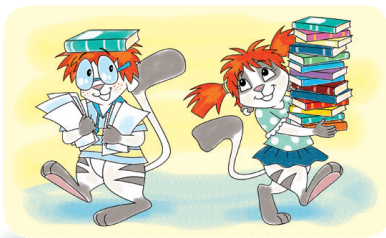
Hänsel n-așteptă să fie rugat și, înălțându-se pe vârful picioarelor, rupse o bucăciță din acoperiș, să-și dea seama ce gust are. În acest timp, Gretel ronțăia de zor o spărtură de geam.

(Frații Grimm, Hänsel și Gretel)

- a) Identifică două câmpuri lexice.
- b) Completează fiecare câmp lexical identificat cu alte trei cuvinte.
- c) Imaginează-ți ce gust ar putea avea acoperișul, notând cinci cuvinte care fac parte din acest câmp lexical.
- d) Scrie șapte cuvinte care fac parte din câmpul lexical al cuvântului **mâncare**.

- 8 Privește tabloul pictorului italian Giuseppe Arcimboldo, care îl înfățișează pe Împăratul Rudolph al II-lea.
 - Din ce este realizat portretul?
 - Menționează trei cuvinte pentru fiecare câmp lexical.

Consolidare: fonetică și vocabular

Consolidez!

- Ordonează alfabetic următoarele cuvinte:
 - pădureț • păduros • pădurar • păduratic • pădurat
 - pădurărit • pădurărie • pădurean • pădure
 - pădurice • păduriță • pădureancă • păduriște.
- Caută în dicționar sensul cuvintelor *escală* și *a hoinări*. Alcătuieste propoziții cu fiecare sens al cuvintelor.
- Notează, în caiet, seria care conține toate cuvintele din domeniul gramaticii:
 - sunet, personaj, vers, sinonim;
 - verb, substantiv, subiect, pronume;
 - silabă, verb, accent, poezie.
- Desparte în silabe cuvintele: *târgușor*, *astfel*, *altundeva*, *nostalgie*, *acuarelă*, *subiect*, *pătrunjel*, *inamic*, *bancnotă*, *unchiaș*, *imaginație*, *pediatru*, *a șchiopăta*.
- Așază următoarele cuvinte în tabel, respectând criteriile din prima coloană: *cub*, *vârtej*, *scrisoare*, *optsprezece*, *nai*, *corn*, *foaie*, *cap*, *broască*, *omoplat*, *moleculă*. Ajută-te de dicționar.

Cuvinte monosilabice	...
Cuvinte plurisilabice	...
Cuvinte monosemantice	...
Cuvinte polisemantice	...

- Alege cuvântul corect din perechile de cuvinte:
 - zvon – svon
 - desnodământ – deznodământ
 - expediție – expediție
 - ticsit – tixit
 - espres – expres
 - giuvaer – giuvaier
- Alcătuieste propoziții cu următoarele cuvinte accentuate diferit:
 - éra; erá ■ úmbrele; umbréle.
- Transcrie cuvântul accentuat corect:
 - **batérie** – baterie
 - **féerie** – feerie
 - **metálic** – metalic
 - **épocă** – epocă
 - **tróiță** – troiță
 - **farmácie** – farmacie

- Notează, în dreptul fiecărui cuvânt, cum se pronunță **x** – [gz] sau [ks]: *exemplar*, *box*, *a exila*, *Felix*, *axă*, *exact*, *pix*, *a executa*, *text*.

- Completează următorul tabel:

Cuvânt	Număr litere	Număr sunete	Vocale	Consoane	Semivocale
<i>geamantan</i>					
<i>iepure</i>					
<i>taxi</i>					
<i>ocean</i>					
<i>cerneală</i>					
<i>ploaie</i>					

- Dă exemple de zece substantive nume de persoane, în a căror componență se află grupurile de litere: *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi*.
- Precizează patru substantive nume de persoane, în a căror componență se află litera **x**.
- Alcătuieste propoziții în care cuvântul *cale* să fie folosit cu sensuri diferite.
- Notează câte un antonim pentru următoarele cuvinte: *a afirma*, *tânăr*, *trist*, *a câștiga*, *frumusețe*, *hărnicie*, *instruit*, *înainte*, *larg*, *limpede*, *modern*, *oboseală*, *perfect*, *răsărit*.
- Scrie câte un sinonim pentru următoarele cuvinte: *a plăti*, *nutritiv*, *țel*, *generos*, *pedeapsă*, *sărac*, *liniște*, *a mărturisi*, *necesar*, *a planta*, *a sosi*, *fantastic*, *tandrețe*.
- Scrie câte două sinonime și două antonime pentru cuvântul *repede*.

- Adevărat sau fals?

- Cuvintele *antic* și *străvechi* sunt sinonime. **A/F**
 - Sensul cuvântului *pridvor* este *tindă*, *cerdac*. **A/F**
 - Cuvântul *căprioară* are patru vocale. **A/F**
 - Antonimul cuvântului *vorbăreț* este *taciturn*. **A/F**
 - Substantivul *duminică* este accentuat pe ultima silabă. **A/F**
 - Cuvântul *molipsitor* este corect despărțit în silabe *mo-lip-si-tor*. **A/F**
- Notează zece cuvinte care fac parte din câmpul lexical al culorilor.

Te provoc!

1 Roata poveștilor!

Desenează un cerc. Împarte cercul în 12 părți egale. Ai nevoie de un ceas! Timp de cinci minute, completează cadranele cercului cu titlurile poveștilor preferate de tine. Cine termină primul câștigă. Prezintă colegilor *Roata poveștilor tale*.

Făt-Frumos Măzărean

de Mihail Sadoveanu

Bunica, în fiecare seară, spune o poveste nepoțelilor. E aceeași poveste, foarte frumoasă poveste, povestea cu împăratul Măzărean. În fiecare seară cei trei Țânci, doi băieți și o fetiță, după ce se întorc de la masă, se cuibăresc în paturi și încep să se roage cu glasuri dulci și subțirele:

„— Bunică, spune povestea.

Bătrâna întreabă cu prefăcută mirare:

— Care poveste?

— Povestea cu împăratul Măzărean.

— Apoi nu v-am spus-o ș-asară?

— Ne-ai spus-o, dar noi am uitat-o, bunicuță. Spune-ne povestea cu împăratul Măzărean.

— V-am spus-o ș-alaltăsară și-n toate serile de când s-a făcut iarnă.

— Da, bunică, dar tare te rugăm, mai spune-ne-o o dată!”

Toți trei își îndreaptă spre ea **șicorile umede ale ochilor**. Numai în cămășuici în așternuturi, încep a sălta cu mâinile și cu picioarele ca niște urșișori albi și s-așază în jurul ei. Lucirea lămpii liniștite pe pletele bălăi deodată parcă se răsfrânge în privirile obosite ale bătrânei.

Cu firișoare de aur în pupila mărită, fixată atent și serios de nepoței, bunica începe, parcă și-ar aduce aminte de ceva de demult.

„Să vă spun. A fost odată, cine știe de când în vremea veche, un boier sărac ... Și boierul acela avea un fecior ...

— Bunică, o întrerupse nepoțelul cel mai mare, Niculăeș, — mi se pare că ai uitat să spui că pe vremea aceea se potcovea purecele cu nouăzeci și nouă de oacă de fier la un picior ...

— Și se suia în slava cerului, și i se părea că-i ușor ... adaogă mezinul, Sandu.

— Da. Și boierul acela avea un fecior ... Și-acu într-o zi, când s-a făcut feciorul mare, s-a înfățișat la băbacă-su și i-a spus așa: Tătuică! noi suntem singuri pe lume. Eu mamă n-am și lângă dumneata am stat destul. Trebuie să mă duc în lume după noroc. Așa i-a spus. Și bătrânul i-a răspuns: Bine, du-te. Iaca, eu îți dau un cal și armele mele din tinereță, și binecuvântarea mea ... Și i-a dat armele, și calul, și l-a binecuvântat ... Și s-a dus feciorul.

— L-a binecuvântat ... zice pe gânduri, ca un ecou, fetița.

— Bunică, calul eu știu că era alb ... observă Niculăeș.

— Alb?

— Da. Așa spuneai mata, că era alb ... Și când a plecat feciorul, și-a luat cușma din cap și a sărutat mâna bătrânului. Trebuie să spui tot, bunică, așa precum s-a întâmplat.

— Se-nțelege, se-nțelege. I-a sărutat mâna și s-a dus ...

Să-l cunoaștem pe scriitor

Mihail Sadoveanu
(1880-1961)

— unul dintre cei mai mari prozatori români din prima jumătate a secolului al XX-lea. Autor al unei opere impresionante, s-a inspirat din istoria strămoșilor: *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi Vodă, Frații Ideri, Neamul Șoimăreștilor*, din civilizația străveche a satului românesc: *Baltagul, Hanu Ancuței*, din frumusețea și armonia naturii: *Țara de dincolo de negură, Împărăția apelor*, din universul copilăriei: *Dumbrava minunată, Măria Sa, puilul pădurii, Un om năcăjit*. Este considerat de critica literară cel mai de seamă scriitor descriptiv.

Înainte de lectură

2 Ce amintiri ți-a trezit titlul textului scris de Mihail Sadoveanu?

3 Observă ilustrația care însoțește textul. Imaginează-ți un alt desen potrivit titlului operii.

— Dar de ce s-a dus? întrebă deodată gros, Sandu. Nu-i era frică să umble singur prin lume?

— Nu-i era frică, îi răspunse cu hotărâre Niculăeș. Măzărean era viteaz. Chiar a și ajuns împărat ...

— Se-nțelege. Văd că știți povestea.”

Lucica, fetița, intervine hotărât și răpede:

„Zău că n-o știu, bunicuță! Spune-ne cum a ajuns Măzărean la Sfânta Vineri ...”

Bunica, cu glas moale, supraveghindu-se să nu mai uite nimic, urmează povestea, cu întâlnirile minunate cu vulturul, cu știuca, cu furnica ... Ajunge și la Sfânta Vineri.

„Aici este o cățea cu dinții de fier și măsele de oțel”, o întrerupse cu oarecare grijă Niculăeș.

Bunicăi i-i somn. Toată ziua a umblat robotind prin gospodărie și-acuma ochii i se umbresc în răstimpuri. Se razimă încet de perna de părete. Pleoapele-i cad ca-ntr-un fulger și se ridică domol, grele.

„Da. Bate el la ușă și Sfânta Vineri întreabă: Cine-i? Om pământean! Dacă ești om bun intră; dacă nu, du-te; că am o cățea cu dinții de fier și cu măselele de oțel, te face mii și fărâme ... Om bun, om bun, Sfântă Vineri. De atâtea ori ți-am spus să-mi aduci lemne uscate ... Nu vrea să ardă focul. Sunteți niște leneși; numai la mâncare și la somn vă gândiți! ...

— Bunică! bunică! strigă copiii scandalizați; nu dormi, bunică spune povestea!

— Aha, da! Ce? Povestea? Cine? Care poveste?

— Povestea cu împăratul Măzărean, bunică! A ajuns la Sfânta Vineri. L-a primit?

— Se-nțelege că l-a primit și l-a găzduit frumos și l-a întrebat de ce umblă prin lume.”

Niculăeș se saltă și sugerează:

„Dar mâna Sfintei Vineri, i-a sărutat-o?

— I-a sărutat-o. Și i-a spus așa: Eu sunt flăcău pribeag și umblu prin lume după noroc. Și norocul meu l-am visat într-o noapte și se făcea că-i o fecioară în împărăția de la Marea Albastră ... N-ai putea să-mi arăți, maică Vinere, drumul la Marea Albastră? ... — Da, fecior de Măzărean, drumul la Marea Albastră-i drum cotit spre răsărit ... Du-te înainte până la Sfânta Duminică ... Și a pornit Măzărean înainte ...

— Întâi i-a sărutat mâna, stăruiește, neînduplecat, Niculăeș.

— Da, și a pornit înainte, cătră Sfânta Duminică. Ș-a mers, ș-a mers ... Ș-a mers înainte ... Ș-a mers ... Care găină neagră? Am căutat-o. Nu era cu ou. Nu era ...

— Bunică! bunică! țipă iar copiii.

— Ce-i, dragii bunicăi? răsare bătrâna, cu ochii bătuți de văluri fumurii.

— Bunică, strigă Niculăeș, ieri am ajuns mai departe. Am trecut de Sfânta Duminică ș-am ajuns la împărăție ... Acu' văd eu că nu mai ajungem la sfârșit!”

Bunica zâmbește:

„Mi-i somn. Sunt trudită. Vă spun povestea mâne-sară.”

Reper culturale

- Domnul Busuioc, învățătorul lui Mihail Sadoveanu, a fost cel care l-a inspirat să scrie narațiunea *Domnu Trandafir*.
- La 2 august 1909 devine președintele Societății Scriitorilor din România.
- În același an, Mihail Sadoveanu este numit director al Teatrului Național din Iași.
- Câteva dintre scrierile lui Mihail Sadoveanu s-au bucurat de ecranizări: *Baltagul*, *Neamul Șoimăreștilor*, *Frații Jderi*, *Dumbrava minunată*.
- În anul 1921, Mihail Sadoveanu devine membru al Academiei Române.

Dicționar

bunicăi: forma literară **bunicii**

băbacă: (înv. și pop.) tată.

ocă: (cuvânt învechit din zona Moldovei) veche unitate de măsurat cantitățile și greutatețile, egală cu aproximativ 1 litru/1 kilogram și un sfert.

țânc: (pop.) copil (mai ales băiat) mic.

Expresii

a prinde cu ocaua mică: expresia are sensul de a prinde pe cineva cu o minciună, cu o faptă necinstită.

În literatura română, există un text care valorifică această expresie. Textul se numește **Ocaua lui Cuza**, de Dumitru Almaș, iar personajul principal este domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care oferă o lecție de dreptate unui negustor.

Și mângâie creștetul auriu al lui Niculăeș, favoritul ei.

„Da, bunicuță. Da' împărăția ceea pe unde a fost Măzărean acu' mai este?

— Nu, nu mai este.

— Nici Măzărean nu mai trăiește, nici împăratul de la Marea Albastră. Așa-i, bunică?

— Nu mai trăiesc. Au murit.

— Dar împărăția și cetățile?

— Împărăția și cetățile s-au risipit. Acuma pe-acolo-i pustie. Nu-i nici apă, nici pom. Numai năsip cât vezi cu ochii. Nu se mai cunoaște nimica.

Numai mata ai rămas de-atuncea, bunicuță, și-ți aduci aminte de Făt-Frumos Măzărean ...

— Da, da ...”

Și bunica zâmbește trist portretului ei din tinereță, atârnat de părete, în umbră, drept în față, și luminat ușor de zbaterile focului ...

„Numai eu am rămas de-atuncea și-mi aduc aminte ...”

Înțeleg textul!

4 Răspunde la întrebări, completând steluța:

Explorez textul!

5 Scrie, pe caiet, câte două sinonime și antonime potrivite pentru cuvintele din tabel.

Cuvânt	Sinonime	Antonime
domol		
pustie		
cotit		
leneși		
obosite		
trist		

6 Transcrie, din text, cuvinte care fac parte din câmpul lexical al *familiei*.

Din misterul unor cuvinte!

- Cuvântul *noroc* provine din limba slavonă – *naroku*. Sinonimele acestui cuvânt sunt: *soartă, ursită, destin*.
- Acest cuvânt intră în alcătuirea unor expresii: *cu sau fără de noroc, la noroc, a-i fi scris în noroc să ..., joc de noroc, a avea noroc, a da noroc* etc.

- 7 Menționează două expresii care să conțină cuvintele *vreme* și *poveste*. Folosește dicționarul!
- 8 Precizează sensul structurii *cicorile umede ale ochilor*.
- 9 Alcătuieste câte o propoziție în care cuvântul *leneș* să fie, pe rând, adjectiv și substantiv.
- 10 Scrie forma literară a următoarelor cuvinte din text:
 - *asară* ■ *cătră* ■ *stăruiește* ■ *acu* ■ *purece*
 - *iaca* ■ *răpede* ■ *se razimă* ■ *părete* ■ *năsip*
- 11 Desparte în silabe cuvintele: *cămășuici, binecuvântarea, viteaz, răstimpuri*.
- 12 Pronunță cuvântul *copii*. Schimbă accentul pe cealaltă silabă a cuvântului.
 - Ce observi? Care sunt sensurile celor două cuvinte?
 - Alcătuieste câte o propoziție cu fiecare cuvânt.

■ Timpul și spațiul acțiunii

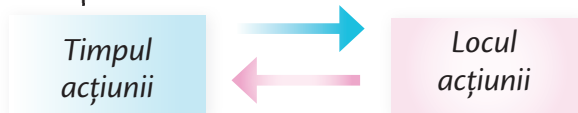
Important!

În textul *Făt-Frumos Măzărean*, există **două planuri ale povestirii**:

- *unul în care bunica povestește nepoților săi basmul preferat;*
- *altul în care se derulează basmul propriu-zis.*

Pentru fiecare dintre cele două planuri găsim cuvinte sau grupuri de cuvinte care arată *locul* și *timpul* în care se desfășoară acțiunea.

- 13 Transcrie, din text, cuvintele sau grupurile de cuvinte care arată **timpul** și **locul** unde se desfășoară acțiunea celor două planuri narative. Completează schema.

■ Acțiunea

- 14 Recitește cu atenție textul literar *Făt-Frumos Măzărean*. Delimitează textul în fragmente.

■ Îmi amintesc!

Fiecare fragment trebuie să răspundă la întrebările: **despre ce este vorba în fragment?, cine?, ce face?, care este informația cea mai importantă?**

- 15 Transcrie, pentru fiecare fragment, câte un **cuvânt-cheie** pe care îl consideri reprezentativ.
- 16 Formulează, oral, pentru fiecare fragment delimitat câte o idee principală.
- 17 Scrie **ideile principale** , așa cum se desprind din fragmentele stabilite. Completează coloanele tabelului.

Delimitarea fragmentului	Formularea ideii principale
De la ... până la ...	

■ Rețin!

- Într-un text literar, informațiile cuprinse în ideile principale pot fi dezvoltate. Aceste detalieri se numesc **idei secundare**.
- Pentru a identifica ideile secundare dintr-un text literar, cauți informații referitoare la:
 - locul și timpul desfășurării acțiunii;
 - acțiunile personajelor;
 - circumstanțele în care se petrec faptele.
- Așezarea ideilor principale și a celor secundare în succesiunea lor din text constituie **planul dezvoltat de idei**.

- 18 Recitește fragmentele delimitate. Pentru fiecare dintre acestea, formulează în scris 2-3 **idei secundare**.

Important!

Ideile secundare trebuie să răspundă la câteva întrebări: **unde?, când?, de ce?, cu ce scop?, pentru ce?** etc.

- 19 Alcătuieste **planul simplu** și **planul dezvoltat de idei**, completând tabelul de mai jos.

Planul simplu de idei	Planul dezvoltat de idei
1. Bunica spune o poveste nepoților săi.	1. În fiecare seară, doi băieți și o fetiță îi cer bunicii să spună povestea lui Făt-Frumos Măzărean.
2. ...	2. ...

- 20 Cine povestește întâmplările prin care trece Făt-Frumos Măzărean?

- 21 Precizează la ce persoană este scris textul.

■ Personajele

- 22 Enumeră personajele care dialoghează în timp ce bunica spune povestea.
- 23 Numește câte o însușire pentru fiecare personaj al textului, în funcție de comportament. Identifică o trăsătură comună a personajelor-copii.
- 24 Transcrie două enunțuri prin care este înfățișată bunica.
- 25 Selectează două trăsături ale lui Făt-Frumos Măzărean.

■ Semnificațiile textului. Mesajul

- 26 De ce sunt atrași copiii de povești?
- 27 Explică enunțul marcat în text cu mov.
- 28 Ce crezi că s-ar fi întâmplat dacă Făt-Frumos Măzărean nu ar fi primit de la tatăl său armele, calul și binecuvântarea de a pleca?
- 29 Ce mesaj transmite acest text literar?

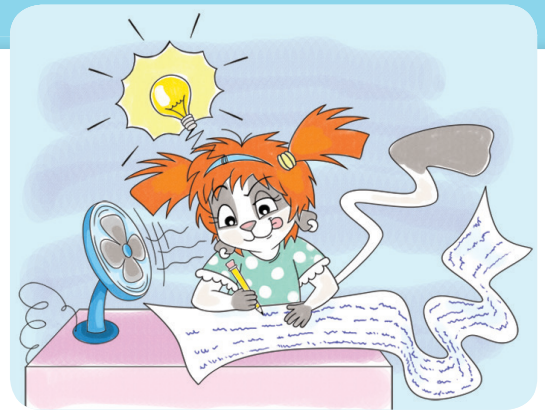
■ Scriu despre text!

- 30 Alege un fragment al textului care ți-a plăcut foarte mult. Notează în caiet ideea principală a acestuia.
- 31 Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care să îți imaginezi un alt conținut al fragmentului ales la exercițiul 30. Citiți, în clasă, mai multe fragmente și recompuneți o altă povestire.
- 32 Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care îți imaginezi ce gândesc copiii despre Făt-Frumos.

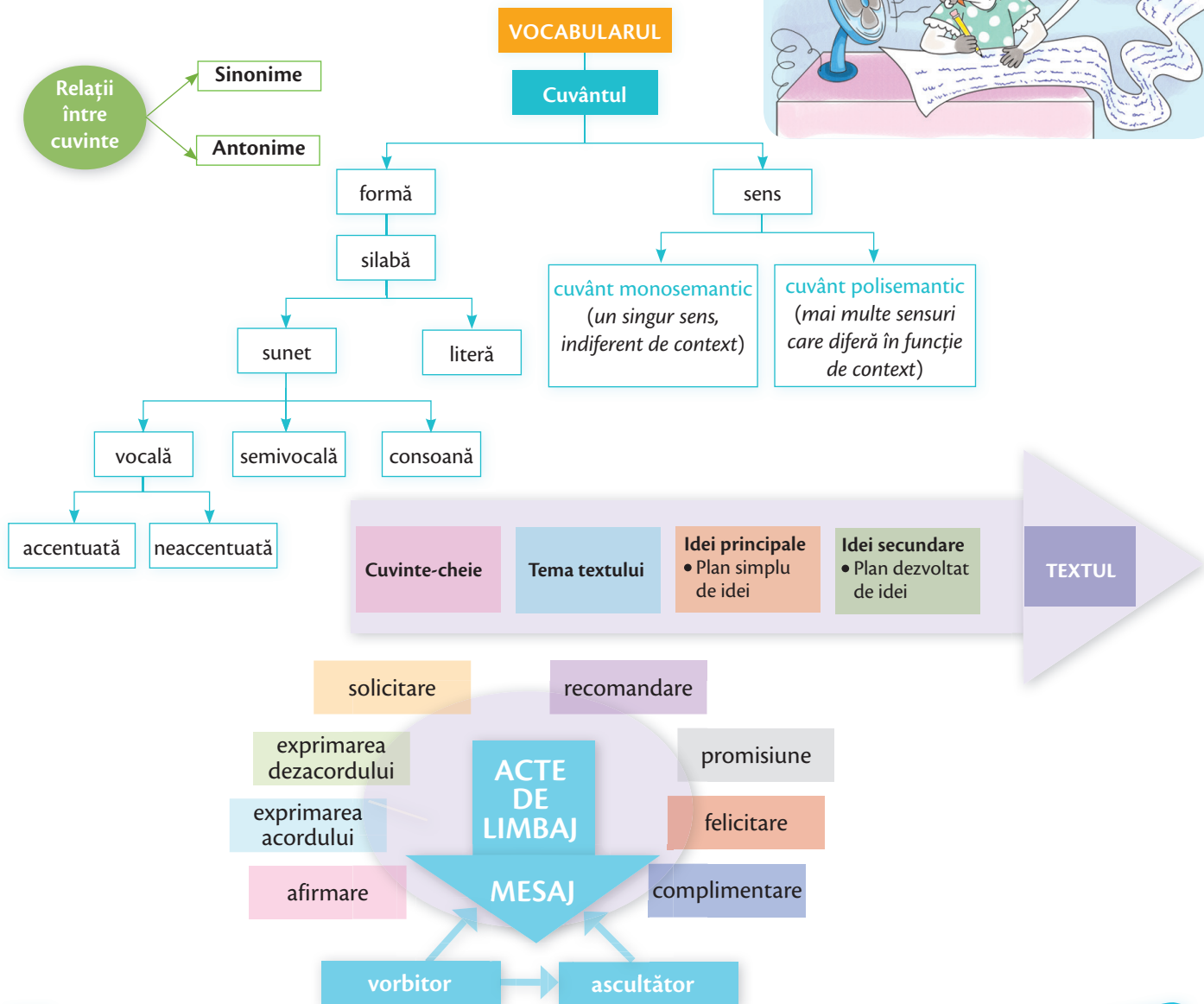
■ Cercul de lectură

- 33 Citește *Dumbrava minunată* de Mihail Sadoveanu. Notează, în fișa de lectură, impresiile tale despre cartea citită.

2 Recapitulare

A Cu ajutorul schemelor de mai jos, amintește-ți ce ai învățat în această unitate. Exemplifică fiecare noțiune cuprinsă în schemă!

B Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

Text-suport

„DEVORATOR DE CĂRȚI, cum eram în adolescență, mă fascinau bibliotecile, pe care le scocioram fără să mă plictisesc [...].

Cea dintâi bibliotecă asupra căreia mi-am îndreptat pofta nesățioasă n-a fost aceea a părinților mei, de care nu-mi aduc aminte, ci aceea a strămătușii mele de la Râmnic. Asta se întâmpla între 1952 și 1954. Strămătușa mea locuia într-o cameră frumoasă, cu mari ferestre ce dădeau spre stradă. Am mai vorbit despre camera fantastică a copilăriei mele. [...]

Camera, demolată după cutremurul din 1977, odată cu casa, nu și-a pierdut nici azi, în amintire, farmecul. În copilărie, cum am spus, fascinația venea de la uși (ușa blocată mă determina să-mi caut pretexte și să mă duc în apartamentul vecin, închiriat de niște basarabeni, să privesc „din partea cealaltă”; misterele presupun întotdeauna două părți din care pot fi abordate), de la încuietori, ascunzători sau treceri. Căpitanul Nemo

trebuie să fi avut pe submarinul lui un seif și uși secrete. Impresia cea mai puternică se datora caracterului ascuns. Imaginația copilului e diferită de a poetului: se închide în loc să se deschidă; în cărți, copilul caută aceleași universuri închise, secrete. Ceea ce mă captiva la Jules Verne nu erau neapărat aventurile, cât vapoarele, insulele, nacelele submarinului Nautilus, castelul din Carpați, racheta lui Hector Servadac, interiorul vulcanului, adică tot ce corespundea unor spații închise și misterioase. [...] De aceea și avea atâta farmec biblioteca strămătușii mele. Și poate de aceea, nu doar din cauza vârstei, ea este cea dintâi de care îmi amintesc. Cărțile erau ținute pe rafturi, la vedere, dar și în dulapuri cu geam mat, jivrat. Până și cele două noptiere erau doldora de cărți, ca și ale mamei mele astăzi și, aproape sigur, ca și ale mele când nu voi mai avea niciun perete liber. Eram singurul nepot care primise îngăduința să exploreze biblioteca. Gândindu-mă acum la cărțile pe care le cuprindea, îmi dau seama că erau de tot felul.”

(Nicolae Manolescu, *Viață și cărți*)

jivrat: care are suprafața mată și neregulată.

nacelă: cabină.

a scociori: a căuta, a cerceta amănunțit.

Înțeleg textul!

1 Alege varianta corectă.

- a) Biblioteca aparținea strămătușii părinților.
- b) În text, autorul face referire la filmele lui Jules Verne cărțile lui Jules Verne.
- c) O trăsătură comună a camerei descrise și a submarinului căpitanului Nemo era caracterul misterios dat de spațiile închise deschise.
- d) Relatarea evenimentelor se face din perspectiva copilului a autorului matur.

Explorez textul!

2 Răspunde la întrebări:

- a) Care era pasiunea autorului?
- b) Care era rolul camerei vecinilor, din perspectiva autorului?
- c) De ce numește autorul biblioteca drept *camera fantastică*?
- d) În ce constă diferența dintre imaginația poetului și cea a copilului?

3 Notează:

- a) Trei **cuvinte-cheie** ale textului.
- b) Două **idei principale** și două **idei secundare**.

4 Ordonează **alfabetic** următoarele cuvinte:

- devorator • despre • dintâi
- duc • două • deschidă • datora
- doldora • două

5 Indică **numărul de sunete și numărul de litere** din fiecare cuvânt dat:

- scocioram • pretexte • închiriat
- treceri • exploreze • niciun

6 Desparte în silabe următoarele cuvinte:

- bibliotecile • încuietori • neapărat
- aceea • noptiere

7 Precizează **câmpul lexical** predominant al textului.

8 Menționează trei termeni care fac parte din **câmpul lexical** precizat la exercițiul 7.

9 Indică **sinonimele** cuvintelor:

- fascinau • locuia • presupun
- misterele • impresia • sigur

10 Scrie **antonimele** cuvintelor:

- să mă plictisesc • fantastică • ascuns
- mat • întotdeauna

11 Extrage din text două **cuvinte monosemantice**.

12 Alcătuiește trei enunțuri în care verbul *a avea* să aibă alte sensuri decât cel din text.

13 Redactează un text, de 80-120 de cuvinte, în care să îți imaginezi o întâmplare petrecută în biblioteca prezentată în textul dat.

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- ▶ respectarea succesiunii logice a acțiunilor relate de tine;
- ▶ prezentarea, pe scurt, a unui personaj inventat de tine;
- ▶ precizarea timpului și a spațiului în care se desfășoară acțiunea;
- ▶ respectarea normelor ortografice și de punctuație.

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Giulio era un copil drăguț, de 12 ani, care locuia în Florența. Era în clasa a patra și cel mai mare dintre frați. Familia sa era numeroasă și săracă. Tatăl îl iubea extrem de mult și era foarte bun și blând cu el; [...] știa cât de greu este să ai o slujbă din care să poată fi susținută o familie. Din această cauză, tatăl avea două slujbe. Ziua era muncitor la căile ferate, iar seara, după program, era copist la editură. [...]

Munca de copist, pe care o făcea noaptea, începuse să îl obosească, motiv pentru care, într-o seară, la cină, tatăl îi spuse:

— Munca de noapte mă termină! Încep să nu mai văd bine, ochii îmi obolesc teribil. [...]

Într-o noapte, când ceasul bătu de miezul nopții, [...] după ce ușa de la camera părinților se închise, băiatul se ridică, se îmbracă, aprinse lampa cu petrol și porni către cămăruța de lucru a tatălui său. Se așeză la masă și începu să scrie. [...] A doua zi, la masă, tatăl său se arătă bucuros:

— Ei, Giulio, tatăl tău e un om harnic! Aseară am scris de trei ori mai mult decât în mod normal. Se pare că îmi revine energia! [...]

Munca băiatului a durat ceva vreme, însă, după un timp, lipsa somnului începu să își spună cuvântul. Giulio nu se mai putea trezi dimineața să meargă la școală, iar când era ora temelor, abia își mai ținea ochii deschiși. Într-o seară, adormi sprijinindu-și capul pe caiet. Tatăl său îl dojeni din cauza acestui lucru. [...]

(Edmondo de Amicis, *Cuore, inimă de copil*)

1 Ordonează alfabetic cuvintele: *copil, cauză, copist, cină, ceas, cămăruță*.

2 Completează tabelul următor:

Cuvânt	Vocale	Consoane	Semivocale	Sinonim	Antonim
numeroasă					
greu					

3 Desparte în silabe cuvintele: *locuia, slujbă, editură, lipsa*.

4 Notează dacă afirmațiile sunt adevărate (A) sau false (F).

- a) În cuvântul *extrem*, sunetul **x** se pronunță **ks**. A/F
- b) Cuvântul *muncitor* are 8 litere și 7 sunete. A/F
- c) În cuvântul *dimineața* accentul cade pe penultima silabă. A/F
- d) Cuvântul *cămăruța* este plurisilabic. A/F
- e) Verbul *începu* are patru silabe. A/F
- f) Cuvântul *cap* este monosemantic. A/F

5 Alcătuieste o propoziție în care cuvântul **timp** să aibă alt sens decât cel din text.

6 Transcrie, din text, patru cuvinte care aparțin aceluiași câmp lexical.

Denumeste câmpul lexical ales.

7 Completează enunțurile de mai jos cu informații din text:

- a) Giulio locuiește _____.
- b) Doi indici de timp identificați în text sunt _____.
- c) Personajele care participă la acțiune sunt _____.
- d) Cuvântul-cheie al textului este _____.

8 Precizează două trăsături sufletești ale lui Giulio.

9 Menționează motivul pentru care copilul își ajută tatăl.

10 Redactează planul simplu de idei al fragmentului.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 12 puncte (6 p x 2)
- Total ex. 2: 10 puncte (1 p x 10)
- Total ex. 3: 8 puncte (2 p x 4)
- Total ex. 4: 12 puncte (2 p x 6)
- Total ex. 5: 4 puncte
- Total ex. 6: 10 puncte (2 p x 5)
- Total ex. 7: 8 puncte (2 p x 4)
- Total ex. 8: 8 puncte (4 p x 2)
- Total ex. 9: 6 puncte
- Total ex. 10: 12 de puncte

Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă 10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte

Un musafir nepoftit

de Petre Ghelmez

Apăruse de mult „Mânzul de vânt”, cartea avusese chiar un oarecare succes, poveștile „Măgărușului” se aflau sub tipar, iar acum mă chinuiam în fiecare seară să rotunjesc unele poeme din „Paradisul atomic”, un volum de poezii grave, mai bine-zis niște meditații asupra destinului omenesc, în secolul nostru, hipertehnicizat [...].

Stăteam, până noaptea târziu, față în față cu asemenea întrebări, nu le găseam răspunsul, ori când îl găseam îmi scăpa, ca peștii cei lunecoși, prin plasa poemelor, și din cauza aceasta lucrul mergea destul de greu.

Într-o asemenea noapte, mi-a apărut în față Băiatul.

Aplecat adânc asupra foii albe de hârtie, cum eram, nici nu l-am observat când a intrat, încât m-am și speriat auzindu-i vocea, venind chiar din fața mesei mele de lucru.

— Liniștește-te, de ce te necăjești? Vor trece și astea, cum au trecut atâtea! Până la urmă tot oamenii buni sunt mai tari decât cei răi, îți garantez eu!

— Crezi? am întrebat automat. Dar repede mi-am dat seama că, de fapt, nu mai era nimeni în cameră, și-atunci mi-am spus cu oarecare muștrare: „Ei, na, uite că am început să vorbesc de unul singur!”

— Nu vorbești de unul singur! m-a corectat vocea. Vorbești cu mine!

— Dar unde ești, cine ești și ce vrei? am întrebat pe nerăsuflăte.

— Cam multe întrebări dintr-odată ... N-o să-ți pot da răspunsurile decât pe rând ... Altfel, eu o să mă încurc, iar tu n-o să le pricepi ... Ca să primești un răspuns clar, trebuie să pui o singură întrebare, de asemenea, clară. De aceea se și zice: „Este mai greu să pui o întrebare, decât să dai un răspuns!” ...

— Ei, asta-i! m-am enervat, pe bună dreptate. După una și-alta, acum îmi mai dai și lecții!

— Nu-ți dau lecții, îți amintesc un adevăr!

— Adevăr, adevăr! Fie și adevăr! Atunci spune-mi, simplu, unde ești?

— Ei, așa da, mai merge ... Sunt aici, în fața mesei tale de lucru, m-am așezat pe cărțoiul acesta de trei kile și jumătate, dar tu, din cauza enervării, nici nu mă vezi.

Am ridicat privirile de pe foaia de hârtie și m-am uitat spre canapeaua din fața mesei mele de scris, unde lăsasem de cu seară, deschisă, „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” de G. Călinescu, ediția princeps, din 1941, care într-adevăr are trei kilograme și jumătate, și-am observat, nu fără uimire, un Băiat, cam de cinci-șase anișori, poate puțin mai mare, cu ochii rotunzi, cu privirea vioaie, cu un smoc de păr auriu pe frunte, uitându-se țintă la mine.

— Dă-te la o parte de pe carte! am strigat repede la el. Cartea aceea este făcută pentru citit, nu ca să te așezi tu pe ea!

Te provoc!

1 Fii oglinda mea!

Elevii se așază în perechi, față în față. Unul dintre ei este oglinda și imită gesturile partenerului fără să vorbească. După două minute, partenerii schimbă rolurile. Care moment a fost mai plăcut: să fii oglindă sau să stai în fața oglinzii?

Înainte de lectură

2 Cum explici titlul textului *Un musafir nepoftit*?

3 Te-ai aflat vreodată în ipostaza unui musafir nepoftit? Povestește experiența ta.

Repere culturale

- G. Călinescu a fost unul dintre cei mai importanți critici ai literaturii române din toate timpurile.
- Ediția princeps a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* a fost publicată în anul 1941 la Editura Fundațiilor Regale. În anul 1936, autorul a început lucrul la ea și cea mai mare parte a timpului și-a consumat-o corectând uriașa bibliografie (anexată la sfârșitul cărții) și legendele tuturor fotografiilor. Deoarece prețul era enorm, adică o mie de lei, autorul a publicat pentru elevi și studenți o sinteză, o ediție prescurtată a cărții, numită *Compendiu*.

Dictionar

ediție princeps: prima ediție a operei unui scriitor.

Din misterul unor cuvinte

- Cuvântul *cot* are trei forme de plural diferite, fiecare cu alt sens. Precizează cele trei sensuri ale cuvântului *cot*.

— Iartă-mă! a zis atunci făptura ciudată din fața mea. N-am vrut să te supăr ... Sunt cam scund și am vrut să vin cât mai aproape de tine, ca să mă vezi ... Uite, de-acum o să stau cuminte, aici, pe canapea, alături de cărțoiul acesta legat în piele de vițel ... Și mie îmi plac cărțile, să nu crezi că nu îmi plac!

— Îmi pare bine că ai preocupări înalte ... l-am ironizat eu. Nu găsești însă că ar fi tot atât de cuminte să-mi spui și mie măcar cine ești?

— Cum cine sunt? Nu mă recunoști? Sunt Băiatul care sunteai tu în copilărie!

— Mai întâi de toate, stimabile, vreau să-ți spun că nu se zice sunteai, ci erai ... Asta una la mână ...

— Știu că nu se zice sunteai, dar așa îmi place mie să mă alint ...

— Așa-ți place ție să te prostești, vrei să zici ...

— Îmi zici: „Îți place să te prostești”, pentru că eu sunt copil. Dacă aș fi om mare mi-ai zice: „Așa îți place ție să te copilărești!”

O adusesse bine din condei omulețul!

— Totuna! am răspuns. Acum n-am timp de explicații! Vreau să-ți precizez însă că îndrăzneala ta e prea mare! Cum poți tu să pretinzi că ești Băiatul care eram eu în copilărie, când nu semănăm nici pe departe unul cu altul?! Părul tău e galben și moale ca mătasea de porumb, iar al meu e aspru și zbârlit, ca țepii unui arici. Glasul tău e limpede și sonor, ca al apei de izvor, iar al meu – gros și tânguitor ca vuietul vântului prin copaci. Tu ești un omuleț doar de doi coți, iar eu ditamai lunganul ... Mă faci să și râd ... N-avem nimic comun! Ești un musafir nepoftit, nici nu știu pe unde ai intrat!

— Te știam un om politicos, ce s-a-ntâmplat?! s-a mirat omulețul de pe canapea. Eu nici măcar nu trebuie să fiu poftit! Sunt alături de tine de când te-ai născut, din moment ce purtăm amândoi ... același nume! Doar că, în ultima vreme, ai cam început să uiți de mine din ce în ce mai mult ... Te lași copleșit de fel de fel de griji, ești mereu încruntat ... De-asta am și venit: să-ți atrag atenția!

Mi-am dat seama că făptura fragilă și neliniștitoare din fața mea avea dreptate. Mă cunoștea destul de bine. Nu puține erau grijile care-mi umbreau privirile la vremea aceea subțire, de primăvară.

Am căutat să parez:

— Și totuși, dacă noi doi purtăm același nume, dacă suntem unul și același, de ce ne deosebim atât de mult?

— Pentru că ne desparte o Pădure! a venit, neașteptat, răspunsul.

— Fuși de-acolo! Cum să ne despartă o Pădure? Poate glumești! Ne desparte o simplă masă de scris, și-atât! Omulețul s-a foit pe canapea, gata să-mi explice. [...]

Și așa am început să scriu în seara aceea târzie, de primăvară, cu miros de mugur crud, poveștile Băiatului și-ale Pădurii.

(fragment din vol. *Băiatul și Pădurea*)

Înțeleg textul!

4 Care moment din fragmentul *Un musafir nepoftit* te-a impresionat cel mai mult? De ce?

5 Adevărat sau fals?

- a) Scriitorul a publicat o carte cu titlul *Mânzul de vânt*. A/F
- b) Băiatul a apărut într-o dimineață. A/F
- c) Băiatul s-a așezat pe un caiet, apoi pe un fotoliu, în fața scriitorului. A/F
- d) Scriitorul îl consideră pe copil un musafir nepoftit. A/F

Explorez textul!

6 Completează, cu atenție, tabelul următor:

Cuvânt	Litere	Vocale	Consoane	Semivocale	Sinonime	Antonime
târziu						
limpede						
greu						
politicos						

7 Alcătuieste două propoziții în care cuvântul *semănăm* să aibă înțelesuri diferite.

8 Precizează semnificația cuvântului *coți*, din secvența: *Tu ești un omuleț doar de doi coți, iar eu ditamai lunganul ...*

9 Scrie cinci termeni din câmpul lexical al *anotimpurilor*.

10 Desparte în silabe cuvintele:

poeme kilograme hipertehnicizat aproape
tânguitor neliniștitoare

11 Scrie un text, de 4-5 rânduri, care să conțină următoarele ortograme: de-a/dea c-am/cam.

Folosește și următoarele semne de punctuație: virgula, punctul, semnul exclamării, două puncte.

■ Timpul și spațiul acțiunii. Personajele

12 Recitește cu atenție fragmentul din cartea *Băiatul și Pădurea*, scrisă de Petre Ghelmez. Completează harta textului.

• Transcrie cuvinte sau grupuri de cuvinte care arată **locul și timpul** unde se desfășoară acțiunea din povestire.

• Scrie câte **două trăsături** fizice sau sufletești pentru fiecare personaj al textului.

• La ce **persoană** este scris textul?

• Redactează **planul simplu de idei**.

13 Care este prima impresie pe care copilul o lasă scriitorului?

14 De ce este certat copilul când scriitorul îl vede așezat pe carte?

■ Semnificațiile textului. Mesajul

15 Ce importanță capătă cartea lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*?

16 De ce este considerat copilul *un musafir nepoftit*?

17 Ce semnificație atribui personajului Băiatul? Ce rol va căpăta pe parcursul textului?

18 Care este mesajul acestui text literar?

■ Discut cu ceilalți!

19 Explică enunțul:

Și așa am început să scriu în seara aceea târzie, de primăvară, cu miros de mugur crud, poveștile Băiatului și-ale Pădurii.

• Ce legătură poți stabili între acest enunț și titlul cărții lui Petre Ghelmez?

• În imaginea de mai jos se află coperta cărții *Băiatul și Pădurea*. Stabilește o corespondență între imagine și răspunsul pe care l-ai redactat la exercițiul anterior.

■ Scriu despre text!

20 Ce crezi că s-a întâmplat după ce *Omulețul s-a foit pe canapea ...*? Redactează un text, de 60-80 de cuvinte, care să conțină o continuare a dialogului dintre scriitor și copil.

■ Din tainele scrisului!

21 Scrie un text, de 100-150 de cuvinte, cu titlul *Cartea care îmi vorbește*.

În realizarea textului, ai în vedere următoarele etape:

► Alcătuește o listă de idei referitoare la subiectul textului.

► Ordonează ideile într-un plan simplu de idei.

► Dezvoltă fiecare idee a planului, prin redactarea planului dezvoltat de idei. **Atenție!** Textul tău trebuie să aibă **introducere** (în care prezinți locul și timpul unde se petrece acțiunea, participanții), **cuprins** (partea cea mai dezvoltată a compunerii, în care prezinți întâmplările, în ordinea în care s-au petrecut) și **încheiere** (sfârșitul întâmplărilor, impresia ta).

► Recitește ce ai scris, corectând eventualele greșeli.

► Transcrie forma finală pe caiet, acordând atenție așezării în pagină: **titlul** va fi așezat la mijlocul rândului, fiecare idee nouă va fi scrisă într-un **paragraf** nou, marcat prin alineat.

Verbul, nucleul comunicării

Descopăr!

- Citește versurile alăturate.
 - Identifică verbele din poezia alăturată.
 - Precizează persoana și numărul lor.
 - Transcrie un verb la singular, timpul prezent și unul la plural, timpul trecut.
 - Alcătuiește un enunț în care să apară un verb din poezie la timpul viitor, persoana I, numărul plural.
 - Ce se întâmplă cu forma verbului în comunicare?

Îmi amintesc!

- Verbul** este partea de vorbire care arată *acțiunea, starea sau existența*.
- Verbul își modifică forma în funcție de **timp** (trecut, prezent, viitor), după **persoană** (I, a II-a, a III-a) și în funcție de **număr** (singular și plural).

Exersează!

- Completează axa cu timpurile potrivite, după cum se raportează acțiunea la momentul vorbirii:

- Dă exemple de câte două verbe din fiecare categorie de sens: *acțiune, stare, existență*.
- Alcătuiește un text, de 3-4 enunțuri, în care să prezinți acțiunea din cartea preferată, folosind verbe diferite. Elimină din text verbele cu funcția de predicat. Ce se întâmplă cu sensul enunțurilor?
- Înlocuiește verbele, din exemplele de mai jos, cu sinonime potrivite:
 - De curând, am citit o carte despre pădurile tropicale.
 - Colega mea aranjase cărțile în bibliotecă după tematică.
 - Vom face un proiect despre *Istoria cărții românești*.
 - În fiecare lună, cumpăr o carte.

Rețin!

- Verbul este esențial în comunicare, de aceea este numit **nucleul comunicării** și dă sens propoziției.
 - Verbul are două aspecte: **afirmativ** (*Scriu.*) și **negativ** (*Nu scriu.*).
- Grupează următoarele verbe în funcție de timp: *va pleca, am găsit, mergeți, ascultă, vom cânta, ajunseseră, văzui, veți întâlni, reușesc*.

Carte frumoasă, cinste cui te-a scris
Încet gândită, gingaș cumpănită;
Ești ca o floare, anume înflorită
Mâinilor mele, care te-au deschis.

Ești ca vioara, singură ce cântă
Iubirea toată pe un fir de păr,
Și paginile tale, adevăr,
S-au tipărit cu litera cea sfântă.
(T. Arghezi, *Ex libris*)

- Alcătuiește propoziții în care verbul *a dedica* să fie, pe rând, la *prezent*, la *trecut* și la *viitor*, persoana a II-a, singular.

- Evit confuziile!** Alege, dintre cuvintele date, verbele:

• despădurire • pădurice • despădurim • ați împădurit
• păduros • împădurire • împăduriserăți • vei despăduri

- Scriu corect!**

- Alege varianta corectă:

- Maria *așează/așază* romanele de aventură pe același raft.
- A *citi/A citii* înseamnă *a călători/ a călătorii* în universul imaginației.
- Vroia/voia* să revadă satul natal.
- Prietenii mei *crează/creează* un robot.
- Spuneți/Spune-ți* adevărul sau mințiți?

- Corectează greșelile din scrierea verbelor:

- S-a *înprietenit* cu toți colegii.
- Se *înbracă* potrivit cu fiecare situație.
- Va-ți *certat* degeaba.

- Pornind de la imaginea alăturată, scrie un text, de 15-20 de cuvinte, în care să îți imaginezi dialogul suricatelor. Subliniază verbele din textul realizat.

Modurile verbale

Descopăr!

- 1 Citește fragmentele alăturate pentru a arăta ce fel de acțiune exprimă verbele evidențiate prin culoare:

Verbul	Cum consideră vorbitorii acțiunea	
	sigură, reală	posibilă
a intrat		
liniștește-te		
te necăjești		
vor trece		
să prostești		
ai zice		

- 2 Precizează persoana și numărul verbelor de la exercițiul 1.
3 Identifică, în text, alte două forme verbale care exprimă acțiuni sigure, reale și acțiuni posibile.

Rețin!

- **Modul** reprezintă forma pe care o ia verbul pentru a arăta cum consideră vorbitorul acțiunea.
- Modurile la care verbele își modifică forma în funcție de persoană și număr se numesc **personale** sau **predicative**. La aceste moduri, verbul îndeplinește funcția sintactică de **predicat**.
- **Modul indicativ** arată o acțiune sigură, reală și are toate timpurile: **prezent** (*necăjești, sunt*), **trecut** (*a apărut, eram*) și **viitor** (*vor trece*).
- **Modul imperativ** arată acțiuni posibile și exprimă sfaturi, porunci, îndemnuri, urări sau rugăminți (*Liniștește-te!*).
- Celelalte forme verbale sunt la moduri pe care le vei studia în clasele următoare: **să prostești** – **conjunctiv** și **ai zice** – **condițional-optativ**.
- Două dintre modurile predicative pe care le studiezi în clasa a V-a sunt **indicativul** și **imperativul**.

Exersează!

- 4 Construiește propoziții în care să folosești, pe rând, verbul **a lăsa** la modurile personale (predicative) **indicativ** și **imperativ**. Urmărește modelul dat.

Model:

- Privesc, în fiecare zi, cerul. (*indicativ*)
- Privea cu drag toate florile. (*indicativ*)
- Maria privi uimită scrisoarea. (*indicativ*)
- Băieții priviseră încântați mingea cea nouă. (*indicativ*)
- Vei privi încrezător viitorul. (*indicativ*)
- Priviți oamenii în ochi! (*imperativ*)

- 5 Alege forma corectă a verbului din exemplele:

- Lasăți/Lasă-ți umbrela acasă!
- Îți scri/scrui temele conștiincios.
- Voi construi/construui orice din piese lego.

„Într-o asemenea noapte, mi-a apărut în față Băiatul.

Aplecat adânc asupra foi de hârtie, cum eram, nici nu l-am observat când **a intrat**, încât m-am și speriat auzindu-i vocea, venind chiar din fața mesei mele de lucru.

— **Liniștește-te**, de ce **te necăjești**? **Vor trece** și astea, cum au trecut atâtea! Până la urmă tot oamenii buni sunt mai tari decât cei răi, îți garantez eu! [...]

Îmi zici: «Îți place **să te prostești**», pentru că eu sunt copil. Dacă aș fi om mare mi-**ai zice**: «Așa îți place ție să te copilărești!»

(Petre Ghelmez, *Un musafir nepoftit*)

Descopăr!

- 6 Trece la plural verbul cu funcția de predicat din exemplul: ... **încât m-am și speriat auzindu-i vocea** ...
- Ce observație poți face în legătură cu forma verbului *auzind*?

Observ!

- **Ai plecat spre școală înainte de a începe ploaia.** persoana a II-a, singular
- **Ați plecat spre școală înainte de a începe ploaia.** persoana a II-a, plural
- **Copilul a plecat spre școală înainte de a începe lecția.** singular – persoana a III-a, singular
- **Copiii au plecat spre școală înainte de a începe lecțiile.** plural – persoana a III-a, plural

Verbul la modul personal își modifică forma după persoană și număr. Forma verbală **a începe** rămâne neschimbată.

Rețin!

■ **Modurile** la care verbele nu își modifică forma în funcție de persoană și număr se numesc **nepersonale** sau **nepredicative**.

La aceste moduri, verbul **nu** îndeplinește funcția sintactică de **predicat**.

■ Două dintre modurile nepredicative pe care le studiezi în clasa a V-a sunt **infinitivul** și **participiul**.

■ **Modul infinitiv** este forma la care verbul apare în dicționar.

Exemple: *a lucra*, *a vedea*, *a merge*, *a citi*, *a coborî*.

■ **Modul participiu** ajută la formarea unor moduri și timpuri compuse. Se termină în **-t** sau **-s**.

Exemple: *lucrat*, *văzut*, *mers*, *citit*.

■ Când stă pe lângă un substantiv și se acordă cu el, participiul devine **adjectiv**.

Exemplu: Copacii **înmuguriți** sunt semne de primăvară.

■ Atât infinitivul, cât și participiul pot intra în componența unor moduri și timpuri compuse.

■ Forma verbală *auzind* aparține unui mod nepersonal, *gerunziu*, pe care îl vei studia în clasele următoare.

Exersează!

7 Construiește propoziții în care să folosești cu valoare adjectivală următoarele participii:

- *măturat* (feminin, singular) • *cules* (masculin, singular)
- *împletit* (feminin, plural) • *tăiat* (masculin plural).

8 Realizează echivalența dintre participiile cu valoare adjectivală și substantivele potrivite:

• mesajul • vocea • tufele • mărfurile • banii • vorba	→	• vândute • înflorite • pierduți • transmis • zisă • plăcută

9 Alege, dintre formele verbale date, numai verbele la infinitiv: *a crescut*, *a ridica*, *ai trimite*, *a înverzi*, *au întârziat*, *a doborî*, *a vedea*, *aș râde*, *a plâns*, *a trece*, *ar citi*.

10 Scrie forma de infinitiv a verbelor: *începuseră*, *privi*, *va recita*, *au încântat*.

11 **Scriu corect!**

a) Completează cu literele corespunzătoare sunetului [î]:

- a cobor • a ndulci • a c nta • a t r
- a mpodobi • pre nt mpina • a v na.

b) Alege varianta corectă:

- a privi/a privii • a înmi/a înmii • a vrăji/a vrăjii
- a pusti/a pustii • a lămuri/a lămurii.

Desparte în silabe pentru a verifica scrierea corectă!

c) Corectează greșelile din scrierea participiilor cu valoare de adjectiv, din enunțurile date:

- Cerul înorat vestește ploaie.
- Pământul înneecat de ploaie mustește de apă.
- Clădirea înegrită de vreme este pustie.

Modul indicativ**Modul indicativ. Timpul prezent****Descoperă!**

- 1 Identifică verbele din programul lui Dexi.
- 2 Când se desfășoară acțiunea acestor verbe în raport cu momentul vorbirii?
- 3 Ce rol are în text cuvântul *astăzi*?

Astăzi: dimineață mă pregătesc pentru lucrarea de limba română; după ore, merg la biblioteca școlii; la ora 19 o iau pe sora mea de la pictură și ne întoarcem acasă pentru cina în familie.

Rețin!

■ **Timpul prezent** indică desfășurarea acțiunii în momentul vorbirii.

■ **Structura prezentului:**

a cânta	a lucra	a putea	a strânge	a privi	a coborî	a hotărî
cânt	lucrez	pot	strâng	privesc	cobor	hotărăsc
cânți	lucrezi	poți	strângi	privești	cobori	hotărăști
cântă	lucrează	poate	strânge	privește	coboară	hotărăște
cântăm	lucrăm	putem	strângem	privim	coborâm	hotărâm
cântați	lucrați	puteți	strângeți	priviți	coborați	hotărâți
cântă	lucrează	pot	strâng	privesc	coboară	hotărăsc

■ Verbele la timpul prezent pot avea și alte valori temporale:

- acțiune ce urmează să se desfășoare: *Mâine stau acasă.*
- un adevăr general valabil: *Pământul se învâрте în jurul Soarelui.*
- reînvie faptele ce s-au desfășurat în trecut: *Mihai Viteazul realizează prima Unire în anul 1601.*

Observă culorile diferite pe care le-am folosit în scrierea verbelor!

Cu **verde** am notat terminația de infinitiv a verbelor.

Albastrul reprezintă sunetul/sunetele care indică timpul prezent.

Rozul notează terminațiile (desinențele) care arată persoana și numărul.

Negrul este partea comună a verbelor cu infinitivul.

Exersezi!

4 Scrie verbele din paranteze la modul indicativ, timpul prezent:

Toamna, unele păsări ... (a zbura) spre țările calde.
Vântul ... (a bate) cu putere. Frunzele copacilor ...
(a îngălbeni) și vântul le ... (a doborî). ... (a plăcea)
toamna!

5 Notează cinci proverbe în care există verbe la modul indicativ, timpul prezent. Exemplu: *Buturuga mică răstoarnă carul mare.*

6 Rescrie verbele la modul indicativ, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular: *a ști, a cunoaște, a ascunde, a deveni, a cinsti, a părea, a veni.*

7 Povestește, în trei-patru enunțuri, întâmplările desfășurate astăzi la ora de limba română, folosind verbe la modul indicativ, timpul prezent.

8 Analizează verbele la modul indicativ, timpul prezent, din exemplele date, după modelul: *verb, mod, timp, persoană, număr, funcție sintactică.*

a) În lumea lecturii nu mai citești cărți, ci trăiești sub enorma lor boltă construită din cărți ...

(Mircea Cărtărescu, *Edificiul lecturii*)

b) Te întrebi exasperat: de ce trebuie să citesc cărți de literatură, în afara faptului că pisălogii de părinți și profesori mi-o cer? (Andrei Cornea, *Un experiment*)

c) Îmi amintesc de mine însumi ca de altcineva, iar acel altcineva are obiceiul simpatic de a citi ...

(Mihai Măniuțiu, *Shakespeare m-a salvat deseori de la disperare*)

9 Arată ce rol are folosirea timpului prezent în fragmentul:

Bunica, în fiecare seară, spune o poveste nepoțelor. E aceeași poveste, foarte frumoasă poveste, povestea cu împăratul Măzărean. În fiecare seară, cei trei țânci, doi băieți și o fetiță, după ce se întorc de la masă, se cuibăresc în paturi și încep să se roage cu glasuri dulci și subțirele ...

(Mihail Sadoveanu, *Făt-Frumos Măzărean*)

Modul indicativ. Timpul viitor

Descopăr!

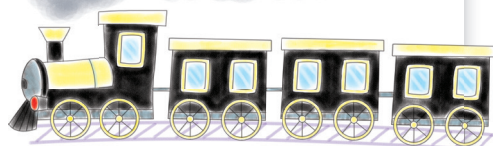
1 Identifică verbele din textul alăturat.

2 Când se desfășoară acțiunea acestor verbe în raport cu momentul vorbirii?

3 Din ce este alcătuită forma de viitor a verbelor?

„Băiatul ne-a cerut un tren, un tren lung, comandat la gară, pe măsura lui, căci vrea să se facă «mașinist». [...] El va mânui aburul și fluierul și va trece prin gări cu mașina sforăind și nechezând. Și nu se va opri decât atunci când crede el, ca să bea apă și să mănânce o prăjitură. Va porni iute și va străbate toată țara, departe ...”

(Tudor Arghezi,
O locomotivă și o gară)

Rețin!

- **Timpul viitor** arată că acțiunea se desfășoară după momentul vorbirii. Este un timp compus.
- **Structura viitorului I:**

a cânta	a lucra	a putea	a strânge	a privi	a hotărî
voi cânta	voi lucra	voi putea	voi strânge	voi privi	voi hotărî
vei cânta	vei lucra	vei putea	vei strânge	vei privi	vei hotărî
va cânta	va lucra	va putea	va strânge	va privi	va hotărî
vom cânta	vom lucra	vom putea	vom strânge	vom privi	vom hotărî
veți cânta	veți lucra	veți putea	veți strânge	veți privi	veți hotărî
vor cânta	vor lucra	vor putea	vor strânge	vor privi	vor hotărî

Observă
structura
verbelor la viitor!

- În limba literară și mai ales în scris, viitorul este alcătuit din *formele specifice ale verbului „a vrea”* (voi, vei, va, vom, veți, vor) și *infinitivul verbului*. Recunoaștem persoana și numărul verbului în terminațiile formelor verbului *a vrea*.

Exersează!

- 4 În limba vorbită, viitorul se construiește în mai multe feluri. Identifică formele de viitor din exemplele date, orientându-te după model.

Model: Întâi, *o să trecem* prin buruieni amare ...

↓
vom trece

- a) O să vă arăt un pom în care cresc păpuși, din care pricină pomul se cheamă păpușoi, adică tată de păpuși.
- b) Dacă o vrea tătuțu, și trebuie să vrea [...], o să vă arăt o grămadă de lucruri ...
- c) Degeaba ai să plângi, noi nu ne dăm jos din automobil, mergem la plimbare mai departe și seara ne întorcem pe alt drum și n-ai să ne mai vezi ...
(Tudor Arghezi, Cartea cu jucării)

- d) ... *acuş avem să dăm peste o fântână cu apă dulce și rece ca gheața* ...

(Ion Creangă, Povestea lui Harap-Alb)

- e) Când te-i face mare, o să faci cum ai vrea tu, dar acum că ești mic, să nu ieși niciodată din vorba mea ...

(Ion Alexandru Brătescu-Voinești, Puiul)

- 5 Descoperă formele de indicativ, timpul viitor în versurile de mai jos:

- a) Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.

(Mihai Eminescu, Sara pe deal)

- b) Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom buciom
De la stânele de oi.

(Mihai Eminescu, Povestea codrului)

Rețin!

- **Alte forme de viitor** (în limba vorbită)

- **o** invariabil + conjunctivul verbului

- să cânt
- să cânți
- să cânte
- să cântăm
- să cântați
- să cânte

- verbul **a avea** la indicativ prezent + conjunctivul verbului

- am să lucrez
- ai să lucrezi
- are să lucreze
- avem să lucrăm
- aveți să lucrați
- au să lucreze

- alte forme ale verbului **a vrea** + **infinitivul***

- oi privi
- ăi (i) privi
- o privi
- om privi
- ăți (ți) privi
- or privi

- forme regionale de viitor*

- îi, oi, ei hotărî
- a hotărî
- îți, oți, eți hotărî

*Forme nerecomandate

- **Formele inverse de viitor**

În limba veche, păstrată în creațiile literare, există forme inverse de viitor: *sta-vom, spune-(ți)-voi, adormi-vom, troieni-va, auzi-vom*.

■ Timpul viitor mai are o formă, numită **viitor anterior (viitor II)**, care exprimă o acțiune ce se va îndeplini înaintea altei acțiuni viitoare (*vei fi sosit*).

■ Este alcătuit din formele specifice ale verbului **a vrea** și **a fi** + **participiul verbului**.

Recunoaștem persoana și numărul verbului în terminațiile formelor verbului *a vrea*.

■ **Structura viitorului II:**

a cânta
voi fi cântat
vei fi cântat
va fi cântat
vom fi cântat
veți fi cântat
vor fi cântat

a lucra
voi fi lucrat
vei fi lucrat
va fi lucrat
vom fi lucrat
veți fi lucrat
vor fi lucrat

a putea
voi fi putut
vei fi putut
va fi putut
vom fi putut
veți fi putut
vor fi putut

Exersează!

6 Scrie verbele din paranteze la modul indicativ, timpul viitor I:

Mâine ... (*a merge*) să vizităm o păstrăvărie.
 Unchiul nostru ne ... (*a învăța*) cum să folosim undița.
 ... (*a pescui*) păstrăvi, iar bucătarul ... (*a găti*) o delicioasă saramură de pește.

7 Identifică verbele la timpul viitor din textele următoare. Completează, în caiet, tabelul:

Verb	Mod	Timp	Persoană	Număr

a) — Doamne, prinde-l-voi strigoiiu! ceta odată la oala cu smântână, zicea mama, uitându-se lung la mine, ș-apoi las! Nănășa din grindă are să-i știe de știre, de nu l-or pute scoate din mâna mea tot neamul strigoilor și al strigoaicelor din lume!

b) — Îi veni tu acasă, coropcarule, dacă te-a răzbi foamea, ș-apoi atunci vom avè altă vorbă!

c) Ce a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu știu ...

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

8 Alcătuieste un program al zilei de mâine, în care să-ți notezi activitățile principale, folosind verbe la modul indicativ, timpul viitor I și II.

9 Imaginează un dialog, de 7-8 replici, în care discuți cu un prieten despre excursia de săptămâna viitoare. Folosește verbe la modul indicativ, timpul viitor.

10 Scriu corect!

a) Corectează greșelile din scrierea verbelor în biuletul pe care un copil grăbit i l-a trimis lui Flexi.

Dragă Flexi, ști că prietenii noștri v-or merge săptămâna aceasta la mare. Tu vi cu mine în această excursie? Nu știu dacă agrezi locul, dar sigur ne v-om recrea. Ce zici?

b) Alege forma corectă a scrierii ortogramelor, în exemple:

- **V-a/Va** invitat la petrecere, deoarece **va/v-a** pleca mâine.
- **V-oi/Voi** cânta un cântec la pian.
- Vă **v-or/vor** vedea pe voi în fruntea listei câștigătorilor.

Modul indicativ. Timpul imperfect. Timpul perfect compus

Descopăr!

1 Citește textul alăturat. Ce fel de acțiuni indică verbele evidențiate prin culori în raport cu momentul vorbirii?

2 Care dintre aceste forme verbale exprimă o acțiune care durează și care arată schimbarea cadrului acțiunii?

„**Stăteam**, până noaptea târziu, față în față cu asemenea întrebări, nu le **găseam** răspunsul, ori când îl **găseam** îmi **scăpa**, ca peștii cei lunecoși, prin plasa poemelor, și din cauza aceasta lucrul mergea destul de greu.

Într-o asemenea noapte, mi-**a apărut** în față Băiatul.

Aplecat adânc asupra foii albe de hârtie, cum eram, nici nu l-**am observat** când **a intrat**, încât m-**am** și **speriat** auzindu-i vocea, venind chiar din fața mesei mele de lucru.”

(Petre Ghelmez, *Un musafir nepoftit*)

Rețin!

■ **Imperfectul** exprimă o acțiune trecută, care se desfășoară în același timp cu o altă acțiune trecută, arătând durata sau repetarea.

■ **Structura imperfectului:**

a cânta	a putea	a strânge	a privi	a hotărî
cântam	puteam	strângeam	priveam	hotăram
cântai	puteai	strângeai	priveai	hotărai
cânta	putea	strângea	privea	hotăra
cântam	puteam	strângeam	priveam	hotăram
cântați	puteați	strângeați	priveați	hotărați
cântau	puteau	strângeau	priveau	hotărau

■ **Perfectul compus** exprimă o acțiune trecută și terminată în momentul vorbirii. Este un timp compus, asemenea viitorului.

■ Într-un text narativ, oral sau scris, perfectul compus este folosit pentru a prezenta acțiunile.

■ **Structura perfectului compus:**
 Perfectul compus este alcătuit din formele specifice ale verbului *a avea* și participiul verbului.

Recunoaștem persoana și numărul verbului în terminațiile formelor verbului *a avea*.

■ **Formele inverse de perfect compus**

Perfectul compus poate avea forme inverse: *auzit-ați, văzutu-l-ați, datu-ți-l-a* (*u* este vocală de legătură).

a cânta	a putea	a strânge
am cântat	am putut	am strâns
ai cântat	ai putut	ai strâns
a cântat	a putut	a strâns
am cântat	am putut	am strâns
ați cântat	ați putut	ați strâns
au cântat	au putut	au strâns

Observă structura imperfectului! Compar-o cu structura prezentului. Ce crezi că arată sunetele/grupurile de sunete notate cu *albastru*? Dar cele marcate prin culoarea *roz*?

Observă structura verbelor la perfect compus! Din ce elemente este alcătuit perfectul compus?

Exersează!

3 Identifică formele perfectului compus din fragmentul dat:

*Auzit-ați de un Mihai
 Ce sare pe șapte cai
 De strigă Stambulul vai?*

*El e Domnul cel vestit
 Care-n lume a venit
 Pe luptat și biruit.*

(Vasile Alecsandri, *Cântecul lui Mihai Viteazul*)

4 Scrie verbele din paranteze la modul indicativ, timpul imperfect:

Amurgul (*a pune*) o umbră albăstrie pe neclintitele întinderi de omăt. Și ei (*a merge*) greu; acuma sfârșiseră vorba și (*a nu îndrăzni*) să se mai uite unul la altul. Clopoșelul stelei (*a suna*) din când în când slab deasupra lor. Ei (*a ridica*) capetele și (*a se uita*) pe sub marginile căciulilor, spre zare.

(Mihail Sadoveanu, *Vestitorii*)

5 Alege, între imperfect și perfect compus, timpul potrivit al verbelor din paranteză, în textul dat:

(*Afi*) pe după sărbătorile de iarnă și frigul (*a începe*) să se înmoaie; omătul însă (*a fi*) gros pretutindeni și drumurile de sanie (*a luci*) ca oglinda. Alexa cel chior, vizitiul bunicului, m-(*a învăli*), (*a umple*) săniuța cu paie, (*a înhăma*) pe Sura cea bătrână, (*a se cuibări*) lângă mine și-(*a porni*) pe-o vreme cu soare.

(Mihail Sadoveanu, *La Mestecănei*)

6 Selectează, dintre formele verbale date, numai pe cele de perfect compus: *ai plânge, a alerga, ai văzut, ați strâns, ați fierbe, am visat, am cuprinde, au găsit*.

7 Redactează un text, de 50-80 de cuvinte, despre un eveniment (spectacol, concert, petrecere etc.) la care ai participat după ce ai venit de la școală. Folosește verbe la modul indicativ, timpul imperfect și timpul perfect compus. Subliniază diferențiat verbele la cele două timpuri.

8 Construiește enunțuri cu ortogramele: *sa/s-a, sau/s-au, la/l-a, ia/i-a, iau/i-au*.

Modul indicativ. Timpul perfect simplu. Timpul mai-mult-ca-perfect

Descopăr!

- 1 Înlocuiește formele verbale evidențiate prin culoarea mov, cu verbe la timpul perfect compus. Ce observi?
- 2 Care este forma de infinitiv a acestor verbe?
- 3 Ce fel de acțiune indică verbul găsisese în raport cu timpul prezent?
- 4 Compară forma găsisese cu forma găsi a aceluiași verb. Ce le diferențiază?

„Dar, deodată, de după gard, sări, mare, cu coada rotundă cât soarele la răsărit, un păun. Paserea se legănă o clipă, apoi își strânse coada și zbură în drum. «De ăsta nu mai scap!» crezu cărbușul. Păunul s-a apropiat, l-a răsturnat cu ciocul pe spate, apoi iar l-a întors cum îl găsisese și, lăsându-l, își văzu de drum.”
(Emil Gârleanu, *Sărăcuțul!* ...)

Rețin!

- **Perfectul simplu** exprimă, în limba literară, o acțiune petrecută și încheiată în trecut.

Are un sens asemănător cu perfectul compus și este timpul povestirii (în general, la persoana a III-a). În limba vorbită, este folosit numai în anumite regiuni ale țării, în special în Oltenia, unde exprimă o acțiune terminată de curând.

- **Structura perfectului simplu:**

Atenție! Verbele care se termină la infinitiv în **i** (*a privi, a citi, a descoperi* etc.) se scriu la persoana I, singular, timpul perfect simplu cu doi **ii** (*privii, citii, descoperii*), iar la persoana a III-a, singular, cu un **i** (*privi, citi, descoperi*).

- **Mai-mult-ca-perfectul** exprimă o acțiune trecută și terminată înaintea unei alte acțiuni trecute.

Este folosit mai ales în scris și mai puțin în limba vorbită.

- **Structura mai-mult-ca-perfectului:**

a cânta	a putea	a strânge	a privi
cântai	putui	strânsei	privii
cântași	putuși	strânseși	priviși
cântă	putu	strânse	privi
cântarăm	puturăm	strânserăm	privirăm
cântarați	puturați	strânserăți	privirăți
cântară	putură	strânseră	priviră

Observă structura perfectului simplu! Ce arată sunetul/sunetele scrise cu albastru? Dar cele marcate prin roz?

Observă: cântai/cântasem și cântarăm/cântaserăm. Terminația mai-mult-ca-perfectului se adaugă după cea de perfect simplu. Nu confunda desinența de persoana a II-a la mai-mult-ca-perfectul (-și) cu cea de prezent (-i).

Exersează!

- 5 Precizează persoana și numărul verbelor la timpul perfect simplu: *mormăi, scriseși, zâmbii, începurăți*.
- 6 Trece verbele *a lovi, a descrie* și *a vedea* la perfectul simplu și la mai-mult-ca-perfectul, persoana I și a III-a singular.
- 7 Analizează verbele la perfectul simplu și la mai-mult-ca-perfectul din fragmentul dat, după modelul: *ieșise* – verb, modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfectul, persoana a III-a, numărul singular.
Cucoșul alb, cu găinile lui, ieșise pe tăpșanul de din dosul casei, la scurmat. Era o zi frumoasă de primăvară, pământul era jilav, plin de mustul din care se și hrănea cea dintâi urzeală a lavicerului ierbii.

Cum scurma așa, cucoșul își auzi tovarășele șoptind. Ridică semeț capul, și drept înainte, din partea cealaltă, vrăjmașul negru se proptise gata de luptă. Găinile se opriră; înțeleseseră că aveau ceva de privit.

(Emil Gârleanu, *Luptătorii*)

- 8 Redactează un text, de 60-80 de cuvinte, care să reprezinte continuarea fragmentului:

Nu mai văzuserăm până atunci așa un păun frumos. Stătuse nemișcat în iarbă, iar când i-am aruncat un pumn de grâu, tresărise de bucurie.

- Folosește trei verbe la timpul perfect simplu și trei verbe la mai-mult-ca-perfect. Subliniază-le.

Verbele auxiliare: **a avea**, **a vrea** și **a fi**

Descopăr!

- 1 Care sunt timpurile compuse ale modului indicativ pe care le-ai învățat anul acesta?
Exemplifică-le.
- 2 Cu ajutorul căror verbe se formează aceste timpuri?
- 3 Ce deosebire este între cele două forme ale verbului **a avea**, în exemplele de mai jos?
 - a) Am cules flori de câmp bogat colorate.
 - b) Am doar o responsabilitate în clasă.

Rețin!

- Verbele care ajută la *formarea unor moduri și timpuri compuse* se numesc **auxiliare**.
- Verbele auxiliare nu au înțeles de sine stătător, devin niște instrumente gramaticale și nu formează singure predicatul.
- Cele trei verbe auxiliare din limba română sunt: **a avea**, **a vrea** și **a fi**.
 - Verbul **a avea** este auxiliar când ajută la formarea timpului *perfect compus* al modului indicativ (**am** luat, **ai** văzut) și a *modului condițional-optativ* (**aș** lua, **ai** vedea), pe care nu îl studiezi anul acesta.
 - Verbul **a vrea** este auxiliar când ajută la formarea *timpului viitor*, al modului indicativ (**voi** lua, **vei** vedea).
 - Verbul **a fi** este auxiliar când ajută la formarea *viitorului anterior* (**voi fi** luat, **vei fi** văzut) și a *timpurilor trecute* ale unor moduri pe care le vei studia în următoarele clase: **să fi** luat, **să fi** văzut și **aș fi** luat, **ai fi** văzut.
- Verbele care au înțeles lexical (de sine stătător) se numesc **predicative**. Aflate la un mod personal, îndeplinesc funcția sintactică de predicat verbal.
- Verbele **a avea** (cu sensurile de: *a deține*, *a stăpâni*), **a vrea** (cu sensurile de: *a voi*, *a intenționa*) și **a fi** (cu sensurile de: *a exista*, *a se afla*, *a merge*, *a costa*, *a proveni* etc.) pot fi și predicative.

Exersezi!

- 4 Completează casetele cu verbe auxiliare potrivite:
În vacanța de vară vizitat Castelul Corvinilor. M- impresionat turnurile și bastioanele. Dacă pătruns în castel, este ca și cum trăit într-o altă lume. Să citit înainte impresiile altor vizitatori, și tot nu crezut ce loc magic este acesta. M- convins și, cu siguranță, reveni pe aceste meleaguri încărcate de legendă. Să nu uităm că acest castel a fost inclus în „top 10 destinații de basm din Europa”.
- 5 Precizează valoarea verbelor **a avea**, **a fi**, **a vrea** (auxiliar/predicativ) din enunțurile următoare:
 - a) Voi aveți o pisică ghidușă.
 - b) Am clipit din ochi, când am înțeles lecția.
 - c) Ei vor o bicicletă de ziua lor.
 - d) Ei vor sădi câte un pom în pădure.
 - e) Vreau un câțel, nu o pisică.
 - f) Voi fi luat cartea înainte de venirea ta.
 - g) Cât este kilogramul de cartofi?
 - h) Cine știe cât vor fi merele anul acesta?
 - i) Părinții mei vor fi la bunici săptămâna viitoare.
- 6 Scriu corect!
 - Alege forma corectă a verbelor din enunțurile:
 - a) Vream/Vroiam o carte nouă pentru vacanță.
 - b) Voia/Vroia să meargă în excursie.
 - c) Vei fi/fii găsit cărțile, dacă le căutai.

Modul imperativ. Propoziția imperativă

Descopăr!

- 1 Ce fel de acțiuni exprimă verbele evidențiate prin culoare? Alege din următoarele variante: o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugămintă, o urare.
- 2 Precizează persoana și numărul acestor verbe.
- 3 Ce semn de punctuație apare la sfârșitul unei propoziții construite cu aceste forme verbale?

Scrieți mai ordonat, dragii mei! Fiți mereu acasă la timp pentru lecții! Acum, strângeți hârtiile și aruncați-le în coș!

Rețin!

- **Modul imperativ** arată acțiuni posibile și exprimă ordinul, sfatul sau rugămintea, îndemnul de a îndeplini o acțiune.
- Are forme numai pentru *persoana a II-a, singular și plural*.
- Nu are timpuri. Este singurul mod personal ale cărui forme diferă în funcție de aspect: **afirmativ** și **negativ**.
- Propoziția construită cu un verb la modul imperativ se numește **propoziție imperativă**. În vorbire, se recunoaște după intonația specifică, iar în scris poate fi marcată prin semnul exclamării.
- **Structura imperativului:**

Afirmativ: ● persoana a II-a, singular: **Cântă!** ● persoana a II-a, plural: **Cântați!**

Negativ: ● persoana a II-a, singular: **Nu cânta!** (negație + infinitivul verbului)

- persoana a II-a, plural: **Nu cântați!** (negație + forma de pers. a II-a a modului indicativ, timpul prezent).

Afirmativ: ● persoana a II-a, singular: **Stai!** ● persoana a II-a, plural: **Stați!**

Negativ: ● persoana a II-a, singular: **Nu sta!** (negație + infinitivul verbului)

- persoana a II-a, plural: **Nu stați!** (negație + forma de pers. a II-a a modului indicativ, timpul prezent).

- **Atenție!** Verbul *a fi* are la imperativ forme diferite de ale indicativului.

- **Fii** acasă la timp! **Fiți** acasă la timp!!
- Nu **fi** pe drumuri noaptea! Nu **fiți** pe drumuri noaptea!

Exersezi!

- 4 Identifică numai formele de imperativ din exemple:

- Dă-mi o foaie, te rog!
- Nu-mi da niciodată nimic!
- Fii atent la rezolvarea exercițiului!
- Vine cu mine la teatru.
- Vino cu mine la teatru!
- Treci pe la mine adeseori.
- Treci la lecții!
- Le-a dat ordin: *Luați-vă echipamentul!*

- 5 Transcrie, din exercițiul anterior, numai propozițiile imperative.
- 6 Descoperă, în exercițiul 4, cuvintele care ajută la recunoașterea verbelor la imperativ.
- 7 Scrie următoarele verbe la imperativ, forma afirmativă și forma negativă: *a da, a explica, a merge, a plânge, a coborî*.
- 8 Redactează o conversație, de 6-8 replici, având unul dintre următoarele titluri: *La bibliotecă/La cumpărături/În parc*. Folosește cinci verbe la modul imperativ. Subliniază-le.

Consolidare: verbul

- 1 Alcătuieste propoziții cu verbele date la modul indicativ, timpul, persoana și numărul precizate mai jos:
 - *a visa*: timpul mai-mult-ca-perfect, pers. a II-a, sg.
 - *a crea*: timpul imperfect, pers. a III-a, pl.
 - *a trece*: timpul viitor, pers. I, sg.
 - *a citi*: timpul perfect simplu, pers. a II-a, pl.
 - *a coborî*: timpul prezent, pers. a III-a, sg.
- 2 Precizează timpul, persoana și numărul formelor verbale la modul indicativ: *hotărî, sperii, voi povesti, am ascultat, supravegheaserăți, plecau*.
- 3 Folosește, pe rând, verbele *a avea, a vrea* și *a fi* cu valoare predicativă și valoare de auxiliar.
- 4 Alege forma corectă:
 - **Fi/Fii** atent la semafor!
 - Nu **fi/fii** grăbit la traversare!
- 5 Scrie infinitivul verbelor: *fabricasem, am tropăit, veghearăm, voi trece, târăsc*.
- 6 Construiește câte un enunț în care verbul la imperativ să exprime: *o strigare, o interdicție, o poruncă, un îndemn, o urare*.

Enunțul

Tipuri de enunțuri. Punctuația enunțului

Descopăr!

- 1 Ce au în comun secvențele scrise cu aceeași culoare?
- 2 Asociază fiecărei secvențe colorate aspectul potrivit:
 - a) prezintă o informație;
 - b) arată starea sau atitudinea celui care comunică;
 - c) cere informații sau detalii cu privire la un fapt.
- 3 Din câte cuvinte este alcătuită fiecare secvență?
- 4 Ce semne de punctuație se află la finalul acestora? Citește cu intonație fiecare secvență colorată.
- 5 Ce emoție asociezi fiecărei grupări de cuvinte? Găsește câte un emoticon potrivit fiecărei secvențe.

„Bunicăi i-i somn. Toată ziua a umblat robotind prin gospodărie și-acuma ochii i se umbresc în răstimpuri. Se razimă încet de perna de părete. Pleoapele-i cad ca-ntr-un fulger și se ridică domol, grele. [...]

— **Bunică!** bunică! strigă copiii scandalizați; **nu dormi, bunică, spune povestea!**

— **Aha, da! Ce? Povestea? Cine? Care poveste?**

— **Povestea cu împăratul Măzărean, bunică! A ajuns la Sfânta Vineri. L-a primit?**

(Mihail Sadoveanu, *Făt-Frumos Măzărean*)

Rețin!

- **Enunțul** este unitatea de bază a comunicării, fiind reprezentată de un cuvânt sau grup de cuvinte cărora li se asociază o semnificație. Nu orice alăturare de cuvinte reprezintă un enunț, ci numai acelea în care, împreună, cuvintele au un sens.

Așadar, enunțul:

- ▶ transmite o informație care face referire la un fapt, la un eveniment al realității;
- ▶ are o intonație specifică, marcată de semne de punctuație: **! ? ...**;
- ▶ poate fi alcătuit din unul sau mai multe cuvinte.

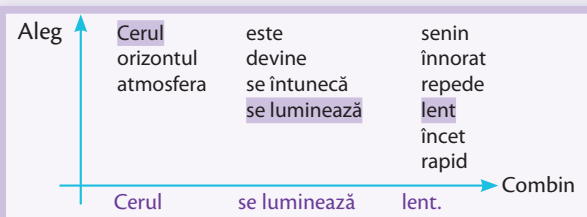
- **Alcătuirea enunțului** diferă în funcție de:

- ▶ *informația transmisă*;
- ▶ *situația de comunicare*: participanții comunicării (persoanele care comunică), spațiul și timpul în care are loc comunicarea.

- Imaginează-ți enunțul ca o construcție din jocul Lego. Cuvintele reprezintă piesele. Pentru a realiza o clădire, alegem piesele, apoi le potrivim. Similar se întâmplă și cu enunțul, selectăm cuvintele, pe care apoi le combinăm, ca în exemplul următor:

- **În funcție de scopul comunicării**, enunțurile pot fi de mai multe tipuri:

- **asertive**: transmit informația (care poate fi adevărată sau falsă) pe un ton neutru, neimplicat. Încheierea enunțului este marcată prin punct (.). De exemplu: **A ajuns la Sfânta Vineri.**
- **interogative**: prin intermediul lor se cer informații, detalii cu privire la diferite aspecte. Încheierea enunțului este marcată de semnul întrebării (?). De exemplu: **Cine-i?**
- **imperative**: exprimă un ordin, o comandă, un îndemn, o interdicție, cu intenția de a determina pe cineva să acționeze într-un anumit fel. Încheierea enunțului este marcată de semnul exclamării (!). De exemplu: **... nu dormi, bunică, spune povestea!**
- **exclamative**: arată emoția sau starea pe care o are emițătorul cu privire la un fapt. Încheierea enunțului este marcată de semnul exclamării (!). De exemplu: **Aha, da! , Povestea cu împăratul Măzărean, bunică!**

Exersezi!

- 6 Precizează tipul enunțurilor de mai jos.
- Fiți atenți, copii!
 - Unde s-a născut Mihai Eminescu?
 - Ce frumoos!
 - Rădăcinile copacilor se văd prin pământul ud.
 - Unirea provinciilor românești cu Regatul României a avut loc în 1918.
 - Ți-ai făcut tema?
 - În 1969, doi americani au pășit pe Lună.
 - Nu?
- 7 Transcrie numai enunțurile interogative din text:

Domnul: Domnu-i acasă?

Feciorul: Da; dar mi-a poruncit să spui, dacă l-o căuta cineva, c-a plecat la țară. [...]

D.: Atunci e acasă.

F.: Ba nu, da' n-a plecat la țară, a ieșit așa.

D.: Unde?

F.: În oraș. [...]

D.: Atunci să-i spui c-am venit eu.

D.: Ce să-i spui? de unde știi ce să-i spui, dacă nu ți-am spus ce să-i spui? Stăi, întâi să-ți spui; nu te repezi ... Să-i spui când s-o-ntoarce că l-a căutat ...

F.: Cine?

D.: Eu.

(I. L. Caragiale, Căldură mare)

- 8 Transformă două enunțuri interogative de la exercițiul anterior în enunțuri asertive.
- 9 Rescrie fragmentul următor, punând semnele de punctuație corespunzătoare.
- Stai într-un loc, nu te mai mișca, îi spunea Habarnam, altfel n-o să-ți semene
- Dar acuma îmi seamănă întrebă Peticel
- Aidoma, răspunse Habarnam și-i aplică o pereche de mustăți cu vopsea violetă
- Hai, arată-mi, să văd ce-a ieșit se rugă Peticel când Habarnam îi termină portretul Acesta i-l arătă
- Cum, așa arăt eu strigă speriat Peticel
- Bineînțeles că așa Păi cum altfel
- Dar mustăți, de ce mi-ai desenat Că doar

eu n-am mustăți

— Ei, odată și-odată or să-ți crească

— Și nasul de ce e roșu

— Asta ca să fie mai frumos portretul

(Nikolai Nosov, Aventurile lui Habarnam)

- 10 Alcătuieste enunțuri exclamative și asertive, utilizând cuvintele din fiecare serie dată.

Model: • târg de carte – a începe – București – mai.

• Târgul de carte începe la București în luna mai.

• Târgul de carte începe, în sfârșit, la București, în luna mai!

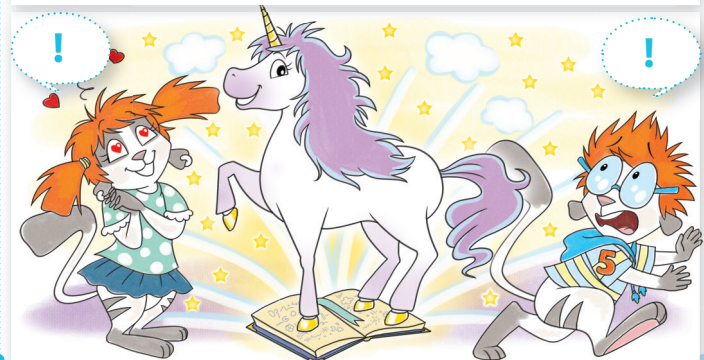
a) Leu – a alerga – jungla;

b) Poneiul – a fi – animal – preferat;

c) A se lăsa – seara – răcoros – lent.

- 11 Construieste patru enunțuri imperative, care să constituie reguli ale unui joc inventat de tine.

- 12 Creează replicile personajelor pentru fiecare

Descoperă!

- 1 Scrie, într-un enunț, ideea principală din fragmentul alăturat.
 - a) În ce constă efectul umoristic din text?
 - b) Identifică un enunț asertiv, unul interogativ și unul exclamativ.
 - c) Precizează câte două acțiuni pe care le face fiecare dintre cele două personaje. Prin ce părți de vorbire este exprimată acțiunea?
 - d) Selectează din fragment un verb la timpul imperfect, un verb la mai-mult-ca-perfectul, un verb la timpul prezent.
 - e) Identifică, în enunțul scris cu mov, cuvântul care arată ce face fetița.
- 2 Recunoaște cele două personaje din dialog alăturat.
 - 3 Ce roluri au ele de interpretat?

Rețin!

- Fiecare cuvânt dintr-o limbă face parte, în funcție de trăsăturile lui, dintr-o clasă gramaticală numită **parte de vorbire**. Dintre acestea, amintim: verbul, substantivul, pronumele, adjectivul etc.
- Așa cum sunt scrise **cuvintele** în dicționar, ele sunt analizate strict ca părți de vorbire.
- Atunci când combinăm cuvintele pentru a transmite un mesaj, alcătuim enunțuri. Între cuvintele unui enunț se stabilesc legături, numite **relații sintactice**. Astfel, cuvintele îndeplinesc roluri în cadrul enunțului (funcții sintactice), adică sunt **părți de propoziție**.
- **Predicatul** este partea principală de propoziție care arată **ce face** sau **cine este, ce este, cum este** subiectul.
Exemplu: *Fetița le lua în lingură ...*
- Predicatul exprimat printr-un verb predicativ se numește **predicat verbal**. El arată **ce face** subiectul.
Exemplu: *Mânca bucăți din lume, obiecte și nume, și chiar acțiuni.*
Atenție! Pot avea funcție sintactică de predicat numai verbele la modurile personale.
- Într-un enunț pot fi mai multe predicte.
Exemplu: *Într-o zi, mama i-a făcut fetiței o supă nouă, dintr-un plic pe care scria „Supă Alfabet”.*
 - Comunicarea cu un singur predicat se numește **propoziție**.
Exemplu: *Prin lichidul galben, printre frunzulițe de pătrunjel, pluteau litere.*
 - În funcție de aspectul predicatului, propoziția poate fi **afirmativă** (ex.: *Vorbesc.*) sau **negativă** (ex.: *Nu vorbesc.*)

Predicatul

„Într-o zi, mama i-a făcut fetiței o supă nouă, dintr-un plic pe care scria «Supă Alfabet». Prin lichidul galben, printre frunzulițe de pătrunjel, pluteau litere. Adică mama îi dăduse să mănânce litere? Ea, care se supăra când fetița mânca litere în caietul de teme? [...] Fetița le lua în lingură așa, câte două, câte trei, patru. Lua «PARC», dar P-ul îi scăpa și atunci mânca doar «ARC», înghițea un «COR», un «MOP», un «POM» [...]. Mâncatul supei dura mult, mult, mama o tot bătea la cap cu «Ce tot faci acolo? Se răcește supa!» Ei, ce făcea? Mânca bucăți din lume, obiecte și nume, și chiar acțiuni.”
(Simona Popescu, *Fetița cu litere*)

Recunoaște,
Parte de vorbire, că
eu sunt mai importantă!

Ce vorbești? Auzi la ea!
Draga mea Parte de propoziție,
fără mine n-ai face nimic!

Exersează!

4 Identifică predicatul verbal din enunțurile date:

a) De ce au dispărut zmeii?

(Mircea Sântimbreanu, *De ce au dispărut zmeii?*)
b) Era o vreme, spun cronicile, când toate aveau aripi. Păsările (de exemplu, bicicleta moțată sau calendarul pleșuv) nu aveau aripi din pene cum au azi, fiindcă penele se foloseau foarte mult la scris și costau o avere.

(după Dan Stanciu, *Batiste pentru pereți*)

c) Așa că, vrând-nevrând, i-am mărturisit, în câteva cuvinte, că vin din viitor. A privit înspre mine amuzat, semn că nu mă crede, dar n-a mai insistat.

— Numai băiatul meu, Comosicus, mai inventează tot felul de povești. Mi-e dor de el, căci a rămas cu mumă-sa acasă ...

(după H. Corcheș, *Istoria lui Răzvan*)

5 Precizează câte predicte sunt în al doilea enunț de la exercițiul 4, b).

6 Transcrie, din textele de la exercițiul 4, numai enunțurile care au un singur predicat, analizând predicatul.

Model: au dispărut – predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, modul indicativ, timp perfect compus, persoana a III-a, numărul plural.

7 Formează o propoziție cu ajutorul cuvintelor pe care le-ai extras din dicționar Flexi:

a zbura ușurință pasăre cu deasupra nor

8 Notează sensul verbului *a fi* din propozițiile de mai jos. Alege dintre: *a se afla*, *a exista*, *a proveni*, *a se întâmpla*, *a dăinui*, *a costa*.

a) Merele sunt trei lei.

b) Accidentul a fost ieri.

c) A fost odată un împărat.

d) Caietul este pe masă.

e) Ion este din Maramureș.

f) Aceste obiceiuri mai sunt și astăzi.

Reține!

- Verbul **a fi** are funcție de predicat verbal doar dacă are unul dintre sensurile de mai sus. Atunci când arată o însușire, adică arată ce este sau cum este subiectul, nu este predicat verbal.

9 Transcrie numai propozițiile în care există predicatul verbal.

a) Nu sunt în parc acum.

b) Ionuț va fi inginer.

c) Ioan Slavici este din Ardeal.

d) Caietul a fost 5 lei.

e) Pasiunea mea este lectura.

10 Formulează trei propoziții în care verbul **a fi** să aibă funcție sintactică de predicat verbal.

11 Completează proverbele cu predicatul corespunzător:

a) Cine groapa altuia singur în ea.

b) Buturuga mică carul mare.

c) Doi și al treilea .

d) Cine după doi iepuri niciunul.

12 Analizează predicatul verbal din textul de mai jos, precizând prin ce este exprimat fiecare, modul, timpul, persoana și numărul verbului.

M-am întrebat eu toată viața: cam cum se simte un licurici dimineața? Toată noaptea cu făptura lui, deșteapta, a făcut lumină în stânga și-n dreapta. Și deodată îl cuprinde uimirea când simte că i s-a întrerupt strălucirea. Ziua n-are mai mult foc pe el decât urzicile. Dau peste el și-l calcă, pardon, până și furnicile.

(Marin Sorescu, *Unde fugim de-acasă*)

13 Redactează un dialog, de 5-7 replici, între tine și licuriciul lui Marin Sorescu de la ex. 12, apoi subliniază predicatul verbal.

14 Alcătuieste cinci propoziții despre acțiunile copiilor din pictura lui Henry Jules Jean Geoffroy, utilizând numai predicte verbale.

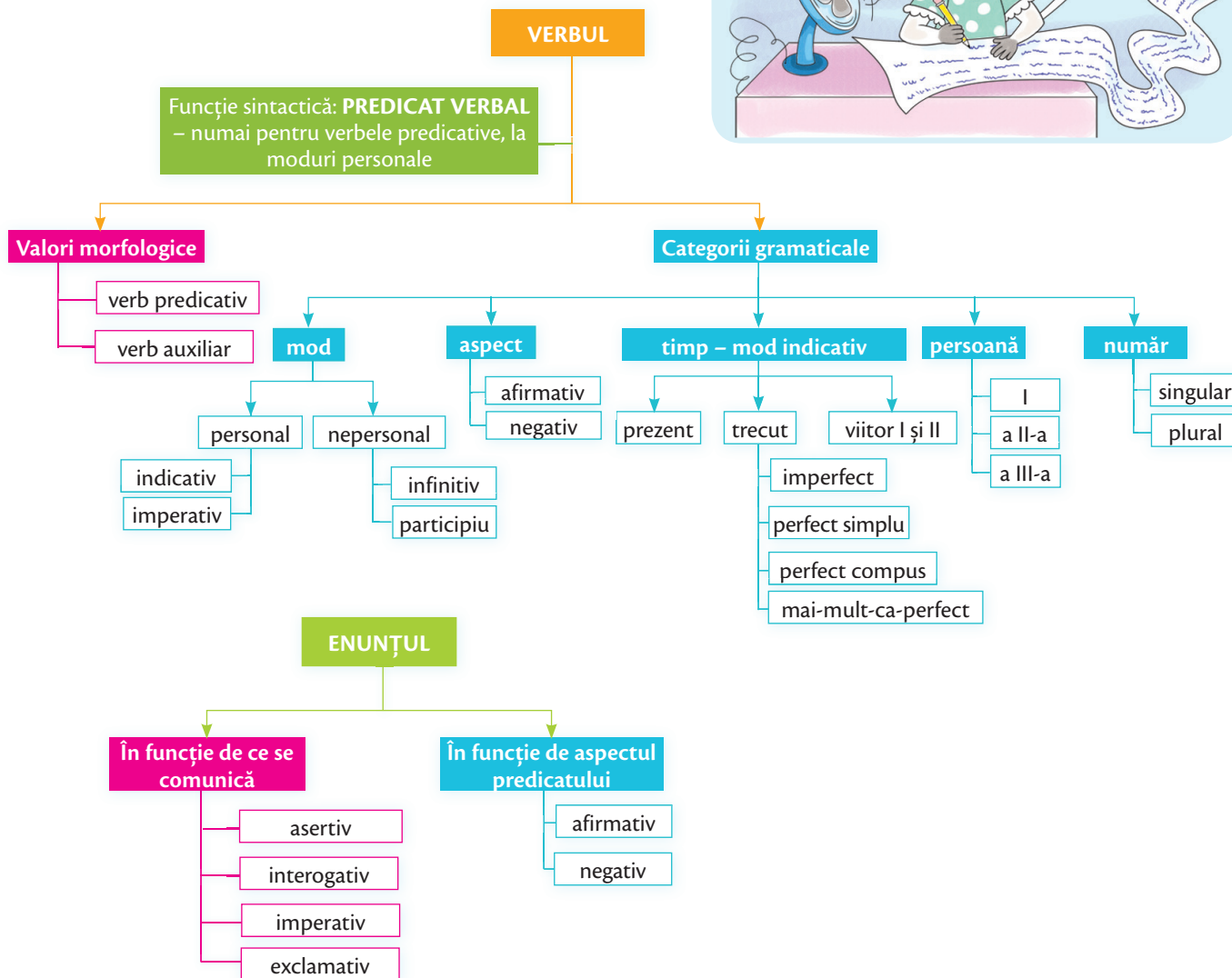
15 Notează două asemănări și două deosebiri dintre activitățile din școala ilustrată în tabloul de mai sus și activitatea ta la școală. Subliniază predicatul verbal.

2

Recapitulare

A Cu ajutorul schemelor de mai jos, amintește-ți ce ai învățat în această unitate. Exemplifică fiecare noțiune cuprinsă în schemă!

B Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Au fost odată un hoț și un păstor. Într-o noapte, pe când păstorul își păzea turma, i se păru că aude un zgomot neobișnuit. Și într-adevăr, repezindu-se să vadă cine dăduse iama prin oile lui, nu mică-i fu mirarea dând nas în nas cu un om străin. Nu reuși păstorul să deslușească bine fața, căci luna stătea pitită în spatele unui nor. A doua seară, hoțul încercă din nou să pătrundă în gospodăria ciobanului și să-i fure câteva mioare, dar zadarnică-i fu strădania, căci dacă ziua păstorul era cu ochii în patru după oile sale, noaptea le veghea cu o sută de ochi. Atunci, ce-i dădu prin minte hoțului? Cumpără o piele veche de lup, o umplu bine cu paie și o duse cu el, iar seara o așeză în așa fel, încât și păstorul să o vadă. Convins că înșelătoria îi va fi de folos, se duse țintă la păstor și-i spuse:

— Seara bună, drag păstor! M-a trimis lupul care a trecut prin părțile astea să-ți cer în numele lui o pereche de oi pentru cină, dacă vrei să ai liniște din partea lui.

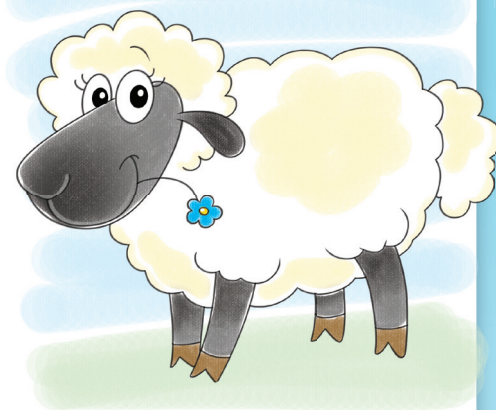
Păstorul, **înfricoșat** de lupul împăiat ce părea aieva, se grăbi să-i dea de îndată două oi din cele mai grase, numai să scape de furia lupului.

— Dă-i-le iute! Desigur că nu mă **voi** împotrivi dorinței lui; și **spune-i** că-l salut cu toată supunerea!

Nici nu așteptă hoțul să-și termine vorba păstorul și o și zbughi cu cele două oi după el, uitând de lupul împăiat. După asemenea izbândă, **nu șovăi** să repete păcăleala și în seara următoare. Dar ... la cele spuse de hoț, răspunsul păstorului îi păru neașteptat [...]

— Dar cum de nu te mai temi de furia lupului? Nu ți-e frică de el? Ți-ar putea lua toate oile dacă ar vrea!

— Ba, poate mi-ar fi fost frică rău de el, dacă n-aș fi văzut cum un iepuraș **trăgea**, mai adineauri, paie din el, iar o cioară îl ciugulea de cap. În fața unei atare lipse de respect din partea unor biete animale, de ce să i-l mai port eu?"

(Păstorul și hoțul, poveste populară albaneză)

Înțeleg textul!

1 Precizează dacă enunțurile de mai jos sunt adevărate sau false.

a) Fragmentele fac parte dintr-un text nonliterar. **A/F**

b) În text este vorba despre hoție. **A/F**

c) Hoțul s-a îmbrăcat în piele de oaie ca să-l păcălească pe păstor. **A/F**

d) Mesajul textului este că nu trebuie să ne fie frică de nimic. **A/F**

2 Notează:

a) trei cuvinte-cheie ale fragmentului;

b) două idei principale și două idei secundare ale textului.

3 Răspunde la următoarele întrebări:

a) De câte ori încearcă hoțul să fure oile?

b) Cum păzea ciobanul turma de oi?

c) Din ce cauză îi dă ciobanul cele două mioare hoțului?

d) De ce păstorul nu îi mai dă ultima dată oile hoțului?

Explorez textul!

4 Identifică, în textul dat, un aspect care aparține ficțiunii, adică este rodul imaginației autorului, și un aspect care ar putea fi întâlnit în realitate.

5 Menționează tipul fiecărui enunț:

a) *Au fost odată un hoț și un păstor.*

b) *— Seara bună, drag păstor!*

c) *— Ți-ar putea lua oile dacă ar vrea!*

d) *Nu ți-e frică de el?*

6 Formulează un enunț afirmativ și unul negativ despre hoț.

7 Construiește un enunț asertiv și unul imperativ despre păstor.

8 Explică **utilizarea semnelor de punctuație** evidențiate în fiecare secvență de mai jos:

a) *Într-o noapte, pe când păstorul își păzea turma, i se păru că aude un zgomot neobișnuit.*

b) *Atunci, ce-i dădu prin minte hoțului?*

c) *— Dă-i-le iute!*

d) *— Seara bună, drag păstor!*

9 Scrie câte un **sinonim** contextual pentru cuvintele:

• neobișnuit • nu reuși • să deslușească
• zadarnică • dorinței

10 Precizează câte un **antonim** pentru cuvintele:

• zgomot • străin • (se) grăbi
• supunerea • neașteptat

11 Transcrie, din fragmentul colorat, numai cuvintele care conțin semivocale.

12 Scrie:

- a) din text, trei cuvinte care aparțin câmpului lexical al sentimentelor;
- b) cuvântul care nu face parte din câmpul lexical al timpului, din seria:

• dimineață • noapte • ziua
• prânz • seară • următoare

13 Notează numărul de sunete și de litere din cuvintele: *ciobanului, căci, veghea, trăgea, ciugulea*.

14 Rescrie, pe caiet, numai cuvintele accentuate corect:

- *câteva/câteva*;
- *păstor/păstór*;
- *adineáuri/ adinéauri*;
- *atáre/átare*.

15 Selectează, din text, un verb la modul imperativ, un verb la modul indicativ, timpul imperfect și unul la modul indicativ, timpul perfect compus.

16 Indică forma corectă a verbelor:

- (eu) nu *reușii/reuși*;
- (eu) mă *reped/repezesc*;
- (el) *veghează/vegheiază*;
- (el) *șovăie/șovăiește*;
- nu *fii/nu fi rău*, lupule!
- *înfricoșează/înfricoșază*.

17 Notează valoarea morfologică, modul și timpul (unde e cazul) cuvintelor subliniate cu portocaliu în text.

18 Selectează două verbe care au aspectul pozitiv și două care au aspectul negativ.

19 Alcătuieste un enunț în care verbul *a avea* să aibă altă valoare morfologică decât cea din secvența: *dacă vrei să ai liniște din partea lui ...*

20 Construiește un enunț cu verbul *a desluși*, astfel încât să fie la modul indicativ, timpul perfect simplu, persoana I, singular.

21 Conjugă verbul *a vedea* la persoana a II-a, numărul singular, la modul indicativ, timpul: imperfect, perfect simplu, mai-mult-ca-perfect și viitor.

22 Completează tabelul de mai jos, pentru fiecare dintre verbele următoare: *dăduse, cumpără, vrei, nu mă voi împotrivi, nu așteptă*.

Verbul	Modul	Timpul	Persoana	Numărul

23 Rescrie fragmentul următor, schimbând verbele la perfectul simplu:

Dar cum de nu te mai temi de furia lupului? Nu ți-e frică de el?

24 Analizează predicatelor din fiecare propoziție de mai jos:

- a) *Au fost odată un hoț și un păstor.*
- b) *... aude un zgomot neobișnuit.*
- c) *A doua seară, hoțul încercă din nou ...*
- d) *M-a trimis lupul ...*
- e) *O cioară îl ciugulea de cap.*

25 Alcătuieste un dialog, de 4-6 replici, între două mioare, în care să introduci următoarele cuvinte și ortograme:

- *ce-i /cei*;
- *n-aș/naș*;
- *ți-e/ție*.

26 Alcătuieste câte o propoziție pentru fiecare sens indicat al verbelor:

- **a acorda** - acordă (*oferă, dă*)
- acordează (*un instrument*)
- **a se îndoi** - se îndoaie (*împăturește*)
- se îndoiește (*ezită*)
- **a ordona** - ordonă (*poruncește*)
- ordonează (*așază în ordine*)

27 Indică numărul predicatelor din primele două enunțuri ale textului.

28 Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care să-ți imaginezi *cum ar fi reacționat hoțul în prima noapte de deghizare, dacă ar fi venit și lupul*.

Vei avea în vedere:

- ▶ alegerea unui titlu potrivit;
- ▶ ordonarea logică a ideilor în realizarea cerinței;
- ▶ respectarea regulilor de exprimare, de scriere, de punctuație, de așezare în pagină;
- ▶ încadrarea în limitele de spațiu indicate.

Evaluare

Text-suport

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Era odată o carte cu povești și cu foarte multe desene. Părea cam veche și ponosită, iar desenele ei erau cam gălbejite și demodate. Știi voi, cu zâne din alea subțiri, Feți-Frumoși ca niște campioni la inele și împărați cu barba exagerat de cărlionțată. **Toate bazaconiile astea care în general te plictisesc.** Dar, dacă te uitați mai atent, îți dădea seama că desenele aveau totuși ceva special, cum nu se mai găsește astăzi. Erau subțiri și gingașe ca niște umbre chinezești. Omuleții din ele păreau atât de sinceri, cu ochișorii lor de pui de focă. Până și zmeii ori Muma-Pădurii care pregătește otrăvuri, ba chiar balaurii cu «n» capete aveau ceva fragil, delicat, încât ai fi zis că adie sub ochii tăi ca niște pânze de păianjen.

Dar cine să mai stea să se uite la carte și la desenele ei? Fusese alungată în fundul unui cufăr, laolaltă cu tot felul de păpuși cu capul spart, ciorapi ruși de ți-ar fi ieșit toate degetele prin ei, hăinuțe atât de peticite că n-ai mai fi putut spune ce culoare avuseseră la început și pe care le purtaseră probabil, de-a lungul timpului, multe generații de copii, rachete de badminton cu corzile, dacă nu și cozile, rupte și câte și mai câte.

Cartea se simțea tare singură. Toate celelalte lucruri din cufăr se văicăreau și muștruluiiau în gura mare Timpul care le-a îmbătrânit prea repede și pe oamenii nerecunoscători, mai ales pe copiii cei atât de vicleni încât, când ți-e lumea mai dragă, te trezești că s-au făcut mari și nu mai dau doi bani pe tine. **Cartea însă nu zicea nimic.** Tăcea și ținea în ea toată supărarea. Tăcea și tăcea.”

(Caius Dobrescu, *Cartea care mirosea urât*)

1 Notează varianta corectă:

- A. Tema textului este: **a)** cartea; **b)** copilăria; **c)** desenul.
B. În text este prezentată o carte de: **a)** biologie; **b)** matematică; **c)** povești.
C. Atitudinea inițială ilustrată în text, atunci când vine vorba de povești, este de: **a)** voioșie; **b)** plictiseală; **c)** interes.

2 Completează următoarele enunțuri:

- a) Cartea avea desenele gălbejite, din cauză că _____.
b) Caracterul special al cărții constă în _____.
c) Cartea fusese aruncată în cufăr, deoarece _____.

3 Adevărat sau fals? Corectează variantele greșite.

- a) Desenele cărții nu aveau nimic deosebit. **A/F**
b) Cartea se aseamănă cu celelalte obiecte din cufăr, prin faptul că se revoltă și ea. **A/F**
c) Lucrurile din cufăr învinovăteau Timpul pentru suferințele lor. **A/F**

4 Formulează două idei principale din text.

5 Găsește sinonimul potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: **ponosită**, **bazaconiile**, **muștruluiiau**.

6 Menționează antonimul potrivit pentru sensul din text al cuvintelor: **demodate**, **început**, **a îmbătrânit**.

7 Precizează câte sunete are fiecare dintre cuvintele: **exagerat**, **gingașe**, **chinezești**.

8 Desparte în silabe cuvintele: **păreau**, **adie**, **văicăreau**.

9 Construieste un enunț în care verbul **a ieși** să aibă alt sens decât cel din text.

10 Transcrie un verb la timpul imperfect, unul la mai-mult-ca-perfect și unul la prezent.

11 Analizează fiecare predicat din fragmentele colorate, precizând partea de vorbire prin care este exprimat, modul, timpul, persoana, numărul.

12 Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care să îți imaginezi o nouă întâmplare în care personajul principal este cartea din textul-suport.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 2: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 3: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 4: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 5: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 6: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 7: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 8: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 9: 4 puncte (3 + 1 p)
 - Total ex. 10: 6 puncte (3 x 2 p)
 - Total ex. 11: 14 puncte (7 x 2 x 1 p)
 - Total ex. 12: 18 puncte (7 x 2 x 1 p)
- Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă 10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte

Atelier de creație

Redactarea unui text pe o temă preferată

Știai că, atunci când scrii un text, te afli în situația unui **autor** în toată regula?

Scrierea unui text este un **proces de creație** care presupune respectarea unor **PAȘI**, așa cum sunt prezentați în continuare!

Pasul 1

Alegerea temei

Selectez o temă preferată (*cartea, școala, prietenii, calculatorul, jocul favorit* etc.), apoi restrâng tema aleasă la un aspect particular. De exemplu, tema *școala* poate fi restrânsă la: exprimarea opiniei despre materia de studiu preferată, transmiterea unor informații importante despre școala ta, o întâmplare petrecută în prima zi de școală etc.

Pasul 2

Generarea ideilor referitoare la tema aleasă

Generez ideile legate de tema aleasă: *ideea 1, ideea 2, ideea 3* etc. În această etapă, voi face apel la cunoștințele pe care le dețin deja despre tema aleasă. Țin cont de scopul în care scriu textul: pentru a informa, pentru a exprima opinii, pentru a impresiona, pentru a convinge, pentru a amuza etc.

Pasul 3

Planificarea scrierii

1. Selectez doar ideile interesante, apoi le ordonez atent pe o ciornă, având grijă să nu mă abat de la tema textului și nici să nu depășesc cerințele referitoare la dimensiunea finală a textului.

2. Îmi organizez textul, respectând părțile unei compuneri:

- **INTRODUCERE:** ofer informații privind locul, timpul, persoanele din textul meu. Am grijă ca introducerea să fie realizată astfel încât să capteze interesul.
- **CUPRINS:** prezint evenimentele în ordinea succesiunii lor. Am grijă să prezint acțiunea în evoluție ascendentă, spre un punct de maximă intensitate.
- **ÎNCHEIERE:** surprind modul în care s-au încheiat evenimentele, ce impresie mi-a lăsat evenimentul.

3. Recitesc textul realizat pe ciornă, verificând dacă:

- m-am încadrat în subiect (*verificarea conținutului sub aspectul descoperirii eventualelor abateri de la temă*);
- am respectat ordinea logică a relatării (*înlănțuirea evenimentelor/coerența ideilor prezentate*);
- am o exprimare, ortografie sau punctuație corecte, eliminând posibilele repetiții sau greșeli.

Pasul 4

Redactarea textului

■ Transcriu textul pe caiet, nu înainte de a-i da un titlu sugestiv.

■ Acord atenție așezării în pagină:

- așez titlul la mijlocul rândului;
- între titlu și primul rând las un rând liber;
- scriu fiecare paragraf cu alineat;
- păstrez marginea din stânga paginii.

lată și o fișă care să te ajute atunci când corectezi textul creat!

	DA	NU
1. M-am încadrat în tema aleasă.		
2. Am făcut un plan al scrierii textului.		
3. Textul are o introducere, un cuprins și o încheiere.		
4. Am dat un titlu sugestiv textului redactat.		
5. Am transcris corect textul pe caiet.		
6. M-am încadrat în dimensiunea cerută.		
7. Am scris corect enunțurile.		

Poveștile iernii

În această unitate
vei învăța:

- ✓ să identifici stările, emoțiile, sentimentele emițătorului în diferite texte;
- ✓ să recunoști narațiunea și trăsăturile ei;
- ✓ să identifici repere spațiale și temporale în diverse texte;
- ✓ să-ți imaginezi o continuare a unei întâmplări narate;
- ✓ să povestești acțiunea;
- ✓ să precizezi trăsăturile unui personaj și rolul lui în acțiune;
- ✓ să interpretezi limbajul figurat: comparația;
- ✓ să citești un buletin meteorologic;
- ✓ să identifici felul substantivelor;
- ✓ să recunoști substantivele articulate și nearticulate;
- ✓ să ortografiezi substantive;
- ✓ să identifici subiectul unei propoziții;
- ✓ să realizezi corect acordul dintre subiect și predicat.

Atelier de creație

La această rubrică (pag. 98),
îți propunem proiectul

**Prezentarea
unui obicei de iarnă.**

Mult succes!

Te provoc!

- 1 Imaginează-ți că te întâlnești cu un prieten din țările calde care n-a văzut niciodată ninsoare. Descrie-i, în câteva enunțuri, zăpada.
- 2 *Joc de rol.* Ești un fulg de nea. Prezintă, în câteva cuvinte, ce vezi în drumul tău spre pământ.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Ion Agârbiceanu

(1882-1963) –

scriitor ardelean, cu o bogată activitate literară, din prima jumătate a secolului al XX-lea, care a militat pentru

unirea provinciilor românești.

În operele lui prezintă personaje din zona Ardealului, pline de vitalitate. Scrie atât proză scurtă, cât și proză de mare întindere.

Printre operele sale, se numără:

Adevărata bogăție sau

Împăratul printre săteni (1912),

Schițe și povestiri (1912),

Stafia (1930), *File din cartea*

naturii (1959) etc.

Înainte de lectură

- 3 Observă imaginile care ilustrează textul. Despre ce crezi că este vorba în text? Pe ce te bazezi?

Textul literar narativ
Narațiunea. Timp și spațiu

Text integral

Ninge

de Ion Agârbiceanu

Toamna a fost tare ploioasă. Bine că a fost vreme frumoasă, până a ținut culesul porumbului, să poată aduce românii și jipii uscați și să-i clădească în căpițe mari, răscolite parcă mereu de vânt. Pe lângă clăile de fân și cirezile de paie, grămezile foioase erau totuși mici, și mireasma cu care veniseră din câmp se împrăștie repede, în vreme ce a fânului se va păstra toată iarna.

Oamenii erau veseli că au isprăvit culesul pe vreme bună, și acum nu le mai păsa că se pusese ploile de toamnă: se va muia pământul și vor putea ara mai ușor. Cei mai mulți nu aveau ogoare pentru grâu și-l semănau în porumbiști.

Dar și după ce arară și semănară tot pe apucate, în zilele când vânturile mai împrăștia norii, ploile nu mai conteniră. Dimpotrivă, se puseră cu mai mult temei. **Nu ploi mari, ci cu ațe subțiri și dese, cu fumegări grele, când pe umerii dealurilor, când pe văi.** Uneori cerul se cobora peste sat, să-l ajungi cu mâna din vârful șurilor.

Azi așa, mâine așa, săptămâni în șir. Pe drumuri, prin curți, se prăsisse o tină în care roatele carelor intrau până la butuc și vitele până la genunchi.

Satul era vestit de tinos. Din bătrâni oamenii foloseau „picioroange”, niște păruștei ciopliți frumos, în care erau icuite niște cercuri de lemn, să poată intra talpa piciorului, cam la înălțime de un metru. Cei mai mulți luau și bâte când umblau cucuiați pe picioroange, dar alții, mai ales tineretul, umbla ușor și fără reazemul bătei.

Umblare la hotar, pe ulițele satului, mai era destulă: vitele ieșeau încă la păscut, oamenii duceau cu carele gunoiul ce-l mai aveau prin curți.

Și ploile mărunte țineau mereu. De la o vreme părea că se întunecă lumea toată. Și frigul creștea din zi în zi.

— De-ar îngheța odată!

— De-ar îngheța, da-i prea devreme. Ce ne facem dacă se pune iarna de acum?

— Mai bine să se pună, decât să ne înecăm în glod.

— Păi, tot mai pot paște oile prin porumbiștile nearate și vitele. Să le punem de-acum pe fân?

Într-o noapte s-au deșteptat oamenii **speriați**: umfla viforul streșinile de paie, să smulgă acoperișurile, șuiera și vuia în hornuri, **se spinteca prin crengile negre ale pomilor din grădini, văietându-se pe zeci de glasuri**; pătrundea pe unde putea, prin toate crăpăturile, în case, și răcea tare aerul, încât lumea se învelea mai bine în straie și pături.

— Ăsta-i crivățul, tu muier!

— Va fi, că s-a făcut frig în casă.

— Vine și prea devreme, și la vreme.

— Cum așa?

— Păi, s-a pus iarna prea curând, dar încălce a înlemnit și pe dușmanul de afară.

— Tina?

— D-apoi cum! Nu mai era de trăit.

Până dimineața, tina înghețase tun. Vântul spulbera mereu de pe cer toate petecele de nori care se mai iveau și se puse un senin verziu, cu cerul tare, înalt și larg. Și frig! **Amorțea mâna pe coada securii și în ochi se iveau lacrimi.**

Se oprise toată mișcarea în sat. Nici care pe uliți, nici vite la păscut. Prin colții de tină înghețată, mari, cu gropi rele între ei, s-ar fi putut schilodi vitele și să se sfarme roțile carelor.

Acum se pusesse în sat o sărbătoare care nu se știe cât va ține: până când va umplea zăpada gropile și va astupa colții și brușii înghețați din curți și de pe drum. Acum nu cutezau oamenii să-și ducă vitele nici până la fântână să le adape, le duceau apa cu ciuberele în poieți.

După trei zile crivățul **s-a mai potolit**. Și ici, și colo, se vedeau oameni pe acoperișurile de paie ale șurilor sau caselor, care astupau, cu jipi, spărturile făcute de vânt. A făcut destulă pagubă, deși paiele erau ude și grele de atâta ploaie.

De departe, cei care luau snopul din furca celor ce urcau pe scări și-l potriveau în spărturile acoperișului păreau niște schilozi care nu se puteau ridica dintr-un loc, și-și purtau brațele fără să le poată stăpâni.

Suluri de fum alb se ridicau deasupra tuturor caselor, **zdrențuite la repezeală și risipite de vântul care bătea încă**. Oamenii trebuiră să facă foc, și era numai la sfârșitul lui noiembrie.

— Ne vom arde și gardurile la iarnă!

— Ei, nu va ține gerul de-acum!

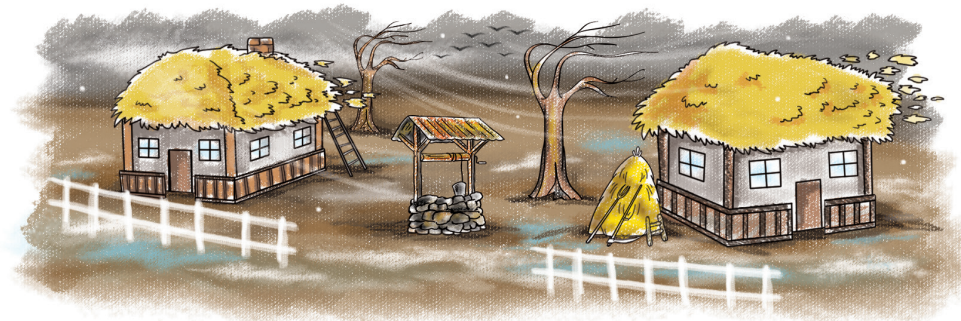
— S-a mai pus și-ntr-alți ani iarna devreme și n-am pierit.

— Nu, da' mai demult ni se dădeau delnițe mai mari de pădure.

Din an în an le-au tot micșorat.

Oamenii erau îngrijorați. Mai rămăseseră și porumbiști nearate.

Nu le mai putură lucra nici când încetă vântul și se muie frigul.

Pământul nu se dezgheță. În loc de dezgheț începu să ningă. Îndată ce se muie frigul, vântul începu să bată de la apus și umplu într-o zi cerul cu nori gri. O **vreme** trecură în turme tulburi și în cete pe sus, apoi văzduhul întreg se împânzi de-o culoare cenușie, coborând până aproape de sat, nemișcat, și începu **să fluture câte-un fulg de nea**, care părea că nu știe unde să cadă sau mai bine să rămână în văzduh.

Dicționar

bruș: bulgăre de pământ.

ciubăr: vas mare făcut din doage de lemn și prevăzut cu toarte.

delniță: suprafață de teren.

icuite: intercalate.

jip: copac tânăr, lung și subțire; (aici) tulpină de porumb.

pârștean: par, bucată de lemn rotundă, lungă și (relativ) groasă, de obicei ascuțită, folosită mai ales ca element de susținere, de fixare.

poiata: coteț pentru păsări.

porumbiște: loc de pe care s-a cules porumbul, folosit ca pășune.

a se prăsi: a se extinde, a se mări.

șură: construcție anexă într-o gospodărie rurală, în care se adăpostesc vitele și se păstrează diverse unelte agricole.

tină: noroi.

Info plus

Opera literară pornește, în general, de la aspecte reale, pe care autorul le (re)interpretează. Prin textul literar narativ, **scriitorul transmite sentimente, emoții puse pe seama unor personaje**. Autorul se inspiră din realitate, însă opera literară este rodul imaginației sale. În acest caz, Agârbiceanu pornește de la o amintire a sa: „Nicio impresie puternică nu mi-a rămas din cei dintâi trei ani de școală primară, nici de la învățător, nici de la colegii de școală. [...] Am impresia că iarna, în acest răstimp, nu trăiam decât când mergeam cu săniuța sau ne dădeam pe gheață cu alți băieți, apoi la sărbătorile principale: Crăciun, Bobotează, Paști.” (Mărturisiri)

Așadar, **prin intermediul personajului Petrică, autorul ne transmite bucuria pe care a trăit-o în copilărie**.

- Ce anotimp îți place mai mult? De ce? Cu ce emoție puternică îl asemeni?

Colțul artiștilor

Iarna a fost o temă care i-a fascinat pe artiști, atât în pictură, cât și în literatură.

- Privește picturile de mai jos. Care dintre acestea redă mai bine atmosfera creată de Ion Agârbiceanu în textul *Ninge*.

Motivează-ți alegerea.

Nicolae Tonitza, *Case sub zăpadă*

Claude Monet, *Aleea de trăsuri cu zăpadă la Honfleur*

Pieter Brueghel cel Bătrân,
Vânători în zăpadă

Pieter Brueghel cel Bătrân,
Peisaj de iarnă cu patinatori și cu păsări în capcană

- Caută și alte picturi despre iarnă și prezintă-le, oral, colegilor tăi.

Cârduri de ciori se învăluiau pe sus, peste sat, peste grădini, se lăsau pe crengile negre și iar se înălțau, fâlfâind moale din aripile negre.

Către seară **începu să cearnă cu fluturi mari**, scămoși, să ningă des cât nu se mai vedea la trei pași, și așa ținu trei zile și trei nopți.

Acum trebuia să înoți prin zăpadă și, până se făcu o pârție prin curți și pe drum, mai trecură câteva zile.

Începură să umble săniile. Sub zăpadă nu se mai simțeau colții înghețați. Oamenii duceau iar gunoi la câmp, aduceau lemne din pădure, și unii cărau jipii de porumb rămași pe câmp.

— Devreme ne-a intrat anul ista alba în sat!

— Nu-i nimic, numai de-ar pleca devreme.

— Așa i-ar fi legea: dacă vine devreme, să se și care tot așa.

— Las' că-i bine! Cu tina aceea ne-am fi înglodat de tot.

— Da' era mai bine cu colții înghețați?

— Bine-i așa! Uite ce mai drum de sanie se înfiripă! ...

Ninge, se oprește, se scutură văzduhul, și, când ai fi crezut că se luminează, începe iar, închegându-se întuneric sur în înălțimi. Ninge acum parcă numai de mântuială, să fie în treabă ...

*

De când **aștepta** Petrică să nu mai ningă deloc, **să poată ieși** cu săniuța pe care i-a făcut-o tatăl său anul trecut, și aștepta și ea într-un colț din cămară să-i vină vremea.

Nici nu s-a acoperit bine curtea cu zăpadă și Petrică o și scoase din adăpostul ei. Dar săniuța se hurducă pe colții înghețați și scrâșni, iar el **se împiedică** de brușii tari și **căzu** în nas. Căzu rău, îl podidi sângele și, când văzu zăpada roșie, începu să zbiere ca mușcat de șarpe.

Mumă-sa **năvăli** în curte, îl **ridică**, îl **duse** în casă și-l **spălă** cu apă rece, până se opri sângele. Suspinele lui Petrică încetară cu mult mai târziu.

— Te mai doare?

— Doare tare!

— Ți-ai fi rupt nasul în colții ăia. Ce copil ai mai fi fost tu fără nas?

— Da' am vrut să merg cu sania.

— Văd eu bine ce-ai vrut, dar iată ce ai pățit! Trebuia să mă întrebi pe mine.

De-atunci copilul o întreba în fiecare zi de zece ori:

— Acum pot să merg cu sania?

— Încă nu! Nu-i încă drum de sanie.

— Nici acum?

— Păi, nu vezi că ninge încă? Vrei să-ți ningă căciula cea nouă?

Era singura lui căciulă și i-o făcuseră s-o aibă de Crăciun. Până acum, în iernile trecute, folosise o ruptură a unui frate mai mare, ce-i cădea peste ochi. Nu! **Nu voia** să i-o ningă. Dar cu pălăria nu putea ieși să-i degere urechile. În cea folosită iarna trecută pusese mamă-sa un ou de cuibar și o vârase sub pat, unde veneau vreo două-trei găini să ouă, de când se pusese frigul, că erau tare ouătoare.

Într-o zi, când slăbise frigul de tot, dar ningeă încă, Petrică își tot învârtea căciula în mână, minunându-se cât era de frumoasă cu blana ei neagră, strălucitoare. Și se gândea: și tatăl său, și frate-său pusese căciulile de când s-a lăsat frigul. Umblă cu ele prin zăpadă, uneori sunt albe de tot, și nu se strică. Le scutură de zăpadă când intră în casă, și căciulile sunt iar cum au fost.

Îi spuse și mamei sale ce gândea.

— Păi bine, alea-s rable vechi, nu-s nouă ca a ta. Și dacă s-ar strica, pagubă-n ciuperci. Asta-i o căciulă scumpă.

Petrică rămase cu ochii la căciula din mână. Drept că era frumoasă! Și voia să o aibă nouă la Crăciun.

Totuși, supărarea nu-i mai trecea. **Ningeă și iar ningeă! Așa putea ține până la sfârșitul lumii!**

Se urcă pe laviță, privi prin fereastra ce răspundea în curte: se cerneau fulgi mari, scămoși. Începu să plângă potolit. Nu se auzea, numai când suspina.

Bunica avu treabă în camera asta și-l află suspinând.

— Ce-i, măi copile? De ce plângi?

— Ninge, bunico!

— Și ce-i dacă ninge? Nu-i frumos?

— Da' ninge mereu și nu se mai oprește.

— Las' să ningă! De-aceea-i iarnă.

— Da' căciula?

— Ce-i cu căciula?

— O ninge dacă ies cu săniuța!

— Și dac-o ninge, ce-i?

— E nouă, bunico!

PROIECT

Iarna, anotimpul obiceiurilor și al tradițiilor

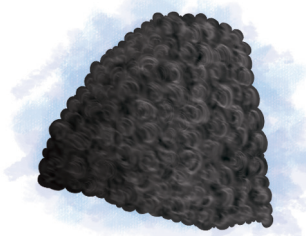
- Realizează o prezentare a unui obicei de iarnă (de Crăciun sau de Anul Nou: Mersul cu Steaua, Mersul cu capra sau cu ursul, Sorcova, Plugușorul etc.) specific unei regiuni care îți place sau în care trăiești.
 - În prezentarea ta, poți face referire la:
 - ▶ perioada/timpul în care se desfășoară;
 - ▶ cine sunt participanții;
 - ▶ în ce constă: etape, itinerar, recuzită (costumele participanților, obiecte, instrumente de care au nevoie etc.);
 - ▶ care sunt semnificațiile obiceiului.
- În realizarea prezentării, te poți ajuta de îndrumările de la pagina 98.

Din misterul unor cuvinte

pagubă-n ciuperci: nu e nimic, puțin îmi pasă!

Expresia are la bază un fenomen natural: apariția ciupercilor după ploaie, în pădure, în mod spontan. Prin urmare, expresia arată, de fapt, o pierdere a unui lucru pe care l-ai primit gratuit, fără niciun efort.

— Să tot fie.
 — Da' se strică și nu mai e nouă la Crăciun!
 — Auzi tu, cumiștenia pământului! Dar căciula de-aceea-i, măi copile, s-o ningă. În ploaie – pălăria, în ninsoare – căciula. Asta-i legea de cându-i lumea.

— Da' mama nu mă lasă cu căciula, să nu se strice.
 — Ei, s-o strica! Ia-ți săniuța și pleacă. Nu-i mai frig deloc afară.

Petrică stă în cumpănă. Bătrâna a ieșit în mână cu un ștergar pe care l-a scos din ladă. Copilul se uită pe fereastră.

— Ninge! Ninge mereu!

Nu cuteză să calce porunca mamei sale. Ce ar fi să iasă cu pălăria? Bunica a zis că nu-i mai frig defel. Căută pălăriuța

veche, turtită, și o scutură de după cuptor. Își aduse săniuța din cămară și se strecură încet pe ușa tinzii.

„Nu-i frig, ba-i chiar cald”, își zise Petrică și înotă prin zăpadă, trăgând cu greu săniuța după el. Mamă-sa îl văzu pe fereastră și ieși cu căciula în mână.

— Vino, măi Petrică, și-ți ia căciula. E rușine să umbli prin zăpadă cu pălăria. Acum nu se mai strică. Ninge rar.

Copilul se întoarse bucuros. Își înfundă căciula peste urechi. Toată fața îi râdea: abia mai zărea cu ochii de sub căciulă. O împinse pe frunte și ieși cu săniuța în uliță. Era **întâiul** și se simți mândru că-i **întrecuse** pe ceilalți copii.

Înțeleg textul!

4 Care este sentimentul/starea ta sufletească după lectura textului? Poți alege dintre următoarele:

- bucurie tristețe compasiune liniște
 agitație visare nemulțumire indignare
 supărare somnolență etc.

5 Caută în text răspunsurile la următoarele întrebări:

- a) **Despre ce** este vorba în text?
 b) **Unde** se petrece acțiunea?
 c) **Când** se petrece acțiunea?
 d) **Cine** participă la acțiune?

Explorez textul!

6 Scrie sinonimul potrivit pentru sensul din text al cuvintelor colorate cu **albastru**.

7 Prezintă semnificația fiecărui enunț selectat din text:

- *Amorțea mâna pe coada securii și în ochi se iveau lacrimi.*
- *... văietându-se pe zeci de glasure.*
- *Nu ploi mari, ci cu ațe subțiri și dese ...*
- *Suluri de fum alb se ridicau [...] deasupra tuturor caselor.*

8 Precizează de câte ori apare cuvântul **greu** în textul dat și în ce contexte. Ce se sugerează prin aceste repetiții? Gândește-te și la modul în care se realizează deplasarea oamenilor prin noroi și la traiul lor în perioada anului descrisă în text.

■ Timpul și spațiul acțiunii

9 Recitește primele două fragmente din text. Precizează două caracteristici ale timpului în care se desfășoară acțiunea.

10 Observă modul în care este descrisă ploaia. Care este senzația creată de narator?

11 Selectează secvențele care prezintă motivul pentru care oamenii doreau să vină înghețul.

12 Numește două caracteristici ale satului în care se desfășoară acțiunea.

13 Dă un nume satului prezentat în text.

■ Acțiunea

14 Delimitează cele două părți ale textului.

15 Prezintă, în câte o idee principală, fiecare dintre conținuturile celor două părți.

16 Povestește o întâmplare din text, al cărei erou este Petrică.

17 Observă, în textul dat, cuvintele scrise cu roșu. Ce părți de vorbire sunt? La ce persoană se află?

18 Care este atitudinea povestitorului față de cele relatate?

Rețin!

■ Într-un **text narativ** se povestesc fapte, întâmplări reale sau imaginare, într-o ordine temporală, de către un povestitor (narrator).

■ **Acțiunea** este constituită din totalitatea faptelor și a întâmplărilor relatate și este plasată într-un timp și un spațiu. Modul în care sunt prezentate acestea ajută la crearea atmosferei, la prezentarea personajelor, la conturarea semnificațiilor textului.

■ Relatarea evenimentelor se face prin **narațiune**.

■ Într-o narațiune, predomină verbele care arată acțiunea.

■ **Textul narativ** are în vedere **două aspecte**:

1. *Acțiunea propriu-zisă sau faptele personajelor* – ce anume se povestește;
2. *Modul în care se povestește.*

19 Prezintă acțiunea din textul *Ninge*, după modelul:
Mai întâi ... , Apoi ... , În final

Personaje

20 Cine participă la acțiune?

21 Notează două trăsături ale lui Petrică.

22 Completează, pe caiet, enunțul: *Petrică voia/nu voia să iasă afară cu noua lui căciulă, deoarece*

23 Explică semnificația secvenței scrise cu roz în text:

Ningea și iar ningea! Așa putea ține până la sfârșitul lumii!

24 Care este atitudinea personajului, așa cum reiese din secvența dată la exercițiul anterior?

IMPORTANT!

● **Personaje** sunt prezentate în strânsă legătură cu *timpul și spațiul acțiunii*, cu mediul din care provin. Uneori, mediul influențează, în bine sau în rău, personajul.

25 Observă utilizarea apostrofului, semn ortografic:
— *Da' ninge mereu și nu se mai oprește.*
— *Las' să ningă! De-aceea-i iarnă.*

● Ce sunet înlocuiește apostroful în fiecare dintre situațiile date?

● Ce efect creează folosirea apostrofului în vorbirea personajelor?

Rețin!

■ **Apostroful** este un semn ortografic care marchează căderea unui sunet/a unor sunete dintr-un cuvânt.

Semnificații

26 Care este tema textului *Ninge*?

27 Notează patru cuvinte-cheie ale textului.

28 Prezintă două asemănări între caracteristicile personajelor și modul în care sunt prezentate satul și timpul.

29 A doua parte a textului prezintă nerăbdarea copilului de a se da cu sania, dar și grija acestuia de a nu-și strica noua căciulă. Selectează din text enunțuri care ilustrează cele două atitudini ale lui Petrică.

Îmi exprim părerea!

30 Recitește fragmentele în care se prezintă atitudinea mamei și cea a bunicii.

● Cu care dintre cele două personaje ești de acord? Motivează-ți opinia.

31 Cum ai fi procedat tu, dacă erai în locul lui Petrică?

Acum e rândul meu!

32 Redactează un text narativ, de 80-100 de cuvinte, în care să prezinți ce a făcut Petrică în Ajunul Crăciunului.

IMPORTANT!

● Utilizăm narațiunea în multe momente din viața reală: atunci când le povestim părinților ce am făcut la școală, când le povestim colegilor un film sau o carte citită etc.

33 Scrie-i o scrisoare lui Petrică, în care să relatezi o întâmplare petrecută iarna aceasta și care ți-a lăsat o amintire plăcută.

Cercul de lectură

Citește, din manualul digital, povestirea *Căciula lui Guguță* de Spiridon Vangheli.

Comunicare

Exprimarea emoțiilor

Descopăr!

- Desenează, pe o bucată de hârtie, o imagine care să reprezinte starea pe care o ai în acest moment.
 - Asociază stările tale: o floare, o culoare, o formă de relief, un miros.
- Observă imaginea care însoțește textul alăturat. Care este starea personajului?
- Recitește textul. Ce exprimă cuvintele scrise cu roz? Precizează antonimul primelor două cuvinte.
- De ce este supărat copilul?
- Alege un emoticon pentru a ilustra, cât mai sugestiv, replica lui Petrică:

— Ninge! Ninge mereu!

 Motivează alegerea.

a.	b.	c.	d.	e.	f.

Rețin!

- Cuvinte care exprimă emoții și sentimente pozitive: amuzament, încântare, euforie, fericire, bucurie, plăcere, afecțiune, empatie, prietenie, dragoste, mulțumire, curaj, speranță, mândrie, satisfacție, încredere etc.
- Cuvinte care exprimă emoții și sentimente negative: îndoială, invidie, frustrare, vinovăție, rușine, plictiseală, deznădejde, dezamăgire, suferință, tristețe, furie, iritație etc.

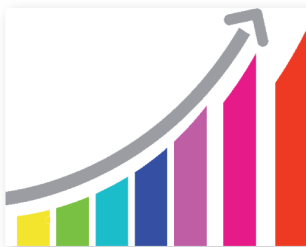
Exersează!

- Spune aceeași replică, Ninge!, astfel încât să sugerezi: *mirarea, supărarea, îngrijorarea, bucuria, plictiseala.*
- Asociază imaginilor de mai jos câte un sentiment.

bucurie tristețe uimire neîncredere suferință

- Plasează, pe graficul alăturat, o gradare a sentimentelor următoare, în funcție de intensitate: *amuzament, încântare, euforie, fericire, bucurie.*

„Petrică rămase cu ochii la căciula din mână. Drept e că era frumoasă! Și voia să o aibă nouă la Crăciun.

Totuși, **supărarea** nu-i mai trecea. Ninge și iar ninge! Așa putea ține până la sfârșitul lumii!

Se urcă pe laviță, privi prin fereastra ce răspundea în curte: se cerneau fulgi mari, scămoși. Începu **să plângă** potolit. Nu se auzea, numai când **suspina**.

Bunica avu treabă în camera asta și-l află suspinând.

— Ce-i, măi copile? De ce plângi?
— Ninge, bunico!”
(Ion Gârbiceanu, *Ninge*)

- Pornind de la imaginile de mai jos, scrie un scurt text în care să-ți imaginezi conversația dintre Flexi și Dexi. Utilizează cel puțin cinci cuvinte care exprimă emoții.

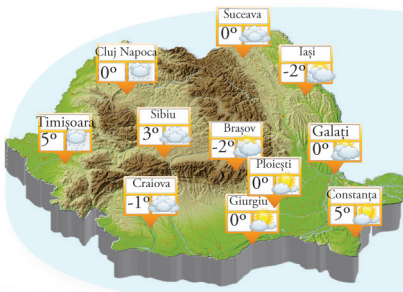

Buletinul meteo

Descopăr!

- 1 Care este diferența dintre *vreme* și *timp*?
- 2 Ce înțelegi prin expresiile: *a-i veni vremea* și *a fi ca vremea*?
- 3 Ce prezintă imaginea de mai jos? Alege varianta corectă. Bună ziua, dragi prieteni!
 un horoscop un pronostic un buletin meteo. Iată buletinul meteo!

Să vedem ce surprize ne oferă vremea!
 Măine vor fi **precipitații** moderate, intensificări ale vântului și **polei** în majoritatea regiunilor. Cerul va fi acoperit cu nori, iar temperaturile se vor situa între -2°C în Iași și 5°C la Timișoara și Constanța. În vestul, în nord-vestul țării, precum și la munte, vor fi precipitații sub formă de **lapoviță** și **ninsoare**.
Vântul va bate în **rafale**. **Temporar**, va avea intensificări cu viteze de 40-50 km/h. De joi, **vremea** va intra într-un proces de **încălzire**, iar în unele zone, **temperaturile** vor atinge și 10 grade Celsius spre sfârșitul săptămânii.

- 4 Explică ce exprimă cuvintele scrise cu **roz**. În ce câmp lexical ai putea încadra aceste cuvinte?
- 5 Numește și alte fenomene ale naturii.
- 6 Precizează durata la care fac referire cuvintele scrise cu **albastru**.

În manualul digital Accesează materialul video. Alege o zonă de pe harta lumii și realizează un buletin meteo.

Rețin!

■ **Buletinul meteorologic** este un *text nonliterar/nonficțional*, care prezintă informații asupra situației fenomenelor atmosferice *prezente* și asupra desfășurării lor în următoarele zile.

Are la bază date științifice, măsurători, statistici, prin urmare, și un *vocabular specific*: **precipitații**: ploaie, burniță, ninsoare, viscol, lapoviță, brumă, chiciură, polei, grindină, ceață, rouă, nor; **mișcări ale aerului**: vânt, curent de aer, suflare, briză, furtună, vijelie, uragan, ciclon, taifun, tornadă, vârtej, trombă; **descărcări electrice**: fulger, trăsnet, tunet.

Exersează!

- 7 **Ghicește cine sunt!** Precizează cuvântul căruia îi sunt specifice următoarele două definiții.
 - a) La singular, denumesc o durată dintre două întâmplări, evenimente etc. sau măsurată în ore, zile.
 - b) La plural, arăt o stare de lucruri, împrejurările, circumstanțele, ocaziile.
- 8 Ordonează, pe o axă, în funcție de intensitatea lor, fenomenele următoare:
 - a) vârtej, briză, vânt, furtună, uragan.
 - b) viscol, fulgure, ninsoare.
 - c) potop, aversă, rupere de nori, burniță.

1 2 3

Nu uita! **Aversă** înseamnă ploaie torențială de scurtă durată. Așadar, exprimările *aversă de ploaie* și *averse de scurtă durată* sunt incorecte. Corect: *Vor fi averse./Ploaia va cădea în averse.*

- 9 Citește fragmentul din textul Ninge.

Toamna a fost tare ploioasă. Bine că a fost vreme frumoasă, până a ținut culesul porumbului [...]. În zilele când vânturile mai împrăstiau norii, ploile nu mai conțină. Dimpotrivă, se puseră cu mai mult temeii. Nu ploi mari, ci cu ațe subtiri și dese, cu fumegări grele, când pe umerii dealurilor, când pe văi. Uneori cerul se cobora peste sat, să-l ajungi cu mâna din vârful șurilor.

 - a) Selectează cuvintele care denumesc fenomene ale naturii.
 - b) Scrie un **buletin meteo** pentru situația prezentată de Agârbiceanu în fragmentul de mai sus.
- 10 Realizează o **hartă meteo** pentru vremea pe trei zile a satului descris de Ion Agârbiceanu.
- 11 De-a lungul timpului, fenomenele naturii au fost asociate cu emoții/stări/trăsături umane pentru a caracteriza persoane. Cu ajutorul dicționarului, identifică astfel de expresii, după model: *a tuna și a fulgera, apă de ploaie, a fi nins de ani, a fi plouat*. Explică-le sensul.

Substantivul

Descopăr!

- 1 Ce parte de vorbire reprezintă cuvintele scrise cu verde? Ce denumesc ele?
- 2 Dă exemple de alte cuvinte din aceeași categorie.
- 3 Precizează genul și numărul cuvintelor *mână* și *tatăl*.
- 4 Transcrie, din fragmentul dat, un cuvânt care apare și la numărul singular, și la plural.
- 5 Explică de ce este scris cu inițială majusculă cuvântul *Petrică*.

JOC Fazan cu substantive! Jucați Fazan, folosind numai substantive. Pierde cine spune altă parte de vorbire sau cine nu mai știe alt substantiv.

„Într-o zi, când slăbise frigul de tot, dar ninge încă, **Petrică** își tot învărtea **căciula în mână**, minunându-se cât era de frumoasă cu blana ei neagră, strălucitoare. Și se gândea: și **tatăl** său, și frate-său puseseră căciulile de când s-a lăsat frigul. Umblă cu ele prin zăpadă, uneori sunt albe de tot, și nu se strică. Le scutură de **zăpadă** când intră în casă, și căciulile sunt iar cum au fost. [...] Totuși, **supărarea** nu-i mai trecea.”

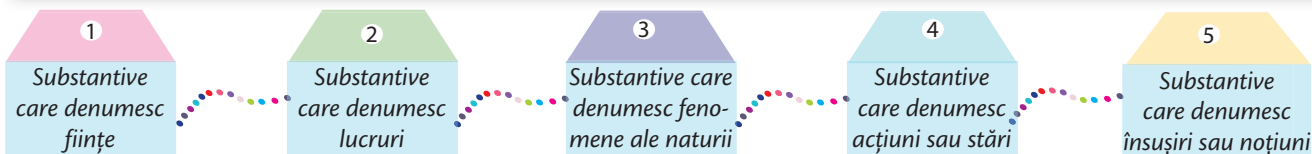
(I. Agârbiceanu, *Ninge*)

Îmi amintesc!

Substantivul este partea de vorbire flexibilă care **denumește** ființe, lucruri, fenomene ale naturii, stări, acțiuni sau însușiri.

- 6 Substantivele s-au rătăcit! Așază-le în căsuța potrivită!

• fată • băiat • mamă • mersul • ninsoare • bunătate • adevăr • iubire • răutate • prietenie • caiet • mașină
• tren • pământ • făină • somn • muncă • perspicacitate • alergare • pelican.

- 7 Numără, după modelul dat, substantivele evidențiate la exercițiul anterior. **Exemplu:** o mamă – două mame.
- 8 Selectează, din textul lui Ion Agârbiceanu, patru substantive care denumesc fenomene ale naturii și două substantive care denumesc stări sufletești.
- 9 Rescrie cuvintele din listă, astfel încât să devină substantive. **Exemple:** ninge – ninsoare, îngrijorați – îngrijorare.
 - speriați • frumoasă • suspina • minuna • bucuros • mândru

- 10 Ce indică substantivele marcate, din dialogul alăturat? Motivează scrierea lor.

Rețin!

- Substantivele pot fi de două feluri: **substantive comune** și **substantive proprii**.
- **Substantivele comune** desemnează ființe, lucruri etc. de același fel, care nu sunt individualizate: *casă, băiat, rude, oraș, bancă* etc.
- **Substantivele proprii** denumesc obiecte unice, individualizate (sunt nume de locuri, ființe, fenomene ale naturii etc.): *Ion, Matei, București, Zalău, Carpați, Olt, Criș, Iași, Olanda, Katrina* (uraganul) etc.
- Substantivele proprii se scriu cu literă mare la inițială, indiferent de locul lor în enunț.

IMPORTANT!

De-a lungul timpului, unele substantive proprii au devenit substantive comune: *barem, diesel, iulie, mansardă, napoleon, olandă, savarină* etc.

De exemplu: - Am cumpărat un picasso. (un tablou pictat de Pablo Picasso)

- Străbunicul purta joben. (pălărie înaltă, cilindrică, care poartă numele pălărierului francez Jobin)

Alteori, substantive comune au devenit substantive proprii: *Bușteni, Lupu, Violeta, Creangă* etc.

Din misterul unor cuvinte

- 11 Caută informații despre transformarea substantivului *sandvici/sendviș* din substantiv propriu în substantiv comun.

Cercetez!

- Citește dialogul alăturat. Descoperă, în manualul digital, mai multe informații despre *Cumințenia pământului*, dar și despre alte creații ale marelui sculptor român.

- 12 Caută sensul expresiilor: *buricul pământului* și *obiceiul pământului*.

Îmi amintesc!

GENUL SUBSTANTIVELOR

- Sub aspectul genului, substantivele se grupează în: masculine, feminine, neutre.

Atenție! Substantivele nu își schimbă forma în funcție de gen. Genul este o caracteristică fixă, internă a substantivului.

- Rareori, substantivele pot avea forme și de masculin, și de feminin. Exemplu: *colind – colindă; basc – bască*.
- Unele substantive pot forma masculinul sau femininul de la perechea sa. Exemplu: *curcă – curcan; elev – elevă; împărat – împărăteasă*.

Masculin: un (băiat) – doi (băieți)
Feminin: o (fată) – două (fete)
Neutru: un (caiet) – două (caiete)

Eu am o nedumerire!
Bunica îl numește pe băiat „Cumințenia pământului”. Era statuia lui Brâncuși? După el s-a inspirat sculptorul român?

Nu. Este o expresie des întâlnită în popor și se referă la o persoană extrem de cuminte și de ascultătoare.

- 13 Precizează genul următoarelor substantive: *covrig, personaj, frunză, braț, măr, citire, brad, salcie, cules, îngheț*.

- 14 Formează perechea următoarelor substantive: *păun, bucătar, doctor, gâscă, broască*.

- 15 Transcrie substantivele de genul feminin din fragmentul următor:

Ceea ce mă fermeca – și mă farmeca încă, purificat de amintire – era aroma de dovleac copt migrând pe străzile orașului odată cu primul ger, prevestind după imuabile și misterioase legi venirea zăpezii.

(Ana Blandiana, *Mirosul dovleacului copt*)

- 16 Alcătuieste câte o propoziție cu substantivele de gen neutru din textul de la exercițiul anterior.

- 17 Selectează forma corectă a substantivelor la numărul singular: serviciu / servici / acuarulă / acoarelă / piure / piureu / gris / griș / maiou / maieu.

Îmi amintesc!

NUMĂRUL SUBSTANTIVELOR

- Substantivele au **doi** numere:

Singular: floare

Plural: flori

- Substantivele își pot schimba forma în funcție de număr.

- 18 Identifică substantivele din textul următor, apoi completează tabelul dat.

Prima ninsoare ... este eveniment magic. Mergi la culcare într-o lume și te trezești într-alta cu totul diferită. Și dacă asta nu este încântare, ce altceva ar putea fi? (J. Priestley)

Substantivul	Felul	Genul	Numărul

19 Observă terminația substantivelor din perechile de mai jos. Ce sunete diferă?

- *copil* – *copii* • *minune* – *minuni* • *tablou* – *tablouri*.

IMPORTANT!

■ **Desinența** este sunetul sau grupul de sunete de la sfârșitul unui cuvânt, care transmite o informație gramaticală. În exemplele de mai jos, desinența evidențiată arată pluralul substantivelor.

Exemplu: *fată* – *fete*; *căciulă* – *căciuli*; *cuptor* – *cuptoare*; *mănunchi* – *mănunchiuri*

Substantiv singular

Substantiv plural

copil

copii

i – din cuvântul de bază i – desinență de plural

■ Există substantive care au **forme duble de plural**.

Uneori, sensurile diferă, alteori, nu – sunt variante de plural ale aceluiași substantiv.

Exemplu: *căpșuni/căpșune* (fruct); *cirși* (pom) – *cirși/cirșe* (fructe)

20 Transcrie, din text, substantivele la numărul plural.

Geamurile erau înghețate. Copiii însă încălzeau pe sobă bănuți de aramă, îi lipeau de geamurile înghețate și, deodată, se ivea un rotocol străveziu și prin rotocol se uita, de la fiecare fereastră, câte un ochi drăgălaș și blând. (Hans Christian Andersen, *Crăiasa Zăpezii*)

21 Alege varianta corectă. Verifică, în DOOM2, fiecare variantă: ciocolate/ ciocolăți telecomande/ telecomenzi drajeuri/ draje suporturi/ suportți monezi/ monede mingi/ mingii palate/ palaturi.

22 Selectează substantivele la numărul plural din enunțurile următoare, încercuind desinențele:

- a) Două copile citesc povești.
- b) Ducem lipsă de parcuri.
- c) Fulgi de nea cad pe pământ.
- d) Îmi place să văd oglinzi multe.
- e) Acești adulți sunt cei mai buni părinți.

23 Explică sensurile formelor de plural ale substantivelor date, folosind DEX-ul.

- a) *vise* și *visuri* b) *mobile* și *mobiluri*
- c) *termene* și *termeni* d) *corni*, *coarne* și *cornuri*

IMPORTANT!

■ Unele substantive au **numai forme de singular**: *sete, onoare, calm, curaj, pace, fier, piper, unt* etc.

■ Alte substantive au **numai forme de plural**: *ochelari, icre, cuișoare, câlți* etc.

■ Există substantive care, deși au formă de singular, indică un grup de obiecte de același fel: *cireadă, grup, porumbiște, studentime* etc.

Exersează!

24 Scrie ambele forme de plural ale substantivelor: *miez, coardă, nivel*.

25 Transcrie substantivele care au forme doar de plural: *argint, smântână, bob, fasole, măr, pește, ulei, tăieței, talent, piersici, cinste, pantaloni, aer, zori, lene*.

26 Identifică substantivele din fragmentul de mai jos, precizând felul, numărul și genul lor.

Lui Lucy i se făcu puțin frică, dar în același timp era foarte curioasă și intrigată. Se uită peste umăr și acolo, între trunchiurile copacilor, văzu în continuare ușa deschisă a dulapului și chiar desluși preț de o clipă camera goală din care pornise în explorare. [...] O luă mai departe prin pădure, cu zăpada scârțâindu-i sub picioare, spre cealaltă lumină. (C.S. Lewis, *Cronicile din Narnia*)

27 Citește textul:

Pe lângă clăile de fân și cirezile de paie, grămezile foioase erau totuși mici, și mireasma cu care veniseră din câmp se împrăștie repede, în vreme ce a fânului se va păstra toată iarna. (I. Agârbiceanu, *Ninge*)

a) Indică forma de singular a substantivelor scrise cu roz.

b) Precizează la câte obiecte de același fel face referire forma de singular a substantivelor de la exercițiul anterior.

28 Redactează un text, de 30-50 de cuvinte, cu titlul *Vis de iarnă*, în care să folosești minimum: două substantive proprii; două substantive care denumesc fenomene ale naturii; două substantive neutre, la numărul plural. Subliniază-le.

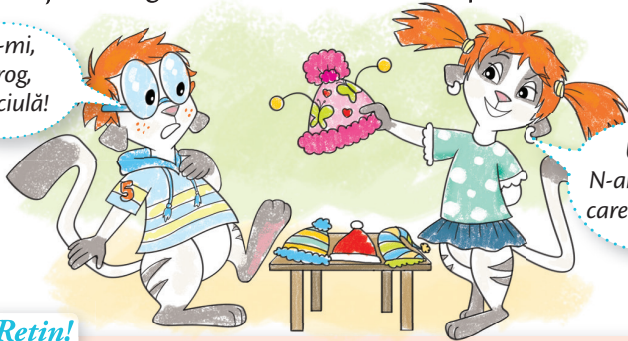

Articolul

Descopăr!

- Citește fragmentul alăturat.
 - La ce număr sunt substantivele scrise cu roz?
 - Precizează care este diferența dintre substantivele: *fluturi* – *fluturii*; *pași* – *pașii*; *săni* – *săniile*.
- Citește dialogul. Ce observi? Cum se explică încurcătura?

Dă-mi, te rog, o căciulă!

Uite! N-ai indicat care căciulă!

„Către seară începu să cearnă cu **fluturi** mari, scămoși, să ningă des cât nu se mai vedea la trei **pași**, și așa ținu trei zile și trei nopți.

Acum trebuia să înoți prin **zăpadă** și, până se făcu o pârție prin curți și pe drum, mai trecură câteva zile.

Începură să umble **săniile**.”

(I. Agârbiceanu, *Ninge*)

Rețin!

- Articolul** este partea de vorbire flexibilă care însoțește un substantiv și arată în ce măsură obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor.
- Articolul nu apare singur niciodată. De aceea, se analizează împreună cu substantivul și nu are funcție sintactică.
- Substantivele pot fi:
 - nearticulate** (forma de dicționar) – când nu se oferă informații cu privire la gradul de cunoaștere al obiectului: *casă, zăpadă, fluturi, pași* etc.;
 - articulate** – când se oferă informații cu privire la gradul de cunoaștere al obiectului: *zăpada, o căciulă, săniile*.

Articolul hotărât

Descopăr!

- Citește enunțurile alăturate.
 - Observă cuvintele evidențiate. În ce măsură sunt cunoscute vorbitorilor obiectele denumite de aceste substantive?
 - Schimbă numărul acestor substantive.

- Oamenii** erau îngrijorați. Mai rămăseseră și porumbiști nearate. Nu le mai putură lucra nici când încetă **vântul** și se muie frigul. [...]
- Copilul** se întoarse bucuros. Își înfundă **căciula** peste urechi.
- Suspinele **lui** Petrică încetară mult mai târziu.

Rețin!

- Articolul hotărât** arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorului.
- Formele articolului hotărât** sunt:
- Articolul hotărât poate fi:

	Singular	Plural
Masculin	-l, -le, -a, -lui	-i, -lor
Feminin	-a, -i	-le, -lor
Neutru	-l, -lui	-le, -lor

- enclitic** – stă la sfârșitul cuvântului, legat de acesta. În cazul substantivelor *masculine* sau *neutre* terminate în consoană, articolul hotărât se atașează cu ajutorul unei vocale de legătură **-u-**: *băiatul, copilul lui*.
- proclitic** – stă în fața substantivului propriu la genul masculin, a celui propriu la genul feminin terminat în consoană ori împrumutat din alte limbi: *lui Ionel, lui Carmen* etc.

IMPORTANT!

Când se analizează împreună cu substantivul, articolul enclitic se scrie cu cratimă.

De exemplu: substantiv articular cu articol hotărât -a.

Substantiv nearticulat, singular

Substantiv nearticulat, plural

Substantiv articular hotărât, plural

copil

copii

copiii

i

– din cuvântul de bază

i

– desinență de plural

i

– articol hotărât

Atenție! În cazul substantivelor masculine terminate în **-i plus consoană/vocală**, observăm scrierea cu trei **-i**, în cazul articulării hotărâte a substantivului la numărul plural.

Exersează!

4 Scrie formele cerute ale substantivelor: *uliu, geomgiu, fiu*.

Substantiv neart., sg	Substantiv neart., pl.	Substantiv art. hotărât, pl.

5 Transcrie substantivele articulate hotărât, din seria: *textul, imagini, fărădelege, bunătatea, tabloul, înotul, alergare, liniile, curenți, ochiurile*.

6 Articulează hotărât substantivele: *subiect, băieți, taină, becuri, bancă, vară, zefir, armonie*.

7 Taie intrusul din fiecare set de substantive, motivând alegerea făcută.

- gheață, observație, lumină, parcul, alee;
- iarna, palatul, caietul, pix, sania;
- alună, coperta, sticlă, enciclopedie.

8 Completează cu substantivul articular corect:

E iarnă. (*Fulg*) de zăpadă cad încet, încet pe pământ. Și-au început (*dans*) lor cu aerul, mai timid la început, pe urmă cu toată (*energie*) unui copil la începutul (*cunoaștere*) .

Articolul nehotărât**Descoper!**

9 Citește textul alăturat.

- Selectează două substantive articulate hotărât.
- Identifică un substantiv propriu.
- Care este rolul cuvintelor **niște** și **un**?

„— Gata, bunicule, haidem, zisei, necăjindu-mă cu **niște costițe** de porc afumate și cu **niște cârnați** fripți, ce mi-i pusese mama dinainte.

Și, luându-mi rămas-bun de la părinți, am purces cu bunicul spre Pipirig. Și era **un pui de ger** în dimineața aceea, de crăpau lemnele!”

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Rețin!

■ **Articolul nehotărât** arată că obiectul denumit de substantiv este cunoscut în mică măsură vorbitorului.

■ **Formele articolului nehotărât** sunt:

	Singular	Plural
Masculin	un, unui	niște, unor
Feminin	o, unei	niște, unor
Neutru	un, unui	niște, unor

Exersează!

10 Grupează substantivele articulate hotărât și substantivele articulate nehotărât din textul dat:

Balonul se înălțase foarte sus și zbura deasupra câmpiei. Orașul dispăruse în depărtare. Jos, ca o panglică îngustă, șerpuia pârâul pe care piticii îl numeau al Castraveților. Copacii răspândiți pe câmp păreau niște mici tufe răsfirate.

(Nikolai Nosov, *Aventurile lui Habarnam*)

11 Rescrie substantivele articulate hotărât de la exercițiul 10, astfel încât să fie articulate nehotărât.

12 Articulează nehotărât numai substantivele de gen masculin, numărul plural, din fragmentul:

Dar împăratului iar nu i-a tihnit biruința, căci sosind el acasă a orbit. Pasămite, de cât plânsese înainte de bătălie. Toți vracii și toți filozofii care citeau în stele au fost aduși, dar nimeni n-a putut să-i dea vreun ajutor.

(Florin Bican, *Și v-am spus povestea așa*)

13 Scrie o întâmplare petrecută iarna, în 50-100 de cuvinte, în care să utilizezi trei substantive articulate hotărât și trei articulate nehotărât. Subliniază-le.

Moș Crăciun a fost răpit!

de Lyman Frank Baum

Castelul lui Moș Crăciun se înalța în Valea Bucuriei. Acolo, alături de ucenicii săi, aleși din neamul spiridușilor, Moșul pregătea jucăriile pentru copii. Toți aveau de lucru neîntreput, de la un sfârșit de an până la următorul. Așezarea se numea Valea Bucuriei, pentru că de jur-împrejur întâlneai doar fericire și veselie. Pârâul făcea giumbușlucuri de unul singur, clipocind amuzat între malurile înverzite. Vântul fluiera jucăuș printre ramurile arborilor, razele dansau ușurel peste iarba unduioasă, iar violetele și florile sălbatice își ridicau zâmbitoare capetele din căușele lor verzi.

Între stufoasa pădure Burzee, unde Moș Crăciun fusese cândva crescut de nimfe, și muntele uriaș, în care sunt săpate Peșterile Duhurilor, Valea Bucuriei se odihnea tihnită și zâmbitoare. S-ar putea crede că bunul și atât de bătrânul Moș Crăciun, dornic să aducă fericire

copiilor, nu avea niciun dușman pe tot cuprinsul pământului. Într-adevăr, multă vreme el a fost primit cu iubire oriunde mergea. Dar, de la o vreme, Duhurile din peșteri au început să îl urască tot mai tare pe Moș Crăciun.

Cum treceai de marginea liniștită a Văii Bucuriei, te înspăimântau ascuțiturile stâncii. O potecă largă ducea spre prima peșteră de la poalele muntelui. Intrarea ei, săpată adânc în inima pietrei, deschidea ascunzișul Duhului Egoismului. Mai adânc, în întunecime, se afla peștera Duhului Invidiei. Caverna Duhului Urii era următoarea, iar străbătând-o, ajungeai la viziuna Duhului Răutății, o peșteră apăsătoare, scobită adânc în miezul muntelui. Se spune că mai departe s-ar afla tot felul de capcane înfiorătoare, prilej de moarte și nenorocire, și se prea poate să fi fost adevărat ... Dinspre cele patru peșteri se deschidea câte un tunel îngust, până într-o cămăruță strâmtă unde viețuia Duhul Părerilor de Rău. Despre el se spunea că ar fi deschis de bunăvoie o ușiță, pe unde să poți ieși din nou la aer curat, în lumina soarelui. Aceste duhuri ale Peșterilor, având motive întemeiate să nu-l poată suferi pe bătrânul Moș Crăciun, s-au adunat într-o zi la sfat:

— Pe mine a început să mă apese singurătaea, a zis Duhul Egoismului. Dacă Moș Crăciun oferă daruri atât de multe și de frumoase la sărbătorile de iarnă, copiii se simt cu toții fericiți și devin la fel de generoși ca el. Nimeni nu mai ajunge la mine în peșteră.

— Și eu am același necaz, zise Duhul Invidiei. [...]

— Totul e numai din cauza acelei ființe care se numește Moș Crăciun! a exclamat Duhul Invidiei. El și numai el ne încurcă socotelile! Trebuie imediat să facem ceva.

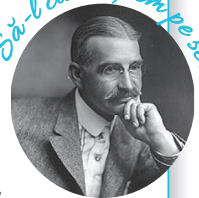
Tă provoc!

- 1 Asociază perioadei Crăciunului o culoare, un miros, un sentiment și un sunet.
- 2 Imaginează-ți că l-ai putea ajuta pe Moș Crăciun. Ce dispozitiv ai inventa pentru a-i ușura munca?

L. Frank Baum
(1856-1919) –

scriitor american de cărți pentru copii. Este scriitorul care i-a creat pe Dorothy, pe Toto sau pe vrăjitorul din Oz, alături de toate celelalte personaje din *Vrăjitorul din Oz*. Pe lângă acestea, tot el i-a dat viața lui Moș Crăciun, în opere ca *Viața și aventurile lui Moș Crăciun* sau *Moș Crăciun a fost răpit*. A avut o activitate bogată, fiind jurnalist, producător de film, scenarist, actor, redactor și scriitor.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Înainte de lectură

- 3 Citește titlul. Despre ce crezi că va fi vorba în text?
- 4 Prezintă trei evenimente prin care crezi că ar putea trece personajul. Pe ce te bazezi?

Dicționar

căuș: vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe.

colilie: plantă a cărei tulpină este acoperită de niște perișori albi, motiv pentru care este denumită „iarba cu păr cărunt”.

giumbușluc: faptă, atitudine, vorbă care înveselește, distrează.

Colțul artiștilor

Joc de rol

- Audiază dramatizarea textului *Moș Crăciun a fost răpit!*, din manualul digital. Răspunde apoi la întrebări:
 - Care este atitudinea spiridușilor când pornesc în căutarea lui Moș Crăciun?
 - Ce sentiment are Moșul, în peștera duhurilor, când se gândește la noaptea Crăciunului?
 - Care sunt aspectele legate de intonație din care poți evidenția răutatea Duhurilor?
 - Mimează dialogul spiridușilor, ținând cont de intonația acestora.

Reper culturale

- Sărbătoarea Crăciunului s-a statornicit în anul 429 d.H., când împăratul Iustinian declară sărbătoare a imperiului ziua nașterii lui Hristos. În 567, Conciliul de la Tours hotărăște că cele 12 zile dintre Crăciun și Epifanie (6 ianuarie) sunt zile sfinte. În 461, Sf. Patrick introduce Crăciunul în Irlanda, Augustin, în 604, în Anglia, prin 815, Sf. Chiril, în țările slave.
- Numele Natalia vine din latinescul *Natale Domini* (nașterea Domnului), cu alte cuvinte, *Crăciun*.
- Obiceiul bradului de Crăciun este preluat de la germani. În tradiția populară românească, specific este Mersul cu Steaua.
- Romanii aveau și ei o sărbătoare asemănătoare. La sfârșitul anului ei sărbătoreau Saturnaliile (în perioada 16-18 decembrie), iar în ultimele zile din an, nașterea zeilor.

Toate cele cinci duhuri au fost pe loc de acord. Dar ce anume era de făcut? Iată o problemă mult mai greu de rezolvat. Știau că Moș Crăciun lucra, cât era anul de lung, în castelul său din Valea Bucuriei, la pregătirea darurilor din noaptea de Crăciun, așa că s-au gândit să-l ademenească în peșteri, iar apoi să-l piardă prin înfiorătoarele capcane de acolo. [...] Era de știut că lui Moș Crăciun nu i se putea întâmpla niciun rău câtă vreme se afla în Valea Bucuriei. [...]

Luna strălucea mare și albă, iar zăpada se așternuse proaspătă și lucitoare pe pământ, când Moș Crăciun a pocnit din bici și s-a lansat în zbor spre lumea locuită de oameni. Sania uriașă era ticsită de sacii plini și, în vreme ce renii își luau avânt pentru drumul lung care se-ntindea înaintea lor, bătrânul Moș Crăciun chicotea în barba-i colilie, fluiera și cânta din toată inima. Pentru Moș Crăciun era clipa fericită în noaptea din an când comorile meșteșugite cu drag în atelier ajungeau la copilași. Fluiera și cânta în gura mare, plesnind mereu din bici, dar, totodată, în mintea lui număra grijuliu orașele mari și mici, fermele pe unde era așteptat și socotea dacă avea destule daruri. Renii își cunoșteau îndatorirea și alergau atât de repede, încât picioarele lor abia atingeau pământul așternut de nea. Dintr-odată s-a petrecut ceva foarte ciudat. O funie aruncată parcă de pe lună, având un fel de laț la capătul de jos, s-a înfășurat strâns în jurul brațelor și al trupului lui Moș Crăciun. Fără să apuce să scoată măcar un strigăt, el a fost smuls din sanie și apoi trântit, cu capul înainte, într-un morman de zăpadă. Toate acestea s-au întâmplat atât de repede, încât, fără să bănuiască nimic, renii s-au făcut nevăzuți în goana lor mai departe, cu sania încărcată de jucării.

Când s-a dezmeticit, Moș Crăciun și-a dat seama că duhurile îl scosese din troianul de zăpadă și îl legaseră fedeleș cu câteva gheme de sfoară aspră. Apoi l-au înșfăcat și l-au dus departe, pe muntele lor. Acolo l-au aruncat într-o peșteră neștiută și l-au prins cu un lanț de peretele stâncos, de teamă să nu fugă.

— Ha, ha, ha! râdeau duhurile, frecându-și mâinile cu o bucurie răutăcioasă. Ce-or să mai facă acum copiii când nu vor

descoperi nicio jucărie sub brad? Se vor revolta, vor plânge și te vor ocări! Atunci părinții au să-i pedepsească și să vezi ce îmbulzeală va fi spre Peșterile Egoismului, Invidiei, Urii și Răutății! Da, da, da, am făcut o trebușoară grozav de bună!

Dar, în acea Noapte Sfântă, bunul Moș Crăciun poftise cu el în sanie trei dintre ucenicii preferați: pe Nuter rylul, pe Peter knookul și pe înaripatul fair numit Wisk. Micuții spiriduși, care erau adesea de folos la împărțirea darurilor, stăteau sub scaunul mare al saniei, înfolfiți și strângându-se în brațe, ca să alunge frigul aspru al iernii.

[*Observând că Moș Crăciun lipsește, cei trei se hotărăsc, după lungi discuții, să îndeplinească sarcina lui Moș Crăciun, astfel încât să nu rămână copiii supărați, iar duhurile să nu își împlinească voia cea rea. Cu mari eforturi, cei trei duc copiilor cadourile așteptate, dar, din cauza lipsei de experiență, incurcă uneori cadourile.*]

— Acum încep să se trezească dragii tăi copii, Moșule! i-a zis Duhul Răutății. Se uită sub brad, și nu găsește nimic. Vai, vai! Ce-or să se mai întristeze, ce-or să mai plângă și ce supărați or să mai fie atunci! Peșterile noastre vor fi pline astăzi! Vor veni mulți copii la intrarea în caverne!

Moș Crăciun nu a vrut să între în vorbă cu duhul. A tăcut, dar mâhnit în sine, curajul nu l-a părăsit. Văzând atunci Duhul Răutății că Moșul nu avea de gând să răspundă la spusele lui, a plecat și l-a trimis în loc pe Duhul Părerilor de Rău. Acesta nu era deloc nesuferit. Avea un chip plăcut, iar vocea îi era blândă și melodioasă. L-a dezlegat pe Moș Crăciun și i-a vorbit așa:

— Duhurile, frații mei, nu cred prea mult în mine, a zis el după ce a intrat. Acum e dimineață și răul a fost făcut. Nu mai poți merge la copii decât la anul.

■ Înțeleg textul!

5 Răspunde la următoarele întrebări:

- Unde se petrece acțiunea?
- Când se petrece acțiunea?
- Cine participă la acțiune?
- Unde l-au dus duhurile pe Moș Crăciun după ce l-au răpit?
- Cine a împărțit cadourile în Noaptea Sfântă, după dispariția Moșului?

■ Explorez textul!

6 Alege, dintre cuvintele de mai jos, sinonimul/sinonimele potrivit/e pentru sensul din text al fiecărui cuvânt:

- întâlnei**: vedeai, găseai, te încrucișai, te confruntai, te întreceai;
- amuzat**: înveselit, distrat, absent, neatent, căscat, împrăștiat, vesel;
- creșcut**: dezvoltat, înălțat, ridicat, educat, cultivat, îngrijit;
- ticsit**: îngrămădit, doldora, înțesat, aglomerat.

7 Precizează semnificația cuvântului *trebușoară*, din secvența marcată în text.

8 Transcrie, din primul paragraf, câte o secvență care arată: ■ ce vezi ■ ce miroși ■ ce auzi.

9 Notează sensurile cuvântului *a colinda* din enunțurile date.

- Colindă în noaptea de Crăciun.
- A colindat țara în lung și-n lat pentru a găsi un loc al său.

■ Timpul și spațiul acțiunii

10 Prezintă semnificația expresiei *Noaptea Sfântă*.

11 Selectează răspunsul corect:

Duhurile l-au răpit pe Moș Crăciun în Noaptea Sfântă, deoarece:

- era singurul moment în care Moș Crăciun era lipsit de apărare.
- era singura noapte în care duhurile erau libere.
- Moș Crăciun avea să vină și pe la ele să le facă un cadou.

12 Selectează secvențele care explică denumirea de *Valea Bucuriei*.

13 Transcrie tabelul și completează cu câte patru trăsături fiecare coloană. Ce observi?

Valea Bucuriei	Peșterile Duhurilor

14 Explică, valorificând textul dat, diferența dintre semnificația cuvintelor *vale* și *peșteră*.

15 De ce locul unde trăiește Moș Crăciun se numește *Valea Bucuriei*, iar locul duhurilor, *peșteră*?

Acțiunea

16 Ce semnificație au cuvintele subliniate cu verde în text? Unde sunt ele așezate? Cu ce cuvinte din lista următoare le poți înlocui?

- la începutul vremii • de la un timp • de ceva vreme
- pe urmă • după aceea • în final • în cele din urmă.

Rețin!

■ **Acțiunea** este, în general, relatată cronologic (de la gr. *cronos* – timp), adică este redată în funcție de **ordinea în care s-au desfășurat evenimentele**.

■ Când povestim o întâmplare, utilizăm **conectori temporali**, pentru a înțelege ordinea desfășurării acțiunii.

Cuvinte/grupuri de cuvinte care arată:

- **începutul:** la început, inițial, înainte ca, până să etc.;
- **sucesiunea:** apoi, pe urmă, îndată ce, după ce etc.;
- **acțiuni care se petrec în același timp:** în vreme ce, pe când, în timp ce, ori de câte ori, pe măsură ce, cât timp, totodată etc.;
- **finalizarea:** în/la final, la sfârșit, în cele din urmă etc.

■ **Acțiunea este relatată ținând cont de:**

- **situația inițială** – prilej pentru a se prezenta locul, timpul și personajele;
- **un factor/o întâmplare** care tulbură liniștea inițială și care declanșează toate faptele ulterioare;
- **evenimentele**, în ordinea desfășurării lor;
- **rezolvarea** sau **încheierea** situațiilor-problemă.

17 Ordonează cronologic întâmplările:

- Moșul se afla în sanie pentru a le împărți cadourile copiilor.
- O funie magică l-a legat și l-a scos pe Moș din sanie.
- Duhurile planificau să îl răpească pe Moș Crăciun.
- Moș Crăciun pregătea cadourile în Valea Bucuriei.
- Duhul Părerilor de Rău l-a eliberat pe Moș Crăciun.
- Cadourile au fost, totuși, împărțite copiilor.

18 Precizează motivul pentru care duhurile voiau să îl răpească pe Moș Crăciun.

IMPORTANT!

Acțiunea are o cauză și un efect.

De exemplu: Dacă analizăm răpirea lui Moș Crăciun, din textul dat, putem observa *cauza* acesteia: răutatea duhurilor, iar *efectul*: întârzierea împărțirii cadourilor de cei trei spiriduși. Efectul așteptat de duhuri, însă, era nemulțumirea copiilor că nu și-au primit cadourile.

19 Precizează alte două acțiuni din perspectiva relației cauză-efect.

Personajele

- 20 Selectează două secvențe în care este prezentat Moș Crăciun.
- 21 Prezintă două trăsături de caracter ale lui Moș Crăciun, desprinse din acțiunile lui.
- 22 Numește două trăsături ale duhurilor.
- 23 De ce a lăsat Duhul Părerilor de Rău o ușiță deschisă spre lumină?
- 24 Recitește fragmentul marcat în text cu albastru. Precizează ce duh lipsește. De ce?

Îmi exprim părerea!

- 25 Ce părere ai despre Duhul Părerilor de Rău?
- 26 Cum ai fi procedat tu, dacă erai ajutorul lui Moș Crăciun și aflai că a dispărut?
- 27 Se spune că Moș Crăciun știe tot. De ce crezi nu a putut anticipa planul duhurilor?

Pun în scenă!

În manualul digital

- 28 Alcătuiți grupe de câte 5-6 elevi și realizați o mică scenetă în care să dramatizați un fragment, la alegere, din *Moș Crăciun a fost răpit!*
 - Împărțiți-vă rolurile în cadrul grupului. Reascultați dramatizarea textului, din manualul digital. Căutați și alte coloane sonore care s-ar potrivi episodului pe care îl reprezentați.
 - Comparați dramatizarea voastră cu cea redată în manualul digital sau cu cea a colegilor voștri.
 - Puteți completa fișa de evaluare, redată în manualul digital, cu note de la 1 la 5 (1 fiind cea mai mică, 5 cea mai mare notă).

Redactare

Etapele redactării unui text narativ

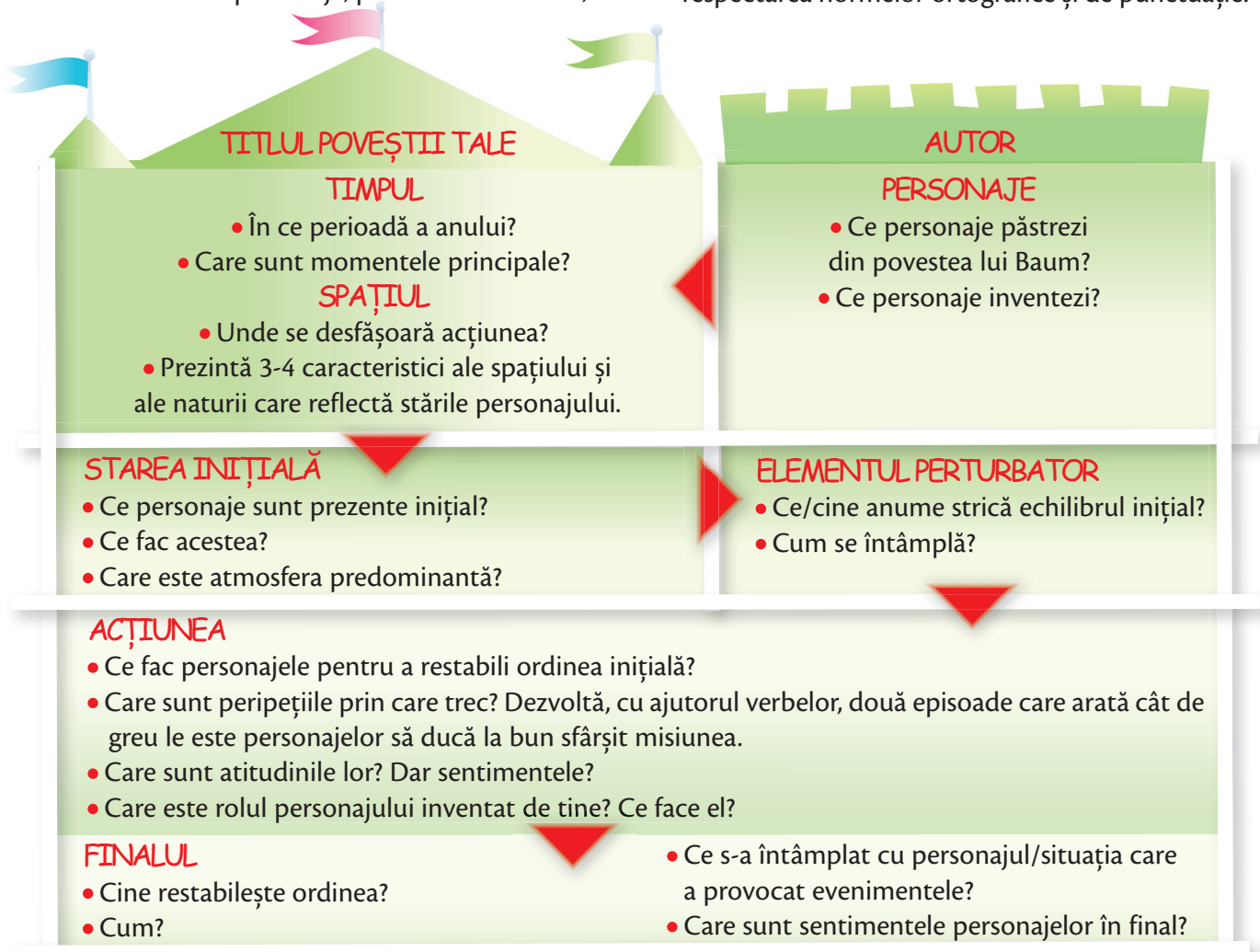
Descoper!

1 Redactează o continuare a poveștii lui Lyman Frank Baum, *Moș Crăciun a fost răpit!*

În redactarea compunerii, vei avea în vedere:

- reluarea unor personaje, prezentate de Baum;

- alegerea unui titlu sugestiv;
- introducerea unui personaj care să schimbe echilibrul din finalul poveștii;
- prezentarea a patru episoade, în ordine logică;
- respectarea normelor ortografice și de punctuație.

Îmi amintesc!

Orice compunere are o structură bine evidențiată, prin paragrafe:

- **introducerea:** în care poți prezenta locul, timpul și o parte dintre personaje;
- **cuprinsul:** unde poți dezvolta acțiunea;
- **încheierea:** care ar trebui să fie, ca dimensiune, aproximativ egală cu introducerea, și unde prezinți modul în care s-a finalizat acțiunea și sentimentele pe care le au personajele.

Etapele redactării:

- Stabilește-ți planul de idei.
- Schițează pe ciornă compunerea.
- Recitește ciorna și corectează sau completează cu aspectele pe care le consideri importante.
- Utilizează sinonime cât mai variate pentru a realiza o descriere cât mai sugestivă.
- Verifică logica povestirii, ortografia și punctuația compunerii.
- Scrie compunerea în forma ei finală.

Subiectul

Descopăr!

- Citește fragmentul alăturat.
 - Precizează partea de vorbire și funcția sintactică pentru cuvintele scrise cu **verde**.
 - Notează, pe caiet, timpul, numărul și persoana verbelor scrise cu **verde**.
 - Pentru fiecare verb, identifică cine face acțiunea. Ce observi?
 - Cine face acțiunea exprimată de verbul **ninge**?

Ploaia a căzut mult în toamna aceea. Noroc că **oamenii** terminaseră treaba la câmp. Se bucurau că **ploile** vor înmuia pământul pentru la primăvară.

Chiar dacă **vânturile** mai împrăștiau norii, **ploile** și **frigul** nu încetau. Dimpotrivă. Sătenii aveau impresia că **cerul** și **norii** coborau peste sat, de-i puteai atinge cu mâna. **Ninge**.

Petrică se întrista. **El** și **mama** așteptau să se oprească ninsoarea.

IMPORTANT!

La fel ca în sporturile de echipă, în care fiecare membru are locul și rolul lui, tot așa, într-o propoziție, **fiecare cuvânt are un rol, o funcție bine stabilită în cadrul enunțului** din care face parte.

Rețin!

- Subiectul** este partea principală de propoziție care arată **cine** face acțiunea, **cine** are starea exprimată de un verb predicativ. De exemplu: **Copilul** învață. Subiectul poate sta atât *înaintea* predicatului (**Ea** doarme.), cât și *după* acesta (**Sare** mingea.).
- Subiectul care este prezent în enunț este **subiect exprimat**. Acesta poate fi **simplic** sau **multiplu**.
- Subiectul simplu** este exprimat printr-o singură parte de vorbire. De exemplu: **Ploaia** a căzut; ... **oamenii** terminaseră; ... **vânturile** mai împrăștiau norii.
- Subiectul multiplu** este exprimat prin mai multe părți de vorbire, diferite sau de același fel. De exemplu: ... **ploile** și **frigul** nu încetau; ... **cerul** și **norii** coborau; **El** și **mama** așteptau.

Atenție! Există predicate care nu pot avea subiect. Acestea sunt exprimate prin verbe care arată fenomene ale naturii: *ninge, plouă, tună etc.*

- Subiectul poate fi exprimat prin:
 - substantiv**: **Ninsoarea** s-a oprit. **Petrică** e vesel.
 - pronume**: **El** se bucură.
 - altă parte de vorbire**: **Doi** merg la săniuș.

Exersează!

- Se dă textul:

[...] *Castelul lui Moș Crăciun se înălța în Valea Bucuriei. Acolo, alături de ucenicii săi, aleși din neamul spiridușilor, Moșul pregătea jucăriile pentru copii. Așezarea se numea Valea Bucuriei pentru că de jur-împrejur întâlneai doar fericire și veselie.*

- Transcrie predicatele.
- Notează felul subiectelor identificate.
- Analizează primele două subiecte din fragment, după model.

Model: așezarea – subiect simplu exprimat prin substantiv comun, gen feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât „-a”.

- Alcătuiește câte un enunț în care substantivele **codou** și **copil** să aibă, pe rând, funcție sintactică de subiect.
- Rescrie enunțul, astfel încât subiectul să fie multiplu:
 - Alături de ucenicii săi, aleși din neamul spiridușilor, Moșul pregătea jucăriile.
- Alege varianta corectă.
 - Subiectul propoziției: *În parcul din fața casei, copiii se joacă în zăpadă.* este: parcul copiii zăpadă.
 - Nu există subiect în enunțul: *Ninge de trei zile.* *Ion este plouat.* *În colțul sobei, pisica toarce la căldură.*
 - În enunțul: *Era un ger grozav,* subiectul este: un ger grozav nu există subiect.

6 Asociază fiecărui enunț subiectul potrivit.

1 ... îi spune povești lui Petrică.

2 Au fost odată ...

3 Pentru că a ajutat-o, ... i-a dat lui Harap-Alb o aripă fermecată.

4 În sobă se ascundea ...

5 ... i-au mulțumit lui Făt-Frumos pentru salvarea puiului.

6 ... i-a dat apă rece și curată fetei moșului.

a albina

b ursoaica și puiul

c fântâna

d bunica

e un împărat și o împărăteasă

f iedul

g pomul

7 Adevărat sau fals? Precizează valoarea de adevăr a afirmațiilor de mai jos:

a) În enunțul: *Iarna ne îngheață nasul și picioarele.*, subiectul este multiplu. **A/F**

b) În enunțul: *Maria vede fulgii mari de nea de la geamul casei.*, subiectul este Maria. **A/F**

c) În enunțul: *Pe stradă s-a așternut, ușor-ușor, un covor moale de nea.*, subiectul este nea. **A/F**

8 **Scriu corect!** Selectează subiectul potrivit:

a) Pisica / Băiatul are o personalitate puternică.

b) Câștigul / Aportul adus de el ne-a ajutat mult.

c) Personajele / Persoanele din poveste prind viață în mâna autorului.

d) S-a definitivat orarul / oralul, iar luni avem cinci ore.

9 Transcrie propozițiile, alegând varianta corectă.

a) Mi-a priit această minivacanță / mini-vacanță / mini vacanță.

b) Un super-erou / supererou face numai bine.

c) Bunul-simț / Bunul simț este elementar.

10 Transcrie numai enunțurile în care este subliniat corect subiectul.

a) Cadoul cel mare vine de Crăciun pentru copilul cel mai cuminte.

b) Se întâmplă și azi minuni.

c) Zăpada a acoperit întregul câmp.

d) Au venit și mama, și tata la serbarea de Crăciun.

e) În mijlocul curții, cântă un grup de colindători.

11 Identifică subiectele din enunțurile de mai jos:

a) Mioara face un om de zăpadă.

b) Doi au luat premiu la concursul de construit case-mate.

c) A zburat de mult puișorul.

d) Eu aud o melodie cântată la vioară.

e) Câinele aleargă spre mine.

f) Din parc, se văd lumini multicolore.

12 Completează enunțurile cu subiectele potrivite.

a) _____ au fost aprinse.

b) Nefiind acasă, _____ nu-și putea verifica e-mailul.

c) De Crăciun, _____ așteaptă daruri.

d) _____, _____ și _____ au plecat la săniuș.

e) _____ s-a topit pe nasul meu.

13 Copiază enunțurile de mai jos, subliniind predicătele și încercuind subiectele:

a) *Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă.*
(V. Alecsandri, *Iarna*)

b) *Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi.*
(V. Alecsandri, *Iarna*)

c) *Mii de stele argintii/În nemărginitul templu ard ca veșnice făclii.*
(V. Alecsandri, *Miezul iernei*)

d) *... din imperiul tăcerii/Se desprindeau fulgi mari de nea.*
(Șt. O. Iosif, *Fulgii*)

e) *Cad din cer mărgăritare/Pe orașul adormit ...*
(G. Topîrceanu, *Noapte de iarnă*)

14 Rescrie enunțurile următoare, astfel încât să fie alcătuite numai din subiect și predicat.

a) Fulgii de nea dansează în văzduhul înghețat.

b) Prin zăpada mare, merg un băiat și-o bătrânică.

c) Andrei a cumpărat un album cu picturi despre iarnă.

d) Pietrișul mărunț strălucește în lumina soarelui.

15 Ordonează cuvintele în cât mai multe feluri, pentru a forma enunțuri.

a) gerul, năprasnic, țară, a cuprins, toată;

b) iarna, imaculată, este, descrisă, veselă, ca, o, zână, și.

16 Scrie patru enunțuri despre prima ninsoare pe care ți-o amintești. Subliniază subiectele și predicătele.

Acordul dintre subiect și predicat

Descopăr!

1 Citește enunțurile de mai jos.

■ Moș Crăciun împarte daruri copiilor cuminți. ■ El a vorbit cu Duhul Părerilor de Rău. ■ Spiridușii au împachetat darurile.

a) Identifică subiectele și predicatul.

b) Precizează numărul și persoana verbelor prin care este exprimat predicatul.

c) Indică părțile de vorbire prin care sunt exprimate subiectele, precizând numărul.

2 Formulează câte un enunț pentru fiecare dintre imaginile de mai jos (A, B). Ce observi?

Rețin!

■ Între subiect și predicat există o **relație de interdependență**. Subiectul impune numărul și persoana verbului prin care se exprimă predicatul. Așadar, **acordul dintre subiect și predicat se poate realiza în număr și în persoană!**

De exemplu: **Eu citeșc. Tu citești. Noi citim. Păsările cântau. Canarul cânta.**

● **Acordul în număr:**

Exemplu:

Moș Crăciun împarte daruri copiilor cuminți.

subst. propriu, nr. sg.

verb predicativ,
pers. a III-a, nr. sg.

● **Acordul în persoană:**

De exemplu:

El a vorbit cu Duhul Părerilor de Rău.

pronume pers.,
pers. a III-a, nr. sg.

verb predicativ,
pers. a III-a, nr. sg.

● Există și **acord în gen**. În exemplul: *Chitara a fost acordată de specialist.*, *chitara* este un substantiv la genul feminin, iar *acordată* este un participiu verbal, cu formă de feminin.

■ Dacă **subiectul este multiplu**, acordul se face la **plural**.

De exemplu: **Maria și Paul s-au amuzat** de minune.

■ Între subiect și predicat **nu se pune virgulă**.

De exemplu: **Elevii bucuroși primesc** cadourile.

■ Dacă între subiect și predicat sunt intercalate cuvinte sau grupuri de cuvinte care oferă informații suplimentare, atunci acestea se izolează prin virgule.

De exemplu: **Doi colegi, premianți ai clasei, vor primi bursă.**

Exersează!

3 Identifică enunțurile în care s-a realizat corect acordul dintre subiect și predicat. Explică după modelul:

Ex.: Sania cu toate cadourile au plecat spre copii.

Acord **INCORECT**, deoarece subiectul este **sania**, un substantiv la numărul singular. De aceea, verbul prin care este exprimat predicatul trebuie să fie la numărul singular. Confuzia este cauzată de prezența, în imediata apropiere a verbului, a substantivului **cadouri** cu care s-a făcut, în mod incorect, acordul.

a) Stolul de berze au plecat înainte de răcirea vremii.

b) Peștera duhurilor rele era în stâncă.

c) Moșul și ajutoarele lui au pregătit numeroase cadouri pentru copiii cuminți.

d) Duhul Părerilor de Rău gândea corect.

e) Cadourile de la Moș Crăciun a ajuns la copii.

IMPORTANT!

Dacă subiectul este exprimat printr-un substantiv care denumește un grup, atunci acordul se poate face fie la singular, fie la plural, dacă se iau în considerare membrii grupului care îl alcătuiesc.

- O echipă a sosit la gară.
- O grămadă de cadouri s-a/s-au pierdut.
- O parte dintre ajutoare va merge la împachetat.

4 Realizează acordul dintre subiect și predicat, exprimat prin verb la indicativ prezent.

- Un grup de elevi _____ (a merge) la muzeu.
- Elevii _____ (a face) planuri de Crăciun.
- O serie de cadouri _____ (a se afla) deja în sanie.
- O grămadă de pixuri _____ (a se găsi) în penar.
- Copiii din toate colțurile lumii _____ (a se bucura) de cadourile primite.

5 Corect (C) sau incorect (I)? Stabilește în care dintre enunțuri virgula a fost așezată corect.

- Niciunul dintre elevii cazați la acest hotel, nu a plecat dezamăgit. **C/I**
- Iarna cea mult așteptată de copii, dar friguroasă, și-a făcut apariția odată cu apariția primilor fulgi de zăpadă. **C/I**
- Doi copii, cei care au primit cadouri, au împărțit bomboane tuturor. **C/I**
- Lista cadourilor primită de la copii, se află în mâna lui Moș Crăciun. **C/I**

6 Realizează acordul dintre subiectele date și predicatul din paranteză, exprimate prin verbe la timpul imperfect sau perfect compus.

- Crăiasa Zăpezii _____ (a conduce) un regat de gheață.
- _____ (a pleca) la zăpadă Andrei cu Ion.
- Andrei și Ion _____ (a pleca) la joacă.
- Gerul și frigul _____ (a speria) pe fetița cu chibriturile.
- Fulgii de zăpadă _____ (a cădea) pe părul ei lung și bălai.

(H. Ch. Andersen, *Fetița cu chibriturile*)

- Orașul _____ (a dispărea) cu totul. Nu se zărea nici urmă de el. Odată cu el, _____ (a dispărea) și întinericul și ceața, căci _____ (a fi) o zi de iarnă rece, senină, cu zăpadă pe jos.

(Ch. Dickens, *Un colind de Crăciun*)

7 Modifică mesajul următor, astfel încât să fie corect în ceea ce privește acordul dintre subiect și predicat și punctuația.

Dragă Moș Crăciun,

Am auzit de problemele pe care ți le face, duhurile cele rele. Încearcă să nu te lași compleșit de ele. Eu, îmi doresc de Crăciun multe cadouri. Andrei și Ioana m-a supărat tare. Dar, te rog, să le aduci și lor bicicletele dorite. Ieri, o haită de câini, m-au lătrat. M-a speriat tare! Așa că te rog să le găsești și lor un cămin. Mami și tati muncește mult pentru mine. Dă-le și lor un concediu liniștit.

Te aștept cu drag!
Mihnea

8 Scrie enunțuri, astfel încât să aibă subiect și predicat. Poți schimba forma cuvintelor și poți adăuga cuvinte.

- copii • a se juca • fulgii • nea.
- zăpada • a acoperi • stradă • lung.

9 Alcătuieste cinci enunțuri pornind de la imaginea alăturată. Încercuiește subiectele și subliniază predicatul.

10 *Fii creativ!*

Imaginează-ți că ești scenarist. Ascultă *Iarna*, compusă de Antonio Vivaldi și construiește un text scurt, de 70-100 de cuvinte, în care să prezinți un episod dintr-un film creat de tine, pentru care s-ar potrivi muzica lui Vivaldi.

În redactarea textului, acordă atenție:

- prezentării cadrului în care se desfășoară acțiunea;
- corelării ritmului melodiei cu tipul de eveniment prezentat;
- relatării, în ordine cronologică, a acțiunii;
- respectării normelor morfo-sintactice, de ortografie și de punctuație în redactarea textului.

Te provoc!

- 1 Prezintă două-trei trăsături ale următoarelor personaje: *Batman*, *Spiderman*, *Alice*, *Elsa*.

Înainte de lectură

- 2 Citește titlul. Despre ce crezi că va fi vorba în text?
- 3 Prezintă, în 3 -5 enunțuri, o descriere a Zânei-Munților așa cum ți-o imaginezi.
- 4 Scrie într-un tabel cum anticipezi că va evolua acțiunea, citind, pe rând, fiecare fragment colorat. Atenție! Realizează anticiparea, înainte de a citi fragmentul următor.

Info plus

- **Zânele** sunt ființe supranaturale feminine prezente în mai multe credințe populare. În cea românească, acestea sunt bune sau rele. **Zânele bune** sunt fete frumoase, zvelte, foarte tinere, năzdrăvane, prielnice omului cinstit și având totdeauna soluțiile esențiale pentru dificultățile de care este asaltat eroul (de obicei, Făt-Frumos). **Zânele rele** sunt, uneori, bătrâne, urâte, uscățive, alteori, tinerre, ispititoare, dar crude față de oamenii îndrăzneți.

Zâna-Munților

cules de Petre Ispirescu

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti.

A fost odată un împărat foarte viteaz; toate împărățiile de prinprejurul împărăției sale îi cereau sfaturi, atâta era de drept și înțelept. Când se isca sfadă între dâșii, la acest împărat mergeau mai întâi la judecată și, cum zicea el, așa se și făcea, fiindcă era judecător drept și iubitor de pace. Când fu aproape de bătrânețe, îi dăruie Dumnezeu un fecior. Nu se poate spune câtă bucurie simți împăratul când a văzut că dobândi un moștenitor. Toți împărății vecini i-au trimis daruri. Ei nu mai puțin se bucurau că vecinul lor, care îi

ajuta cu sfaturile și povețele lui cele de mult folos, a dobândit fecior.

După ce se mări, îl puse de învăță carte. El era așa de silitor, încât se mirau dascălii de dânsul cum de învăță așa repede. Ceea ce învățau ceilalți copii într-un an, el învăța numai într-o săptămână. Ajunsesse să nu mai aibă dascălii ce să-i dea să învețe. Iară tată-său scrisse carte împărătească la niște filosofi vestiți ca să vie să ispitească cu învățăturile lor pe fiul său.

La curtea aceluia împărat se afla pe atunci un vânător vestit și, până să vie filosofi cei vestiți, împăratul dete pe fiu-său acestui vânător ca să-l învețe meșteșugul său. După ce veniră filosofi, învăță și de la dâșii câte în lună și în soare. Bucuria tatălui era așa de mare unde vedea că fiu-său are să fie procopsit ca niciunii din fiii de împărați, încât se uita la dânsul ca la soare. Iar el de ce se mărea d-aia se făcea mai cu minte și mai frumos. În toată împărăția lui și a vecinilor lui împărați, altă vorbă nu era decât de înțelepciunea și de frumusețea acestui fiu de împărat.

N-ajunsesse să-și răsucescă mustăcioara și foile de zestre curgeau de la fel de fel de împărați, care voiau să-și dea fetele după dânsul, dară el nu voia să se însoare așa de tânăr.

Într-una din zile mergând la vânătoare, văzu o turturică, care tot sărea înaintea lui; lui îi fu milă să o vâneze; el căuta vânatouri mari, fiindcă nu se temea de primejdii, era vânător meșter și viteaz. În cele din urmă, dacă văzu și văzu că tot îi sărea în cale, întinse arcul și dete cu o săgeată. El se miră prea mult cum de nu o putu omorî el, care era așa de bun vânător, ci o răni puțin în aripă, care, așa de rănită se duse de nu o mai văzu. Cum se duse turturica, simți nu știu cum, nu știu de ce, că îi tot ticăia inima.

După ce se întoarse acasă, era tot cam galeș. Împăratul văzând că tânjește fiu-său cu sănătatea, îl întrebă ce are, iar el răspuse că nu are nimic.

Turturica aceea era Zâna-Munților care se îndrăgostise de frumusețea lui. Ei nu-i venea la socoteală să se arate lui aieva, ca să-i dea pricină, și d-aia se făcuse turturică și tot sărea în cale. Nu știa însă cum să facă, cum să dreagă ca să se cunoască cu fiul împăratului.

Peste câteva zile de la întoarcerea feciorului de împărat de la vânătoare, o femeie săracă veni la curtea împărătească să se bage slujnică, și fiindcă tocmai era trebuință de o găinăreasă, o primi.

Curățenia și buna îngrijire ce da găinilor și tuturor păsărilor de la cotețele împărătești ajunseser de poveste. Împărăteasa era așa de mulțumită, încât în toate zilele spunea împăratului câte o vorbă bună pentru bărbăția acestei femei tinere, dară săracă. Ea și începuse a se gândi la norocirea bietei femei. Fiul împăratului, auzind atâtea vorbe frumoase despre găinăreasă, voi să o vadă și el. Într-o zi, când împărăteasa se duse să cerceteze găinile și să vadă de cotețe, merse și fiul său cu dânsa.

Găinăreasa, cum văzu pe fiul de împărat, își aruncă ochii asupra-i cu o căutătură așa de mângâioasă și așa de plină de dragoste, dară cu smerenie, încât feciorul de împărat se fâstâci oarecum, dară își ținu firea. Simți că obrajii îi ard, o sudoare rece îl trecu, și inima începu să-i tâcăiască, de părea că o să-i spargă pieptul. El însuși nu-și putea da seama ce poate să fie istoria asta. Plecă ochii în jos, nu zise nici cârc și se întoarse acasă.

Toată curtea împărătească lua în nume de bine pe această găinăreasă, pentru vrednicia și curățenia ei. Ea se purta cu toate slugile cu bună-cuviință, și nimeni nu cuteza să-i zică nici dă-te mai încolo, pentru că ea nu le da prilej de glumă.

Într-acestea, un fiu al unui împărat vecin, însurându-se, a fost poftit la nuntă și pe acest împărat cu toată curtea lui. Împăratul, plin de bucurie, merse la acea nuntă și luă cu dânsul și pe împărăteasă și pe fiul său. În ziua aceea, când era cununia fiului de împărat, la nunta căruia merse acest împărat cu feciorul său, găinăreasa se ceru și ea de la vătaf să o lase și pe dânsa să se ducă la preumblare. Vătaful, cam râzând, îi zise: „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar”. Apoi o lăsă. Iară ea, înghițind înfruntarea, nu zise nimic și plecă.

Împăratul era vesel peste măsură văzând că din atâția feciori de împărați și domni al său se deosebea prin istețimea, boiul și înțelepciunea lui. Toate fetele de împărat ar fi voit să joace lângă el în horă. Când, deodată, vine la nuntă o fată îmbrăcată în niște haine cum niciuna din fetele de împărat nu avea.

Cosițele ei împletite cu meșteșug și date pe spate îi atingeau pulpele și ea era așa de bine făcută, încât ochii tuturor rămase la dânsa. Ea cum veni, nici una, nici alta, se prinse lângă feciorul de împărat și numai lângă dânsul juca până către seară.

Vorbiră, răsără, își povestiră fel de fel de lucruri, dară cam pe sub mână, fiindcă-i era rușine feciorului de împărat să râză și să vorbească așa înaintea tătâne-său, și apoi toți fiii de împărați își dau coate, căci băgaseră de seamă că necunoscuta tot lângă el juca.

Dicționar

aievea: adevărat, real.

boi, boiuri: (pop.) trup, statură, înfățișare, fizionomie.

căutătură: felul cum privește cineva, expresie a ochilor; expresie a feței, înfățișare, mimă.

conduc: (inv.) pantof femeiesc cu toc înalt, împodobit adesea cu broderii.

dascâl: profesor, învățător.

măiastră: (în basme) înzestrat cu puteri magice; care demonstrează putere magică; (despre lucruri) efectuat prin puteri magice.

a tăgădui: a contesta o afirmație, a nu recunoaște ceva; a nega; a dezminți.

Reper culturale

● **Zâna-Munților** este un text folcloric al cărui autor nu este cunoscut. El a fost transmis pe cale orală, din generație în generație. A fost cules de Petre Ispirescu, adică a fost transcris și publicat de un culegător de folclor.

● **Petre Ispirescu** a fost un editor, folclorist, povestitor, scriitor și tipograf român. Născut în 1830, Petre Ispirescu a crescut în București, ascultând numeroase basme. El a fost educat de mai mulți dascâli de pe lângă unele biserici, după care s-a format singur, citind cărțile de la tipografiile la care a lucrat. Cea mai cunoscută carte a sa este *Legende sau basmele românilor*, apărută în 1882, care cuprinde 37 de basme și o prefață de Vasile Alecsandri. A publicat inclusiv *Povești morale. Despre pomul Crăciunului* (1886).

Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuși de schimbarea ce simțea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănui. El își pusese în gând ca, la hora din urmă ce va juca, să întrebe pe această necunoscută cine era, de unde venea, de este fată ori măritată; și se gândea că de n-ar avea bărbat să o ceară de nevastă. Când, pieri ca o nălucă.

Feciorul de împărat rămase ca un zăpăcit. Se întoarse acasă, dară cu gândul era tot la dânsa. Tată-său, văzându-l tot pe gânduri și trist, nu știa ce să-i mai facă să-l înveselească oarecum. Când iată că-l poftesc la altă nuntă de împărat, unde se și duse cu împărăteasa și cu fiul său.

Ca și la cealaltă nuntă, feciorul de împărat jucă cu fata cea necunoscută și frumoasă; care venise și la această nuntă și se prinsese în horă lângă dânsul. După multe întrebări, află de la dânsa că ședea tocmai înspre partea aceea, încotro era împărăția tatălui său, doară căci nu-i zisese că șade chiar la dânsul. Atunci fiul de împărat îi făgădui să o ducă acasă, dacă era singură, și ea primi. Însă tocmai când era să se spargă nunta, ea pieri de lângă dânsul din horă.

Se întoarseră deci acasă împăratul și cu ai lui, însă fiul lor se topea d-a-n-picioarele și nimeni nu știa din ce pricină. Deși se făcuse vâlvă că feciorul de împărat este îndrăgostit de o zână, el însă se apăra înaintea tatălui său că nu știe la sufletul său nimic. Toți vracii și cititorii de stele se aduseră și nimeni nu știu să-i ghicească răul de care suferă. Unul dintr-înșii zise că e teamă să nu dobândească lipici.

Într-aceasta împăratul fu poftit la o altă nuntă de împărat, unde nu voi să se ducă, fiindcă inima lui nu era de veselă, ci se îngrija mai mult de fiul său. Dară dacă văzu că fiul său atâta stăruiește, îi făcu voia. Acesta porunci la niște credincioși ai săi ca să aibă pregătit la îndemână câteva cazane cu smoală, să le fiarbă în ziua nunții și când va fi îndeseară să aștearnă pe drum smoală. După ce puse la cale toate astea, se duse la nuntă.

De cum începu hora, fata cea frumoasă și necunoscută veni ca din senin, și iară se prinse lângă dânsul.

De astă dată era gătită și mai frumos, avea niște haine de la soare te puteai uita, dar la dânsa, ba. Juca feciorul de împărat și se uita la dânsa ca la un cireș copt. Și de astă dată o întrebă și ea îi tot răspunse cam în doi peri.

Îi făgădui și acum că se va lăsa să o ducă acasă.

Când fu îndeseară la hora cea mai din urmă, pieri ca măiastră de lângă dânsul.

Nu se poate spune cât de mult se mâhni el; căzu la pat și zăcea, fără să-i poată ajuta cineva. Tată-său ar fi dat nu știu cât aceluia ce ar fi putut să-i tămăduiască copilul. Când iată credincioșii lui veniră cu un conducător. Măiastra, dacă se nămolii în smoală, mai bine lăsa conducătorul acolo decât să întârzie.

Atunci feciorul împăratului trimise pe credincioșii lui să umble din casă în casă și să puie pe toate femeile să se încalțe cu acel conducător, și la care s-a potrivit, aceea să fie soția lui. Tată-său se învoi și el la această hotărâre. Se duseră deci credincioșii lui, ocoliră toată împărăția, cercară toate femeile conducătorul și la niciuna nu se potrivit.

Auzind feciorul de împărat una ca aceasta se îmbolnăvi și mai rău. Apoi porunci ca să încerce și femeile din curtea împărătească. La niciuna nu se potrivit. Nu mai rămase decât găinăreasa, pe care o uitaseră; dară împărăteasa, aducându-și aminte

de dansa, îi porunci să se încălze și ea cu condurul. Când îl trase la călcâi, pare că fu de acolo. Era turnat pe piciorul ei. Ea începu a se văicări și a tăgădui că nu era condurul ei. Feciorul de împărat, cum auzi, porunci să i-o aducă, și cum o văzu strigă:

— Asta este, mamă!

Ea, deși tăgăduia, dară înțețită de rugăciunile împăratului, ale împărătesei și ale fiului lor, în cele din urmă mărturisi că ea este stăpâna condurului.

După ce îi povesti că este zână măiastră, că îl îndrăgise de când îl văzuse la vânat, că el rănise o turturică, și că acea turturică era ea, și dacă nu s-a arătat lui așa cum este a fost că, de va lua de bărbat un om de pe pământ, toată puterea ei ar pieri. Mai spuse că, spre a-l putea vedea mai adesea, intrase găinăreasă la dânșii și că tot ce ea făcuse era numai pentru dragostea lui.

După aceea ieși la scară, bătut de trei ori în palme, și iată o cărucioară, fără să fie trasă de cai veni; ea își luă zestrea numai de scumpeturi dintr-înșea, apoi, curgându-i șiroaie de lacrimi din ochi se întoarse și zise feciorului de împărat:

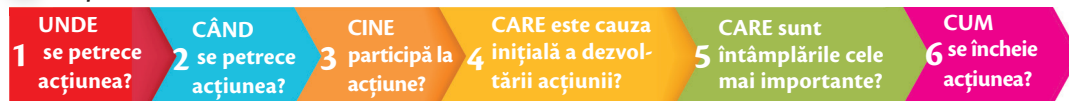
— Iată, pentru dragostea ta mă lepăd de puterea mea cea măiastră, numai și tu să mă iubești, precum te iubesc și eu! Dete drumul cărucioarei și rămase lângă fiul împăratului, carele în scurt timp se făcu sănătos. Apoi făcu o nuntă d-alea împărătești și după moartea tatălui său rămaseră ei în scaunul împărăției, și domnesc și astăzi dacă nu vor fi murit.

Încălecai pe-o șa și vă spusei povestea așa.

Înțeleg textul!

5 Compară așteptările tale referitoare la acțiunea prezentată în text, notate în tabelul de la exercițiul 4, cu întâmplările din text.

6 Răspunde la următoarele întrebări:

Explorez textul!

7 Realizează corespondența pentru a identifica sensurile cuvintelor din prima coloană.

A	B
sfadă	armă formată dintr-o lamă dreaptă cu două tăișuri
să ispitească	a se plânge
a se văicări	învățat, instruit, ajuns la o situație materială bună
vătaf	supraveghetor al slugilor de la curtea unui boier sau de la o mănăstire; logofăt
procopsit	să încerce
galeș	melancolic, trist
	ceartă, gâlceavă; conflict, neînțelegere

8 Scrie forma literară a cuvintelor:

• dete • tâcâia • dară • să vază • să râză • priimi • se îngrija • iară • îndeseară • lacrimi

9 Verifică în dicționar sensul expresiilor: • foaie de zestre • a dobândi lipici • a răspunde în doi peri.

10 Alege forma corectă a cuvintelor: ○ prinprejurul/○ primprejurul ○ bunăcuviință/○ bună-cuviință ○ bună-voință/○ bunăvoință ○ bună-creștere/○ bunăcreștere.

11 Transcrie, din text, patru substantive care denumesc meserii.

12 Notează antonimele cuvintelor:

• repede • mare • începuse • să înveselească • frumoasă • puterea

13 Alcătuieste câte o propoziție cu sensurile diferite ale cuvântului *lună*.

14 Transcrie cuvintele care aparțin câmpului lexical al sentimentelor. Ce cuvânt se repetă de mai multe ori?

■ Timpul și spațiul acțiunii

15 Explică semnificația formulei de început:

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti.

16 Indică durata de timp la care fac referire primele două paragrafe.

17 Transcrie cuvintele care arată succesiunea temporală a evenimentelor din prima pagină a textului. Precizează gradul de generalitate al acestora.

18 Ce poți spune despre locul unde se desfășoară acțiunea? Prezintă semnificația lipsei de detalii.

19 Plasează pe axa timpului acțiunile relatate în text.

Ajută-te de răspunsul la următoarele întrebări:

- Care este elementul care tulbură echilibrul inițial?
- La câte nunți a fost invitat feciorul împăratului?
- Care este cauza bolii prințului?
- Care este elementul comun al nunților?
- Cum este găsită fata care avea condurul?
- Cum este restabilit echilibrul?
- Care este finalul textului?

IMPORTANT!

Cifra 3 este des întâlnită în astfel de texte, numite basme. La origine, cuvântul **bas** vine din slavonă: *basni*, care înseamnă *născocire*. Așadar, în basme se prezintă întâmplări fabuloase/miraculoase.

■ Personajele

20 Răspunde la întrebările următoare:

- Cine realizează acțiunea prezentată mai sus?
- Ce personaje sunt prezente în aproape toate episoadele?
- Ce personaje apar numai într-un singur episod?
- Ce trăsătură este specifică Zânei-Munților?

Rețin!

■ **PERSONAJUL** este o componentă principală a textelor narative. El trăiește numai în interiorul operei literare, fiind eroul implicat în evenimentele relatate, cel care face acțiunile.

Există cazuri în care personajele sunt inspirate din viața reală, însă, chiar și așa, ele rămân fictive, deoarece sunt rodul imaginației autorului, care le pune în situații diverse, inventate de el. Depinde de el, de autor, modul în care sunt construite.

• În funcție de importanța pe care o au în încheierea acțiunii, personajele pot fi:

- **principale** (protagoniștii) – sunt prezente în toate episoadele, au un rol esențial în realizarea acțiunii;
- **secundare** – sunt prezente în câteva episoade, de obicei, și au rolul de a ajuta personajele principale în realizarea acțiunii;
- **episodice** – participă la un singur episod.

• În funcție de însușirile evidențiate, personajele pot fi:

- **pozitive** (eroul) – căruia îi sunt caracteristice numai trăsături pozitive de caracter, precum: bunătate, înțelepciune, curaj, vitejie, mărinimie etc.;
- **negative** (răufăcătorul, antieroul) – căruia îi sunt caracteristice trăsături negative de caracter, de obicei, în opoziție cu ale eroului: răutate, prostie, viclenie, lașitate, egoism etc.
- Un personaj poate fi construit prin conturarea:
 - **trăsăturilor fizice**: statură, culoarea ochilor, a părului, îmbrăcăminte, vârstă etc.
 - **trăsăturilor morale** sau **sufletești**, care pot fi prezentate de narator sau pot fi deduse din acțiunile sale, din relația cu alte personaje.

21 Clasifică personajele din textul dat în funcție de importanța lor în încheierea acțiunii, completând coloanele de mai jos.

Personaje principale

Personaje secundare

Personaje episodice

22 Transcrie patru grupuri de cuvinte care îl descriu pe fiul împăratului de care se îndrăgostește Zâna. Care este trăsătura principală de caracter?

23 Observă absența detaliilor fizice și chiar a numelui protagonistului. Ce semnificație poate avea? Cum este el individualizat?

- 24 Răspunde la următoarele cerințe cu privire la personajul feminin:
- Identifică, în text, cuvintele care o descriu pe Zâna-Munților.
 - Explică numele ei.
 - Prezintă legătura dintre acest personaj și titlu.
 - Describe munca pe care trebuia să o facă zâna la curtea împăratului.
 - Ce relație poți stabili între statutul inițial al zânei și această muncă?
- 25 Completează **fișa de identitate** a personajului Zâna-Munților. Observă modelul din manualul digital , realizat pentru fiul de împărat.

FIȘA DE IDENTITATE A PERSONAJULUI		
Numele personajului:		
Tip de personaj:		
Cum este personajul?	Trăsătura	Cum am aflat? Informații prezente/absente în text
• Trăsături fizice		
• Trăsături morale		
• Statutul social		
Ce săvârșește personajul?		
• Rol în acțiune		
• Fapte		
• Relații cu alte personaje		
Cum mă raportează la personaj?		

- 26 Identifică tipologiile de personaje din textul lui L. F. Baum, *Moș Crăciun a fost răpit!* Observă că diferențele dintre personajele pozitive și cele negative sunt mult mai bine evidențiate.
- 27 Notează patru cuvinte-cheie din textul *Zâna-Munților*.
- 28 Indică **tema** textului *Zâna-Munților*.
- 29 Observă structurile de mai jos:
- *Se uita la dânsul ca la soare.*
 - *Se uita la dânsa ca la un cireș copt.*
 - *O fată îmbrăcată în niște haine cum niciuna din fetele de împărat nu avea.*
 - *Pieri ca o măiastră de lângă dânsul.*

- Ce rol au cuvintele **ca** și **cum** din secvențele prezentate?
- Care sunt asemănările dintre cele două elemente ale fiecărei structuri?
- Care dintre elemente este evidențiat? În ce mod?

Rețin!

■ Deseori, în operele literare, exprimarea tinde să fie diferită de cea obișnuită, de zi cu zi, pentru a fi mai expresivă. Cuvintele pot fi folosite cu alte sensuri sau se pot realiza asocieri neobișnuite de cuvinte. Acestea poartă denumirea de **figuri de stil**.

■ **Comparația** este o figură de stil care constă în alăturarea a doi termeni: obiecte, acțiuni, ființe sau noțiuni abstracte.

Între cei doi termeni se stabilește o relație de asemănare, realizată prin cuvinte sau grupuri de cuvinte: *ca*, *precum*, *asemenea*, *la fel ca*, *asemănător cu* etc.

- 30 Caută în text și alte comparații.
- 31 Transcrie comparațiile din textele date, precizând trăsătura evidențiată:
- Fata ieși din curte ca fulgerul [...]*
(P. Ispirescu, *Ileana Simziana*)
 - [...] împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei (...)* *Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos.*
(M. Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)
 - [...] din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor, și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.*
(M. Eminescu, *Făt-Frumos din lacrimă*)
 - Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi/ [...]* *Ca fantasma albe plopilor înșirați se perd în zare ...*
(V. Alecsandri, *Iarna*)

32 *Fii chiar tu scriitor!*

Construiește comparații, după modelul celor de mai sus, despre:

- iarnă
 - fulgii de zăpadă
 - fructul mâncat de curând
 - o zi de școală
 - părul colegei/colegului.
- Încearcă să fii cât mai original și să realizezi asocieri la care nu s-ar fi gândit ceilalți colegi.

■ **Semnificațiile textului**

- 33 De ce crezi că Zâna-Munților a acceptat statutul de găinăreasă?

34 Explică răspunsul dat de vătaf găinăresei la cerea acesteia de a pleca și ea la nuntă:

Vătaful, cam râzând, îi zise „Ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar”. Apoi o lăsă. Iară ea, înghițind înfruntarea, nu zise nimic și plecă.

■ Ce învățături extragi din atitudinea celor două personaje?

35 Comentează secvența: *Feciorul de împărat nu mai era al său. Se mira însuși de schimbarea ce simțea într-însul, dară nu cuteza să spuie nimănui.*

36 De ce crezi că a renunțat zâna la puterile ei magice?

37 Finalul este specific acestui tip de text: nunta celor doi. De ce crezi că nunta apare la sfârșitul acțiunii și nu la început?

38 Care este condiția pe care o pune zâna pentru a renunța la puterile ei? Ți se pare întemeiată?

Info plus

- De obicei, basmele erau rostite pentru a oferi *pilde* sau *modele de comportament* oamenilor. De aceea, accentul cădea pe valoarea morală a personajelor și nu atât pe trăsăturile lor fizice, pentru a avea un grad mare de generalitate.
- În trecut, dovada unei achiziții se făcea atunci când noul proprietar primea încălțăminte vechiului proprietar, așa cum este consemnat în *Vechiul Testament*.
- Tot în trecut, autoritatea regală era simbolizată nu numai de coroană, ci și de încălțăminte. Expresia *a fi sub papucul cuiva* s-a păstrat până astăzi, cu sensul de a fi supus, rob.
- Proba pantofului era folosită în protocolul alegerii viitoarei soții, în Imperiul Bizantin. Când împărăteasa Irina a vrut să-l căsătorească pe fiul său, Constantin, ea a trimis mesageri în tot imperiul pentru a descoperi cele mai frumoase fete. Pentru a reduce numărul eventualelor pretendente, ea a fixat printre criterii și mărimea pantofului, așa cum precizează istoricul Charles Diehl.

Discut cu ceilalți!

39 Discută cu colegii tăi dacă zâna a procedat corect renunțând la puterile ei.

40 Prezintă o asemănare între personajul principal din basm și un alt personaj, ales din lecturile tale.

Acum e rândul meu!

41 Imaginează-ți că personajele mai trăiesc și astăzi. Redactează un text, de 70-100 de cuvinte, în care să rescrii un episod din textul *Zâna-Munților*, adaptat la secolul al XXI-lea. În redactarea textului, vei avea în vedere:

- ▶ precizarea specificului perioadei în care este plasată acțiunea (zilele noastre);
- ▶ prezentarea a două personaje din basm care participă la acțiune, în funcție de noul mediu;
- ▶ adaptarea evenimentelor la perioada menționată;
- ▶ rescrierea unei acțiuni din basm, în raport cu situația nouă, ilustrată de tine.

42 Ce s-ar fi întâmplat dacă Zâna-Munților, transformată în turturică, ar fi fost rănită mai grav și n-ar fi putut zbura? Scrie un text în care să prezinți răspunsul la această întrebare.

Cercetez!

43 Textul *Zâna-Munților* se aseamănă cu un altul, mult mai cunoscut: *Cenușăreasa*. Caută, pe internet, adaptările care s-au făcut după această poveste. Iată câteva exemple:

- *Cenușăreasa*, ecranizare 2015, regia Kenneth Branagh;
 - *Eu și prințul*, 2004, regia Martha Coolidge;
 - *Până la adânci bătrâneți: o poveste a Cenușăresei*, 1998, regia Andy Tennant;
 - *Cenușăreasa* lui Rodgers & Hammerstein, 1997;
 - *Papucii și trandafirul*, 1976, regia Bryan Forbes;
 - *Cenușăreasa*, 1950, regia Clyde Geronimi, Wilfred Jackson și Hamilton Luske – cunoscuta producție a fraților Disney.
- Prezintă, colegilor tăi, adaptări și după alte povești clasice.

44 Una dintre ecranizările poveștii, cea în regia lui Andy Tennant, *Până la adânci bătrâneți: o poveste a Cenușăresei* (1998), pornește de la un fapt real. Prin intermediul poveștii dintre prinț și Cenușăreasă, este explicată originea unui tablou pictat de Leonardo da Vinci, *Cap de femeie*.

În manualul digital

Află mai multe despre acest *om universal*, cum a fost denumit Leonardo da Vinci, și despre descoperirile lui.

Redactare

Prezentarea unui personaj

Descopăr!

- JOC** Fiecare dintre voi va scrie pe o bucată de hârtie trei trăsături ale unui coleg din clasă, fără a-i nota numele. Amestecați biletele și încercați să identificați persoana, în funcție de trăsăturile scrise.
- Amintește-ți de personajul feminin din basmul studiat.
 - Care este trăsătura predominantă a Zânei?
 - Scrie două trăsături morale ale acesteia.
 - Menționează un aspect pentru care îți place personajul indicat.

PROIECT

- Fii creator de personaje!** Construieste un personaj unic, pornind de la imaginea alăturată, o reproducere a tabloului *Ți-am spus eu!*, semnat de Paul-Charles Chocarne-Moreau.

Iată ce trebuie să faci:

- Redactează o compunere, de 100-150 de cuvinte, în care să prezinți unul dintre personajele ilustrate în tablou.
- Pentru a te ajuta, urmează **PAȘII** descriși mai jos.

A. Scrie pe ciornă răspunsurile la următoarele cerințe:

- Prezintă timpul acțiunii: momentul zilei, vremea din textul tău.
 - Conturează spațiul acțiunii: un mic orașel (căruiua îi poți găsi un nume hazliu), câteva aspecte ale acestuia (străzi, clădiri etc.).
- Prezintă personajele care iau parte la acțiune. Pune accent numai pe unul dintre personaje!
 - Dă un nume original băiatului! Precizează vârsta, aspectul fizic (statura, culoarea ochilor, a părului, a pielii, îmbrăcămintea, statutul social etc.).
 - Alege 1-2 trăsături de caracter ale băiatului pe care să le dezvolți în compunerea ta. Poți alege dintre: atenție, autocontrol, blândețe, bunătate, compasiune, creativitate, curaj, teamă, mânie, severitate, compasiune, lașitate, discreție, naivitate, entuziasm, apatie, generozitate, zgârcenie, hârnicie, lene, egoism, altruism, onestitate, răbdare, nervozitate etc.
 - Prezintă emoția, starea, atitudinea pe care o are personajul la începutul acțiunii.
- Notează motivul pentru care se întâlnește cu celălalt personaj, scopul pentru care ajunge la acesta.
 - Comentează atitudinea, acțiunile băiatului, utilizând cuvinte adecvate situației, emoția, starea sau atitudinea personajului pe parcursul acțiunii. Nu uita! O trăsătură de caracter poate fi evidențiată de fapte, limbaj, atitudine, relația cu alte personaje etc.
 - Scrie un scurt dialog între cei doi.
 - Describe modul în care băiatul a ajuns să fie mușcat de rac.
- Având în vedere că numele tabloului este *Ți-am spus eu!*, construieste un final al acțiunii, care să fie în acord cu acesta.
 - Subliniază efectul pe care l-a avut întâmplarea asupra băiatului (dacă l-a schimbat în vreun mod sau nu).

B. Recitește textul scris pe ciornă și corectează-l, verificând înlănțuirea logică a ideilor, corectitudinea exprimării, ortografia și punctuația.

C. Transcrie textul corectat pe caiet.

4 Realizează **fișa unui personaj** din compunerea ta, după modelul dat la *Zâna-Munților*.

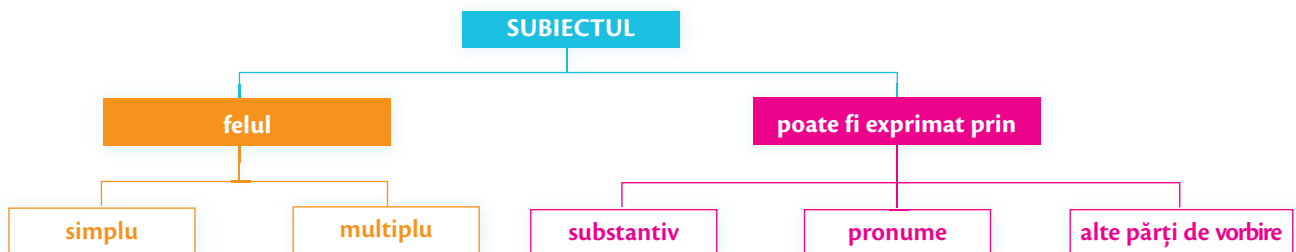
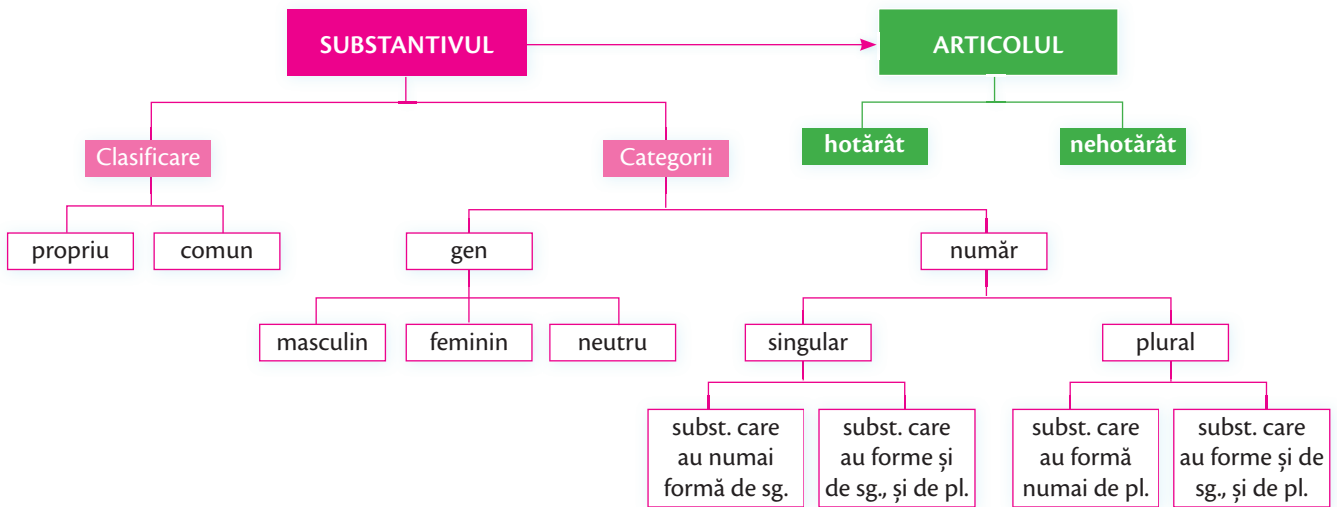
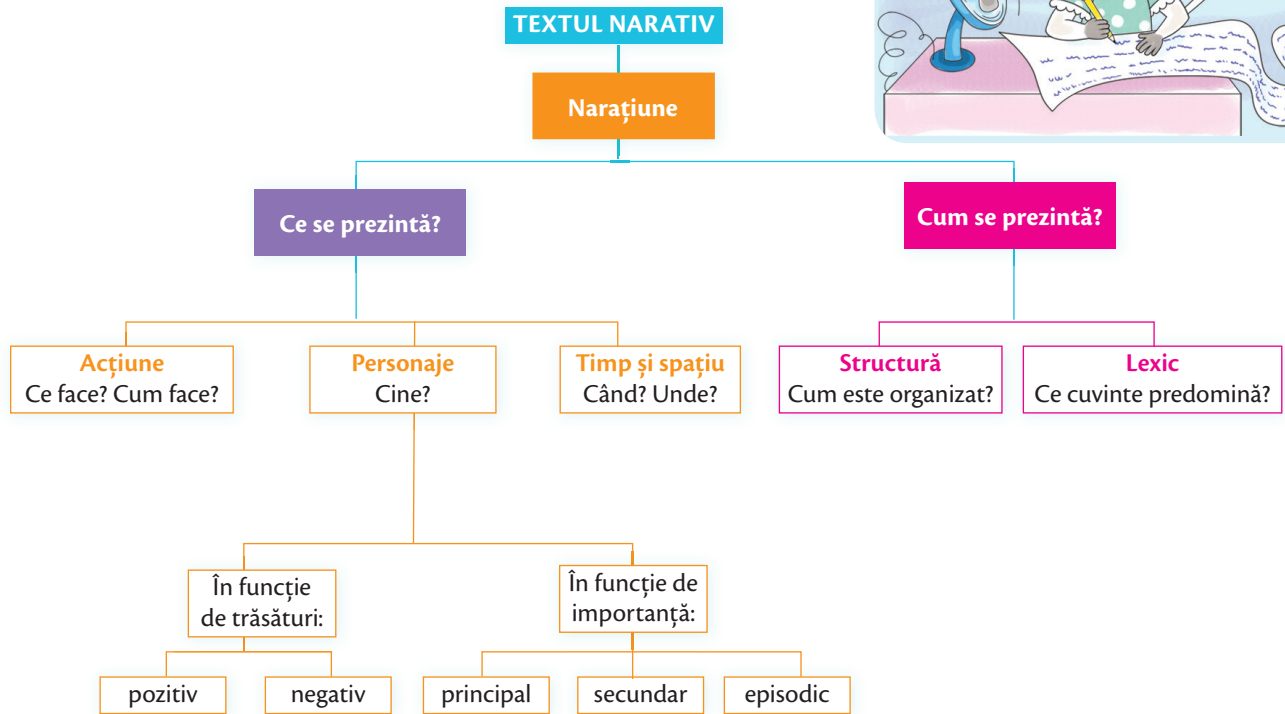

Ți-am spus eu!

de Paul-Charles Chocarne-Moreau

3 Recapitulare

A Cu ajutorul schemelor de mai jos, amintește-ți ce ai învățat în această unitate. Exemplifică fiecare noțiune cuprinsă în schemă!

B Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

Text-suport

„La începutul iernii, când neaua și liniștea albă învăluiau palatul, conacele și bordeiele sărăcăcioase, în împărăția bunului Substantiv venea vremea poveștilor. Peste tot se aprindeau făclii și opaițe, iar focul din vetre strângea laolaltă copiii, care visau fapte demne de laudă, și bătrâni scâpând pe obrajii brăzdați de vreme câte o lacrimă de aducere-aminte.

Sărbătoarea poveștilor se deschidea întotdeauna la palat cu poveștile minunate ale celor doi paji, ascultate cu luare aminte de boieri de rang înalt, dar și de slujitori neînsemnați, așa cum fuseseră ascultate și mai an și în anii de mai înainte. [...]

— Demult, demult, a început primul paj, niște neisprăviți de zmei au furat oglinda lacului fermecat de la marginea împărăției. Oglinda aceasta, vedeți dumneavoastră, prea cinstite fețe, nu era ca toate celelalte. În ea și-au privit chipul cele ce sunt și care, văzându-se în apele ei curate, au dobândit îndată veșnicia. Niciun muritor de rând nu a cutezat să-și aplece însă obrazul deasupra apei, căci oamenilor nu le este dat să fie fără de sfârșit, ca soarele, ca luna ori ca stelele, care, de când e lumea lume, și-au căutat chipul în oglinda fermecată. Chiar împăratul Substantiv își acoperea obrazul cu o năframă albă cum îi laptele când se abătea pe acolo, ca nu cumva ochiul să se lăcomească la ceea ce nu-i este lui îngăduit.

Ascultați acum și vă minunați, prea cinstite fețe!

După ce zmeii au furat oglinda apei, soarele a început să se ofilească încet pe cerul care-și pierdea și el culoarea pe zi ce trece. Pădurile primăverii au oftat adânc și sevele lor au încremenit în tulpini, ca și cum ar fi venit toamna, nicidecum luna lui Prier. Apele răcoroase venind din munții înzăpeziți își scădeau cu mâhnire undele, întorcându-se la începutul poveștii numai de Dumnezeu știute. Pe cer stelele se stingeau una câte una, iar în nisiparnițe începea să bată vântul.”

(Mircea Moș, *Povești în oglindă*)

Dictionar

opaițe: lampă mică, primitivă.

năframă: bucată de pânză de in, cânepă, bumbac, borangic.

nisiparniță: (inv.) clepsidră; vas umplut cu nisip cu rol de sugativă.

paj: tânăr aflat în serviciul unui senior pentru a învăța meșteșugul armelor.

Prier: aprilie.

Înțeleg textul!

1 Completează enunțurile de mai jos cu informațiile lipsă.

- Trăsăturile textului narativ sunt: , și .
- În funcție de importanța lor în încheierea acțiunii, personajele pot fi și .
- Substantivul este parte de flexibilă.
- Substantivul arată numele unor obiecte, lucruri, ființe etc.
- Subiectul este parte principală de .
- Subiectul exprimat poate fi și .

2 Precizează dacă afirmațiile sunt adevărate sau false.

- Textul dat este unul nonliterar. A/F
- În text, personajul principal este împăratul Substantiv. A/F

c) Secvența *venea vremea poveștilor* indică începutul perioadei în care se vor spune povești. A/F

d) În text sunt prezentate două povești: una a naratorului principal și a doua, în care unul dintre cei doi paji devine narator. A/F

e) În a doua poveste se precizează că a venit vremea poveștilor. A/F

f) Zmeii sunt personaje negative, deoarece nu i-au lăsat pe cei doi paji să își spună povestea. A/F

3 Răspunde la întrebări:

- Când era vremea poveștilor?
- Unde se petrece acțiunea din ambele povești?
- Cine spune povestea oglinzii furate?
- Cine a furat oglinda lacului fermecat?

- e) De ce era importantă oglinda furată?
f) Care este motivul pentru care împăratul își acopera fața când privea oglinda fermecată?

Exploarează textul!

- 4 Precizează două consecințe ale furtului oglinzii.
5 Formulează două idei principale și două idei secundare din textul dat.
6 Prezintă o trăsătură morală a împăratului Substantiv.
7 Extrage din text două comparații.
8 Explică sensul secvenței: *focul strânge laolaltă [...] copii, care visau fapte demne de laudă.*
9 Notează sinonimele cuvintelor: *neaua, palat, fermecat, au oftat, știută.*
10 Scrie antonimul fiecărui cuvânt: *albă, sărăcăcioase, venea, au furat, munții.*
11 Indică numărul de sunete și numărul de litere din fiecare cuvânt dat: *strângea, celor, aceasta, chiar, marginea.*
12 Desparte în silabe următoarele cuvinte: *opaițe, obrajii, cinstite, Substantiv.*
13 Precizează modul și timpul verbelor: *învăluiau și a început.*
14 Transcrie din text câte un substantiv care denumește: *un obiect, o ființă, un fenomen al naturii, un sentiment.*
15 Selectează un substantiv feminin, un substantiv neutru, un substantiv propriu, un substantiv la numărul singular și un substantiv la numărul plural.
16 Scrie forma de plural a substantivelor: *oglinďă, chip, sfârșit, obraz, năframă.*
17 Completează tabelul de mai jos cu câte trei substantive selectate din text.

Substantiv nearticulat	Substantiv articulat hotărât	Substantiv articulat nehotărât

- 18 Alcătuieste trei enunțuri în care substantivul *față* să aibă alte sensuri decât cel din text.
19 Menționează care este rolul virgulei din secvența:
... învăluiau palatul, conacele și bordeiele sărăcăcioase.

- 20 Realizează corespondența dintre cele două coloane, având în vedere acordul subiect-predicat.

1. Al doilea paj	a) nu își oglindeau chipurile în lac.
2. Muritorii	b) a fost afectat de lipsa oglinzii.
3. Pădurile, apele, stelele	c) strângeau copiii în jur.
4. Bătrânii și focul din vatră	d) nu a povestit.
5. Soarele	e) au fost afectate de dispariția oglinzii.
	f) nu au povestit nimănui.

- 21 Analizează subiectele din fragmentul colorat, după modelul:

Subiectul	Partea de vorbire prin care este exprimat	Felul	Genul	Numărul

- 22 Comentează sfatul pe care împăratul îl dă viteazului care pleacă în căutarea oglinzii.

- 23 Redactează un text narativ, de 120-150 de cuvinte, în care să prezinți modul în care oglinda fermecată a fost recuperată. În redactarea compunerii, vei avea în vedere:
- prezentarea unui episod în care să se regăsească două personaje identificate în textul dat;
 - relaționarea episodului tău cu textul dat;
 - precizarea timpului și a spațiului în care se desfășoară acțiunea;
 - utilizarea unui limbaj adecvat;
 - respectarea normelor de ortografie și de punctuație.

Evaluare

Text-suport

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Cred că știți deja că Făt-Frumos este un domn mai degrabă de modă veche. El se îmbracă aproape întotdeauna la fel (cu papion și cu joben, iar alteori, la ocazii speciale, se împodobește cu plastron și jambiere). Nu a fost niciodată la supermarket sau la locurile de joacă și habar n-are să umble cu un telefon mobil, preferând să scrie scrisori pe hârtie, cu tocul înmuiat în călimara cu cerneală. Îndeletnicirile lui preferate au rămas plimbatul călare prin regat și lupta dreaptă cu zmeii. Totuși, mai mult împins de la spate de Ileana Cosânzeana, care se săturase să fie hurducăită în șaua Calului, și-a cumpărat într-o bună zi o mașină micuță, roșie, în formă de buburuză. Dar, vai!, în loc să-i pună benzină, o hrănea cu jărat, la fel ca pe armăsarul său. Se necăjea că mașinii nu-i creșteau douăsprezece perechi de aripi atunci când avea el chef să zboare și că, dacă se apropia vreo primejdie, mașina nu știa să-i dea de veste, precum făcea Calul său credincios: «Stăpâne, ian uită-te îndărăt și spune-mi, vezi ceva?».

Dar cel mai tare s-a supărat Făt-Frumos atunci când niște spiriduși răutăcioși, desigur puși pe șotii, i-au furat într-o noapte roțile de la mașină. A umblat ca un năuc o săptămână-ntreagă, întrebând pe toată lumea dacă nu a văzut ceva; a pus chiar și un anunț pe copacii din Pădurea Fermecată, promițând o răsplată generoasă celui care-i va da vreo știre despre roțile sale.”

(Adina Rosetti, Cristiana Radu, *De ce nu a reușit Făt-Frumos să meargă cu mașina?*)

Dictionar

jambieră: accesoriu care protejează piciorul de la gleznă până la genunchi.
plastron: cravată lată care acoperă pieptul.

1 Notează varianta corectă:

- a) Sinonimul contextual al cuvântului **răsplată** este: recompensă pedeapsă premiere.
b) Antonimul potrivit pentru sensul din text al verbului **a cumpăra** este: a pierde a procura a vinde.
c) Este cuvânt polisemantic: buburuză noapte jărat.

2 Construiește un enunț în care substantivul **toc** să aibă alt sens decât cel din text.

3 Transcrie, din text, un substantiv feminin, un substantiv neutru și un substantiv propriu.

4 Scrie forma de plural a substantivelor: **joben, telefon, supermarket, răsplată.**

5 Rescrie numai substantivele articulate hotărât din seria:

• **supermarket** • **locurile** • **plimbatul** • **buburuză** • **Calul**

6 Analizează subiectele din fragmentul colorat, precizând prin ce este exprimat fiecare, felul, genul și numărul părții de vorbire.

7 Precizează dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false:

- a) Personajul principal al fragmentului este calul. **A/F**
b) Spiridușii sunt personaje pozitive. **A/F**
c) În textul dat, este prezentată acțiunea pe care o face Făt-Frumos. **A/F**

8 Completează enunțurile:

- a) Timpul în care se petrece acțiunea este
b) Făt-Frumos și-a cumpărat mașină, deoarece
c) Calul era preferat de Făt-Frumos, întrucât

9 Extrage două idei principale din text.

10 Ilustrează două trăsături de caracter ale unui personaj din textul dat.

11 Redactează un text narativ, de 100-150 de cuvinte, în care să prezinți o posibilă continuare a textului dat.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 6 puncte (3 p x 2)
- Total ex. 2: 6 puncte
- Total ex. 3: 6 puncte (3 p x 2)
- Total ex. 4: 8 puncte (4 p x 2)
- Total ex. 5: 6 puncte (3 p x 2)
- Total ex. 6: 14 puncte (2 x 3 p + 2 x 4 x 1)
- Total ex. 7: 6 puncte (3 p x 2)
- Total ex. 8: 6 puncte (3 p x 2)
- Total ex. 9: 4 puncte (2 p x 2)
- Total ex. 10: 4 puncte (1 p x 2 + 1 p x 2)
- Total ex. 11: 24 puncte
Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă 10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte

Atelier de creație

Prezentarea unui obicei de iarnă

Pentru a crea o prezentare reușită, este bine să ai în vedere parcurgerea **câtorva pași** foarte importanți. Indiferent de subiectul prezentării (de exemplu, un obicei de iarnă – de Crăciun, de Anul Nou, de Bobotează etc.), este esențial să respecti planul de mai jos.

TE DOCUMENTEZI

- ▷ Cauți la bibliotecă diferite cărți, articole, lucrări, enciclopedii, dicționare (poți găsi același titlu în cataloagele bibliotecilor sau căutând în cuprinsul unor cărți).
- ▷ Culegi informații de pe internet cu privire la acest obicei.
- ▷ Identifici în dicționar cuvintele pe care nu le cunoști.

PASUL
1

SELECTEZI

- ▷ Alegi informațiile, fotografiile, documentele audio sau video care ți se par importante, relevante pentru temă, apoi:
 - analizezi informațiile culese;
 - faci o sinteză.

PASUL
2

ORGANIZEZI

- ▷ Îți faci un plan de idei.
- ▷ Acorzi o atenție sporită înlănțuirii ideilor, ordonării logice a acestora.
- ▷ Ești atent/ă să nu repeți ideile. În prezentare, vei oferi:
 - explicații privind originea obiceiului;
 - descrierea obiceiului;
 - semnificațiile acestuia;
 - opinia ta despre acest obicei.

PASUL
3

REDACTEZI

- ▷ Scrii prezentarea pe calculator sau pe hârtie.
- ▷ Folosești desene, fotografii, scheme pentru a face prezentarea cât mai atractivă.
- ▷ Dai un titlu cât mai sugestiv prezentării.
- ▷ Te exprimi corect și, nu în ultimul rând, scrii corect.

PASUL
4

CORECTEZI

- ▷ Recitești lucrarea cu simț critic și cu voce tare.
- ▷ Verifici, pentru ultima dată, următoarele aspecte:
 - exprimarea;
 - înlănțuirea logică a ideilor;
 - vocabularul (explici cuvintele mai dificile);
 - ortografia și punctuația;
 - acordul dintre subiect și predicat;
 - așezarea în pagină.

PASUL
5

Dacă vei susține o prezentare orală, este bine:

- ▶ să exersezi acasă, citind cu voce tare;
- ▶ să ai încredere în tine;
- ▶ să îți stăpânești emoțiile;
- ▶ să vorbești clar, suficient de tare, încât să te auzi, și cu intonație, insistând pe aspectele importante. Și, nu în ultimul rând, adaugă proiectul realizat la **portofoliu**.

Călătorie și aventură

În această unitate
vei învăța:

- ✓ să recunoști dialogul și semnele de punctuație specifice lui;
- ✓ să identifice elementele paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare;
- ✓ să recunoști trăsăturile textului descriptiv literar și nonliterar;
- ✓ să scrii o compunere descriptivă;
- ✓ să interpretezi limbajul figurat: personificarea;
- ✓ să descoperi diversitatea culturală și lingvistică;
- ✓ să redactezi o pagină de jurnal;
- ✓ să faci legătura între text și imagine în banda desenată;
- ✓ să identifice modele de comportament în legendele grecești;
- ✓ să recunoști prepozițiile;
- ✓ să identifice și să folosești adecvat și expresiv în comunicare adjectivele, gradele lor de comparație;
- ✓ să recunoști atributul.

Atelier
de creație

La această rubrică (pag. 138),
îți propunem proiectul
Călător cu Orient Express.
Mult succes!

Te provoc!

- 1 Ai călătorit vreodată împreună cu animalul de companie?
- 2 Cu ce mijloc de transport ați călătorit?
- 3 Cum s-a comportat prietenul tău necuvântător pe parcursul călătoriei?

Bùbico ...

de I.L. Caragiale

Nouă ceasuri și nouă minute ... Peste șase minute pleacă trenul. Un minut încă și se-nchide casa. Repede-mi iau biletul, ies pe peron, alerg la tren, sunt în vagon ... Trec de colo până colo prin coridor, să văz în care compartiment aș găsi un loc mai comod ... Aci. O damă singură, și fumează, atât mai bine! Intru și salut, când auz o mârâitură și văz apărând dintr-un paneraș de lângă cocoana capul unui cățel

lățos, plin de funde de panglici roșii și albastre, care-ncepe să mă latre ca pe un făcător de rele intrat noaptea în iatacul stăpânii-si.

— Bùbico! zice cocoana ... șezi mumos, mamă!

„Norocul meu, gândesc eu, să trăiesc bine! ... Lua-te-ar dracul de javră!”

Bùbico se liniștește puțin; nu mai latră; își retrage capul în paneraș, unde i-l acoperă iar cocoana cu un tãrtãnaș de lãnã roșie; dar tot mârâie înfundat ... Eu, foarte plictisit, mă lungesc pe canapeaua din fața cocoanii și-nchiz ochii. Trenul a pornit ... Prin coridor umblă pasajeri și vorbesc. Bùbico mârâie arțăgos.

— Biletele, domnilor! zice conductorul, intrând cu zgomot în compartimentul nostru.

Acum Bùbico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-și caută biletul ei în săculețul de mână, pe când Bùbico latră și chelălăie disperat, smucindu-se să iasă din paner.

— Bùbico! zice cocoana, șezi mumos, mamițo!

Și-ntinde biletul. Când mâna conductorului s-a atins de mâna cocoanei, Bùbico parc-a-nnebunit. Dar conductorul și-a terminat treaba și iese. Cocoana își învește favoritul mângâindu-l „mumos”; eu mă lungesc la loc închizând ochii, pe când Bùbico mârâie înfundat ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni. Acum nu se mai aude deloc. Dar auz hârșăitul unui chibrit: cocoana își aprinde o țigaretă ... Încă nu mi-e somn. De ce n-aș aprinde și eu una? A! de degrabă să nu pierz trenul, am uitat să-mi iau chibrituri. Dar nu face nimic ... S-o rog pe mamița lui Bùbico ... Scot o țigaretă, mă ridic și dau să m-apropiu de cocoana. Dar n-apuc să fac bine o mișcare, și Bùbico scoate capul lãtrându-mã mai furios decât pe conductor; latră și chelălăie și tușește și ...

— Bùbico – zice cocoana – șezi mumos, mamițico!

„Lovi-te-ar jigodia, potaia dracului!” zic în gândul meu. N-am văzut de când sunt o javră mai antipatică și mai scârboasă ... Dacă aș putea, i-aș rupe gâtul.

În zbieretele desperate ale lui Bùbico, mamița îmi dă s-aprind. Îi mulțumesc și m-așez în locul cel mai depărtat din compartiment, de teamă că n-am să mai pot rezista pornirii și am să-i trag la cap când și l-o mai scoate din paner.

Să-l cumparam pe schișor

Ion Luca Caragiale

(1852-1912) –

unul dintre marii clasici ai literaturii române. A scris piese de teatru (*O noapte furtunoasă*, *O scrisoare pierdută*, *D'ale carnavalului*, *Conu Leonida față cu Reacțiunea*) și texte în proză – schițe, nuvele, povestiri (*D-l Goe ...*, *Vizită ...*, *Lanțul slăbiciunilor*, *Bacalaureat*, *Căldură mare*, *Două loturi*, *Kir lanulea*, *La hanul lui Mânjoală* etc.).

Înainte de lectură

- 4 Bùbico este un nume. Cum se citește acesta? Ce indiciu te-a ajutat în pronunțarea corectă a numelui?
- 5 Ce fel de personaj anticipezi că este Bùbico: simpatic sau antipatic?

Dictionar

jigodie: boală pe care o fac câinii și care se manifestă prin slăbirea mușchilor.

mumos: frumos.

paneraș: coșuleț, paner mic.

tãrtãnaș: șal mic de lãnã.

— Frumușel cățel aveți, zic eu cocoanii, după câteva momente de tăcere; da' rău!

— Aș! nu e rău, zice cocoana; până se-nvață cu omul; dar nu știți ce cuminte și fidel este, și deștept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbește ...

Apoi către paner, cu multă dragoste:

— Unde-i Bùbico? ... Nu e Bùbico! ...

Din paner se aude un miorlăit sentimental.

— Să-i dea mama băiețelului zăhărel? ... Bùbico! Bùbi!!

Băiețelul scoate capul cu panglicuțe ... Mamița-l degajează din țoalele în care dospește-nfășurat și-l scoate afară. Bùbico se uită la mine și mârâie-n surdină. Eu, apucat de groază la ideea că nenorocitul ar încerca să mă provoace, zic cocoanei:

— Madam! pentru Dumnezeu, țineți-l să nu se dea la mine! eu sunt nevrinos, și nu știu ce-aș fi în stare ... de frică ...

Dar cocoana, luând în brațe pe favorit și mângâindu-l cu toată duișia:

— Vai de mine! cum crezi d-ta? ... Noi suntem băieți cumiți și bine-crescuți ... Noi nu suntem mojici ca Bismarck ...

— Ha? zic eu.

— Bismarck al ofițerului Papadopolinii.

Dându-mi această explicație, cocoana scoate din săculețul de mână o bucăciță de zahăr:

— Cui îi place zăhărelul? ...

Bùbico (făcând pe bancă sluj frumos, cu toată cletinătura vagonului): Ham!

— Să-i dea mamița băiatului zăhărel?

Bùbico: Ham! Ham!

Și apucă bucăcița de zahăr și-ncepe s-o ronțăie ... Cocoana scoate din alt săculeț o sticlă cu lapte, din care toarnă într-un pahar; apoi:

— Cui îi place lăptic?

Bùbico (lingându-se pe bot): Ham!

— Să-i dea mamița lăptic băiatului?

Bùbico (impacient): Ham! Ham!

„Ah! suspin eu în adânc; lua-te-ar hengherul, Bùbico!”

Dar cocoana apropie paharul aplecat de botul favoritului, care-ncepe să lăpăie, și lăpăie, și lăpăie, până când un pasajer se arată la ușa compartimentului nostru, uitându-se-năuntru. Bùbico se oprește din lăpăit și se pornește să latre ca o fiară, cu ochii holbați și mușcând în sec și clănțănind din dinți, și tușind și ...

„Vedea-te-aș la Babeș, jigăraie îndrăcită!” gândesc eu, și prin mintea mea începe să treacă fel de fel de idei, care de care mai crudă și mai infamă.

Pasajerul s-a retras de la geam. Bùbico s-a potolit. Cocoana toarnă iar lapte-n pahar și bea și dumneaei. Eu simt cum mă năvălesc, din ce în ce mai irezistibile, ideile negre.

— A propos – zic eu – madam, vorbeați adineaori de Bismarck ... al ...

— Al ofițerului Papadopolinii ...

— Ei! Ce e Bismarck?

— Un dulău de curte ... Era să mi-l omoare pe Bùbico ... Papadopolina are o cățelușă, Zambilica, foarte frumușică! șade alături de mine; suntem prietene; și dumnealui (arată pe Bùbico), curte teribilă! (Către Bùbico:) Craiule! ... (Către mine:) Mizerabila de servitoare, o dobitoacă! i-am spus, când l-a dus

Reper culturale

• În secolul al XIX-lea, oamenii călătoreau cu trăsura, cu vaporul, cu trenul. Prima linie de cale ferată este construită pe ruta București-Giurgiu, în 1869. Construirea liniilor de cale ferată București-Ploiești (1872) și Ploiești-Predeal (1879) s-a realizat în intervale de timp diferite. Trenurile de la București care mergeau spre Ardeal erau oprite în gara Ploiești, locomotiva era decuplată de garnitură, intra pe o linie de manevră și era întoarsă pe o placă turnantă și direcționată pe linia spre Predeal. Locomotiva era cuplată la celălalt capăt al garniturii, astfel ultimul vagon al trenului venit de la București, devenea primul. Când trenul pornea, călătorii aveau sentimentul că s-au suit într-o cursă greșită. Trenul părea că se întoarce la București, deși, în realitate, rula pe linia spre Predeal. Astfel, s-a născut expresia *a (o) întoarce ca la Ploiești*.

Dictionar

Babeș: institut care poartă numele celebrului bacteriolog român Victor Babeș; la acest institut, se trata o boală a câinilor, turbarea.

Bismarck: cancelar al Germaniei, om de stat care a avut un rol decisiv în unificarea și crearea Imperiului German.

damă: femeie, cucoană.

hengher (formă literară, *hingher*): persoană care se ocupă de prinderea maidanezilor.

impacient: nerăbdător.

infam: ticălos, oribil, groaznic.

jigăraie: boală a câinilor; tuse.

mojic: mitocan, bătăran, om prost-crescut, obraznic.

nevrinos: iritabil, nervos.

aversiune: sentiment de antipatie față de cineva.

Cerber: personaj mitologic, câine cu trei capete care păzea intrarea în Infern.

diabolic: care dă dovadă de mare cruzime; rău, viclean.

a dresa: (aici, din fr.) a întocmi.

odicolon: apă de colonie.

Plutone (Pluton): zeu al Infernului în mitologia greacă.

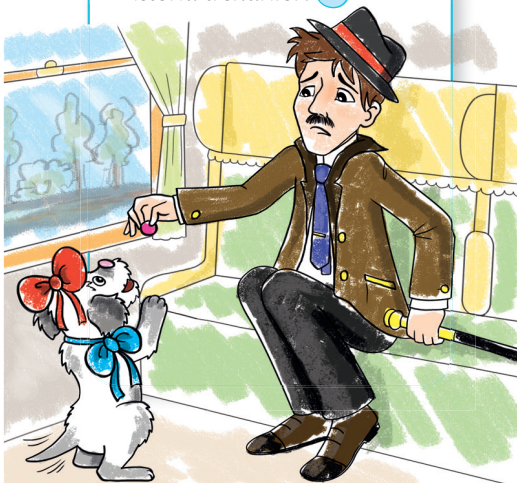
Repere culturale

- Fascinat de gări, unde putea cunoaște oameni atât de diferiți, Caragiale face din tren spațiul unor aventuri, un loc al unor încercări. Personajelor din proza sa, încurcă-lume nevrigoși și în criză de timp, trenul le dă peste cap planurile. Iar cel mai cunoscut tren rămâne cel „de plăcere”, care circula la sfârșit de săptămână.

- Orașul cel mai căutat la 1900 era Sinaia. Aici, după 10 Mai și până în noiembrie, lângă familia regală venea toată aristocrația vremii și orașul de la poalele Bucegilor devenea un mic Versailles românesc. La Sinaia își aducea familia și I.L. Caragiale, care închiria o casă de la soții Gentilini, în cartierul Izvor.

În manualul digital

- Citește textul referitor la istoria trenurilor.

afară de dimineață – că nu știi ce curat e! – zic: „Bagă de seamă să nu scape, să se ducă iar la Papadopolina, că-l rupe Bismarck ...” dulăul ofițerului, care șade cu chirie la ea. (Tușește cu mult înțeles.) Eu nu știu ce făceam până casă, când auz afară chelălăituri și țipete ... Strig: „Bùbico! Bùbico! unde e băiatul?!” Alerg ... Mi-l aducea dobitoaca pe brațe; d-abia-l scosese ea și Papadopolina și soldatul ofițerului din gura dulăului. Ce să-l vezi? ... tăvălit, leșinat și moale ca o cârpă. Zic: „Vai de mine! moare băiatul!” Stropește-l cu apă! dă-i cu odicolon la nas! ... Ce-am pățimit, numai eu știu ... Două săptămâni a zăcut ... Am adus și doftor. Da-n sfârșit, slavă Domnului! a scăpat ... (Cătră Bùbico:) Mai merge la Zambilica băiatul?

Bùbico: Ham!

— Să te mănânce Bismarck ... craiule!

— Ham! Ham!

Și sare de pe bancă jos în vagon și apucă spre mine.

— Coccoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevrigoși, să nu se dea la mine, că ...

— Nu, frate! zice coccoana, nu vezi că vrea să se-mprietenească? Așa e el: numaidecât simte pe cine-l iubește ...

— A! zic eu, având o inspirație infernală; a! simte pe cine-l iubește ... vrea să se-mprietenească! ... Bravo!

Și pe când cățelul se apropie să mă miroasă, iau un pachetel de bonboane, pe cari le duc în provincie, la un prietin; îl deschid, scot un bonbon și, întinzându-l în jos, cu multă blândețe:

— Cuțu, cuțu! Bùbico băiatul! Bùbi!

Bùbico, dând din coadă, se apropie mai întâi cu oarecare sfială și îndoință, apoi, încurajat de blândețea mea, apucă frumos bonbonul și-ncepe să-l clefăie.

— Vezi că v-ai împrietinit! zice coccoana cu multă satisfacție de această apropiere.

Apoi îmi spune genealogia favoritului ... Bùbico este copilul lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, carevasăzică, însemnează că Zambilica este mătușa lui Bùbico după mamă ... În timp ce coccoana-mi povestește, eu, înfrânându-mi aversiunea și dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuițez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele grații ale nepotului Zambilichii. Și-n adevăr, Bùbico se tot apropie de mine, până se lasă să-l iau în brațe. Simt că mi se bate inima de teamă ca nu cumva, printr-o mișcare, ori privire, să trădez un plan mare ce l-am croit în adâncul conștiinței mele. Coccoana nu se poate mira îndestul de prietenia ce-mi arată Bùbico, pe când eu cultiv cu stăruință această prietenie atât de scumpă mie, prin mângâieri și bonboane.

— Ei vezi! cum v-ai împrietinit ... Ce e, Bùbico? ce e, mamă? iubești pe domnul? da?

Și Bùbico răspunde, gudurându-se-n brațele mele:

— Ham!

— Așa? ai trădat-o care va să zică pe mamița? ... craiule!

Bùbico: Ham! ham!

— Trebuie să fii om bun! Nu trage el la fitecine ...

— Firește, coccoană; simte cănele; are instinct.

Când zic acestea, iată că trenul se oprește în Crivina. Pe peron se aud lătrături și ceartă de câni. Bùbico dă să se smucească din brațele mele;

eu îl ții bine; el începe să latre îndârjit către fereastra vagonului. Trenul pornește iar, și Bùbico, întorcând capul către partea de unde s-aude depărtându-se cearta semenilor lui, latră mereu; eu îl mângâi, să-l potolesc; el, când nu se mai aude nimic, ridică botul spre tavan și începe, în brațele mele, să urle ... în brațele mele!

„Ah! Bùbico – zic eu în sine-mi, mângâindu-l frumos – de capu-ți! ... vedea-te-aș mănuși!”

Dar Bùbico urlă mereu.

— Doamnă – zic eu – rău faceți că-l țineți așa de aproape pe Bùbico și acoperit așa în căldură, poate să turbeze ... Chiar așa, aici e prea cald.

Și zicând acestea, mă scol cu Bùbico-n brațe și m-apropiu de fereastra vagonului. Pun pe Bùbico binișor jos lângă mamașă lui, și cobor geamul, aplecându-mă să respir. Afară, noapte neagră ca și ideile mele.

— Bine faci! să mai iasă fumul de țigară, zice cocoana.

Întârm pe podul Prahovii ... Mă-ntorc, iau o bonboană, i-o arăt lui Bùbico, care s-apropie de mine bătând frumușel din coadă.

„Pe memoria lui Plutone și a fidelului său Cerber! zic eu în gând; jur că au mințit acei cari au cântat instinctul cânilor! E o minciună! Nu există!”

Bùbico îmi ia bonboana; îl iau în brațe și mă dau lângă fereastră, ridicându-l în dreptul deschizăturii. Aerul răcoros, trecându-i pe la bot, face mare plăcere lui Bùbico. Scoate limba și respiră din adânc.

— Să nu-l scapi pe fereastră! ... pentru Dumn ...

Dar n-apucă mamașă să rostească-ntreg sfântul nume al creatorului, și Bùbico dispare ca un porumbel alb în neagra noapte, înapoi spre București, zburând – la Zambilica, probabil. Mă-ntorc cu fața spre cocoana și, prezentându-i mâinile goale, strig exasperat:

— Doamnă!

Un răcnet! ... A-nnebunit cocoana!

— Repede, doamnă, semnalul de alarmă!

O duc la semnal și o-nvăț cum să-l tragă. Pierdută de durere, execută mișcarea cu o supremă energie. Trenul, stop! pe loc. Cletinătură colosală. Emoție generală-ntre pasajeri.

— Cine? cine a dat alarma?

— Dumneaei! zic eu către personalul trenului, arătând pe cocoana leșinată.

Trenul se pune din nou în mișcare. La Ploiești, cocoana s-a deșteptat din leșin; zdrobită de nenorocire, trebuie să răspundă la procesul-verbal ce i se dresază pentru întrebuițarea semnalului. Pe când, în mijlocul pasajerilor grămădiți, cocoana se jelește, eu m-apropiu de urechea ei și, c-un rânjet diabolic, îi șoptesc răspicat:

— Cocoană! eu l-am aruncat, mânca-i-ai coada!

Ea leșină iar ... Eu trec ca un demon prin mulțime și dispar în noaptea neagră ...

În manualul digital

Accesează varianta digitală a manualului și privește cele trei secvențe din filmul *Bùbico*. După vizionare, răspunde la întrebări:

- Cine îi oferă bomboane lui Bùbico?
- Poți da exemplul unei replici din text care nu apare în film?
- Care dintre cele trei personaje se aseamănă cel mai mult cu cel imaginat de tine în timpul lecturii?

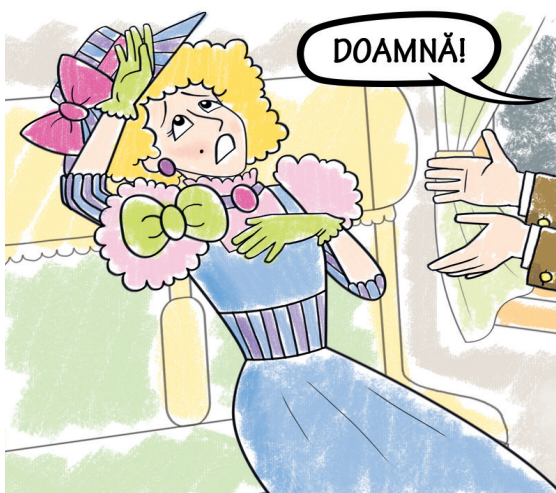
Înțeleg textul!

6 Ce ai reținut după prima lectură?

7 Povestește o experiență personală pe care ți-ai amintit-o în timpul lecturii.

8 Reconstituie firul întâmplărilor punând în ordine următoarele enunțuri:

- Un domn îi oferă bomboane lui Bùbico pentru a se împrieteni cu el.
- Cucoana leșină după ce trage semnalul de alarmă.
- Bărbatul coboară din tren la Ploiești și se pierde în mulțime.
- Un domn cumpără bilet de tren și găsește loc în compartiment, lângă o femeie cu un cățel.
- Doamna îl răsfață pe Bùbico oferindu-i zahăr și lapte.
- Stăpâna cățelului povestește cum acesta a zăcut două săptămâni după ce un dulău din vecini, Bismarck, l-a mușcat.
- Bùbico îi latră atât pe domnul din compartiment, cât și pe conductor.

9 Recitește textul pentru a răspunde la întrebări:

- La ce oră pleacă trenul?
- Ce cuvinte din text te-au ajutat să afli momentul zilei?
- Din ce gară pleacă trenul?
- În ce localitate se oprește trenul?
- Unde și-a găsit loc domnul care a cumpărat bilet?
- În ce oraș coboară bărbatul care l-a aruncat pe Bùbico pe fereastra trenului?
- Cine participă la acțiune?

Exploarează textul!

10 a) Găsește câte un sinonim potrivit sensului din text al cuvintelor subliniate:

Și pe când cățelul se apropie să mă miroasă, iau un pachetel de bonboane, pe cari le duc în provincie, la un prietin; îl deschid, scot un bonbon și, întinzându-l în jos, cu multă blândețe:

— Cuțu, cuțu! Bùbico băiatul! Bùbi!

b) Scrie forma literară a cuvintelor *bonbon* și *prietin*.

11 Extrage din text o pereche de antonime care se referă la înfățișarea lui Bùbico.

Timpul și spațiul acțiunii

12 Selectează cuvinte care indică *timpul* și *spațiul* acțiunii.

13 Calculează durata aproximativă a călătoriei.

14 Precizează spațiul străbătut de tren în momentul în care cățelul este aruncat pe fereastră.

Acțiunea

15 Transcrie din text cuvinte care indică *înlănțuirea cronologică* a faptelor.

16 Cine relatează faptele? Alege dintre următoarele variante: stăpâna lui Bùbico călătorul care-și cumpără bilet în gară Bùbico.

17 Povestitorul este *martor* (doar asistă la întâmplare) sau *participant* (este implicat în acțiune)? Motivează-ți răspunsul!

Personajele

18 Recitește primul paragraf a textului, în care este prezentat Bùbico.

19 Ce detalii se evidențiază în prezentarea cățelului?

20 Care este prima impresie a călătorului cu privire la Bùbico?

21 Compară impresia inițială a povestitorului referitoare la cățel cu atitudinea lui din final.

22 Completează tabelele cu citate din text:

A	B
Ce face Bùbico?	Ce spune „mamița” despre el?
	Ce face „mamița” lui Bùbico?

B	Ce face Bùbico?	Ce spune domnul?	Ce gândește domnul despre Bùbico?	Ce face domnul?

23 Bărbatului călător nu-i place comportamentul stăpânei lui Bùbico. Alege dintre explicațiile posibile de mai jos varianta cea mai potrivită pentru a înțelege atitudinea bărbatului din finalul textului:

- Domnul nu suportă căinii.
- Domnului nu-i place comportamentul nefiresc al femeii care se consideră „mamița” lui Bùbico.
- Domnul nu suportă agitația continuă a patrupe-dului răsfățat peste măsură de „mamița” lui.
- Domnul este nervos și starea de nervozitate se amplifică pe parcursul călătoriei din cauza comportamentului caraghios al femeii și a agitației permanente a lui Bùbico, un câine insuportabil.

24 a) Identifică, din secvența următoare, *comparația*:

... eu mă lungesc la loc închizând ochii, pe când Bùbico mârâie înfundat ca tunetul care se tot depărtează după trecerea unei grozave furtuni.

b) Precizează ce dezvăluie comparația din ultimul enunț al textului.

25 Atât cățelul, cât și bărbatul dispar „în noaptea neagră”. Ce sugerează aceasta?

Dialogul

26 Citește fragmentele A și B.

A. Acum Bùbico scoate capul foarte sus și, vrând să sară afară de la locul lui, începe să latre și mai grozav ca adineaori. Eu întind biletul meu conductorului, care mi-l perforează. Conductorul face un pas către cocoana, care-și caută biletul ei în săculețul de mână, pe când Bùbico latră și chelălăie disperat, smucindu-se să iasă din paner.

B. — Frumusele cățel aveți, zic eu cocoanii, după câteva momente de tăcere; da' rău!

— Aș! nu e rău, zice cocoana; până se-nvață cu omul; dar nu știți ce cuminte și fidel este, și deștept! Ei bine! e ca un om, frate! doar că nu vorbește ...

- Indică personajele implicate în acțiune în secvența A.
- Extrage din secvența A trei verbe care exprimă acțiuni ale cățelului.

- c) Completează următoarele enunțuri:
- În textul **A**, se relatează la persoana ..., iar naratorul este ... în acțiune.
 - Prezentarea evenimentelor se face prin ... în textul **A**.
 - În textul **B**, se reproduce discuția dintre două personaje, ... și ...
- d) Notează tema discuției dintre bărbat și cucoană.
e) Precizează personajul care inițiază discuția.
f) Indică semnul de punctuație care marchează prima intervenție a personajului.
g) Selectează verbul care însoțește intervenția ambelor personaje.

Rețin!

- **Dialogul** este convorbirea dintre două sau mai multe personaje în opera literară. Cuvântul provine din limba greacă: *dia* și *logos* (*dia* – între, iar *logos* – cuvânt/vorbire).
- Dialogul are la bază perechea: **întrebare – răspuns** (două intervenții, numite replici).
- **Replica** este cea mai mică unitate a dialogului și reprezintă intervenția în comunicare a unui personaj.

27 Completează tabelul următor:

Replica	Verbul care însoțește replica	Poziția verbului
— Frumusele cățel aveți, zic eu cocoanii, după câteva momente de tăcere; da' rău!		
— Ha? zic eu.		
— Cicoană! strig eu, ridicându-mi picioarele.		
Mă-ntorc cu fața spre cocoana și, prezentându-i mâinile goale, strig exasperat: — Doamnă!		

28 Transcrie din textul *Bùbico* ... două schimburi de replici care să conțină perechea întrebare și răspuns.

29 Extrage din secvențele citate verbele de „zicere”.

IMPORTANT!

Intervenția directă a unui personaj se semnalează prin verbe de „zicere” (dicendi), cum ar fi: *a spune, a zice, a întreba, a afirma, a mărturisi, a exclama, a interoga, a replica, a povesti, a relata, a sesiza, a declara, a striga* etc. Verbele care exprimă acțiunea de „zicere” pot apărea **înaintea replicii, în interiorul ei** sau **după aceasta** și implică folosirea anumitor semne de punctuație.

30 Stabilește corespondența dintre cele două coloane, alegând varianta potrivită rolului semnului exclamării în enunțurile selectate din text.

a) — *Vezi că v-ați împrietinit!*

1. admirație

b) — *A! zic eu, având o inspirație infernală; a! simte pe cine-l iubește ...*

2. frică

c) — *Madam! pentru Dumnezeu, țineți-l să nu se dea la mine!*

3. repulsie

d) — *Biletele, domnilor!*

4. rugămintă

e) „*Vedea-te-aș la Babeș, jigăraie îndrăcită!*”

5. satisfacție

f) [...] *dar nu știți ce cuminte și fidel este, și deștept!*

6. surpriză

7. indiferență

31 Stabilește tipul enunțului în exemplele de la c), d) și f).

32 Transcrie din text: o propoziție afirmativă, o propoziție negativă, un enunț interogativ și un enunț asertiv.

33 Indică *rolul punctelor de suspensie* în fragmentele:

— *Madam! pentru Dumnezeu, țineți-l să nu se dea la mine! eu sunt nevricos, și nu știu ce-aș fi în stare ... de frică ...;*

— *A propos – zic eu – madam, vorbeați adineaori de Bismarck ... al ...;*

— *Să nu-l scapi pe fereastră! ... pentru Dumn ...*

34 Explică *rolul semnelor de întrebare* în enunțurile:

— *Să-i dea mamița lăptic băiatului?*

... *Ce e, Bùbico? ce e, mamă? iubești pe domnul? da?*

— *Cine? cine a dat alarma?*

Discut cu ceilalți!

35 Ce părere ai despre gestul bărbatului de a-l arunca pe Bùbico pe fereastră?

36 Cum ai fi procedat tu, dacă erai în locul povestitorului?

37 Merita „mamița” lui Bùbico un asemenea tratament din partea bărbatului?

Scriu despre text!

38 Rescrie finalul textului. Imaginează altă desfășurare a întâmplării din momentul în care trenul ajunge la Crivina.

Comunicare orală

Elemente paraverbale și nonverbale

Descopăr!

- 1 Analizează diferențele dintre cele două dialoguri (A, B).
- 2 De ce prima discuție nu este constructivă (nu ajută la îmbunătățirea activității celor doi detectivi)?

Rețin!

- A-l asculta pe celălalt și a exprima politicos și nuanțat un răspuns/ o întrebare sunt indispensabile comunicării orale.
- Pentru ca schimbul de replici să fie constructiv, se pot utiliza:
 - **verbe prin care să exprimi o posibilitate, o condiție, o dorință:**
 - În loc să spui: — *Vreau un stilou!*
 - Ar fi mai bine să spui: — *Aș vrea un stilou!*
 - **enunțuri interogative:**
 - În loc să spui: — *E greșit! / Nu ai dreptate!*
 - Ar fi mai bine să spui: — *Ești sigur? Ești convins că ai dreptate?*
 - **formule politicoase:**
 - În loc să spui: — *Am întârziat, fiindcă autobuzele circulă mai rar.*
 - Ar fi mai bine să spui: — *Vă rog frumos să mă iertați că am întârziat, dar am așteptat mult autobuzul.*
 - **expresii precum:** *din punctul meu de vedere, după părerea mea, în opinia mea; mi se pare că ... / am impresia că ...*
 - În loc să spui: — *Nu înțeleg cum poți afirma așa ceva?!*
 - Ar fi mai bine să spui: — *Din punctul meu de vedere, nu ai dreptate.*

Exersează!

- 3 Privește, cu atenție, schimbul de replici dintre suricate.

Panel 1: The man says, "Vă mulțumesc pentru apreciere, domnule Pop!" and the woman replies, "Domnișoara Cristescu, sunteți cel mai iscusit detectiv din departament."

Panel 2: The man asks, "Ați putea veni în biroul meu?" and the woman replies, "Bineînțeles! Voi fi acolo peste cinci minute."

Panel 3: The man says, "Aș avea nevoie de mai multe date, vă rog frumos!" and the woman replies, "Vă propun spre rezolvare cazul Bùbico."

Panel 4: The man says, "După părerea mea, ar fi bine să începeți ancheta cu găsirea podului." and the woman replies, "E o idee foarte bună! Apreciez sfatul dvs., domnule șef!"

A

— Vreau să mă ajuți, Agata! E un caz dificil și nu mă descurc. Cu tine mereu trebuie să aștept. Ai putea măcar să-mi răspunzi când te întreb ceva ...

— N-am timp, trebuie să-l găsesc pe Bùbico, Hercule. Sunt un detectiv foarte solicitat.

B

— Te rog frumos să mă ajuți, Agata. E un caz dificil și nu mă descurc.

— Ai putea să mă aștepti două minute? Citesc un raport important.

— Desigur, înțeleg, scuză-mă că te-am întrerupt.

— Îmi pare rău că nu te pot ajuta, dar anchetez dispariția lui Bùbico. Cazul este dificil și îmi ocupă tot timpul.

- a) Precizează elementele situației de comunicare: identitatea partenerilor de dialog, locul, timpul, canalul comunicării, mesajul.
- b) Extrage, din replicile celor doi, pe acelea care se potrivesc următoarelor scopuri: ■ a face un compliment ■ a răspunde la un compliment ■ o invitație ■ acceptarea/refuzul invitației ■ o recomandare.
- c) Identifică în schimbul de replici formulele de politețe și pe cele de adresare.
- d) Transcrie din text: un enunț interogativ, un enunț exclamativ.

4 Realizați un schimb de replici (patru) pentru fiecare dintre următoarele acte de vorbire: *invitație – acceptarea/refuzul invitației; reproș – acceptarea/refuzul reproșului; compliment – răspunsul la compliment.*

Observ!

- 5 Citește, cu atenție, fragmentele alăturate, din textul lui I.L. Caragiale, *Bùbico* ... (A, B, C, D).
- a) La ce se referă textele dintre paranteze în fragmentul A? tonul vocii gesturi intensitatea lătrăturii.
- b) Ce reprezintă sunetele scoase de Bùbico?
- c) Ce semne de punctuație marchează intonația din toate fragmentele?
- d) În textul B, frica este sugerată și prin: expresia feței mișcarea picioarelor intensitatea vocii.
- e) Extrage din fragmentul C un grup de cuvinte: ■ care marchează gesturile bărbatului; ■ care arată orientarea către interlocutor.
- f) Ce cuvânt marchează intensitatea vocii femeii în fragmentul C? De ce lipsește replica ei?
- g) Prin ce semn de punctuație se evidențiază ritmul vorbirii în fragmentul C?
- h) Expresia „c-un rânjet diabolic”, din fragmentul D, marchează: tonul vocii gesturi expresia feței. Ce sugerează acest grup de cuvinte despre atitudinea domnului?
- i) Prin ce verb se marchează intensitatea vocii în textul D?
- 6 *Adevărat sau fals?*
- A / F Comunicarea dintre personaje este mai eficientă pentru că se află față în față, în același compartiment.
- A / F Comunicarea prin limbaj este completată de gesturile personajelor, expresia feței lor, poziționarea corpului.

Rețin!

- Când cineva transmite un mesaj, realizează un **act de limbaj**: afirmă, întreabă, solicită, recomandă, promite, declară, fectează, sfătuiește, acceptă, respinge, insistă etc.
- Tipul de enunț (exclamativ, interogativ, afirmativ, negativ etc.) ne ajută să înțelegem intenția emițătorului.
- În comunicarea orală, vorbitorii utilizează atât **mijloace verbale** (*anumite sunete, cuvinte, enunțuri*), cât și **nonverbale** (*gesturi, expresie a feței, poziționare a corpului, orientare etc.*) sau **paraverbale** (*intensitatea vocală, intonația, ritmul/ tempoul vorbirii*).

A — Cui îi place lăptic?
Bùbico (*lingându-se pe bot*): Ham!
— Să-i dea mamița lăptic băiatului?
Bùbico (*impacient*): Ham! Ham!

B — Cocoană! strig eu, ridicându-mi picioarele; eu sunt nevricos, să nu se dea la mine, că ...

C — Să nu-l scapi pe fereastră! ... pentru Dumn [...]
Mă-ntorc cu fața spre cocoana și, prezentându-i mânilor goale, strig exasperat:
— Doamnă!
Un răcnet! ... A-nnebunit cocoana!

D Pe când, în mijlocul pasajerilor grămădiți, cocoana se jeleşte, eu m-apropiu de urechea ei și, c-un rânjet diabolic, îi șoptesc răspicat:
— Cocoană! eu l-am aruncat, mînca-i-ai coada!

Rețin!

- **Comunicarea verbală** este completată de cea nonverbală și paraverbală.
- **Comunicarea nonverbală** și cea **paraverbală** o pot contrazice, în mod deliberat, pe cea verbală. Cercetătorii consideră că, în conversații, comportamentul verbal este sub 35%, comunicările nonverbale reprezentând peste 65%.
- O funcție importantă a celor două forme de comunicare este aceea de a contura personalitatea vorbitorului.

Exersezi!

- 7 Extrage din textul *Bùbico* ... citate semnificative pentru a ilustra: ■ concordanța dintre mesajul verbal și cel nonverbal sau paraverbal ■ nepotrivirea dintre cele două forme de comunicare.

Posibilități combinatorii ale substantivului

Descopăr!

- 1 Observă cuvintele scrise cu **verde**, în fragmentul de mai jos. Ce parte de vorbire sunt aceste cuvinte? Justifică-ți răspunsul.

Apoi îmi spune **genealogia** favoritului ... **Bùbico** este **copilul** lui Garson și al Gigichii, care era soră cu Zambilica a Papadopolinii, ceea ce, carevasăzică, însemnează că Zambilica este mătușa lui Bùbico după mamă ... În timp ce cocoana-mi povestește, eu, înfrânându-mi aversiunea și dezgustul în favoarea unui scop înalt, întrebuițez cele mai înjositoare mijloace spre a intra în bunele grații ale nepotului Zambilichii. (I.L. Caragiale, Bùbico ...)

Important!

Cuvintele scrise cu **verde** au determinanți (cuvinte care depind de ele).

- a cui **genealogie**? → (a) favoritului;
- al cui **copil**? → (al) lui Garson;
- al cui **copil**? → (al) Gigichii.

Rețin!

- Substantivul și cuvintele subordonate acestuia alcătuiesc un **grup nominal**.

Substantivele **genealogia** și **copilul** sunt centrele unui grup nominal (substantivul **favoritului** determină substantivul **genealogia**, în timp ce substantivele proprii, **Garson** și **Gigichii**, determină substantivul **copilul**).

- Într-un grup nominal, substantivul poate avea ca subordonați:

- un alt substantiv: **copilul vecinilor/copilul din clasă**;
- un pronume personal: **copilul lui**;
- un adjectiv: **copilul inteligent**;
- alte părți de vorbire: **doi copii/primul copil**.

- 2 Observă substantivul propriu subliniat în fragmentul de mai sus. Are vreun determinant?
- 3 Care sunt cuvintele subordonate substantivului „mătușa”?
- 4 Care este centrul grupului nominal „în bunele grații ale nepotului”?

Important!

Într-un enunț, pot fi mai multe grupuri nominale.

- **Cățelul din paner** a început să-l latre pe **călătorul vecin**.

Exersează!

- 5 Elimină toate cuvintele din grupurile nominale de mai jos, astfel încât să păstrezi doar centrul acestuia:
- o mare cutie cu bomboane
 - un oraș liniștit de provincie
 - câteva drumuri la bunici
 - cea mai bună prietenă a mea
 - un vis din copilărie
 - nepotul vecinilor noștri
 - niște păreri avizate.
- 6 Identifică grupurile nominale:
- a) Mihai a reparat frânelor bicicletei.
 - b) Recii curenți marini au împins ambarcațiunea concurenților.
 - c) În mijlocul pădurii de pini se afla o cabană micuță, cu acoperișul verde.
 - d) Mâncăm pe malul râului în zilele cele mai însoțite de vară.
- 7 Alcătuieste grupuri nominale al căror centru să fie substantivele: **călătorie, piloți, prieten**.

- 8 Subliniază centrul grupurilor nominale.

Trecea în mare viteză pe aleile ferite ale parcului. Acolo, lângă bătrânii stejari, erau bănci din lemn, gârdulețe vii și o mulțime de semnalizatoare. Dacă ar fi fost un turist rătăcit, ar fi studiat cu mare atenție avertismentele îngrijitorilor. Dar agila fetiță cunoștea toate secretele parcului din vecinătate.

- 9 Folosește următoarele grupuri nominale în enunțuri diferite: ■ **această soluție a problemei** ■ **un hamster mic și jucăuș** ■ **verișorii mei din provincie**.
- 10 Redactează cerința unei probleme de matematică în care să folosești următoarele grupuri nominale: **un număr par și numerele impare**.
- 11 Completează enunțurile cu grupuri nominale potrivite: **Profesorul de matematică ne-a recomandat** ■. Este ■. **Avem de rezolvat** ■. ■ **au venit la concurs. Ați fi dorit** ■?

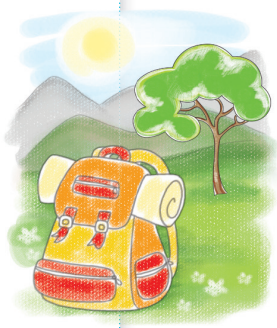

Prepoziția

Descopăr!

- Citește fragmentul alăturat.
 - Ai putea trece la singular/plural cuvintele scrise cu verde?
 - Dar pe cele subliniate?
- Observă următoarele grupuri nominale:
 - zilele frumoase de drumeție;
 - pe potecile de munte;
 - călător fără grabă, fără mașină.

Nimeni nu uită zilele frumoase de drumeție. Pe potecile de munte sau prin fânețele unor livezi, prin umbra deasă a pădurilor de brad sau sub soarele fierbinte de vară, ne-am purtat pașii și ne-am lăsat cucerii de farmecul naturii, am înțeles ce înseamnă să fii călător fără grabă, fără mașină, cu un rucsac în spate și cu cerul liber deasupra capului.

Rețin!

- Centrul fiecărui grup nominal este scris cu verde. Determinanții sunt evidențiați prin culoarea portocalie. Substantivele *drumeție, munte, grabă, mașină* determină centrele grupurilor nominale din care fac parte.
- Relația dintre substantivele din grupul nominal se poate face cu ajutorul cuvintelor subliniate: *de, fără*. Acestea nu-și schimbă forma indiferent de context și se numesc **prepoziții**.
- Prepoziția** este partea de vorbire neflexibilă, prin care se realizează un raport de subordonare la nivelul propoziției. Nu poate avea singură funcție sintactică, fiind cuvânt de legătură.
- Prepoziția stabilește o relație de subordonare sau de dependență între o parte secundară de propoziție și cuvântul căruia i se subordonează (numit *termen regent*).

Exemple: Care zile? → de drumeție
 termen regent

Ce fel de zile? → frumoase
 termen regent

- Prepozițiile pot fi **simple** (*cu, în, de, la, pe, sub, spre, prin, pentru* etc.) sau **compuse** (*de la, de lângă, de pe, de sub, de prin, de peste, de către, pe la, pe lângă, de pe la, de pe lângă, de pe sub* etc.).

Exersează!

- Transcrie din textul de la începutul lecției toate prepozițiile.
- Completează spațiile cu *substantive potrivite* în exemplele din coloana **a)** și cu *prepoziții potrivite* în exemplele din coloana **b)**:
 - Merge → *cu ...*
 → *pe ...*
 → *spre ...*
 → *de la ... la ...*
 - Băiatul ... *bloc se joacă des cu noi.*
 Băiatul ... *grădiniță e cuminte.*
 Băiatul ... *stradă are un cățel.*
 Băiatul ... *tricou galben e Mircea.*
- Completează enunțurile cu prepozițiile potrivite:
 O parte copiii din clasă merge excursie. I-am cerut o bucată pâine. Purtau pulovere lână. L-a impresionat un cântec vioară. Nu da vrabia

mână pe cioara gard. I-a trimis o cerere motivare a absențelor catalog. Călătorii sate și orașe preferă mijloc deplasare trenul.

Important!

În comunicare se fac foarte multe greșeli de utilizare a prepozițiilor. Iată câteva exemple: *S-a limitat doar în a face un exercițiu.* Corect este: **la a face**; *Vreau două copii după buletin.* Corect este: **de pe** buletin; *Rămâi în telefon!* Corect este: **la** telefon.

- Corectează următoarele enunțuri:
 - Am răcit când am stat la el în terasă.
 - Stă mereu pe calculator.
 - Trăiește pe urma acestor bătrâni.
 - Au câștigat cu votul a 80 procente.
 - Revenim pe acest subiect.
 - Politicienii au discutat mult pe problema salariilor.

Te provoc!

- 1 Închide ochii și ascultă, din manualul digital, finalul *Rapsodiei Române Nr. 1*, compoziția lui George Enescu.
- 2 Notează în caiete:

- 3 Asociază ritmul muzicii unui anotimp. De ce ai ales acest anotimp?

Să-l cunoaștem pe scriitor

George Topîrceanu
(1886-1937) –

unul dintre cei mai îndrăgiți poeți români.

Se remarcă prin umor, rafinament și armonia versurilor. Cele mai importante volume de versuri sunt:

Parodii originale, Balade vesele și triste, Migdale amare.

Info plus

- Antonio Vivaldi, compozitor italian, a creat o serie de patru concerte inspirate de cele patru anotimpuri. Vizionează materialul video din manualul digital.

Înainte de lectură

- 4 Care este anotimpul tău preferat?
- 5 Scrie 10-15 cuvinte despre anotimpul tău preferat, după modelul: *Ador iarna. Totul începe cu „i”: imprevizibilă, imaculată, inspiră etc.* Folosește cuvinte care se potrivesc anotimpului și care încep cu primul sunet al numelui acestuia.

Rapsodii de primăvară

de George Topîrceanu

I

Sus prin crângul adormit,
A trecut în taină mare,
De cu noapte, risipind
Șiruri de mărgăritare
Din panere de argint,
Stol bălai
De îngerăși
Cu alai
De toporași.

Primăvară, cui le dai?
Primăvară, cui le lași?

II

Se-nalță abur moale din grădină.
Pe jos, pornesc furnicile la drum.
Acoperișuri veștede-n lumină
Întind spre cer ogeacuri fără fum.

Pe lângă garduri s-a zvântat pământul
Și ies gândacii-Domnului pe zid.
Ferestre amorțite se deschid
Să intre-n casă soarele și vântul.

De prin balcoane
Și coridoare
Albe tulpane
Fălfăie-n soare.
Ies gospodinele
Iuți ca albinele,
Părul le flutură,
Toate dau zor.
Unele mătură,
Altele scutură
Colbul din pătură
Și din covor.

Un zarzăr mic, în mijlocul grădinii,
Și-a răsfirat crenguțele ca spinii
De frică să nu-i cadă la picioare,
Din creștet, vâlul subțirel de floare.

Că s-a trezit așa de dimineață
Cu ramuri albe – și se poate spune
Că-i pentru-ntâia oară în viață
Când i se-ntâmplă-asemena minune.

Un nor sihastru
Și-adună-n poală
Argintul tot.
Cerul e-albastru
Ca o petală
De miozot.

III

Soare crud în liliac,
Zbor subțire de gândac,
Glasuri mici
De rândunici,
Viorele și urzici ...

Primăvară, din ce rai
Nevisat de pământeni
Vii cu mândrul tău alai
Peste crânguri și poieni?
Pogorâtă pe pământ
În mătăsuri lungi de vânt,
Lași în urmă, pe câmpii,
Galbeni vii
De păpădii,
Bălți albastre și-nSORITE
De omăt topit abia,
Și pe dealuri mucezite
Arături de catifea.

Și pornești departe-n sus
După iarna ce s-a dus,
După trena-i de ninsori
Așternută pe colini ...
Drumuri nalte de cocori,
Călăuzii cei străini,
Îți îndreaptă an cu an
Pasul tainic și te mint
Spre ținutul diafan
Al câmpiilor de-argint.
Iar acolo te oprești
Și doar pasul tău ușor,
În omăt strălucitor,
Lasă urme viorii
De conduri împărătești
Peste albele stihii ...
Primăvară, unde ești?

Înțeleg textul!

- 6 Citește în gând poezia *Rapsodii de primăvară*, de George Topîrceanu.
- 7 Ascultă-l pe Gheorghe Zamfir interpretând muzical poezia *Rapsodii de primăvară*. Urmărește în acest timp versurile poeziei și schimbările de ritm muzical.
- Cu ce poți pune în relație schimbarea de ritm a interpretului?
- 8 Ce sentiment ți-a provocat prima lectură a textului?
- 9 Privește așezarea în pagină a poeziei.
- a) Cum sunt delimitate secvențele?
 - b) Din câte strofe este alcătuită fiecare secvență?
 - c) De ce a optat autorul pentru o delimitare inegală a secvențelor?
- 10 Notează versurile care ți-au plăcut cel mai mult din fiecare secvență a poeziei.

Explorez textul!

Prima secvență a poeziei

- 11 Precizează câte un sinonim pentru următoarele cuvinte din prima secvență a poeziei: *taină, risipind, alai, dai*.
- 12 Care sunt primele semne ale anotimpului precizat încă din titlu?
- 13 Unde se instalează, întâi, primăvara?
- 14 În ce moment al zilei apar primele semne ale anotimpului?
- 15 Găsește în versurile secvenței cuvântul-cheie.
- 16 Completează tabelul alăturat pe caietul tău.
- Observ!** Aspectele din natură sunt evidențiate prin elemente caracteristice.
- 17 Numește culoarea specifică anotimpului, dominantă în prima strofă.
- 18 Identifică acțiunile omenești atribuite primăverii.
- 19 Formulează, într-un singur enunț, ideea comunicată de versurile primei secvențe a poeziei.

Substantivul determinat	Atributul
crângul	
taină	
șiruri	
panere	
stol	
alai	

A doua secvență a poeziei

- 20 Vântul de primăvară a răvășit frunzulițele. Pune-le în ordine, urmărind versurile secvenței.

- 21 Delimitează această secvență în patru fragmente distincte. Ce aspect al textului te-a ajutat să identifici fragmentele?
- 22 Memorează o strofă a secvenței.
- 23 Alcătuieste câmpul lexical al locuinței, valorificând această secvență a poeziei.

Dicționar

colb: praf.

colină: formă de relief mai mică decât dealul, delușor, colnic.

diafan: care lasă să străbată lumina, transparent, foarte subțire, palid, străveziu, foarte gingaș, aerian.

mărgăritar: 1. s.n. boabă rotundă și tare de culoare albă-strălucitoare cu reflexe sidefii, care se formează în corpul unor scoici, perlă; 2. s.m. lăcrămioară; 3. s.m. numele unei specii de vâsc; 4. s.m. plantă erbacee perenă, cu flori mici, albe, în formă de clopoței.

miozot (miozotis): floare de nu-mă-uita, plantă erbacee cu flori mici albastre, care crește în pădurile de munte.

muzezit: mucegăit.

ogeac: horn.

sihastru: 1. persoană care trăiește izolată, retrasă de lume; 2. în text, *adj.* – izolat, retras, singuratic, solitar.

stihie: (în text, cu sensul poetic de) pustietate, singurătate.

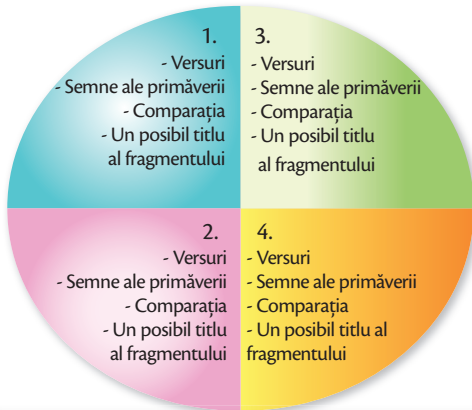
tulpan: 1. pânză cu țesătura foarte subțire; 2. basma în trei colțuri cu care femeile își acoperă capul.

Repere culturale

Rapsodia este o compoziție muzicală, de obicei de formă liberă, compusă din motive și fragmente variate, inspirate adesea din folclor.

Rapsodia Română Nr. 1 în La major este una dintre cele mai cunoscute piese orchestrale ale lui George Enescu. Are un caracter dinamic, vesel, dansant. Valorifică melodii populare cunoscute și se încheie cu renumita *Ciocârlie*, o piesă de mare virtuozitate.

- 24 Care este minunea pe care o trăiește zarzărul?
 25 Completează cadranul, având în vedere cele patru fragmente delimitate în a doua secvență.

Important!

- În poezie, **lumea imaginată este transfigurată artistic**. Primăvara ia înfățișarea unei ființe misterioase care provoacă transformări surprinzătoare în universul natural și uman. Autorul obține efecte expresive din îmbinări neobișnuite de cuvinte (figuri de stil). Zarzărului, surprins în timpul primei înfloriri, îi sunt și lui atribuite acțiuni specifice omului.

- 26 Transcrie o acțiune omenească pusă pe seama zarzărului.

Rețin!

- Figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești unor obiecte, ființe necuvântătoare, fenomene ale naturii se numește **personificare**.
- Într-un text literar, personificarea se evidențiază la nivelul limbajului prin cuvinte care *exprimă acțiuni, sentimente, trăiri, comportamente sau calități specifice omului*. De exemplu, în versul „Că s-a trezit așa de dimineață”, poetul exprimă emoția înfloririi prin folosirea personificării „s-a trezit”. Zarzărul este personificat (imaginat ca o ființă delicată, ce trăiește o minune și se teme să nu-și piardă frumusețea).

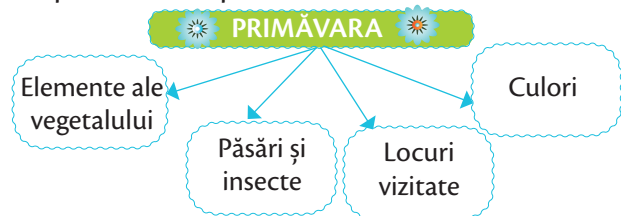
- 27 Descoperă o personificare în ultima strofă a secvenței.
 28 Identifică sensul substantivului *văl* (*Vălul subțirel de floare*).
 29 Asociază o stare fiecărui fragment, alegând din listă:

• veselie • sfială • încântare • nedumerire
 • spaimă • furie • admirație • emoție • fericire

- 30 Formulează, într-un singur enunț, ideea comunicată de versurile celei de-a doua secvențe a poeziei.

A treia secvență a poeziei

- 31 Precizează câte un sinonim pentru următoarele cuvinte din această secvență a poeziei: *glasuri, crânguri, așternută, îndreaptă, strălucitor*.
 32 Precizează câte un antonim pentru sensul din text al următoarelor cuvinte: *crud, vii, însorite, sus, s-a dus, oprești*.
 33 Justifică ortografia substantivului *stihii*.
 34 Transcrie versurile în care poetul se adresează anotimpului.
 35 Extrage din ultima secvență a poeziei substantive pentru a completa schema:

- 36 Precizează cuvintele care determină fiecare substantiv dat: *zbor, glasuri, rai, alai, mătăsurii, bălți, omăt, dealuri, arături, drumuri, pasul, ținutul*.
 37 Ai observat că, în text, unele cuvinte își schimbă sensul lor obișnuit. Recitește ultima secvență și notează sensul obișnuit și sensul din text al cuvintelor *catifea* și *argint*, conform modelului.

Cuvântul este **GALBENI**

Sensul obișnuit este: nume dat unor monede străine de aur, care au circulat și în provinciile românești.

Sensul din text este: corola pădăriei, totalitatea petalelor acestei flori galbene, care alcătuiesc învelișul floral extern.

Important!

În text, unele cuvinte apar cu alt sens decât cel obișnuit. Autorul le înzestrează cu sensuri noi, în funcție de sensibilitatea și de imaginația sa. Creatorul unui text literar are libertatea totală de a-și selecta, de a-și ordona cuvintele cărora le atribuie un sens nou, altul decât cel comun, obținând un limbaj original.

- 38 Care este sentimentul produs de ultima întrebare a textului?
 39 Formulează într-un singur enunț ideea cea mai importantă din ultima secvență a poeziei.

Rețin!

- Versurile poeziei *Rapsodii de primăvară* prezintă, într-un mod sugestiv, aspecte din natură în anotimpul primăvara. Ele alcătuiesc un **tablou** (termen preluat din artele plastice), o imagine modificată a naturii, redată într-o manieră originală, în acord cu sensibilitatea autorului. Peisajul este reprodus în linii mari, în funcție de sentimentele poetului în momentul în care îl privește.
- Există o delimitare clară între tablou și povestire/narațiune. Tabloul presupune prezența unor trăsături grupate în jurul **TEMEI** principale, iar narațiunea presupune întotdeauna o acțiune.
- **DESCRIEREA** este un mod de a reprezenta, prin acumularea unor elemente, un obiect, o ființă, un peisaj etc. În opera literară, descrierea poate apărea atât în textele scrise în versuri, cât și în cele în proză. Într-o descriere predomină grupurile nominale.
- **DESCRIEREA LITERARĂ** este un mod prin care se prezintă expresiv particularități ale unor fenomene, obiecte, ființe. Autorul se bazează pe forța de sugestie a limbajului figurat. Fiecare descriere este proprie viziunii scriitorului, felului său de a simți, de a gândi lumea.

Concluzie: Poezia *Rapsodii de primăvară* este un text literar descriptiv.

Pe tărâmul imaginației

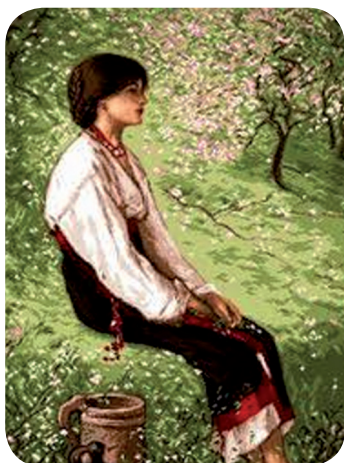
40 Descrie, în 70-90 de cuvinte, un peisaj de primăvară, folosind personificări și comparații. În compunerea ta, vei avea în vedere:

- să întocmești, mai întâi, un plan;
 - să numești tema;
 - să precizezi detalii ale aspectelor descrise;
 - să utilizezi personificări și comparații pe care le vei sublinia;
 - să-ți exprimi trăirile, sentimentele față de anotimpul descris;
- În timp ce lucrezi, poți asculta *Valsul primăverii*, de Chopin.

41 Descrie, în 60-80 de cuvinte, pictura *Primăvara*, de Nicolae Grigorescu.

În compunerea ta, vei avea în vedere:

- elementele care compun tabloul;
- elementul central al descrierii;
- felul în care este reprezentată primăvara, culorile ei;
- sentimentele, trăirile provocate de reprezentarea primăverii.

Important!

Pentru a înțelege o descriere, ai în vedere mai multe elemente:

- Ce se descrie? (obiectul descris)
- În ce parte a textului este formulată tema?
- Care sunt componentele și proprietățile obiectului descris?
- Cum și cu ce este pus obiectul în relație? (relaționare spațială sau temporală, raporturi cu alte obiecte)
- Cum sunt redată aspectele descrise din punct de vedere lexical, morfo-sintactic și expresiv?

Exemplu:

În a doua secvență a poeziei *Rapsodii de primăvară*, observăm că este descris **un zarzăr**.

■ Ce se descrie?

Răspuns: **Un zarzăr**.

■ În ce parte a textului este formulată tema?

Răspuns: La începutul strofei a patra, în a doua secvență a poeziei.

■ Care sunt componentele și proprietățile obiectului descris?
Răspuns: E „mic”, are „crenguțele **ca spinii**”, „picioare”, „creștet”, „vâl **subțirel de floare**”, „ramuri **albe**”.

■ Cum și cu ce este pus obiectul în relație?

Răspuns: Zarzărul se află „**în mijlocul grădinii**” (locul), s-a trezit „așa de **dimineată**” (timpul).

■ Cum sunt redată aspectele descrise din punct de vedere lexical, morfo-sintactic și expresiv?

Răspuns: Părțile de vorbire utilizate în descrierea zarzărului sunt substantive și adjective. Se remarcă figurile de stil (*comparația, personificarea*) în conturarea micuțului copac.

Te provoc!

1 Cine sunt „călăuzii cei străini” ai primăverii în poezia *Rapsodii de primăvară*? Cunoști alți „călăuzi” ai primăverii? Ai putea să-i descrii?

Înainte de lectură

2 Privește imaginile. Recunoști pasărea? Ce știi despre ea?

Înțeleg textul!

3 Unde poți căuta rapid informații despre cocor?

4 Caută, în text, răspunsul la întrebări:

- Ce fel de pasăre este cocorul?
- Unde trăiește?
- Cu ce se hrănește?
- De unde provine denumirea științifică a păsării?
- Unde își face cuibul?
- În ce țări ierneză?
- În ce țări din Europa sunt cele mai multe perechi de cuibăritoare?
- La ce vârstă pot zbura puii?

În manualul digital

Completează fișa de observație a păsării. Vizionează și materialul multimedia din manualul digital.

COCOR	Lungimea corpului	Greutate	Anvergura aripilor	Înfățișare
Femelă				
Mascul				

Explorez textul!

6 Identifică în text patru adjective.

7 La ce timp sunt verbele din text? Ce observi?

Important!

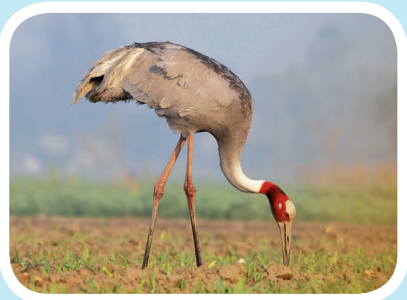
- Toate informațiile referitoare la aceste păsări sunt **exacte, rezultat al unui studiu științific**.
- Detaliile despre aspectul lor fizic pot fi verificate studiind înfățișarea acestei păsări într-un atlas de zoologie sau într-un manual de biologie.

COCORUL

Pasăre migratoare, cocorul este o specie caracteristică zonelor umede cu adâncime mică (20-40 cm), ce includ mlaștini, pajiști umede, păduri inundabile, râuri și lacuri puțin adânci.

Descriere

- **Lungimea corpului** este de 96-119 cm și are o **greutate** de 5.100-6.100 g pentru mascul și 4.500-5.900 g pentru femelă.
- **Anvergura aripilor** este cuprinsă între 180 și 222 cm. Femelele și masculii au înfățișare similară și ajung la **penajul de adult** în 4-6 ani.
- Are **ciocul** ascuțit, **piciorarele** și **gâtul** lungi, iar **penajul** este gri, cu o pată roșie pe cap.
- **Se hrănește** cu rădăcini, rizomi, fructe, frunze, semințe, insecte, viermi, mamifere mici, ouă și pui de pasăre, broaște.

Populația cocorilor

Populația europeană a speciei este relativ mică, cuprinsă între 74.000 și 110.000 de perechi cuibăritoare. Aceasta a scăzut semnificativ între 1970 și 1990. În România este incert numărul de cuibăritoare. Tranzitează țara între 200 și 700 de exemplare. Cele mai mari efective de cocori sunt prezente în Polonia, Finlanda, Rusia, Suedia. Cocorii ierneză în nordul Africii, dar și în sud-vestul Europei, în Turcia, Israel, Irak, India, Vietnam, China.

Numele de gen și de specie (*Grus grus*) provine din cuvântul latin *gru*, cu referire la sunetul particular pe care îl emite pasărea.

În manualul digital

Ascultă, urmărind materialul multimedia de pe CD, sunetele pe care le scot cocorii.

În zbor

În afara perioadei de cuibărit, se adună și migrează în stoluri numeroase, la mare înălțime, în formație de „V” sau în linie oblică.

Înmulțire

Sosește din cartierele de iernare în luna aprilie. Își fac cuiburi mari, cu un diametru de 1-1,6 m, lângă apă, o movilă de vegetație așezată pe pământ. Femela depune de obicei două ouă, în prima parte a lunii mai. Ambii parteneri clocesc ouăle. Puii devin zburători după 65-70 de zile, timp în care beneficiază de o atentă îngrijire parentală.

ȘTIAI CĂ...?

- Ziua Mondială a Păsărilor Migratoare se sărbătorește la 10 mai.

În manualul digital

Urmărește filmele referitoare la *cocor*, *lebedă* și *migrația păsărilor* consultând materialele multimedia puse la dispoziție în aceste pagini.

Rețin!

Textul descriptiv nonliterar

prezintă în mod obiectiv (fidel, imparțial) caracteristici ale unor elemente, rezultate ale unei observări directe a realității.

- Obiectul descris se află în centrul atenției receptorului. Termenul care denumește obiectul descris este plasat la începutul unui enunț cu structura unei definiții.

- Se transmit **informații precise** referitoare la dimensiuni, culori, poziție geografică. Detaliile semnificative se prezintă prin utilizarea unor **termeni specifici domeniului abordat**. Sensurile cuvintelor din text sunt cele obișnuite, proprii.

- **Textul descriptiv nonliterar este scris cu scopul** de a transmite informații.

- 8 Care este enunțul cu structura unei definiții, în care se numește obiectul descris?
- 9 Ce detaliu din înfățișarea cocorului ai reținut?
- 10 Extrage din text trei termeni specifici domeniului abordat.

E rândul tău!

- 11 Completează o carte de identitate a lebedei. Informează-te și folosește ca model fișa alăturată.

Lebedă

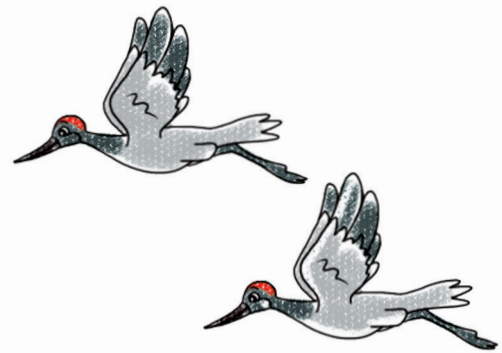
- Familie
- Înfățișare
- Hrană
- Habitat
- Comportament

PROIECT

- 12 Elaborează, împreună cu o echipă formată din colegii tăi, o prezentare cu ajutorul noilor tehnologii, prin care să explici *de ce cocorii sunt păsări pe cale de dispariție în țara noastră*.

Adjectivul

Genul și numărul

Descopăr!

1 Citește cele două texte (A, B).

- Identifică toate substantivele din textul A.
- Din textul B, extrage toate cuvintele care însoțesc substantivele, prin raportare la textul A.
- Unde au fost plasate aceste cuvinte față de substantiv?
- De ce este mai ușor de reprezentat cocorul printr-un desen cu ajutorul textului B?

A Cocorul este o pasăre.
Trăiește în mlaștini, pajiști, păduri.
Se diferențiază de alte păsări prin:
cioc, picioare, gât și penaj.

B Elegantul cocor este o pasăre migratoare.
Trăiește în mlaștini izolate, pajiști umede, păduri inundabile.
Se diferențiază de alte păsări călătoare prin: ciocul ascuțit, picioarele subțiri, gâtul lung și penajul cenușiu.

Îmi amintesc!

- Adjectivul** este o parte de vorbire flexibilă care exprimă însușirea unui obiect (denumit printr-un substantiv/substitut al substantivului).
- Prin adjectiv se aduce o informație, o precizare cu privire la substantivul pe care îl însoțește.

pasăre migratoare → ce fel de pasăre? – migratoare

subst. adj.

ciocul subțire → ce fel de cioc? – subțire

subst. adj.

- Adjectivul poate fi plasat în față sau după substantiv. Exemplu: *elegantul cocor*; *gâtul lung*.

Rețin!

- Adjectivul plasat în fața substantivului preia articolul hotărât de la acesta: *elegantul* (în textul A, primul substantiv este *cocorul*, articular cu articolul hotărât –*l*; în textul B, același substantiv apare cu forma *cocor*, deoarece adjectivul *elegant*, plasat în fața sa, a preluat articolul hotărât).

Exemplu: *bujor roșu* → (pl.) *bujori roșii/bujorii roșii* (pl., cu subst. art. hotărât) → *roșiii bujori*

- Adjectivul se acordă în gen și număr cu substantivul de care depinde.

Exemple: - *mlaștini izolate* (adjectiv la genul feminin, numărul plural); la singular: *mlaștină izolată*;

- *copac izolat* (adjectiv la genul masculin, numărul singular); la plural: *copaci izolați*.

- Observă formele adjectivului *izolat* la feminin și la plural. La genul feminin, numărul singular primește desinența *-ă*, iar la plural, desinențele *-e* (la genul feminin) și *-i* (la genul masculin).
- Un adjectiv se poate raporta la mai multe substantive; atunci, acordul se face la plural.
 - Dacă substantivele au același gen, adjectivul preia genul acestora (*o lalea* și *o garoafă udate*).
 - Dacă substantivele nu au același gen, adjectivul are forma de masculin, plural (*o lalea* și *un bujor udați*).
- Verbele la modul participiu devin adjective când se acordă în gen și număr cu substantivul (verbul *a izola* are forma de participiu *izolat*; acesta devine adjectiv în situațiile: *casă izolată*, *case izolate*, *obicei izolat*, *obiceiuri izolate*).
- Unele adjective au aceeași formă la feminin și la masculin. De exemplu, adjectivul cu forma de plural *subțiri* din textul B. La singular, are forma *subțire*, atât pentru masculin, cât și pentru feminin.

Singular	Plural
<i>perdea/biscuit subțire</i>	<i>perdele/biscuiți subțiri</i>

- În dicționar, primele forme ale adjectivelor sunt cele de masculin și de feminin, numărul singular, urmate de formele de plural.

MIGRATOR, -OARE, migratori, -oare, adj. Care migrează; călător.

Exersează!

2 Indică adjectivele din textul de mai jos.

Totul s-a întâmplat într-un orașel liniștit de provincie. Era o seară rece de primăvară timpurie. Un cer întunecos, fără stele, veghea deasupra străzilor aliniate, peste coamele îndrăznețe ale copacilor înmuguriți din micuțul parc central.

3 Precizează substantivele cu care se acordă în gen și număr adjectivele identificate la exercițiul anterior.

4 Construiește enunțuri în care cuvintele date să fie, pe rând, substantive și adjective.

• polițiste • roman • romane • polițist

5 Realizează acordul în gen și număr al adjectivelor dintre paranteze cu substantivele pe care le însoțesc.

O fetiță (**tăcut**) și (**gânditor**) se plimba pe aleile (**întunecat**) ale parcului, printre arborii (**bătrân**), (**uitat**) de timp. S-a așezat apoi pe o bancă (**retras**) de lângă o tufă (**înalt**) de liliac. Părul ei (**blond**) flutura în bătaia (**lin**) a vântului (**trezit**) de (**nou**) anotimp. Glasul (**dulce**) al unei vrăbiuțe (**zglobiu**) se auzea dinspre spațiul (**verde**). Fetița a scos din săculețul ei (**gri**) de pânză o (**ditamai**) carte și a început s-o studieze **atent** în lumina (**slab**) a felinarului.

Important!

Adjectivul **bătrân** prezintă în comunicare patru forme:

	Masculin	Feminin
Singular	bătrân	bătrâni
Plural	bătrână	bătrâne

Concluzie: **bătrân** este un adjectiv **variabil**, adică își schimbă forma în comunicare în funcție de gen și de număr.

6 Completează tabelul de mai jos cu formele cerute, pentru următoarele adjective: **gânditor**, **nou**, **dulce**, **verde**, **gri**, **ditamai**, **slab**. Ce observi?

	Masculin	Feminin
Singular		
Plural		

Rețin!

■ Adjectivele pot fi **variabile** (**gânditor**, **nou**, **dulce**, **verde**, **slab**) sau **invariabile** (**gri**, **ditamai**). Cele invariabile nu-și modifică forma în comunicare (prezintă o singură formă, indiferent de gen și de număr).

■ Adjectivele variabile pot avea: **patru forme** (**bătrân**, **gânditor**, **slab**); **trei forme** (**nou**, **mic**); **două forme** (**dulce**, **verde**).

Important!

Cum identifici un adjectiv

1. Găsești adjectivul prin raportare la substantiv.

Suplimentar, te poți ajuta de întrebările:

Ce fel de/Care + substantiv?

Exemple:

▪ **picioarele subțiri**

Ce fel de picioare? → **subțiri**

▪ **fetița năzdrăvană**

Ce fel de fetiță? → **năzdrăvană**

2. Verifici dacă se acordă în gen și număr cu substantivul.

Exemple:

Toate **colegele** sunt **atente** la ore.

Colegii devin **nerăbdători** când sunt **curioși**.

Observație!

Cuvântul **atent**, din textul de la exercițiul 5, nu este adjectiv. El nu poate fi pus în relație cu niciun substantiv în acel context, ci cu verbul să studieze:

Cum s-o studieze? → **atent**

7 Taie cu o linie intrusul din fiecare serie de mai jos, motivând alegerea făcută.

- a) alb, negru, galben, roz, albastru;
- b) argintiu, bordo, străveziu, ruginiu, auriu;
- c) mare, mic, enorm, imens, ditamai;
- d) amabil, drăguț, cumsecade, binevoitor.

8 Scrie numărul de forme al adjectivelor de mai jos.

• adânc • amărui • blând • cuminte • dornic
• greoi • larg • pustiu • rău • rece
• scund • vechi • vernil • zadarnic.

9 Corectează greșelile din enunțurile de mai jos:

- a) Gălăgioși cocori s-au întors la vechele lor cui-buri ale mării delte.
- b) Ochii albaștrii ai lui Dănuț urmăresc copiii zglobi care se joacă în parc.
- c) I-a oferit dragei sale mame un buchet de gingașii ghiocei.
- d) Fumurii nori le-au speriat pe harnicile gospodine cu fuste move și cu papuci aurii.

Gradele de comparație ale adjectivului

Descopăr!

- 1 Privind imaginea, putem afirma că:
- A. Bùbico este *la fel de mare* ca Zambilica.
Bismarck este *mai mare* ca Bùbico.
Zambilica este *mai puțin mare* ca Bismarck.
- B. Zambilica este *cea mai elegantă* dintre câini.
Bismarck este *cel mai puțin elegant* dintre câini.
- C. Zambilica este *foarte frumoasă*.
Bùbico este *tare cuminte*.
Bismarck este *extraordinar de rău*.

Rețin!

- **Adjectivul**, singur sau ajutat de alte părți de vorbire (scrise cu **bleu**), exprimă diferite grade ale însușirii sau **gradele de comparație ale adjectivului**.
- Gradele de comparație ale unui adjectiv sunt: *pozitivul, comparativul, superlativul*.
 - **Gradul pozitiv**: adjectivul exprimă însușirea fără a o compara, fără a marca intensitatea acesteia. De exemplu: **bun**.
 - **Gradul comparativ**: adjectivul exprimă însușirea unui obiect comparată cu aceeași însușire a altui obiect sau cu a aceluiași obiect în momente diferite. Putem distinge în cadrul comparativului trei aspecte ale însușirii:
 - **Comparativ de superioritate**: **mai bun**.
 - **Comparativ de egalitate**: **la fel de bun, tot așa (tot atât) de bun**.
 - **Comparativ de inferioritate**: **mai puțin bun**.
 - **Gradul superlativ**: adjectivul exprimă cel mai înalt grad al însușirii sau cel mai scăzut. Poate fi:
 - **relativ de superioritate**: **cel mai bun** sau **de inferioritate**: **cel mai puțin bun**.
 - **absolut de superioritate**: **foarte bun, extraordinar de bun, tare bun** sau **de inferioritate**: **foarte puțin bun**.

Atenție! Există adjective care nu acceptă mărcile gradării. De exemplu: *anterior, inferior, posterior, superior, maxim, minim, colosal, enorm, extraordinar, gigantic, grozav, teribil, uriaș, perfect, viu, unic, orășenesc* etc.

Exersează!

- 2 Identifică gradul de comparație al adjectivului *cuminte*.
Bùbico este, de obicei, un câine *cuminte*. Când o vede pe Zambilica devine foarte *cuminte*. La vederea lui Bismarck este cel mai puțin *cuminte*. Stăpâna lui consideră că Bùbico este mai *cuminte* decât Bismarck și la fel de *cuminte* ca Zambilica, mătușa lui.
- 3 Trece adjectivul *rar* la toate gradele de comparație.
- 4 Completează enunțurile cu adjective potrivite (altele decât cele menționate până acum):
Bismarck este cel mai []. Zambilica este mai puțin [] ca Bismarck. Domnul îl crede pe câinele cucoanei foarte []. Gestul lui de a-l arunca pe fe-reastră pe Bùbico este destul de [].
- 5 Identifică gradul de comparație al adjectivelor:
Așezată pe câmp, ferită de soare, Balta nu era goală, ci plină de broaște. Unele mai mari, altele mai mici. Rana-Manana era cea mai bătrână dintre ele și avea cei mai mulți copii. Le și pierduse șirul. [...] Fiecare mormoloc era bun la ceva. Mormolocul 98 era cel mai iute, mormolocul 246 avea cei mai mari ochi, mormolocul 585 avea privirea cea mai ageră, iar mormolocul 1249 era foarte înțelept.
(Victoria Pătrașcu, *Molo, acest mormoloc visător*)
- 6 Alcătuieste un text, de 50-70 de cuvinte, în care să compari, prin intermediul descrierii, un peisaj montan cu unul marin, utilizând cât mai multe adjective la grade de comparație diferite.

- a) În care dintre exemple (A, B, C) se face o comparație între un câine și altul în baza aceleiași însușiri?
- b) În care dintre exemple se face o comparație între un câine și ceilalți?
- c) În care dintre exemple nu se face nicio comparație între câini?

Articolul demonstrativ

Descoper!

- 1 Observă cu atenție cuvintele marcate în tabel.

Important!

Adjectivele din tabel, *bătrână, tânără, iute, înțelept*, stabilesc o relație cu substantivele prin cuvintele: *cea, cel, cele, cei*. Aceste cuvinte, marcate cu portocaliu, sunt **articole demonstrative**.

Exemplu:

broasca cea bătrână

Care broască? → cea bătrână

Singular	Plural
Rana-Manana este broasca cea bătrână , nu cea tânără . Mormolocul 98 este cel iute , în timp ce mormolocul 1249 este cel înțelept .	Acestea sunt broaștele cele bătrâne . Mormolocii cei iuți sunt aceștia, cei înțelepți s-au născut mai târziu ...

Rețin!

- Articolul demonstrativ (sau adjectival) însoțește un adjectiv, făcând o legătură între acesta și substantiv.

- Formele articolului demonstrativ sunt:

- Acest articol se acordă în gen și număr cu substantivul de care depinde adjectivul.

Exemplu: *broaștele cele bătrâne* → „*cele*” este un articol demonstrativ cu forma de genul feminin, numărul plural, ca substantivul *broaștele*, cu care se acordă adjectivul *bătrâne*.

- Articolul demonstrativ apare în exprimarea gradului superlativ relativ (*cel mai isteț*).

Masculin		Feminin	
Singular	Plural	Singular	Plural
<i>cel</i>	<i>cei</i>	<i>cea</i>	<i>cele</i>
<i>celui</i>	<i>celor</i>	<i>cei</i>	<i>celor</i>

Exersează!

- 2 Completează cu articole demonstrative potrivite spațiile libere din textul următor:

Broșcuța gălăgioasă s-a aventurat pe lacul limpede, plin de nuferi. Pe bălțile mici, dimprejurul lacului, unde este raiul broaștelor mari, nu al mici, nu se simte în largul ei. Îi va chema, cu siguranță, pe toți mormolocii jucăuși, care abia așteaptă o bălăceală.

- 3 Subliniază articolele demonstrative din versurile:

a) *Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom șede în foi de mure.*

(Mihai Eminescu, *Floare albastră*)

b) Fetei celei harnice i-a oferit zâna cea mai frumoasă caleașcă din ținut.

- Fata cea leneșă nu a primit nimic, de aceea nu s-a putut duce la cel mai frumos bal din împărăție.

- 4 Transcrie pe caietul tău enunțurile de mai jos, alegând forma corectă:

- Pe plaja **cea/ce-a** întinsă strălucea nisipul.
- Cea/Ce-a** zis Maria?
- Iedul **cel/ce-l** mare a deschis ușa lupului.
- L-am întrebat **cel/ce-l** frământă.
- Știe **cei/ce-i** dă de mâncare broșcuței.
- A ales lăstarii **cei/ce-i** mici.

- 5 Completează cu articolele demonstrative și vei descoperi titlurile unor texte literare:

- „Fata săracului ... isteță”;
- „Croitorașul ... viteaz”;
- „Muma lui Ștefan ... Mare”.

Te provoc!

- 1 Privește cu atenție ilustrația cu bricul „Mircea”, ancorat la Sulina, în 1904.
- 2 Ce te surprinde în această imagine?
- 3 Dă un titlu ilustrației și explică-ți alegerea.
- 4 Imaginează-ți cine sunt pasagerii de pe vas, ce destinație au, de ce pleacă.

Înainte de lectură

- 5 Fixează pe harta litoralului Mării Negre orașul Sulina.
- 6 Scrie numele a cel puțin trei localități situate pe malul Mării Negre.

Înțeleg textul!

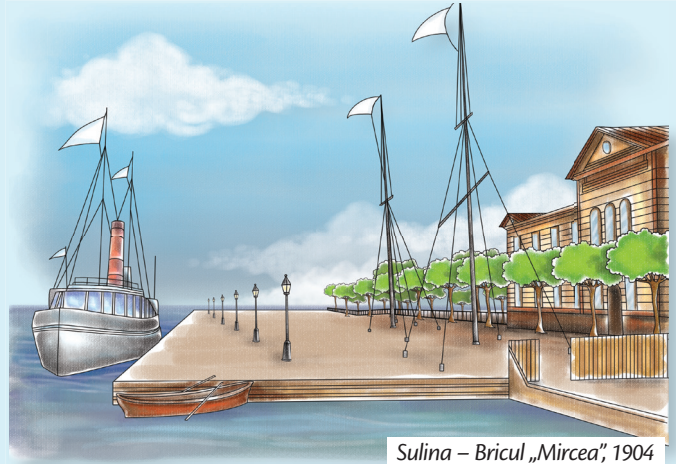
- 7 Răspunde la întrebări:
 - a) Unde se află orașul Sulina?
 - b) În ce an se menționează pentru prima dată numele orașului?
 - c) Când se înființează Comisia Europeană a Dunării?
 - d) Ce prevede Tratatul de la Paris referitor la orașul Sulina?
 - e) În ce roman se face o adevărată monografie a orașului de la începutul secolului al XX-lea?
 - f) Cine este autorul romanului și cum îl semnează?
 - g) Prin ce se manifestă conceptul Europei Unite?
 - h) Câte etnii conviețuiesc la Sulina la sfârșitul secolului al XIX-lea?
 - i) Câți locuitori are portul între cele două războaie?
 - î) Ce instituții de învățământ sunt în oraș în acea perioadă?

SULINA

Pe locul îmbrățișării Dunării cu Marea Neagră și a interferenței dintre Orient și Occident s-a născut un port cu parfum exotic, cu figuri pitorești, cu miros de cherhana și lume pestriță, Sulina. Jean Bart o numea „o mică citadelă universală, un mic port cosmopolit, foarte original, necunoscut, deși unic aproape pe glob”.

Scurtă istorie

Sulina este unicul oraș al Deltei Dunării, cu funcție de port la Marea Neagră. Istoria nescrisă a orașului are peste 2000 de ani vechime, ceea ce plasează Sulina între cele mai vechi așezări din România. Menționat pentru prima dată cu numele de *Solina* sau

Sulina – Bricul „Mircea”, 1904

Selina în anul 950 d.H., orașul devine port în anul 1318.

În timpul războaielor ruso-turce, sec. XVIII-XIX, Sulina era cunoscută ca o localitate cu numai 1000-1200 de locuitori. În 1843 numărul vaselor englezești ce intrau pe Dunăre prin Sulina era de numai 7. În 1849 numărul acestora crește la 128. La jumătatea secolului al XIX-lea, Sulina era o așezare pescărească modestă, cu locuințe simple, acoperite cu stuf. Populația românească era minoritară, predominând restul majoritar, adică turci, greci, evrei, lipoveni, armeni și alții.

- 8 Completează enunțurile cu grupuri de cuvinte/cuvinte pe care le găsești în text și se referă la orașul Sulina.

Sulina este un mic _____, o citadelă _____, o veche _____ pescărească, modestă, cu locuințe acoperite cu stuf.

Explorez textul!

- 9 De ce cunoaște orașul Sulina o dezvoltare rapidă la sfârșitul secolului al XIX-lea?
- 10 Prin ce este unic pe glob micul port în acea perioadă?
- 11 Ce elemente ale vieții moderne apar în oraș odată cu mărirea populației?
- 12 De ce se află la Sulina mai multe feluri de biserici, un templu evreiesc și două moschei?

Rețin!

- La sfârșitul sec. al XIX-lea și la începutul sec. al XX-lea, orașul Sulina se caracterizează prin **diversitate etnică** (conviețuiesc oameni de naționalități diferite), **lingvistică** (se vorbesc limbi diferite, ale națiilor stabilite în oraș sau de circulație internațională), **religioasă** (oameni cu credințe diferite), **culturală** (valori morale și spirituale specifice).

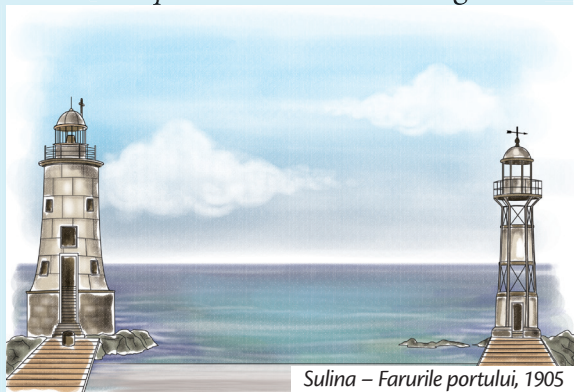
PROIECT

Un oraș cosmopolit

Prin Tratatul de la Paris, din 1856, se înființează, cu sediul la Sulina, Comisia Europeană a Dunării, compusă din reprezentanții Marii Britanii, Franței, Austriei, Germaniei (Prusiei), Italiei (Sardinia), Rusiei și Turciei. Sulina devine port liber (*Porto Franco*) și are o dezvoltare economică rapidă. Comisia își va înceta activitatea în 1937. Despre acest oraș cosmopolit al începutului de secol XX va scrie Jean Bart (Eugeniu Botez) romanul *Europolis*, o autentică monografie a Sulinei de altădată.

Diversitate și interculturalitate

În Sulina acelor timpuri se dezvoltă, pentru prima oară, conceptul Europei Unite, manifestat prin spirit de toleranță și conviețuire multietnică. La sfârșitul secolului XIX-lea, populația era formată din: greci, români, ruși, armeni, turci, austro-ungari, evrei, albanezi, germani, italieni, bulgari, englezi, tătari, muntenegreni, sârbi, polonezi, francezi, lipoveni, danezi, găgăuzi, indieni, egipteni. **Procesul educațional** era asigurat prin două școli grecești, două românești, o școală germană, una evreiască, alte câteva școli confesionale, un gimnaziu și o școală profesională de fete, un institut englez de marină. **Credințele religioase** se manifestau în cadrul a patru biserici ortodoxe (două românești, una rusească și una armeană), un templu evreiesc, o biserică anglicană, o biserică catolică, una protestantă și două moschei. Documentele oficiale erau redactate în limbile franceză și engleză, iar limba de comunicare era greaca.

Sulina – Farurile portului, 1905

13 Completează tabelul alăturat. Te poți documenta, dacă nu te descurci doar cu informațiile oferite de text sau cu ceea ce știi tu deja.

Etnie	Limba vorbită	Școala	Edificiu religios
Greci			
	Ebraică		Templu evreiesc
Români		Școală românească	
Germani			
			Biserica ortodoxă armeană
			Biserica anglicană

Discut cu ceilalți!

14 Din punctul tău de vedere, este important ca etniile,

care trăiesc împreună într-un oraș, să aibă școli proprii?

- Găsește două argumente pentru a susține necesitatea unei școli în care să se studieze în limba respectivei etnii și la care să învețe doar copii din acel grup etnic.
- Găsește două argumente pentru a susține înființarea unei școli la care să învețe copii de etnii diferite, iar limba în care se studiază să nu fie niciuna dintre limbile materne ale elevilor.

15 Ai colegi în clasă/în școală care sunt de altă naționalitate? Dacă ai astfel de colegi, prezintă oral, în fața clasei, o activitate școlară sau extrașcolară pe care o desfășurați în comun și care vă apropie.

16 Realizează un **pliant de promovare culturală a localității/a zonei în care trăiești**. Vei avea în vedere stabilirea unui itinerar cultural în care să se regăsească cel puțin trei stații (opriri).

Etapa 1 Documentează-te cu privire la: • cele mai reprezentative instituții culturale din orașul/zona în care locuiești • locul unde se află acestea și programul de vizitare • succinte informații privind construcția • principalele valori pe care le promovează instituția de cultură • de ce este important să o vizităm. Nu uita să promovezi și cultura/culturile altor etnii (dacă există în zona în care trăiești).

Etapa 2 Planifică și schițează pliantul. Fă o selecție în materialul adunat și asigură-te că ai folosit cel puțin trei surse de informare; stabilește un traseu pentru un posibil vizitator (de la ce obiectiv se îndreaptă către altul, respectând distanța dintre ele); strânge fotografiile/imagini cu instituțiile pe care le propui în pliant); scrie un text care să cuprindă toate informațiile importante despre instituțiile pe care le vei promova.

Criterii de evaluare a pliantului: • realizarea unui pliant în forma lui clasică și respectarea tematicii • stabilirea unui itinerar cultural cu cel puțin trei opriri • oferirea celor mai importante informații pentru a promova instituțiile de cultură • îmbinarea textului scris cu imagini sugestive • scrierea corectă, lizibilă.

Te provoc!

- 1 Alege, din lista de mai jos, cinci cuvinte care, după părerea ta, caracterizează o călătorie: *necunoscut, excursie, exotism, recreere, expediție, descoperire, evadare, pericol, aventură, croazieră, turism, cunoaștere, imaginație, știință, sport, realitate, refugiu, salvare, comerț, studiu.*
- 2 Discută alegerile cu ceilalți colegi. Ai în vedere aceste întrebări ajutătoare: *Cine călătorește? În ce scop călătorește?*

Înainte de lectură

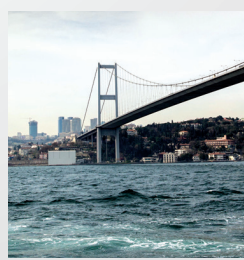
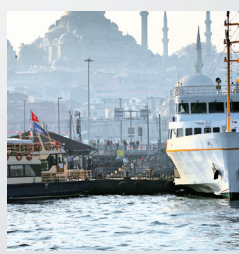
- 3 Răspunde la întrebări:
 - a) Cine a descoperit America?
 - b) De la numele cărui explorator provine denumirea acestui continent?
 - c) Ce țări a vizitat Marco Polo? Te poți documenta în manualul digital .

Repere culturale

Începând cu Evul Mediu și mai ales în sec. al XV-lea și al XVI-lea, oamenii au început să călătorească pentru a descoperi noi ținuturi. Aceste călătorii erau finanțate de marii nobili sau de statele din care proveneau exploratorii și aveau ca obiectiv deschiderea de noi rute comerciale. În Evul Mediu, cele mai vestite călătorii sunt cele întreprinse de vikingi, de arabi (**Ibn Battuta**), de venețianul **Marco Polo** sau de portughezul **Bartolomeo Diaz**.

Secolele al XV-lea și al XVI-lea au constituit apogeul cunoașterii geografice a Pământului. A fost epoca celor mai cunoscute călătorii făcute de celebrii: **Cristofor Columb**, **Fernando Magellan**, **Hernán Cortés**, **Vasco da Gama**, **Amerigo Vespucci**. Cele mai importante aspecte ale acestor călătorii sunt cunoscute din jurnalele de bord ținute de exploratori și din scrisorile lor.

Jurnalul de călătorie

Atras de necunoscut

Ziua 37, Miercuri, 02-09-2015, ora 12:28
Croaziera de care vă vorbesc a început cu plecarea din Eminönü (zonă aflată la capătul sudic al podului Galata) și a continuat până la intrarea în Marea Neagră, în portul Anadolu Kavağı, pe țărmul asiatic – unde suntem acum. Din ce am citit pe pliantele de prezentare ale circuitului, toate porturile în care am oprit (atât cele de pe malul european, cât și de pe cel asiatic) au fost odată mici sate pescărești. Grație, probabil, acestor tururi, ele au devenit astăzi atracții turistice.

Bosforul are o lungime totală de aproximativ 30 km și o lățime care variază între 3700 și 700 m – poate fi, astfel, ușor de traversat și înot, riscurile constând mai mult în traficul foarte aglomerat de pe strâmtoare decât în orice altceva. Mi-ar mai plăcea să fac un astfel de tur și pe Dardanele – dacă o fi posibil, să văd cu ochii mei locurile pe unde Alexandru cel Mare a construit poduri de vase pentru a-și trece trupele în drumul lui spre Persia.

Înțeleg textul!

- 4 Alege răspunsul corect.
Fragmentul de text aparține unui:
 poster pliant turistic jurnal de călătorie.
Justifică-ți răspunsul.
- 5 Stabilește reperele spațiale și temporale ale călătoriei.
- 6 Răspunde la următoarele întrebări:
 - a) Pe ce continente se desfășoară călătoria relatată?
 - b) Care sunt riscurile traversării înot a Bosforului?
 - c) Unde se presupune că se află Troia?
 - d) Care este numele celebrului cuceritor al Antichității menționat în jurnal?
 - e) Pe unde au trecut trupele lui în drumul spre Persia?
 - f) Cine povestește?
 - g) Consideri că este reală sau imaginară această călătorie? Justifică-ți răspunsul.
- 7 Ce timp verbal se utilizează în relatare?

PROIECT

10 Creează o **pagină de jurnal de călătorie reală sau imaginară**. Călător neobosit, îți petreci timpul liber descoperind noi orizonturi. Scrie o pagină de jurnal, în care să relatezi o secvență din călătoriile tale.

Pasul 1

Alege o călătorie pe care ai făcut-o deja singur/însoțit de cineva sau imaginează-ți o călătorie la care visezi.

Pasul 2

Scrie pe o cioră de călătorie ta, răspunzând la următoarele întrebări:

- Ce am descoperit în această călătorie?
- Ce locuri m-au impresionat cel mai mult și prin ce?
- Care este cea mai frumoasă amintire din acest voiaj?

Pasul 3

Concepe o schiță a paginii de jurnal în care vei adăuga imagini/fotografii. Nu uita să menționezi data/datele și locul/locurile. Gândește-te unde vei plasa textul și unde imaginile.

Pasul 4

Creează pagina jurnalului de călătorie copiind textul și lipind imaginile/fotografiile.

Criterii de evaluare a paginii de jurnal

- ✓ realizarea unei pagini de jurnal combinând textul scris cu imagini sugestive;
- ✓ redactarea unei descrieri a locului care-i va permite cititorului paginii tale să-și imagineze ceea ce ai văzut și să-ți înțeleagă impresiile, trăirile;
- ✓ scrierea corectă, lizibilă și utilizarea timpului prezent în relatare.

Ora 15:45

Uitându-mă în jur, pe dealurile care mărginesc strâmtoarea se văd fortificații vechi, probabil din perioada Evului Mediu, când Imperiul Otoman stăpânea zona. Ori de câte ori vizitez astfel de locuri – vă mai spuneam și când eram în Angkor –, imaginația mă transpune puțin în acele vremuri, când ruinele de astăzi erau ziduri falnice de cetate populată – atunci când așezările erau în perioada lor de glorie. Îi văd pe soldații turci patrulând pe metereze, văd corăbiile comerciale care veneau dinspre Grecia sau Italia și treceau spre porturile românești sau rusești.

Această zonă, în trecut, a fost oarecum protejată, în comparație cu Dardanele, pentru că singura amenințare ar fi venit din nord, din Marea Neagră. Îmi imaginez, astfel, ce fortificații sunt la intrarea în Marea Marmara dinspre Mediterană. Până la urmă, Troia (despre care s-a tot scris și despre care se spune că este situată pe teritoriul Turciei de astăzi) era plasată chiar la intrarea în vestita strâmtoare. Trebuie, deci, văzută! Poate la anu'!

Ziua 39, Vineri, 04-09-2015, ora 01:58

După aproape 40 de zile, am trecut granița înapoi în România ... Timpul petrecut de unul singur s-a scurs relativ ușor, câteodată vesel, alteori trist. Fiecare experiență ca aceasta îmi schimbă, într-o oarecare măsură, felul de a fi.

(Cătălin Vrabie, *Pierdut în Vietnam & Cambodia: jurnal de călătorie*)

Explorez textul!

- 8 Ce reprezintă călătoria pentru autorul acestui jurnal?
- 9 După părerea ta, care sunt motivele pentru care un călător ține un jurnal?

Important!

Dintre **caracteristicile unui jurnal**, amintim:

- evenimentele sunt relatate de autor, de aceea se povestește la *persoana I*;
- timpurile verbale utilizate sunt *prezentul* (cel mai des) și *perfectul compus, imperfectul*;
- consemnarea evenimentelor poate fi *zilnică* sau *la intervale de timp mai mari*;
- se fac precizări referitoare la *locul* și *timpul* (dată, oră) desfășurării lor;
- autorul își exprimă temerile, bucuriile resimțite sau așteptările privind locurile descrise.

Te provoc!

- 1 Consideri că o călătorie într-un spațiu necunoscut poate reprezenta și un pericol?
- 2 În ce ar putea consta acesta?

Descopăr!

- 3 Alege răspunsul potrivit: Acest text este:
 - un articol de ziar;
 - o bandă desenată;
 - o reclamă.
- 4 Privește imaginile fără să citești enunțurile care le însoțesc.
- 5 Înțelegi ce se întâmplă cu personajele desenate doar analizând imaginile?
- 6 Citește textul scris. Stabilește rolul pe care îl are acesta în înțelegerea mesajului.
- 7 Citește, cu atenție, explicațiile care însoțesc banda desenată *Călătorie cu peripeții*.
- 8 Câte casete conține banda desenată?

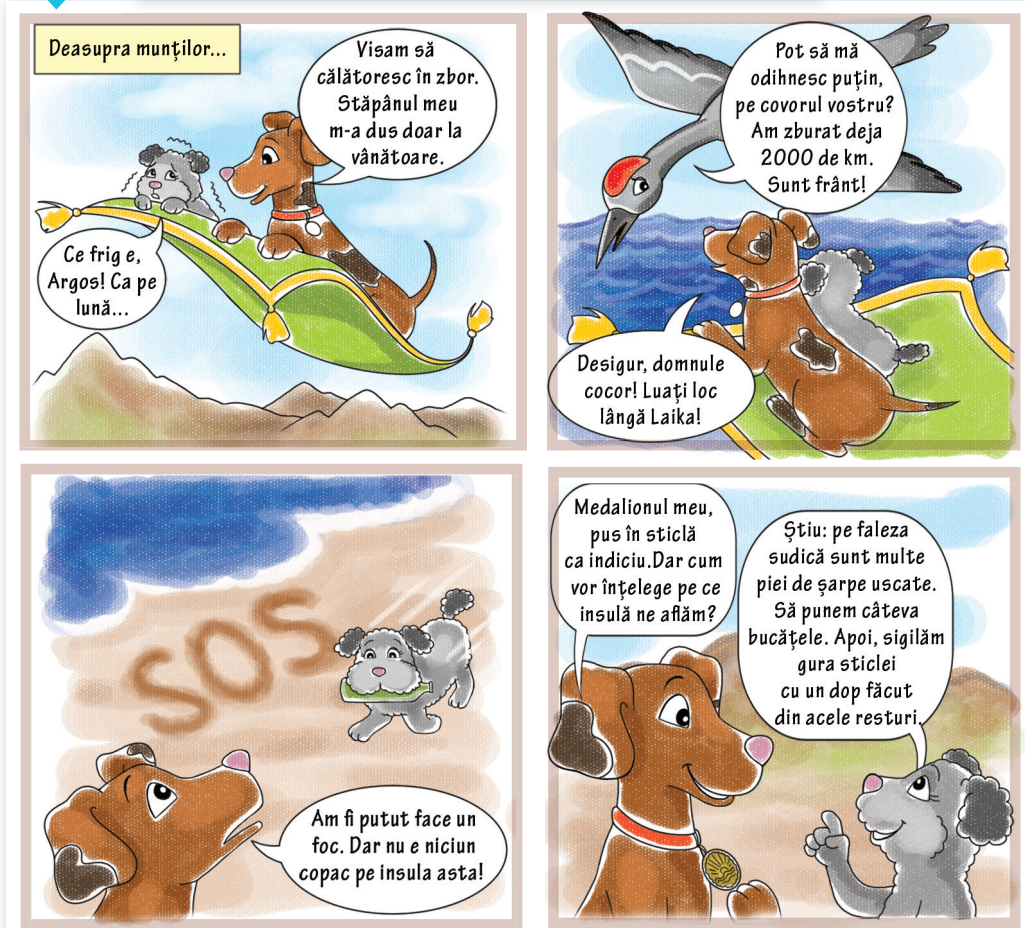
Numerotează casele corespunzătoare fiecărei secvențe, în ordinea lecturii.

- 9 Precizează în câte casete există onomatopee.
- 10 Ce conțin în plus prima și ultima casetă față de celelalte?

Textul multimodal. Banda desenată

Călătorie cu peripeții

CASETA este elementul de bază al narațiunii grafice și delimitează o **secvență/un episod** din întâmplările prezentate. Casetă conține **imagini** și **bule de dialog**.

Explorez!

Explic povestea!

- 11 Răspunde la următoarele întrebări:
 - a) Care este mijlocul de transport pe care îl folosesc cei doi câini?
 - b) Cum îi cheamă pe cei doi câini?
 - c) Ce personaj schimbă cursul călătoriei celor doi?
 - d) În opinia ta, ce s-a întâmplat între a doua și a treia casetă?
 - e) Unde ajung cei doi călători?
 - f) Ce propun ei pentru a se salva?
 - g) Cum supraviețuiesc cei doi pe insulă?
 - h) Ce evenimente s-au derulat între penultima și ultima casetă?

Explic conținutul casetelor!

- 12 Ce exprimă cuvintele din a treia casetă?
- 13 Prin ce este redată mișcarea lui Argos în a patra casetă?
- 14 Ce casete nu conțin bule de dialog?
- 15 Despre ce este vorba în casele care nu conțin bule?
- 16 Studiază cu atenție a șaptea casetă. Prin ce se sugerează emoțiile personajelor?
- 17 Ce sugerează semnul întrebării din ultima casetă?

IMAGINILE/ELEMENTELE GRAFICE din care este alcătuită fiecare secvență ilustrată sunt rezultatul măiestriei desenatorului și reprezintă transpunerea pe hârtie a întâmplărilor imaginate de acesta. Ele se reunesc sub forma unei **planșe**.

BULELE DE DIALOG

redau conversația dintre personaje. Personajul care dă prima replică va fi așezat în partea stângă a imaginii sau deasupra celuilalt.

ONOMATOPEELE sunt cuvinte care, așezate lângă un anumit obiect desenat, indică atât mișcarea, cât și sonorizarea.

MĂRCILE MIȘCĂRII pot fi evidențiate de linii frânte, ondulate

SEMNELE DE PUNCTUAȚIE sugerează emoțiile și atitudinile personajelor.

Rețin!

- **Banda desenată** este o formă de exprimare narativ-grafică. Ea propune un parcurs narativ alcătuit din secvențe în care imaginile (*forma grafică*) și cuvintele (*textul scris*) au roluri bine determinate.
- Această corelare a **cuvintelor** cu **imaginea** dă naștere unui limbaj artistic nou.
- Într-o bandă desenată, succesiunea acțiunilor se realizează prin alăturarea de **casete** pe o foaie, în linii (**strip-uri**) care sunt așezate una sub alta. Casetele se citesc de la stânga la dreapta, de sus în jos.

Reper culturale

Cei doi câini, personaje ale benzii desenate *Călătorie cu peripeții*, poartă nume celebre.

- **Argos** – numele câinelui lui Ulise, erou grec care are o contribuție decisivă în desfășurarea războiului troian. El își așteaptă stăpânul, este singurul care-l recunoaște după 20 de ani de absență, apoi moare.
- **Laika** – în 1957, naveta spațială Sputnik ducea printre stele, într-o cabină închisă ermetic, prima ființă care a ieșit pe orbită și care, din păcate, a murit în navă, la scurt timp după decolare.

Recunosc elementele unei benzi desenate!

- 18 Observă cu atenție banda desenată de mai jos.
- Cine este personajul principal?
 - Unde se petrece acțiunea din fiecare casetă?
 - Prin ce întâmplări trece acesta?
 - Din ce este compusă banda desenată de mai jos?
 - Ce titlu amuzant i-ai da acestei benzi desenate?

Scriu replicile într-o bandă desenată!

- 19 Scrie chiar tu textul din bulele de dialog, prin care să redai replicile fiecărui personaj. Dacă e posibil, surprinde în cuvinte umorul fiecărei scene.

Realizez o bandă desenată!

- 20 Realizează o **bandă desenată** formată din șase casete, cu titlul *Argos se întoarce acasă*.
- În realizarea benzii desenate, vei ține cont de *elementele* din care este alcătuită banda desenată: *casete, imagini, bule de dialog, onomatopee* etc.
 - În crearea benzii desenate, respectă următoarele **ETAPE**:
 - Stabilește clar care sunt *personajele* benzii desenate.
 - Reflectează asupra *succesiunii întâmplărilor* prin care vor trece personajele și asupra *locurilor* în care se vor desfășura aceste întâmplări. Banda ta trebuie să aibă **un început, o cauză a acțiunii, un cuprins și o încheiere**.
 - Ce va rosti fiecare personaj?* Construiește replicile fiecărui personaj. Ai în vedere să fie scurte și să reflecte cât mai precis ce gândesc, ce simt personajele. Nu uita să folosești onomatopeele pentru a dinamiza acțiunea!
 - Desenează fiecare casetă corespunzătoare unei scene. Schițează fiecare scenă separat, pe o ciornă.
 - Dă un titlu sugestiv benzii tale desenate. Mult succes!

În manualul digital Descoperă materialele video de pe CD și planșa despre etapele creării unei benzi desenate.

IMPORTANT!

- Asemenea oricărei forme narative, orice bandă desenată are **un început, o cauză a acțiunii, un cuprins și o încheiere**.

IMPORTANT!

- Banda desenată** nu presupune neapărat scrierea, se poate crea bandă desenată doar prin folosirea imaginilor. Prin urmare, putem povesti fără cuvântul scris. Totuși, de nenumărate ori, banda desenată introduce scrierea în procesul său, fiindcă poate să exprime mai ușor anumite idei. Așadar, esențial pentru banda desenată nu este cuvântul.

Atributul

Descopăr!

1 Citește textul alăturat.

- Care este predicatul primei propoziții? Dar subiectul?
- Ce parte de vorbire reprezintă cuvintele scrise cu *mov*?
- Ce adjective pot fi puse în relație cu substantivele *prințesă* și *ochi*?

Îmi amintesc!

- **Părțile principale de propoziție** sunt **predicatul** și **subiectul**.
- Celelalte părți de vorbire din propoziție îndeplinesc alte **roluri**. Ca într-un joc de echipă, în care fiecare membru are locul și rolul lui, tot așa într-o propoziție, fiecare cuvânt are un rol, o funcție bine stabilită în cadrul enunțului din care face parte.

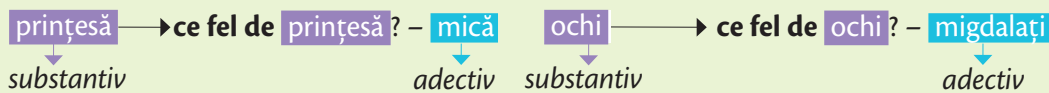

„Într-o sticluță cu esență de rom, uitată pe un raft din cămară, s-a născut o mică prințesă. Avea ochi migdalați și pielea de culoarea șofranului, iar părul îi mirosea un pic a șerbet de lămâie.”

(Adina Popescu,
Prințesa de esență)

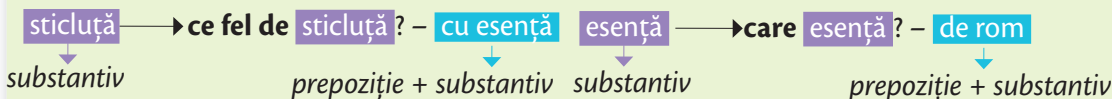
Rețin!

- Adjectivele *mică* și *migdalați* determină substantivele *prințesă* și *ochi*.

Aceste adjective îndeplinesc la nivelul propoziției funcția de **ATRIBUT**.

- Substantivele *esență* și *rom* îndeplinesc funcția de atribut, se analizează împreună cu prepozițiile care le însoțesc și care realizează relația de subordonare față de substantivele determinate.

- **ATRIBUTUL** este partea secundară de propoziție care **determină un substantiv** sau **un substitut al acestuia**.

Atenție! Toate cuvintele dintr-o propoziție care determină un substantiv sunt atribute.

Substantive	Cuvinte care le determină (Atribute)	Partea de vorbire prin care sunt exprimate atributele
(o) sticluță	cu esență	subst. precedat de prepoziție
(o) sticluță	uitată	adjectiv
esență	de rom	subst. precedat de prepoziție
(un) raft	din cămară	subst. precedat de prepoziție
(o) prințesă	mică	adjectiv
ochi	migdalați	adjectiv
pielea	de culoarea	subst. precedat de prepoziție
culoarea	șofranului	substantiv
șerbet	de lămâie	subst. precedat de prepoziție

- Atributul răspunde la una dintre următoarele **întrebări**: *care?*, *ce fel de?*, *al (a, ai, ale) cui?*, *cât (câtă, câți, câte)?*. Aceste întrebări le adresezi unui substantiv sau unui substitut al acestuia și îți răspund părțile de vorbire cu funcția de atribut.
- Atributul se exprimă prin: **adjectiv** (*ochi migdalați*), **substantiv** (*sticluță cu rom*), **pronume** (*cartea de la ea*), alte părți de vorbire.

Exersează!

- 2 Transcrie separat atributele exprimate prin adjective și pe cele exprimate prin substantive.

A fost odată o grădină de trandafiri parfumați, din centrul unui oraș plin de case cenușii, fum negru, zgomete puternice și oameni nervoși. Mirosul florilor nu putea ajunge până la nasul oamenilor de rotocoalele negre de fum înecăcios. Ei umblau îmbrăcați în culori nisipoase și locuiau în case gri, cu jaluzele trase, fără curți și balcoane.

- 3 Stabilește substantivele pe care le determină atributele subliniate în textul de mai jos.

Zilele caniculare de vară treceau greu de când prințesa a început să viseze la o mare călătorie pe un continent îndepărtat. În serile când ușa de la cămară rămânea deschisă, își imagina cala vaporului, vedea valurile unei mări care nu se găsește pe hartă, mirosea esențe de alge, de ierburi și de flori subacvatice, cu petale cărnoase, albastre.

- 4 Dezvoltă următoarele grupuri nominale cu cât mai multe atribute:

- o mare călătorie
- pe un continent îndepărtat
- cala vaporului
- valurile unei mări.

- 5 Adevărat sau fals?

- a) În propoziția *Cocorii gălăgioși și-au făcut cuibul pe vârful unui deal de lângă satul bunicilor.*, există două atribute exprimate prin adjectiv și trei atribute exprimate prin substantiv. **A/F**
- b) Atributul determină un pronume în propoziția *Doar noi, școlarii, suntem implicați în proiect.* **A/F**
- c) Adjectivele sunt acordate corect cu substantivele în enunțul *Cuibul păsării venită de pe alte meleaguri e sub streășina albei case.* **A/F**

- 6 Completează spațiile cu atribute, astfel încât să obții un text coerent, în acord cu una dintre cele mai cunoscute povești din lume:

În pădurea ■■■, Scufița-Roșie a întâlnit un lup ■■■, care s-a gândit că le poate mânca și pe fetiță, și pe bunicuța ei. Lupul cel ■■■ a mers la casa ■■■, în timp ce Scufița-Roșie culegea un buchetel ■■■ și asculta cântecul ■■■. Bunica a fost mâncată de lupul care s-a îmbrăcat cu hainele ei, a tras perdelele ■■■ și s-a strecurat în pat. Când a venit ■■■ nepoțică, o ființă ■■■ a întâmpinat-o. Fetița s-a mirat de ochii ■■■ ai bunicii, de urechile ■■■ și de gura ei ■■■.

- 7 Extrage atributele exprimate prin substantive și adjective, analizându-le după model.

Zori de ziuă se revarsă peste vesela natură,
Prevestind un soare dulce cu lumină și căldură,
În curând și el apare pe-orizontul aurit,
Sorbind roua dimineții de pe câmpul înverzit.

(V. Alecsandri, *Dimineața*)

Model: (de) ziuă – atribut, exprimat prin substantiv comun, genul feminin, numărul singular, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „de”.

vesela – atribut, exprimat prin adjectiv, variabil cu patru forme, se acordă în gen și număr cu substantivul „natură” (feminin, singular).

- 8 Realizează acordul adjectivelor dintre paranteze cu substantivele pe care le însoțesc:

Dar deodată, la o cotitură, răsări ca din pământ o babă (*mărunțel*) și (*mohorât*), cu ochii (*mititel*) și cu nasul (*coroiat*). (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

- 9 Identifică atributele exprimate prin substantive din textul de mai jos:

Slujnica cu nutrișoară de veveriță se ivi în umbra ușii, purtând tablaua cu dulceață și cafele.

(M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

- 10 Scrie textul după dictarea profesorului:

Peste șase râuri și trei lanțuri de munți se ivește Zora, pe care cine-a văzut-o o dată n-o mai poate uita. Dar nu pentru că ea ar lăsa în amintire, precum alte orașe memorabile, o imagine ieșită din comun. Zora are proprietatea de a dăinui în memorie în cele mai mici detalii, cu felul în care sunt orânduite străzile și casele de-a lungul străzilor, cu porțile și ferestrele caselor, cu toate că ele nu se remarcă printr-o frumusețe sau distincție neobișnuite. Secretul său este felul în care privirea alunecă pe figuri rânduie ca într-o partitură muzicală în care nu se poate schimba sau muta nicio notă. Omul care știe pe de rost cum e făcută Zora, noaptea, când nu poate dormi, își închipuie că merge pe străzile ei și-și amintește ordinea în care sunt așezate orologiul de aramă, copertina în dungi de la dugheana bărbierului, fântâna cu nouă țâșnitori, turnul de sticlă al astronomului, prăvălia vânzătorului de pepeni verzi, statuia eremitului și a leului, baia turcească, cafenea de la colț, strada care dă către port.

(Italo Calvino, *Orașe invizibile*)

- a) Transcrie zece atribute din textul dictat și stabilește substantivele determinate de acestea.
- b) Descrie, în 60-80 de cuvinte, orașul în care locuiești, folosind cât mai multe atribute. Te poți inspira din descrierea de mai sus.

Consolidare: adjectivul, articolul demonstrativ, atributul

A Citește cu atenție versurile, apoi răspunde la cerințe:

În lacul cel verde și lin
Răsfrânge-se cerul senin,
Cu norii cei albi de argint,
Cu soarele nori sfâșiind.
Dumbrava cea verde pe mal
S-oglindă în umedul val, [...].

(Mihai Eminescu, *Frumoasă-i*)

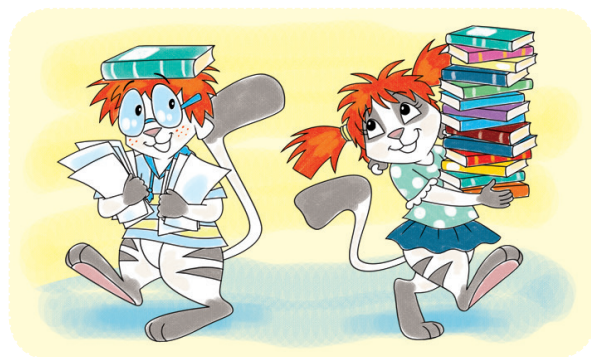
- 1 Extrage toate adjectivele precedate de articole demonstrative.
- 2 Trece la plural substantivele și determinanții lor din primele două versuri.
- 3 Transcrie un adjectiv care a preluat articolul hotărât de la substantivul cu care se acordă.
- 4 Scrie ce parte de propoziție reprezintă cuvintele: *lin, cerul, (cu) norii, (de) argint.*

B Încercuiește litera corespunzătoare răspunsului corect.

- 1 Substantivul comun **copil** este scris corect în propoziția:
 - a) Lucrările copilor sunt interesante.
 - b) Veselii copiii se joacă.
 - c) Am chemat în curte o ceată de copii.
- 2 Adjectivul **cafeniu** este scris corect în enunțul:
 - a) Au purtat tricouri cafeni.
 - b) Cafeniurile tricouri s-au uzat.
 - c) Nu vine îmbrăcat cu pantalonii cafenii.
- 3 Acordul dintre articolul demonstrativ și substantivul însoțit de adjectiv este corect în exemplul:
 - a) răspunsul iedului cel mic;
 - b) iscusința iedului celui mijlociu;
 - c) deciziile iezilor cei mici.

C Indică afirmațiile corecte și pe cele incorecte.

- a) În propoziția: *Floricelele firave ieșite de sub zăpada strălucitoare au culori delicate.*, sunt patru atribute exprimate prin adjective. C/I
- b) Există cinci atribute în enunțul: *Caisul din grădina bunicilor de la țară are ramuri subțiri și lungi.* C/I

- c) În enunțul: *Tinerii satului se scaldă în micuțul iaz de lângă moară și nu țin cont de sfaturile înțelepților bunici care-i cunosc pericolele ascunse.*, sunt patru adjective. C/I
- d) Toate adjectivele din enunțul: *Era impresionat de fina broderie a rochiei rar purtată de prințesă.* se acordă cu substantivele determinate. C/I
- e) Atributele determină un pronume și un substantiv în propoziția: *Domnul amabil i-a ajutat pe cei doi să cumpere semințe de flori.* C/I

D Completează enunțurile cu prepoziții potrivite:

Se gândește o soluție rezolvare a problemei. Nu-și amintește călătoria făcută mare când era mică. Se bazează sprijinul nostru ca să urce clasament. S-a plictisit aceste jucării uzate pe care le va da gunoi. M-am ascuns a vă surprinde când vă duceți bucătărie să furați prăjituri făcute bunica.

E Corectează toate greșelile făcute în enunțurile:

Vânturile sărate mi-au amintit despre copilăria mea și m-au oprit pe loc. Ca o linie la orizont, mi-a apărut marea foarte imensă, și verzue, plină de spume albi, ce păreau că vin de la temeliiile cerului. Am privit-o cu ochi deschiși, însetați, dornici să revadă întinderile auri de nisip fin pe care stăteau în șiruri lungi stupi unei prisăci mari.

F Trece adjectivele plasate între paranteze la gradele de comparație cerute:

A fost odată, în țara Alifbay, un oraș (**trist**, gradul pozitiv), (**trist**, gradul superlativ relativ de superioritate) dintre toate, așa de devastator de trist că-și uitase propriul nume. Era așezat pe malul unei mări îndurerate, plină de pești posaci, (**amărât**, gradul superlativ absolut de superioritate) la gust, încât cei care îi mâncau începeau să râgâie de melancolie chiar dacă cerul era (**senin**, gradul pozitiv).

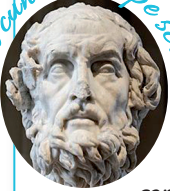
(Salman Rushdie, *Harun și marea de povești*)

Te provoc!

- 1 Preferi să călătorești:
 în timp în spațiu.
 Motivează-ți alegerea.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Homer – poet grec legendar. Era un aed, adică un poet care se deplasa din oraș în oraș pentru a istorisi întâmplări. Lui îi sunt atribuite *Iliada* (povestea războiului troian) și *Odiseea* (povestea întoarcerii acasă a lui Ulise). Nu se cunoaște nimic despre viața lui. Se crede că a fost orb. Alții susțin că nu a existat. Cert este că aceste epopei s-au transmis oral, înainte de a fi scrise (sec. al VIII-lea î.H.).

Înainte de lectură

- 2 Cine a fost Ahile?
 3 Ce semnificație are expresia *călcâiul lui Ahile*?
 4 Dar *calul troian*?
 5 Caută informații despre cauzele războiului troian și rolul avut de Ulise în desfășurarea acestuia.
 Te poți documenta în manualul digital .

Repere culturale

Odiseea relatează întâmplările prin care trece Ulise (*Odiseas*, în limba greacă) în încercarea de a se întoarce acasă, după terminarea *războiului troian*. Scrisă în secolul al VIII-lea î.H., această epopee îi este atribuită marelui poet grec Homer. Termenul a devenit în multe limbi substantiv comun, desemnând o călătorie lungă, plină de aventuri.

Odiseea

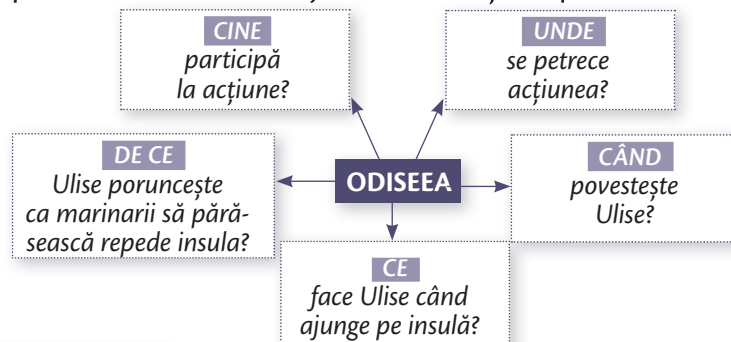
adaptare după Homer

În mijlocul mării, crudul Zeus, adunătorul norilor, dezlănțui Crivățul și stârni o furtună năprasnică. Pământul și marea fură învăluite într-o negură densă. Din cer coborî o noapte adâncă. Un vânt tăios începu să agite valurile cu mare putere. Sufla și răscolea uriașe talazuri producând zgomote înfricoșătoare. Cerul și marea îmi păreau un balaur enorm, ce răscolea cu putere fiecare colț pentru a nimici orice formă de viață. Vântoasa ne smulse vasele din drum, rupse în bucăți pânzele, pe care le ascuserăm în fundul corăbiilor, și numai după multă trudă izbutirăm să tragem vasele pe nisip, unde două zile și două nopți zăcurăm întinși, frânți de osteneală și de durere. A treia zi, când se arătară zorii, înălțarăm catargele, întinserăm pânzele albe și ne așezarăm la lopeți, mânați de vânt și de vâslași.

Înțeleg textul!

- 6 Răspunde la următoarele întrebări:
 a) Ce zeu declanșează furtuna contra vaselor conduse de Ulise?
 b) Ce măsuri iau marinarii pentru a supraviețui?
 c) După ce furtuna încetează, ce fenomene meteorologice îi împiedică pe marinari să ajungă acasă?
 d) Ce fac mai întâi oamenii lui Ulise când ajung pe insula lotofagilor?
 e) Ce mănâncă locuitorii acelei insule?
 f) Ce se întâmplă cu marinarii hrăniți de lotofagi?
 7 Completează schema de mai jos cu informații desprinse din text:

Explorez textul!

- 8 Scrie câte două sinonime și antonime potrivite pentru sensul din text al cuvintelor:
 • năprasnică • uriașe • osteneală • potrivnice • ajunserăm • repede

Și am fi ajuns fără primejdie acasă, dacă prin dreptul Maleei șuvoiul ridicat de Crivăț nu ne-ar fi împins dincolo de Citera. Și de aici, vreme de nouă zile, vânturile potrivnice ne purtară pe apele mării, până ce-în ziua a zecea-ajunserăm în țara lotofagilor, ce se hrănesc cu o floare.

Intrarăm într-un port atât de bine cunoscut marinarilor: o faleză dublă se deschise în fața noastră, cu două capuri prelungite, unul în fața celuilalt. Flota ancoră în liniște. Ne urcarăm pe țărm, scoaserăm apă proaspătă și tovarășii prânziră lângă corăbii. Iar când ne săturarăm de mâncare și băutură, am ales doi tovarăși și un crainic și le-am poruncit să meargă înăuntrul țării și să cerceteze căror mâncători de pâine le aparțin acei oameni. Nimeriră îndată peste neamul lotofagilor, ce nu le puseră gând de moarte oamenilor noștri, ci le dădură floarea de lotus, din care, cum gustară, nu se mai gândiră să-mi aducă răspunsul și nici să se mai întoarcă acasă, ci voiau să rămână cu lotofagii și să se hrănească cu lotus, uitând de casă, așa că a trebuit să-i iau cu de-a sila pe vase, deși plângeau.

I-am pus în lanțuri și le-am poruncit celorlalți să vină cât mai repede pe corăbii, de teamă să nu uite și ei de întoarcere, de-ar gusta din lotus. Ei se așezară iute la lopoți și începură să lovească cu vâslele valurile înălbite.

1. Plecarea din Troia
2. Tracii kikoni
3. Insula lotofagilor
4. Insula ciclopilor
5. Insula lui Eol
6. Lestrigonii
7. Insula vrăjitoarei Circe
8. Sirenele
9. Scila și Caribda
10. Insula lui Helios
11. Calipso
12. Insula feacilor: Nausica și Alcinoos
13. Întoarcerea la Itaca

Dictionar

aed, aezi: poet recitator al unor texte narative și cântăreț în Grecia antică.

crainic: mesager, sol, vestitor.

epopee, epopei: poem narativ de mari dimensiuni, scris în versuri, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice, dominate adesea de personaje extraordinare sau supranaturale.

talaz: val.

Din misterul unor cuvinte

- Substantivul **lotofag** provine din alte două cuvinte, **lotus** și **fag** (în limba greacă – *mâncător, consumator de*). Acest cuvânt are sensul de: *care se hrănește cu lotus, care mănâncă lotus*.

Indică și alte cuvinte care au terminația „fag”.

Info plus

Ulise este un erou grec vestit pentru înțelepciunea sa, rege în Itaca, o insulă situată în Marea Ionică și aparținând Greciei. Pleacă împreună cu douăsprezece corăbii spre casă, dar rătăcește timp de zece ani, înainte de a-și regăsi soția, Penelopa, și fiul, Telemah. Pentru greci, acest erou întruchipa virtuți importante, de aceea, la școlile lor se studiau operele lui Homer.

- 9 Transcrie, din text, cuvinte care fac parte din *câmpul lexical* al substantivului **marinar**.
 - 10 Identifică sensul următoarelor expresii din text: *a pune gând de moarte, a lua cu de-a sila*. Folosește dicționarul!
 - 11 Precizează sensul grupului de cuvinte *frânți de osteneală și de durere*.
 - 12 Alcătuieste câte o propoziție în care adjectivul **adâncă** să aibă un alt sens decât cel din text (*noapte adâncă*).
 - 13 Transcrie, din text, cuvintele sau grupurile de cuvinte care arată **timpul** și **locul** acțiunii. Completează schema.
Locul
acțiunii	Timpul
acțiunii
-	-
-	-
- 14 Recitește textul repovestit din *Odiseea*.
 - 15 Delimitează textul în fragmente.
 - 16 Transcrie, pentru fiecare fragment, câte trei cuvinte-cheie.
 - 17 Formulează, oral, pentru fiecare fragment delimitat, câte o *idee principală*.
 - 18 Formulează, în scris, ideile principale, așa cum se desprind din fragmentele stabilite. Completează, mai întâi, pe caietul tău, primele două coloane ale tabelului de mai jos:

Delimitarea fragmentului	Formularea ideii principale	Formularea ideii/ideilor secundare
De la ... până la ...		

19 Recitește fragmentele delimitate. Pentru fiecare dintre acestea, stabilește două-trei idei secundare.

Îmi amintesc!

- Ideile secundare trebuie să răspundă la câteva întrebări: **unde?, când?, de ce?, cu ce scop?, pentru ce?** etc.
- 20 Formulează în scris *ideile secundare*, completând ultima coloană a tabelului de la exercițiul 18.
- 21 Cine povestește întâmplările prin care trec marinarii?
- 22 La ce persoană sunt verbele din primele cinci enunțuri?
- 23 Transcrie un pasaj în care se modifică persoana verbelor cu ajutorul cărora se povestește.
- 24 Enumeră personajele care participă la acțiune.
- 25 Numește câte o însușire pentru fiecare personaj al textului, în funcție de comportament.
- 26 Ce relație se stabilește între Ulise și cei trei marinari:
 de prietenie de opoziție de subordonare?

- 27 Prin ce se deosebește Ulise de însoțitorii săi?
- 28 Cum reacționează Ulise când află ce se întâmplă cu marinarii lui după ce au mâncat lotus?
- 30 Explică enunțul marcat cu **albastru**.
- 31 Ulise ajunge să-i cunoască pe lotofagi după ce a înfruntat o furtună. Ce semnificație atribuie acestei furtuni?
- 32 Ce evidențiază această relatare din *Odissea* despre pericolele unei călătorii?

Scriu despre text!

- 33 Redactează un text, de 80-100 de cuvinte, în care să-ți exprimi opinia despre pericolul cel mai mare întâlnit de Ulise și de marinarii săi în drumul lor spre casă.
- 34 Redactează un text, de 100-130 de cuvinte, în care să povestești despre sosirea lui Ulise și a marinarii conduse de el cu un popor de războinici, locuitori ai unei insule. În realizarea textului, respectă următorii pași:
- 1 **descrierea locuitorilor**: dimensiunea lor, felul în care sunt îmbrăcați, modul în care arată chipurile lor, corpul; precizează ocupațiile lor;
 - 2 continuă urmărind **reacția războinicilor** când Ulise li se adresează; descrie expresiile fețelor, modificarea comportamentului.

Îmi imaginez!

35 Ulise și tovarășii săi trebuie să înfrunte un monstru. Imaginează-ți și povestește această întâmplare, respectând **planul** următor:

Primul paragraf

Ulise întâlnește monstrul

- **Describe situația inițială**: Unde sunt Ulise și tovarășii săi când întâlnesc monstrul? Se află pe o insulă sau călătoresc pe mare? De ce se află acolo? Ce fac?
- **Prezintă circumstanțele întâlnirii cu monstrul și caracterizarea acestuia**: Cum ajung să întâlnească monstrul? Cum arată acesta? (În realizarea descrierii oferă detalii despre următoarele caracteristici ale monstrului: gura, dinții, ochii, membrele, coada, corpul).

Al doilea paragraf

Monstrul atacă

- Povestește atacul monstrului utilizând următoarele cuvinte: **atunci, întâi, și, dar, apoi, deodată**.

Al treilea paragraf

Ulise învinge monstrul

- Cum îl învinge Ulise pe monstru, prin forță sau prin vicleșug? • Cine îl ajută? Acest personaj îi divulgă un secret pentru a-l învinge pe monstru sau îi dă un obiect magic? Povestește momentul în care monstrul moare și Ulise pleacă însoțit de tovarășii lui.

Cercul de lectură

- Accesează, din manualul digital, fișa cu titlul *Războaiele troiene*.
- Citește, din manualul digital, *Sirenele*, un fragment din *Odissea*, apoi parcurge fișa de lucru.

PROIECT

- Grupați în cinci echipe, realizați o **ediție ilustrată a călătoriei lui Ulise**.
- Fiecare echipă va alege câte o secvență din *Odissea*. Prima reprezintă plecarea din Troia, ultima surprinde regăsirea familiei de către Ulise.
- Pentru a definitiva proiectul, citește ce se întâmplă când Ulise ajunge în Itaca. Nu uita de plecarea din Troia, după ce războiul se terminase și Ulise le oferise troienilor un „dar”.

Ulise cel înțelept

Descopăr!

Cine a fost Ulise?

Diferit de ceilalți eroi, Ulise nu este un semizeu. Pentru a se salva de toate primejdiile apărute în calea sa, el trebuie să-și pună în valoare doar calitățile umane: inteligența, prudența, curajul, îndemânarea etc. Călătoria reprezintă pentru acest erou o posibilitate de a învăța. Față în față cu monștri sângeroși care nu cunosc nici îndurarea, nici legile umane, neavând decât sprijinul unor zei, Ulise învață eficacitatea regulilor și necesitatea milei. Această ucenicie îl transformă pe Ulise dintr-un războinic iscusit (cum apare în *Iliada*), dar nemilos, într-un rege, care garantează respectarea legilor și a dreptății.

Prin *Odiseea*, vechii greci stabilesc un set de valori care stau la baza civilizației lor și a celei europene: dreptate, curaj, înțelepciune, respect față de legi și față de regulile cetății, prietenie, atașament profund pentru ținutul natal și pentru familie.

Care este sensul rătăcirilor pe mare ale lui Ulise?

1 Privește harta de la pag. 131. Asociază fiecărei secvențe povestite (A, B, C) numărul corespunzător de pe hartă.

2 Pe baza fiecărei secvențe povestite alăturat, identifică trăsătura/trăsăturile lui Ulise, evidențiate de întâmplarea relatată.

A. ...

B. ...

C. ...

A. În țara ciclopilor

Ulise și oamenii lui ajung în țara ciclopilor, ființe simple, sălbatice, uriașe, care trăiau din păstorit. Grecii debarcă lângă o insulă aflată la o distanță mică de țărm. Ulise și doisprezece oameni destoinici ajung la o peșteră din mijlocul unei stânci, se ascund în ea și îl așteaptă pe ciclopul Polyfem, stăpânul locuinței improvizate acolo, în speranța că vor primi din bogățiile lui. Polyfem începe să-i mănânce pe oamenii lui Ulise, după ce a blocat gura peșterii cu o stâncă uriașă. Ulise trebuie să găsească o cale de salvare. Îi spune ciclopului Polyfem, care avea un singur ochi, că îl cheamă Nimeni. Încălzește în foc un stâlp ascuțit cu care îi scoate ochiul lui Polyfem când acesta dormea. Urletele de durere îi trezesc pe ceilalți ciclopi, dar ei află că Nimeni vrea să-l ucidă. Crezându-l bolnav, vecinii îl părăsesc, iar dimineață, Ulise și cei șase oameni rămași părăsesc peștera ascunși sub burțile marilor berbeci ai lui Polyfem. Ciclopul, fiul lui Poseidon, îl blestemă pe Ulise să nu ajungă cu oamenii lui în Itaca.

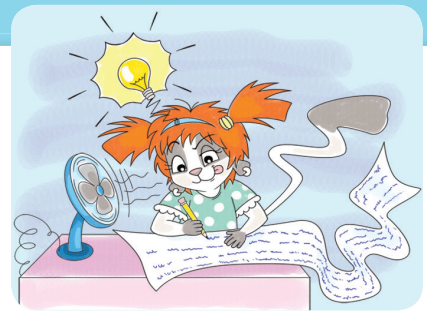
B. Pe tărâmul Lestrigoniei

Ajunse la Telepilos, în țara lestrigonilor, cele unsprezece corăbii ale însoțitorilor lui Ulise ancoragează într-un golf, în timp ce regele Itacai își lasă corabia legată de o stâncă. Trei iscoade pornesc să cerceteze locurile. Ei întâlnesc o fată, o regină enormă și un rege și mai înalt, care ucide un om pentru a-l mânca. Ceilalți doi fug și îl avertizează pe Ulise. Este prea târziu însă pentru marinarii debarcați în golf. Corăbiile lor sunt zdrobite de lestrigoni cu stânci uriașe, iar ei, vânați cu sulițe pentru a fi mâncați. Ulise dă poruncă oamenilor de pe corabia lui să vâslească cu toată puterea. Doar corabia lui a rămas să-și continue drumul către Itaca.

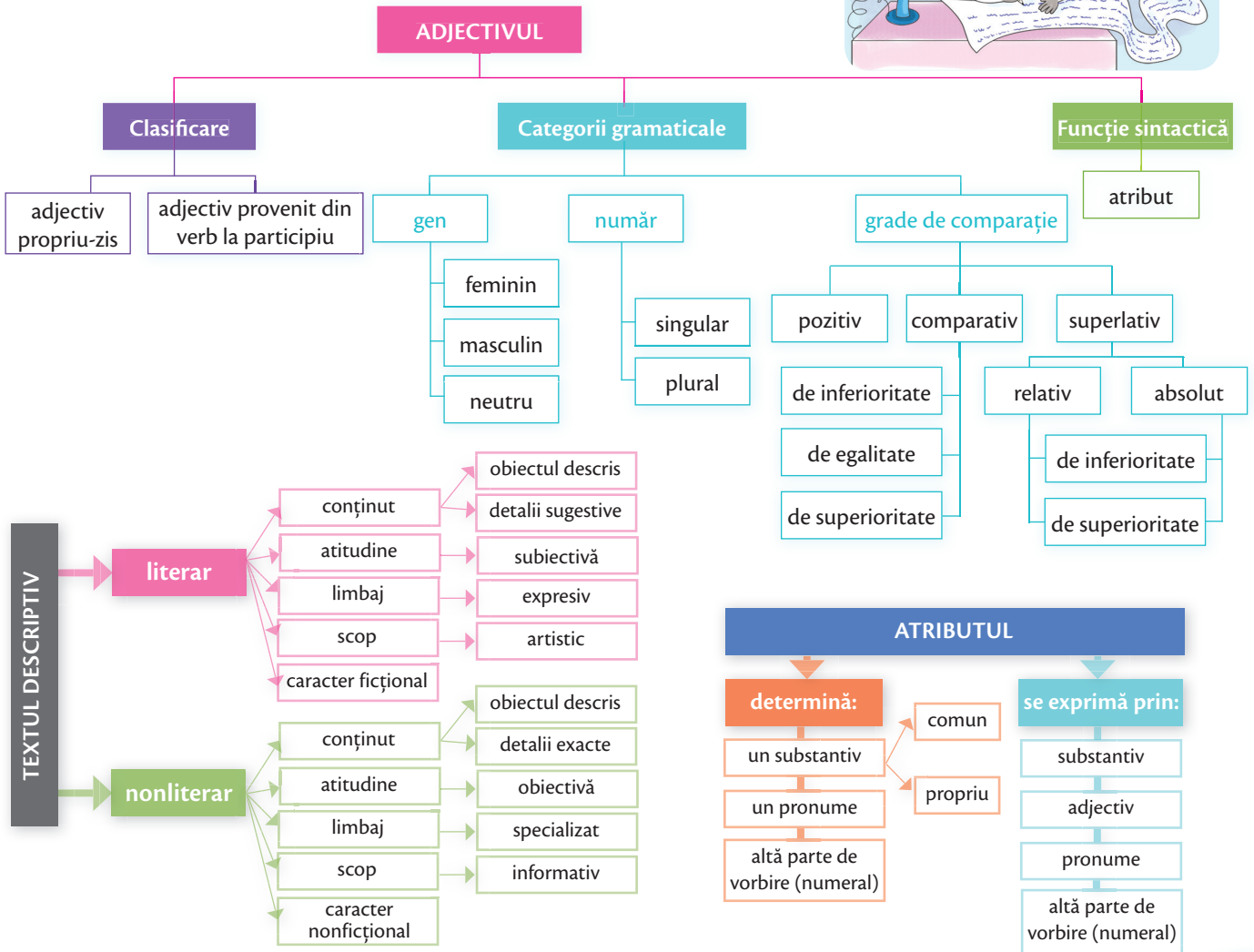
C. Între Scila și Caribda

Avertizat de Circe, vrăjitoarea, Ulise alege să treacă printre Scila și Caribda. Doar vestita Argo, corabia lui Iason, reușise să scape de furia celor două cu ajutorul Herei. Erau, de fapt, două stânci: una, foarte înaltă și foarte netedă, pe care se afla peștera Scilei, o dihanie cu douăsprezece labe, cu șase capete și șase gâtlejuri lungi, vizuini ale morții; una, mai scundă, turtită, cu un smochin crescut la picioarele ei, sub care se ascunde Caribda, veșnic însetată de apa mării, sorbită de trei ori pe zi. Ulise se pregătește să se lupte cu Scila, dar nu le spune marinarilor ce-i așteaptă, de teamă să nu lase vâslele. În timp ce trec printre cele două stânci, zgomotul înfrigorant îl face pe Ulise să privească la vârtoarea înspumată. Scila atacă și înhață între dinții ei puternici șase marinari. Corabia se ferește de Caribda care sorbea apa, de se vedea nisipul negru de pe fundul mării. În urletele înfricoșătoare ale celor șase oameni devorați, Ulise îi dirijează pe vâslași, iar corabia își continuă călătoria.

4 Recapitulare

A Cu ajutorul schemelor de mai jos, amintește-ți ce ai învățat în această unitate. Exemplifică fiecare noțiune cuprinsă în schemă!

B Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

[Axel, unchiul său, profesorul Lidenbrock, și vânătorul Hans se aventurează spre centrul Terrei, după ce descifrează limbajul codat al unui vechi manuscris. Cei trei coboară în craterul unui vulcan stins din Islanda și întâlnesc o lume fascinantă. Plutesc pe o mare subterană, apoi ajung să fie împinși de lava unui vulcan.]

„Era evident că eram zvârliți afară de o izbucnire eruptivă. Sub plută se aflau apele clocotite, iar dedesubtul lor, lava și o amestecătură de pietre care, odată ajunse în vârful craterului, urmau să se împrăștie în toate părțile. Ne aflam deci în vatra unui vulcan, nu mai încăpea nicio îndoială.

Dar în locul unui vulcan stins, ca Sneffels, era vorba de un vulcan în plină activitate. Oare ce vulcan putea să fie și în ce loc anume de pe glob urma să fim zvârliți? [...]

Spre dimineață, iuțea cu care urcam s-a accelerat. Dar pe măsură ce ne apropiam de suprafața Pământului, căldura creștea în loc să scadă. Lucrul acesta se datora, firește, activității vulcanice. Felul nostru de locomoție nu putea să-mi lase nici o urmă de îndoială. O forță uriașă, o forță de vreo câteva sute de atmosfere, produsă de vaporii care se îngămădiseră în măruntaiele Pământului, ne împingea irezistibil. Dar la câte pericole nu eram expuși! În curând, în galeria verticală, care se lărgea necontenit, au pătruns niște reflexe roșcate, ciudate;

la dreapta și la stânga am văzut deschizându-se culoare adânci, ca niște imense tuneluri, din care ieșeau aburi deși. Limbi de foc lingeau pereții, scânteind puternic. [...]

N-aș putea să spun cu siguranță de câte ori ne-am oprit. Tot ce pot să afirm însă e că de fiecare dată când porneam, eram zvârliți înainte cu o putere crescândă, de parcă am fi fost purtați de un adevărat proiectil. În răstimpul cât stăteam pe loc, simțeam că mă înăbuș, iar în momentele de urcuș, aerul arzător îmi tăia răsufllarea. Mă gândeam pentru o clipă la desfătarea pe care aș fi resimțit-o de m-aș fi pomenit pe neașteptate, printr-o minune, în regiunile polare, pe un frig de 30 grade sub zero. Cutreieram cu închipuirea mea exaltată câmpiile de zăpadă ale ținuturilor arctice și abia așteptam clipa când mă voi da de-a rostogolul pe covoarele înghețate ale polului! [...] Pluta se învârtea pe loc, răsucită de valurile de lavă, în mijlocul unei ploii de cenușă. Limbile mari de flăcări, pufăind îngrozitor, o învăluiau din toate părțile. Un adevărat uragan, stârnit parcă de suflarea unui ventilator uriaș, ațâța focurile subterane. [...]

Când am deschis ochii, Hans mă ținea zdravăn de cingătoare cu o mână, iar cu cealaltă îl sprijinea pe unchiul meu. Nu eram rănit grav, dar simțeam o înțepeneală și niște dureri grozave în toate încheieturile. Eram culcat pe povârnișul unui munte, la doi pași de o prăpastie, în care aș fi alunecat cu siguranță la cea mai mică mișcare, de n-ar fi stat Hans în preajma mea. Dar credincioasa călăuză mă salvase de la moarte, pe când mă rostogoleam pe pantele craterului. [...]

La vreo 500 de **picioare** deasupra capului nostru se deschidea gura unui vulcan, din care izbucnea din sfert în sfert de oră, cu o detunătură foarte puternică, o coloană înaltă de flăcări amestecată cu piatră ponce, cenușă și lavă. Simțeam zvârcolirile muntelui, care respira întocmai ca balenele, aruncând foc și aer prin enormele sale coșuri. Printr-o pantă destul de repede se scurgeau la vale adevărate râuri de materii eruptive, așternându-se până la o adâncime de 700-800 de **picioare**. De altfel, cu totul, vulcanul nu era mai înalt de 300 de **prăjini**. Poalele lui se pierdeau printre livezi înverzite de măslini, smochini și vii, încărcate cu struguri aurii. Trebuia deci să recunoaștem că priveliștea asta n-avea deloc aspectul regiunilor arctice.

Privirile noastre s-au oprit apoi asupra unei mări minunate sau a unui lac, care înconjura acest ținut de basm, această insulă nu mai mare de câteva **leghe**. Spre răsărit se zăreau câteva case și un mic port, în care se legănau pe valuri azurii câteva corăbii de o formă curioasă, în zare se deslușeau ieșind din apă grupuri de insulițe atât de numeroase, încât semănau cu un furnicar. Spre apus, țărături îndepărtate se rotunjeau la orizont. Pe unele dintre ele se profilau munți albaștri de o conformație armonioasă, iar pe altele, și mai departe, apărea un con peste măsură de înalt, în vârful căruia fâlfâia o coloană de fum. La nord, o pânză imensă de apă scânteia în bătaia razelor de soare, lăsând să se vadă ba aici, ba colo, capătul vreunui catarg sau curba unei pânze umflate de vânt. [...]

Ah, ce călătorie! Ce călătorie minunată! Am intrat pe gura unui vulcan și am ieșit pe gura altuia, situat la peste o mie două sute de **leghe** de Sneffels, de Islanda, țara aceea aridă, aruncată la marginea lumii! Soarta acestei expediții ne hărăzise să ajungem în cele mai încântătoare ținuturi ale Pământului. Părăsisem regiunea zăpezilor veșnice ca să dăm peste aceste ținuturi cu nesfârșită verdețură, și lăsasem în urmă ceața cenușie a zonelor înghețate pentru a ajunge sub cerul albastru al Siciliei!”

Dictionar

atmosfera: unitate de măsură a presiunii gazelor.

crater: gaură în formă de pâlnie, în partea superioară a unui vulcan.

desfătare: plăcere, încântare.

eruptivă: care provine de la erupția unui vulcan.

exaltat(ă): entuziasmat, înflăcărat.

(Jules Verne, *O călătorie spre centrul Pământului*, fragmente)

• **hărăzi:** a destina, a închina, a hotărî ceva dinainte.

• **lavă:** materie în stare lichidă, incandescentă.

• **locomoție:** mișcare, deplasare.

• **piatră ponce:** rocă vulcanică de culoare cenușie sau albă, poroasă.

• **proiectil:** ghiulea, obuz, bombă.

Înțelege textul!

- 1 Citește, cu atenție, atât textul, cât și scurta prezentare dintre paranteze, identificând tema.
- 2 Recitește textul pentru a răspunde la întrebări:
 - a) Cu ce călătoresc personajele la începutul călătoriei lor?
 - b) Unde se află ei mai întâi?
 - c) Ce pericole îi pasc pe călători?
 - d) Care este direcția lor de deplasare?
 - e) La ce se gândește personajul-narator când simte că nu mai poate suporta temperatura foarte mare?
 - f) Câte personaje participă la acțiune?
 - g) Unde i-a proiectat lava pe eroi?
 - h) De ce sunt uimiți călătorii?
 - i) Cum se numește locul în care au ajuns, de fapt, personajele?

Explorează textul!

- 3 Explică ortografia cuvintelor *struguri aurii*.
- 4 Stabilește câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor subliniate: *Era evident că eram zvârliți afară de o izbucnire eruptivă. Sub plută se aflau apele clocotite [...]*.
- 5 Transcrie, din primul paragraf al textului, trei prepoziții.
- 6 Identifică, în următorul enunț, toate adjectivele și stabilește cu ce substantiv se acordă: *Un adevărat uragan, stârnit parcă de suflarea unui ventilator uriaș, ațâța focurile subterane.*
- 7 Precizează gradul de comparație al următoarelor adjective: *mai înalt, cele mai încântătoare.*
- 8 Extrage din ultimul enunț două adjective care nu pot avea grade de comparație.

Din misterul unor cuvinte

Cuvintele scrise cu verde în text sunt unități de măsură.

„Folosirea corpului uman, a semințelor și a cerealelor ca etalon este caracteristică unităților uzuale pentru măsurarea lungimii din toate colțurile lumii.” (Andrew Robinson, *Măsura tuturor lucrurilor*).

- Un picior are 64 de boabe de orz lungime. În actualul sistem de măsurare echivalează cu 324 de milimetri.
- O prăjină măsoară între 5 și 7 metri.
- O leghe reprezintă o unitate de măsură a distanței terestre sau maritime și măsoară diferit de la o țară la alta, între 3000 și 7500 de metri.

- 9 Stabilește partea de vorbire prin care sunt exprimate toate atributele din enunțul următor: *Dar credincioasa călăuză mă salvase de la moarte, pe când mă rostogoleam pe pantele craterului.*

- 10 Completează spațiile goale:

În text se descrie, mai întâi, interiorul unui care erupe. Acolo, limbi mari de pufneau și un uragan uriaș ațâța focurile . Propulsat în exterior, povestitorul descrie aspectul al vulcanului și împrejurimile, ce alcătuiau un de basm.

- 11 Găsește un adjectiv care să descrie ceea ce ai simțit citind textul.

- 12 Transcrie, din text, grupuri nominale pentru a completa schema:

- La poalele vulcanului, se aflau ;
- Privirile s-au oprit asupra ;
- La răsărit, se zăreau ;
- Spre apus se rotunjeau ;
- La nord, scânteia .

- 13 Extrage din text trei adjective prin care se evidențiază culorile peisajului descris, atât în interiorul vulcanului, cât și în exteriorul său.

- 14 Selectează secvența descriptivă preferată din text. Motivează-ți alegerea.

- 15 Alcătuieste un text, de 70-90 de cuvinte, în care să descrii vulcanul Etna, aflat în Sicilia. Te poți ajuta și de imaginea alăturată.

Pentru documentare, poți folosi materialele din manualul digital .

Info plus

Pasionat de știință, Jules Verne este inspirat în scrierea romanului de paleontologie, geologie și criptologie. Numele acestor științe provin din limba greacă.

- **Paleontologia** este știința care se ocupă cu studiul complex al organismelor fosile animale și vegetale (din gr. *palaios* – vechi, *on* – ființă, *logos* – știință).
- **Geologia** este știința care se ocupă cu studiul structurii și a formării Pământului (din gr. *geo* – pământ și *logos* – știință).
- **Criptologia** este știința care se ocupă cu studiul scrierilor cifrate (din gr. *kryptos* – acoperit, tainic și *logos* – știință).

Evaluare

Text-suport

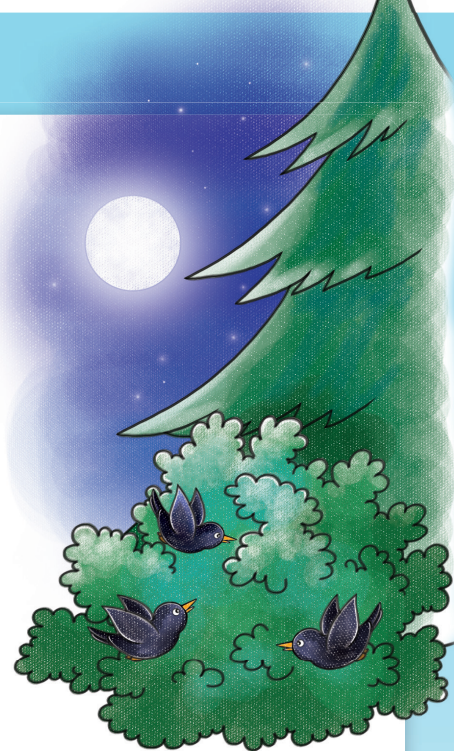
Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Zările, de farmec pline,
Strălucesc în lumină;
Zboară mierlele-n tufiș
Și din codri noaptea vine
Pe furiș.[...]”

Iat-o! Plină, despre munte
Iese luna din brădet
Și se nalță,-ncet-încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;
Ritmice valurile cad,
Cum se zbate-n dulce ropot
Apa-n vad. [...]”

(George Coșbuc, *Noapte de vară*)

1 Încercuiește răspunsul corect:

A. În poezie este descris:

a) un câmp înflorit; b) un râu în lumina dimineții; c) un peisaj nocturn.

B. În prima strofă, este surprinsă:

a) lăsarea întinericului; b) ivirea zorilor; c) ciripitul mierlelor.

C. În a doua strofă, elementul central al descrierii este:

a) fruntea poetului; b) bradul; c) luna plină.

D. În ultima strofă, elementele auditive se evidențiază prin verbe:

a) cad; b) sună; c) se zbate.

2 Completează următoarele enunțuri:

a) În prima strofă, o personificare apare în structura: ____.

b) În cea de-a doua strofă, comparația este: ____.

c) În primele două versuri ale ultimei strofe se regăsește figura de stil ____.

d) Lectura versurilor îmi creează o stare de ____.

e) Primul adjectiv din versurile citate este ____.

f) Substantivul *poet* din a doua strofă îndeplinește funcția sintactică de ____.

g) Adjectivul *plină* se acordă cu substantivul ____.

h) Două atribute din ultima strofă sunt: (de) ____, (de) ____.

3 Alege varianta corectă pentru a completa enunțurile:

a) A găsit drumul în ciuda întinericului **cel/ce-l** înconjoară.

b) Luna **cea/ce-a** plină lumina cărările pădurii.

c) Asculta **cei/ce-i** șopteau brazii.

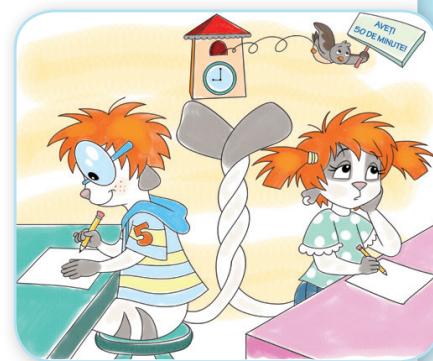
4 Extrage din poezie două prepoziții.

5 Trece ultimul adjectiv din text la gradele *comparativ de superioritate*, *superlativ relativ de inferioritate* și *superlativ absolut de superioritate*.

6 Transcrie, din textul dat, două cuvinte al căror sens este neobișnuit.

7 Indică două trăsături ale descrierii care pot fi identificate în versurile citate.

8 Alcătuește un text, de 50-70 de cuvinte, în care să descrii ce vede luna, „Gânditoare ca o frunte/De poet”, din poezia lui George Coșbuc.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 10 puncte (2,5 p x 4)
 - Total ex. 2: 40 de puncte (5 p x 8)
 - Total ex. 3: 6 puncte (2 p x 3)
 - Total ex. 4: 4 puncte (2 p x 2)
 - Total ex. 5: 6 puncte (2 p x 3)
 - Total ex. 6: 4 puncte (2 p x 2)
 - Total ex. 7: 4 puncte (2 p x 2)
 - Total ex. 8: 16 puncte
- Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă
10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte

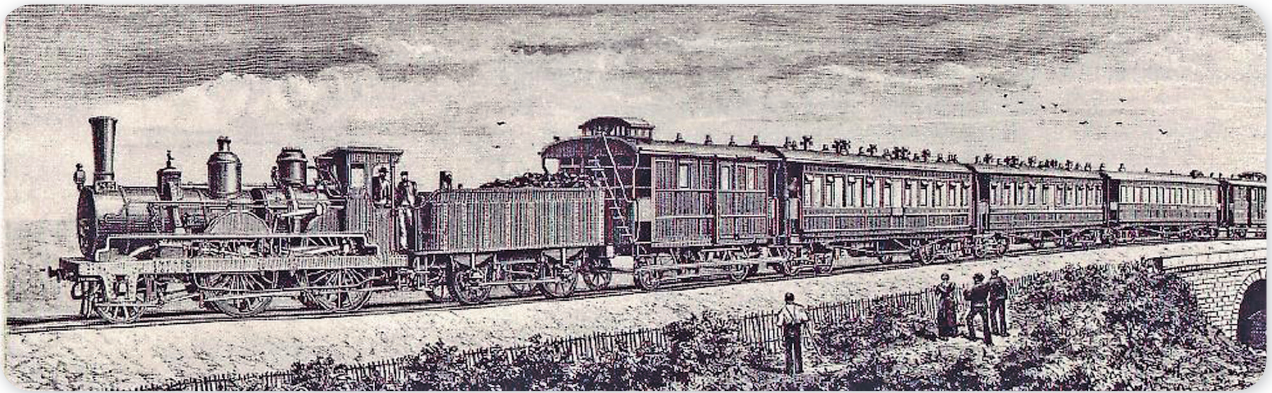

Atelier de creație

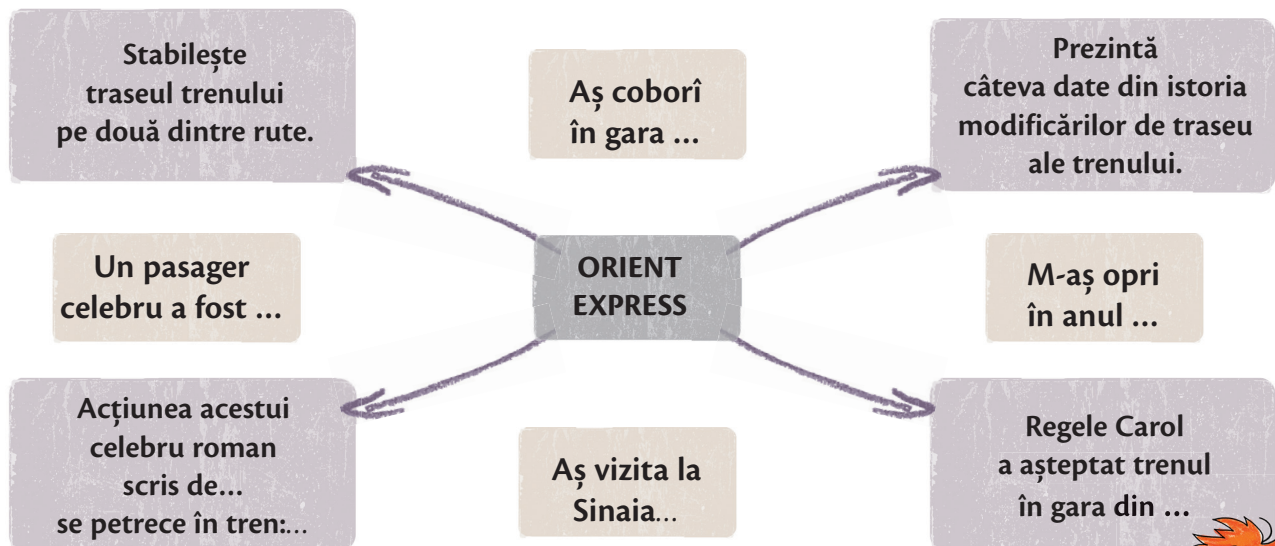

Scrierea imaginativă: Călător cu Orient Express

În data de 4 octombrie 1883, Orient Express, un tren luxos, pleca din Gare de Strasbourg (Paris) cu destinația Istanbul. Călătoria până la destinație a durat numai 80 de ore.

Documentează-te cu privire la trenul Orient Express și citește schema în sensul acelor de ceasornic.

- Scie un text, de 80-100 de cuvinte, în care să relatezi o călătorie cu trenul Orient Express, completând paragrafele după modelul:
Am urcat în Orient Express la Viena.

La început

Apoi

În sfârșit, trenul a ajuns în gara de la Sinaia. Am coborât

Adaugă proiectul realizat la portofoliu.

Prietenie

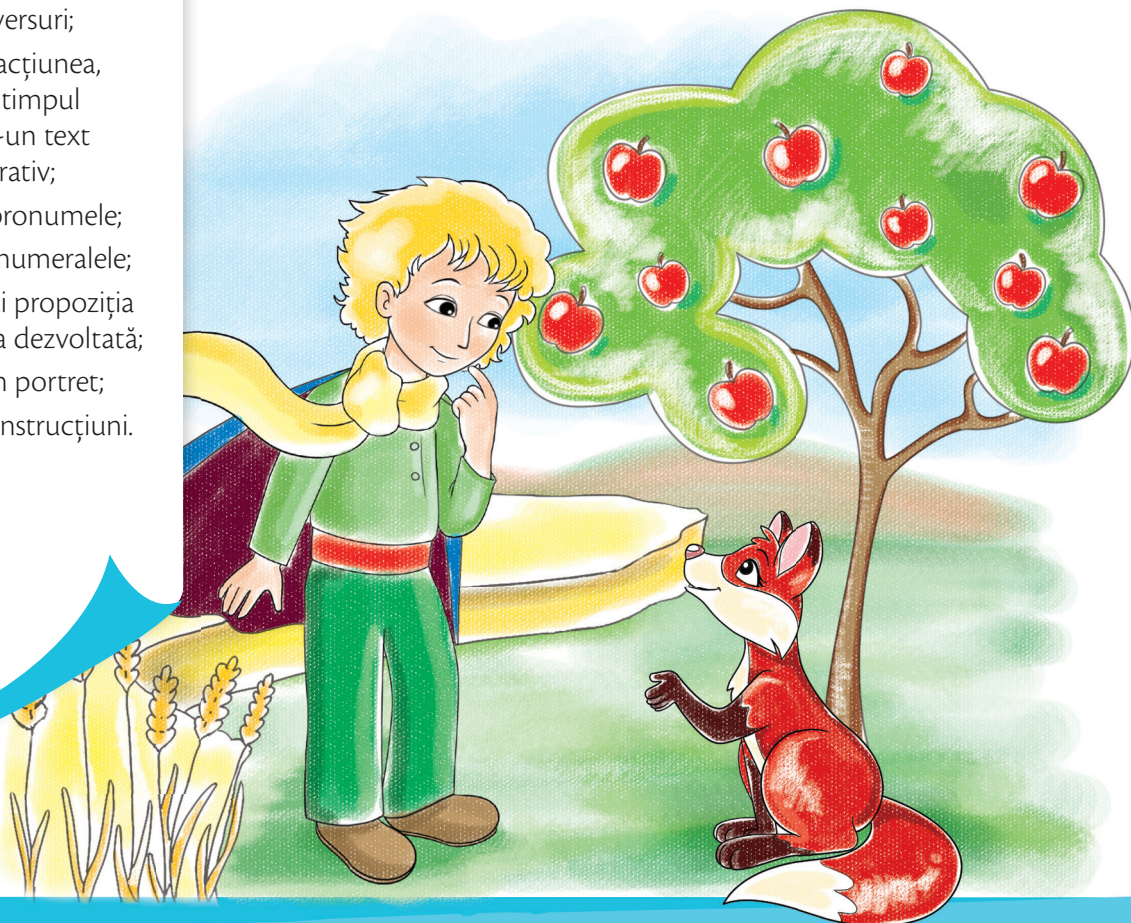
*În această unitate
vei învăța:*

- ✓ să exersezi diferite tipuri de lectură: expresivă, explicativă, pe fond muzical;
- ✓ să împărtășești impresii de lectură;
- ✓ să repovestești întâmplările din perspectiva unui personaj;
- ✓ să recunoști trăsăturile unui text în versuri;
- ✓ să recunoști acțiunea, participanții, timpul și spațiul într-un text nonliterar narativ;
- ✓ să identifici pronumele;
- ✓ să recunoști numeralele;
- ✓ să diferențiezi propoziția simplă de cea dezvoltată;
- ✓ să realizezi un portret;
- ✓ să descifrezi instrucțiuni.

Atelier de creație

La această rubrică (pag. 168),
îți propunem proiectul
Realizarea unui autportret.
Mult succes!

Te provoc!

- 1 Ți-ai dorit vreodată să fii un prinț/o prințesă? Motivează-ți răspunsul.
- 2 Caută, în *Dicționarul explicativ al limbii române*, semnificația cuvintelor: *eseist, antifascist*.

Să-l cunoaștem pe scriitor

Antoine-Marie Roger, viconte de Saint-Exupéry

(1900-1944) –

a fost romancier, eseist și reporter

francez, aviator căzut pe frontul antifascist. S-a

făcut cunoscut unui cerc larg de cititori, în special datorită povestirii *Le Petit Prince* (*Micul prinț*, 1943), una dintre cele mai răspândite cărți din lume, tradusă în aproximativ 110 limbi.

Înainte de lectură

- 3 Dă exemple de texte literare în care ai întâlnit tema prieteniei dintre om și animal.
- 4 Ai avut vreodată un animal de companie? Povestește-le colegilor tăi ce te-a impresionat cel mai mult la prietenul tău necuvântător.
- 5 Ce argument ai da unei persoane pentru a o convinge că animalele merită să fie iubite?
- 6 Completează, oral, enunțul:
Pentru mine, prietenia înseamnă ...

Dicționar

intrigată: curioasă, nedumerită.
rit: rânduială, tipic, ritual.

Micul prinț

de Antoine de Saint-Exupéry

XXI

Atunci apăru vulpea.

— Bună ziua, spuse vulpea.

— Bună ziua, răspuse politicos micul prinț, care se întoarse, dar nu văzu nimic.

— Sunt aici, spuse vocea, sub măr ...

— Cine ești? spuse micul prinț. Ești tare drăgălașă ...

— Sunt o vulpe, spuse vulpea.

— Vino să te joci cu mine, îi propuse micul prinț. Sunt așa de trist ...

— N-am cum să mă joc cu tine, spuse vulpea. Nu sunt îmblânzită.

— A! Pardon, făcu micul prinț.

Dar, după un răstimp de gândire, adăugă:

— Ce înseamnă „a îmblânzi”?

— Nu ești de pe-aici, spuse vulpea, ce cauți?

— Caut oamenii, spuse micul prinț. Ce înseamnă „a îmblânzi”?

— Oamenii, spuse vulpea, au puști și vânează. E tare stânjenitor!

Cresc și găini. E singura lor parte demnă de interes. Cauți cumva găini?

— Nu, răspuse micul prinț. Caut prieteni. Ce înseamnă „a îmblânzi”?

— E un lucru uitat de tot, spuse vulpea. Înseamnă „a crea legături”.

— A crea legături?

— Firește, spuse vulpea. Tu nu ești încă pentru mine decât un băiețel aidoma cu o sută de mii de alți băieței. Și n-am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe aidoma cu o sută de mii de alte vulpi. Dar, dacă mă îmblânzești, o să avem nevoie unul de altul. Vei fi pentru mine unic pe lume. Voi fi pentru tine unică pe lume ...

— Încep să înțeleg, spuse micul prinț. Există o floare ... cred că m-a îmblânzit ...

— Se prea poate, spuse vulpea. Pe pământ vezi tot soiul de lucruri ...

— O! Nu e pe Pământ, spuse micul prinț.

Vulpea păru intrigată.

— Pe altă planetă?

— Da. [...]

Dar vulpea reveni la ideea ei:

— Viața mea e monotonă. Eu vânez găini, oamenii mă vânează pe mine. Toate găinile sunt aidoma, toți oamenii sunt aidoma. Așa că mă cam plictisesc. Dar, dacă o să mă îmblânzești, viața mea va părea însorită. Voi ști un zgomot de pași care va fi diferit de toate celelalte. Ceilalți pași mă fac să intru sub pământ. Ai tăi mă vor chema afară

din vizuină, ca o muzică. Și-apoi, uită-te! Vezi, acolo, lanurile de grâu? Eu nu mănânc pâine. Grâul e fără rost pentru mine. Lanurile de grâu nu-mi amintesc de nimic. Iar asta e trist! Dar tu ai părul de culoarea aurului. Și-atunci o să fie minunat, când mă vei fi împlânzit! Grâul, care e auriu, îmi va aminti de tine. Și-o să-mi placă foșnetul vântului prin lan ...

Vulpea tăcu și îl privi îndelung pe micul prinț:

— Te rog, împlânzește-mă.

— Vreau s-o fac, răspuse micul prinț, dar n-am prea mult timp. Am prieteni de descoperit și multe lucruri de cunoscut.

— Nu cunoști decât lucrurile pe care le împlânzești, spuse vulpea. Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Cumpără lucruri de-a gata, de la negustori. Dar cum nu există negustori de prieteni, oamenii nu mai au prieteni. Dacă vrei un prieten, împlânzește-mă pe mine!

— Cum se face? spuse micul prinț.

— Trebuie să fii foarte răbdător, răspuse vulpea. Te vei așeza mai întâi un pic mai departe de mine, așa, în iarbă. O să te privesc cu coada ochiului, iar tu n-o să scoți nicio vorbă. Limbajul e o sursă de neînțelegeri. Dar în fiecare zi te vei așeza un pic mai aproape ...

A doua zi, micul prinț se întoarse.

— Ar fi fost mai bine să revii la aceeași oră, spuse vulpea. Dacă vii, de pildă, la ora patru după-amiază, de pe la trei o să încep să fiu bucuroasă. Cu cât timpul va avansa, cu atât mă voi simți mai bucuroasă. La ora patru o să mă agită deja și o să mă neliniștesc; voi descoperi prețul fericirii! Dar dacă vii la o oră oarecare, n-o să știu niciodată la ce oră să-mi împodobesc inima ... E nevoie de rituri.

— Ce-i aia un rit? spuse micul prinț.

— Și asta e ceva de mult uitat, spuse vulpea. Este ceea ce face ca o zi să fie diferită de alte zile, o oră de alte ore. [...]

Astfel micul prinț împlânzi vulpea. Iar când ora plecării fu aproape:

— Ah, spuse vulpea ... O să plâng.

— E vina ta, spuse micul prinț, nu-ți voiam defel răul, dar ai vrut să te-mblânzesc ...

— Firește, spuse vulpea.

— Dar o să plângi! spuse micul prinț.

— Firește, spuse vulpea.

— Atunci nu te-ai ales cu nimic!

— M-am ales cu ceva, spuse vulpea, datorită culorii grâului. [...]

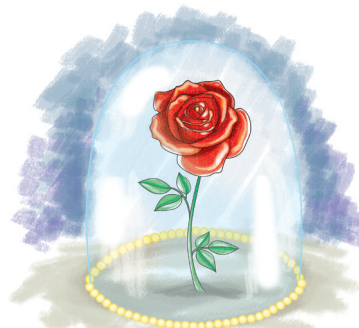
— Adio, spuse vulpea. Iată secretul meu.

E foarte simplu: bine nu se vede decât cu inima. Esențialul e invizibil pentru ochi.

— Esențialul e invizibil pentru ochi, repetă micul prinț, ca să țină minte.

— Timpul pe care l-ai pierdut cu trandafirul tău îl face să fie atât de important.

— Timpul pe care l-am pierdut cu trandafirul meu ... făcu micul prinț, ca să țină minte.

Reper culturale

Povestirea s-a bucurat în epoca de după război de o mare popularitate, care continuă și astăzi. Un copil, locuitor al unei planete minuscule, pornește într-o călătorie prin univers pentru a căuta adevăratul sens al vieții. În cursul peregrinărilor sale, își dă seama că, pentru a fi fericit, „ajunge să te gândești că undeva, printre milioane de stele, există ființa iubită”. Ceea ce conferă un sens existenței sunt relațiile dintre oameni, care înseamnă și responsabilitatea fiecăruia pentru soarta celorlalți.

Colțul artiștilor

Dintr-o poveste reală de prietenie dintre un om și un câine din rasa Akita, petrecută în Japonia, în prima parte a secolului al XX-lea, s-au inspirat un regizor japonez și unul suedez, care au creat filme emoționante, de mare succes. Unul dintre aceste filme este chiar *Hachiko: Povestea unui câine*.

- Te invit să vezi filmul american *Hachiko: Povestea unui câine*, regizat de Lasse Hallström, în anul 2009. Scrie un text, de 50-60 de cuvinte, în care să arăți ce te-a impresionat mai mult la acest film.

Info plus

Hachikō a fost un câine din rasa Akita Inu, născut la o fermă din apropierea orașului Ōdate, prefectura Akita, Japonia, care a rămas în memoria umanității pentru devotamentul față de stăpânul său chiar mulți ani după decesul acestuia. Hachikō a devenit rapid un simbol național, impactul asupra societății japoneze fiind atât de mare, încât profesorii și părinții îl foloseau drept exemplu de urmat copiilor, cultivând astfel spiritul loialității familiale.

Înțelege textul!

- 7 Citești, pe roluri, textul. Alegeți intonația potrivită, în funcție de semnele de punctuație:
 . , ! ? ... : .
- 8 Exprimă-ți părerea în legătură cu ceea ce ți-a plăcut în mod deosebit în urma lecturii. Cum te-ai fi comportat tu, în locul micului prinț?
- 9 *Adevărat* (A) sau *fals* (F)? Explică varianta aleasă pentru fiecare enunț.
- a) Micul prinț s-a întâlnit cu vulpea într-o pădure. A/F
- b) Pentru că este vesel, dorește să se joace cu ea. A/F
- c) Vulpea găsește interesante acțiunile oamenilor. A/F
- d) Micul prinț își caută prieteni. A/F
- 10 Răspunde la următoarele întrebări:
- a) De unde vine micul prinț?
- b) Din ce cauză vulpea își consideră viața monotona?
- c) Cum se comportă vulpea, de obicei, când aude un zgomot de pași?
- d) Ce rugăminte îi adresează micului prinț?
- e) Ce secret îi împărtășește vulpea, înainte de a se despărți?

Explorez textul!

- 11 Alege, dintre variantele de mai jos, sinonimul/sinonimele potrivit/e pentru cuvintele date:
- *drăgălașă* – frumușică, mititică, drăguță, scumpă;
- *trist* – supărat, posomorât, dureros, abătut;
- *monotonă* – anostă, banală, supărătoare, plictisitoare, uniformă.
- *bucuroasă* – veselă, încântată, surprinsă, voioasă, mulțumită.
- 12 Scrie câte un antonim pentru următoarele cuvinte din text: *apăru*, *îndelung*, *invizibil*, *fericirii*.
- 13 Continuă șirul, adăugând cât mai multe cuvinte înrudite cu *prieten*,
prietenie ...

- 14 Alcătuieste propoziții în care cuvintele evidențiate în secvențele următoare să fie folosite cu alt sens:

- au *puști* și vânează;
- E singura lor parte *demnă* de interes;
- Pe pământ vezi tot *soiul* de lucruri;
- Atunci nu te-ai *ales* cu nimic!

- 15 Construieste câte un enunț cu verbul *a descoperi* și cu două sinonime ale acestuia.
- 16 Explică semnificația expresiei: *să-mi împodobesc inima*.
- **Timpul și spațiul acțiunii**
- 17 Selectează, din text, cuvintele care se referă la **spațiul desfășurării acțiunii**. Ce detalii îți atrag atenția? Ce culori caracterizează spațiul?
- 18 Transcrie cuvintele/grupurile de cuvinte care arată **timpul acțiunii**. Ce parte de vorbire marchează momentul declanșării acțiunii în acest fragment?
- 19 „Îmblânzirea” presupune timp petrecut împreună. Pentru ce vulpea îi cere micului prinț să revină la aceeași oră în fiecare zi?
- 20 Care sunt etapele „îmblânzirii”?
- 21 Vulpea îi explică micului prinț riturile, prin referire la succesiunea orelor și a zilelor. Transcrie fragmentul reprezentativ pentru această idee.
- 22 Micul prinț este locuitor al unei alte planete. Ce semnificație dai acestui fapt? De ce crezi că autorul i-a atribuit o altă origine?

Acțiunea

- 23 Ordonează ideile principale, respectând succesiunea faptelor:
- a) Vulpea îi cere să o îmblânzească.
- b) În drumul său, micul prinț se întâlnește cu vulpea.
- c) Micul prinț se află în căutare de prieteni, de aceea este grăbit.
- d) Cei doi nu se pot juca, deoarece vulpea nu este îmblânzită.
- e) Vulpea îl face să înțeleagă importanța de a crea legături.
- f) Cei doi prieteni își iau rămas-bun.
- g) Micul prinț a îmblânzit vulpea.

24 Transformă planul simplu în plan dezvoltat de idei, adăugând ideile secundare.

25 Povestește acțiunea fragmentului, în scris, din perspectiva micului prinț. Folosește cuvinte și expresii din text, pentru a crea atmosfera.

26 Deși este un text narativ, dominant este dialogul, care se îmbină cu narațiunea. Alege răspunsul corect.

Comunicând între ele, personajele pot:
 să ceară și să ofere numai informații să transmită doar ce gândesc să ceară și să ofere informații, să transmită ce gândesc și ce simt.

Îmi amintesc!

■ Prin **dialog**, autorul face ca personajele să comunice, le caracterizează și transmite cititorului un **mesaj**.

Personajele

27 Personajele fragmentului sunt micul prinț și vulpea. Ele sunt prezentate de narator, dar trăsăturile lor reies și din vorbe, din atitudine, din relația pe care o stabilesc unul cu altul. Completează, în caiet, un tabel cu trăsăturile fiecărui personaj, așa cum reies din fragmentele selectate:

MICUL PRINȚ	Trăsătura
— Bună ziua, răspunse politicos micul prinț, care se întoarce, dar nu văzu nimic.	
— Vino să te joci cu mine, îi propuse micul prinț. Sunt așa de trist ...	
Dar tu ai părul de culoarea aurului ...	
Am prieteni de descoperit și multe lucruri de cunoscut.	
Astfel micul prinț împlânzi vulpea.	
— E vina ta, spuse micul prinț, nu-ți voiam defel răul, dar ai vrut să te-mblânzesc ...	
— Esențialul e invizibil pentru ochi, repetă micul prinț, ca să țină minte.	

VULPEA	Trăsătura
— Cine ești? spuse micul prinț. Ești tare drăgălașă ...	
— Oamenii, spuse vulpea, au puști și vânează. E tare stânjenitor!	
... dacă mă împlânzești, o să avem nevoie unul de altul.	
Dacă vii, de pildă, la ora patru după-amiază, de pe la trei o să încep să fiu bucuroasă.	
— Ah, spuse vulpea ... O să plâng.	

Mesajul textului

28 Vulpea îl inițiază pe micul prinț în taina prieteniei: *a împlânzi înseamnă a crea legături*. Cum este relația dintre cei doi, înainte ca vulpea să fie împlânzită de micul prinț? Justifică-ți răspunsul.

29 Identifică elementele care arată că prezența micului prinț va schimba viața monotonă a vulpii.

30 Explică motivul pentru care, după întâlnirea cu micul prinț, grâul va căpăta valoare pentru vulpe.

31 La început, micul prinț este atras în vârtejul grabei, asemenea tuturor oamenilor. Ce avertisment îi dă vulpea?

32 Ce dar îi face vulpea, la despărțire, micului prinț?

33 Care este mesajul acestui text?

Scriu despre text!

34 Timpul pe care îl petrecem cu ceilalți creează legăturile sufletești, care ne responsabilizează. Alcătuieste un text, de 80-100 de cuvinte, în care să-ți exprimi părerea despre afirmația vulpii: *... bine nu se vede decât cu inima*.

Îți vei organiza textul în trei paragrafe, după modelul:

La început, micul prinț ...

Apoi, când a înțeles cuvintele vulpii ...

În sfârșit, secretul pe care i-l-a destăinuit vulpea ...

35 Scrie un text, de 70-80 de cuvinte, în care să explici, la fel ca vulpea, cum ți-ai dori să te împrietenești cu cineva.

Îmi imaginez!

36 Imaginează un dialog între doi prieteni, care își exprimă sentimentele de prietenie și motivele pentru care se apreciază unul pe altul.

Discut cu ceilalți!

37 Ce fel de persoană este cineva care își împodobește inima atunci când așteaptă venirea unui prieten? Aduceți argumente în sprijinul părerii voastre.

Acum e rândul meu!

38 Scrie un text, de 40-60 de cuvinte, în care să descrii vulpea, așa cum ți-o închipui din aprecierea micului prinț: *drăgălașă*. Ilustrează textul cu un desen.

Cercul de lectură

Citește, din manualul digital, un alt fragment din *Micul prinț* de Antoine de Saint-Exupéry.

Pronumele

Pronumele personal

Descopăr!

- 1 Citește fragmentul alăturat. Selectează cuvintele care înlocuiesc numele personajelor.
- 2 Precizează substantivele cărora le țin locul cuvintele: *mine, tine*.
- 3 Alege varianta corectă.
Pronumele personale din fragmentul dat sunt:
a) tu, eu;
b) mine, tine;
c) tu, mine, tine, eu.
- 4 Notează persoana și numărul pronumelor identificate în fragment.

„— Tu nu ești încă pentru mine decât un băiețel aidoma cu o sută de mii de alți băieței. Și n-am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe aidoma cu o sută de mii de alte vulpi.”

(Antoine de Saint-Exupéry, *Micul prinț*)

Îmi amintesc!

- Partea de vorbire care ține locul unui substantiv, arătând persoana care participă la comunicare în raport cu vorbitorul, se numește **pronume personal**.
 - Pronumele personal are **trei categorii de persoane**:
 - **persoana I** (care vorbește);
 - **persoana a II-a** (cu care se vorbește);
 - **persoana a III-a** (despre care se vorbește).
 - Au formă de *singular* și de *plural*, iar la persoana a III-a au și categoria genului (*masculin* și *feminin*).
 - Pronumele personale au mai multe forme, unele accentuate (**eu, mine**), altele neaccentuate (*mă, m-*). Formele scrise cu cratimă se leagă de alte cuvinte din propoziție.
- 5 Alege, din tabelul de mai jos, trei forme pronominale scrise cu cratimă. Alcătuieste propoziții în care să le folosești.

Numărul		Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
Persoana I		eu	noi	(pe) mine , mă, m-	(pe) noi , ne, ne-	mie , îmi mi, mi-	nouă , ne, ni, ne-
Persoana a II-a		tu	voi	(pe) tine , te, te-	(pe) voi , vă, v-	ție , îți, ți, ți-	vouă , vă, vi, v-
Persoana a III-a	m.	el	ei	(pe) el , îl, l-	(pe) ei , îi, i-	lui , îi, i, i-	lor , le, li, le-
	f.	ea	ele	(pe) ea , o, -o	(pe) ele , le	ei , îi, i, i-	lor , le, li, le-

Exersezi!

- 6 Transcrie propozițiile date, schimbând numărul pronumelor personale.
 - a) Lui i se cer dragoste și răbdare pentru o prietenie.
 - b) Sufletul ei era pur și iubitor.
 - c) Le-am dat o carte în dar.
 - d) V-a ales pe voi pentru proiect.
 - e) M-a invitat și pe mine la serbare.
- 7 Ajut-o pe suricata să continue propozițiile, în așa fel încât să folosească și o formă de pronume personal, fără a o repeta.
 - a) Ioana mi-a trimis ...
 - b) A câștigat concursul fratele ...
 - c) Ne-a citit cartea ...
 - d) Vi se pare ...
 - e) Le-a văzut pe ...

8 Completează, în caiet, spațiile libere din fragmentul de mai jos, cu pronumele personale potrivite:

■ nu mănânc pâine. Grâul e fără rost pentru ■. Lanurile de grâu nu-■ amintesc de nimic. Iar asta e trist! Dar ■ ai părul de culoarea aurului. Și-atunci o să fie minunat, când ■ vei fi îmblânzit! Grâul, care e auriu, ■ va aminti de ■. Și-o să-■ placă foșnetul vântului prin lan ...

9 Analizează, la alegere, trei dintre pronumele personale care apar în fragmentul de la exercițiul 8. Pentru fiecare pronume personal identificat, precizează persoana, numărul, genul (dacă e cazul).

10 Alege varianta corectă, motivând ortografia:

- a) Laș / L-aș saluta, dar este prea departe.
- b) Var / V-ar plăcea să dați cu var / v-ar pomii din livadă?
- c) Iar / I-ar ați / a-ți întârziat la oră?
- d) Nea/ Ne -a spus nea / ne-a Ion o poveste frumoasă.

11 Adevărat (A) sau fals (F)?

- a) Structura **î-mi** nu este niciodată corectă. **A/F**
- b) Forma **ei** poate fi a unui pronume de gen feminin sau a unuia de gen masculin. **A/F**
- c) Forma **voi** este întotdeauna pronume personal. **A/F**
- d) Forma **mine** poate avea valori morfologice diferite. **A/F**
- e) Forma **i** apare numai pentru genul masculin. **A/F**

12 Construiește enunțuri în care să folosești ortogramele: **ia/i-a, ai/a-i, la/l-a, laș/l-aș, nul/nu-l**.

13 Explică valorile morfologice ale cuvintelor/structurilor de la exercițiul 12, după model:

Model: Fetița **ia** din sertar un creion.

I-a dat răspunsul imediat.

ia – formă a verbului „a lua”;

i-a – formă a pronumelui + verb auxiliar.

14 Evită confuziile!

Precizează ce parte de vorbire sunt cuvintele evidențiate în exemplele date:

a) Gheonoaia rugă pe Făt-Frumos să-și aleagă de soție pe una din cele trei fete ce avea ... el însă nu **voi**.
(Petre Ispirescu, *Tinerete fără de bătrânețe și viață fără de moarte*)

b) **Voi** puteți a mă-nțelege

Căci **voi** singuri ați trăit ...

(Alexandru Macedonski, *Noapte de ianuarie*)

c) Dar **voi** să știi asemenea

Cât te iubesc de tare.

(Mihai Eminescu, *Lucefărul*)

d) **Voi**, meșteri zidari,/Zece meșteri mari ...

(Vasile Alecsandri, *Mănăstirea Argeșului*)

e) În veci îl **voi** iubi și-n veci

Va rămânea departe ...

(Mihai Eminescu, *Lucefărul*)

IMPORTANT!

Putem întâlni forma **voi** cu diferite valori morfologice: **pronume personal** (b, d), **verb predicativ** (a, c), **verb auxiliar** (e) și chiar **substantiv** – *voi, voiuri*, s.n., rând de împletitură de papură sau de nuiete într-o lesă sau în pereții unui pătul de păstrat porumbul.

15 Identifică în care dintre exemplele date forma **o** este pronume personal. Justifică-ți alegerea.

a) Nu e nimic și totuși e

O sete care-l soarbe ...

b) Și dor de-al valorilor domn

De inim-**o** apucă ...

c) Și, ca și-n ziua cea de ieri,

Lumina și-**o** revarsă ...

d) Căci este sara-n asfințit

Și noaptea **o** să-nceapă ...

(Mihai Eminescu, *Lucefărul*)

16 Construiește enunțuri în care să folosești cuvântul **lui** cu valoare de pronume personal și de articol hotărât proclitic.

17 Completează, în caiet, tabelul, așezând în rubrica potrivită cuvintele evidențiate prin culoare, din exemplele date:

Pronume personale	Verbe auxiliare
...	...

a) — Atunci nu te-**ai** ales cu nimic!

b) E singura **lor** parte demnă de interes.

c) Dar vulpea reveni la ideea **ei**.

d) Ai tăi **mă vor** chema afară din vizuină, ca o muzică.

e) ... nu-**ți** voiam defel răul, dar **ai** vrut să **te-mblânzesc**.

Pronumele personal de politețe

Descopăr!

- 1 Precizează ce exprimă formele evidențiate prin culoare, în dialogul alăturat. Identifică, pentru fiecare, persoana și numărul.
- 2 Privește cu atenție scara politeții, reprezentată în schema de mai jos. Ce observi?

Rețin!

- **Pronumele personal de politețe sau de reverență** exprimă gradul de respect față de o persoană.
- Are numai *persoana a II-a* și *a III-a*. La *persoana a III-a*, formele se diferențiază după gen.

Evoluția cuvintelor

- O situație specială o au cuvintele **dânsul**, **dânsa**, **dânșii**, **dânsele**. Inițial, aceste cuvinte erau alte forme ale pronumelui personal la persoana a III-a, deoarece în anumite regiuni erau folosite și pentru a denumi lucruri.

Exemplu: *Și pușca, dă-o mata la mine, să mă mai minunez de **dânsa**.* (Mihail Sadoveanu)

- Unii vorbitori au început să le utilizeze cu nuanță de politețe, situându-le între **el** și **dumnealui**.
- Ultima ediție a Gramaticii Academiei (2008) îl încadrează în *categoria pronumelui de politețe*. Rămâne totuși o formă controversată, de politețe atenuată.

„... persoana despre care vorbim (a III-a) poate fi desemnată ca **el** - **dânsul** - **dumnealui** - **dumneasa** - **domnia lui** - **domnia sa** - **Domnia Sa**: pe o scară ascendentă a respectului și a solemnității ...” (Rodica Zafiu)

Exersează!

- 3 Arată ce exprimă formele evidențiate în fragmentul dat:

*E cam obrăznicuț **dumnealui** ... gândi Lizuca. Și-l întrebă cu blândeță:*

— *Ce ți-am făcut eu **matale**, de spui că-s urâtă și încrucișată? Sunt o fetiță năcăjită și mă duc la bunicii mei.* (M. Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

- 4 Imaginează-ți un dialog, de 6-7 replici, între Lizuca, o fetiță însoțită de cățelul ei Patrocle, și un mierloi din dumbrava unde înnoptează cei doi călători. În semn de respect, fetița folosește pronume personale de politețe.

Scriem corect! Se scriu cu inițială majusculă primul și al doilea cuvânt al formulelor de politețe de tipul: *Domnia Sa, Excelența Voastră, Măria Ta, Sfinția Sa, Majestățile Lor Imperiale* etc.

- 5 Scrie o invitație adresată ministrului educației, prin care îl rogi să participe la spectacolul organizat de școala voastră, având ca titlu *Diversitate culturală într-o Europă unită*. Vei avea în vedere: *condițiile redactării unei invitații și folosirea unor formule de politețe*.

Dumitale, domnule Dexi, ți-a plăcut povestea Micului prinț?

Vă recunosc sincer și **dumneavoastră** că am fost realmente încântat!

Numărul		Singular	Plural
Persoana a II-a		dumneata/ dumitale	dumneavoastră
Persoana a III-a	Masculin	dumnealui dumneasa/ dumisale	dumnealor
	Feminin	dumneaei dumneasa/ dumisale	dumnealor

IMPORTANT!

Există și alte forme ale pronumelui personal de politețe, folosite în limbajul familiar și regional:

- **matale**
- **mata**
- **mătăluță**
- **mătălică**
- **tălică**.

Funcțiile sintactice ale pronumelor

Descopăr!

1 Ce părți de propoziție sunt pronumele evidențiate în exemplele de mai jos?

• Și nici **tu** n-ai nevoie de mine.

cine?

• Dar vulpea reveni la **ideea ei**.

a cui?

Îmi amintesc!

• **Subiectul** este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de predicatul verbal.

Răspunde la întrebarea **cine?**, adresată verbului cu funcție de predicat verbal.

• **Atributul** este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un înlocuitor al substantivului. Uneori atributul se leagă de cuvântul determinat prin prepoziție.

Răspunde la întrebările **al, a, ai, ale cui?, care?, ce fel de?**, puse pe lângă un substantiv sau un pronume.

Rețin!

• Pronumele personale și de politețe pot îndeplini **funcțiile sintactice de subiect și de atribut**.

• **Tu** îmi vei aprecia lucrarea, nu Radu.

Cine va aprecia? **tu** – **subiect**

• Cartea **de la voi** este încântătoare.

Care carte? **de la voi** – **atribut**

• Prietenii **ei** sunt pasionați de expediții.

Ai cui prieteni? **ai ei** – **atribut**

2 Identifică subiectele și atributele exprimate prin pronume, în exemplele următoare. Completează, în caiet, tabelul dat.

a) O lume toată-nțelegea
Tu nu m-ai înțeles.

b) Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

c) Ea se uită ... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună

d) Și ascult cum învelișul
De la cărți ei mi le rod.

e) Apoi noaptea lor albastră, a
lor dulce vecinicie,
Ce ușor se mistuiește prin
plânsorile pustie ...
(Mihai Eminescu)

Pronume	Funcția sintactică	Cuvântul determinat	Întrebarea

Exersează!

3 Adevărat (A) sau fals (F)?

a) În propoziția: *Dumnealui este vecinul de la parter.*, pronumele personal de politețe *dumnealui* are funcția sintactică de atribut. **A/F**

b) În propoziția: *Dumneavoastră v-am recomandat cartea.*, pronumele personal de politețe *dumneavoastră* are funcția sintactică de subiect. **A/F**

c) În propoziția: *Ieri, ea și-a recunoscut greșeala.*, pronumele personal *ea* are funcția sintactică de subiect. **A/F**

d) În propoziția: *Casa lui avea vedere spre pădure.*, pronumele personal *lui* are funcția sintactică de subiect. **A/F**

4 Analizează, după model, pronumele personale și pronumele personale de politețe din exemplele date:

Model: pronume personal/de politețe, persoana, numărul, genul (dacă e cazul), funcția sintactică.

a) Componerea lui a câștigat concursul.

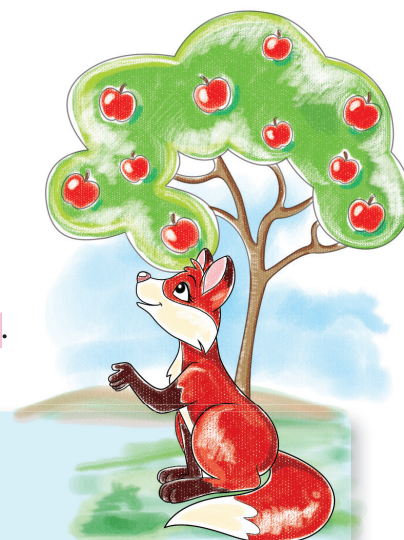
b) Domniile Voastre sunteți invitații de onoare.

c) Excelența Sa, ambasadorul, este un protector al artei.

d) Copiii sunt mândri de rezultatele lor la învățătură.

e) Darul de la voi m-a bucurat nespun.

f) Părerea dumnealui mă interesează.

Te provoc!

- 1 Ce înseamnă pentru tine prietenia adevărată?
- 2 Cunoști o prietenie puternică dintre două personaje ale unui text literar?

Să-l cunoaștem pe scriitor

Johanna Spyri

(1827-1901) –

este o autoare elvețiană. A scris mai multe povestiri, atât pentru adulți, cât și pentru copii, iar cartea cunoscută cu numele *Heidi* a devenit celebră, fiind tradusă în 50 de limbi.

Heidi, fetița munților

Capitolul IX – Stăpânul se întoarce

de Johanna Spyri

La câteva zile după aceste întâmplări, se produse o mare agitație, cu multă alergătură în sus și-n jos, în casa lui Herr Sesemann. Stăpânul tocmai se întorsese, și Sebastian și Tinette erau ocupați să care bagajele din trăsură, unul câte unul. Tatăl și fiica se îmbrățișară cu multă **căldură**, pentru că erau foarte **atașați** unul de altul. Apoi tatăl îi întinse mâna lui Heidi, care se ascunsese într-un colț, și-i spuse cu **blândețe**:

— Și aceasta este mica noastră elvețiancă; vino și dă mâna cu mine! Așa! Acum, spune-mi, Clara și cu tine sunteți bune **prietene** sau vă supărați și vă certați și apoi plângeți și vă împăcați și apoi vă certați din nou cu prima ocazie?

— Nu, Clara e întotdeauna bună cu mine, răspuse Heidi.

— Și Heidi, interveni Clara repede, nici n-a încercat să se certe vreodată.

— Bine, mă bucur să aud asta, spuse tatăl ei, ridicându-se de pe scaun. Dar acum trebuie să mă scuzi, Clara, pentru că vreau să iau cina; n-am mâncat nimic toată ziua.

O găsi pe domnișoara Rottenmeier în sufragerie, supraveghind pregătirea mesei și când se așeză la locul lui, ea i se puse în față, arătând ca întruchiparea veștilor rele, așa că se întoarse spre ea și-i spuse:

— La ce trebuie să mă aștept, domnișoară Rottenmeier? Mă întâmpini cu o mină care mă înspăimântă.

— Herr Sesemann, începu ea cu o voce solemnă, este o problemă care o privește pe Clara.

— Într-adevăr? În ce fel? întrebă Herr Sesemann.

— Am hotărât, după cum vă amintiți, să-i găsim Clarei o tovarășă, și cum știam ce nerăbdător erați să aibă în prejma ei numai persoane bine-crescute și **plăcute**, m-am gândit că ar trebui să caut o mică elvețiancă, căci am sperat să găesc una precum cele despre care am citit adesea, care, fiind născute în aerul **pur** de munte, trăiesc și se mișcă fără să atingă pământul.

— Totuși, cred că până și copiii elvețieni ar trebui să atingă pământul, dacă vor să meargă undeva, remarcă Herr Sesemann, altfel ar fi înzestrați cu aripi în loc de picioare. [...]

— Herr Sesemann, am fost înșelată într-un mod șocant și îngrozitor.

— Dar cum? Ce e șocant și îngrozitor? remarcă Herr Sesemann, liniștit.

— Dacă ați ști măcar un lucru din cele pe care le-a făcut, dacă ați ști ce fel de oameni și animale a adus în casă în timpul **absenței** dumneavoastră!

— Animale? Ce trebuie să înțeleg prin animale, domnișoară Rottenmeier?

— Depășește puterea de înțelegere a cuiva; întreg comportamentul copilei depășește puterea de înțelegere a cuiva. [...]

Înainte de lectură

- 3 Care este prima ta impresie când privești ilustrația textului?
- 4 Lucrați în echipe de câte doi! Realizați un desen care să reprezinte ideea de prietenie.
- 5 Completează, oral, enunțurile:
 - O calitate esențială a unui prieten este ...
 - Ceea ce îmi doresc de la un prieten este ...

Dicționar

mină: expresie a feței, chip, înfățișare.

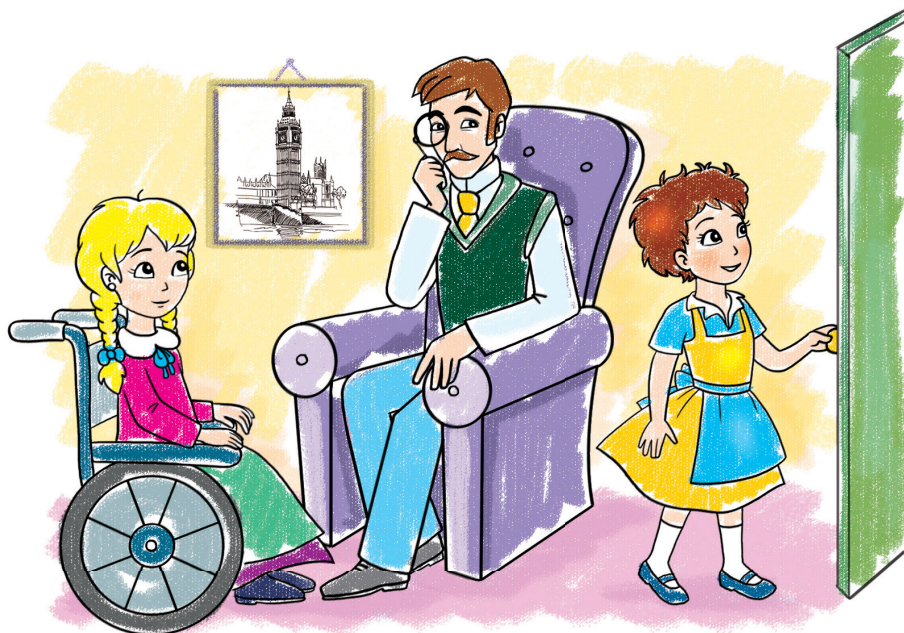
recital: program artistic susținut de un singur interpret; aici, cu sensul de monolog.

Se așează în birou, lângă fiica sa și, întorcându-se către Heidi care se ridicase:

— Micuțo, vrei să-mi aduci, începu el și apoi făcu o pauză pentru că nu știa ce să ceară, dar voia să îndepărteze puțin copila din cameră, adu-mi... adu-mi un pahar de apă.

— Apă proaspătă? întrebă Heidi.

— Da, da, cât se poate de proaspătă, răspuse el.

Heidi dispăru imediat.

— Și acum, micuța mea Clara, spuse el trăgându-și scaunul mai aproape și luând-o de mână, răspunde-mi la întrebări clar și inteligibil: ce fel de animale a adus în casă micuța ta tovarășă și de ce crede domnișoara Rottenmeier că uneori parcă nu e zdravănă?

Clarei nu-i fu greu să răspundă. Doamna alarmată îi spusese și ei despre felul sălbatic de a vorbi al lui Heidi, dar Clara reușise să-l înțeleagă. Îi povesti totul tatălui său, despre țestoasă și despre pisicuțe și-i explică ce intenționase Heidi să spună în ziua în care domnișoara Rottenmeier trăsese așa o spaimă. Herr Sesemann râse din toată inima când îi auzi recitalul:

— Deci nu vrei s-o trimit din nou acasă, întrebă el, nu te-ai săturat de ea aici?

— Oh, nu, nu, exclamă Clara, te rog n-o trimite de aici. Vremea a trecut cu mult mai repede de când a venit Heidi, pentru că în fiecare zi se întâmplă ceva nou, iar înainte era așa de plicticos, și ea are mereu așa de multe lucruri să-mi povestească. [...]

În acea seară, când Herr Sesemann și domnișoara Rottenmeier au stat de vorbă, aranjând treburile gospodăriei, domnul o **informă** că **intenționa** s-o păstreze pe Heidi; **găsea** că fetița era perfect normală, iar fiica lui o plăcea ca tovarășă.

Repere culturale

- În 1979, un asteroid descoperit de astronomul elvețian Paul Wild primea și el numele eroinei acestui roman, Heidi.
- S-au realizat peste 20 de ecranizări ale romanului, începând cu filmul *Heidi*, din 1937, în care rolul principal era interpretat de Shirley Temple.

Info plus

Destinul o poartă pe Heidi din Alpii elvețieni la oraș, aproape de Frankfurt, unde va întâlni prietenia adevărată, alături de Clara, și o altă viață decât cea pe care o cunoscuse în satul bunicului.

Cultura artiștilor

Privește tabloul de mai jos.

- Cum transmite pictorul ideea prieteniei?
- Ce semnificație poți găsi celor două culori predominante: albul și albastrul?

Prietenie, de Andre Kohn, pictor contemporan, de origine rusă

Înțeleg textul!

- 6 Citiți textul pe roluri, interpretând fiecare personaj.
- 7 Recitește textul pentru a răspunde la întrebări:
 - a) Când are loc întâmplarea relatată?
 - b) Unde se petrece acțiunea?
 - c) Ce personaje participă la acțiune, în ordinea apariției lor?
 - d) Care dintre acestea iau parte la dialog?
 - e) Ce veste îngrijorătoare îi dă domnișoara Rottenmeier lui Herr Sesemann?
 - f) În ce fel îi îndepărtează Clara îndoielile tatălui său?

Explorez textul!

- 8 Ce alte cuvinte sau expresii îți sunt necunoscute, în afara celor explicate?
- 9 Alcătuieste câte un enunț în care să folosești cuvintele **căldură** și **atașați** cu alt sens decât cel din text.
- 10 Scrie câte un sinonim potrivit pentru cuvintele: **blândețe**, **informă**, **intenționa**, **găsea**.
- 11 Alege, dintre variantele de mai jos, antonimul/antonimele potrivit/e pentru cuvintele date:
 - a) **prietene**: adversare, inamice, potrivnice, camarade, vrăjmașe, neprietene;
 - b) **plăcute**: dezagreabile, nepotrivite, displăcute, neplăcute, neinteresante;
 - c) **pur**: impur, poluat, necurat, amestecat, murdar.

12 Scriu corect!

Explică sensurile cuvântului **mină** din enunțurile:

- ▶ A fost descoperită o **mină** rămasă neexplodată din cel de-al Doilea Război Mondial.
- ▶ A cumpărat de la librărie o **mină** de culoare verde.
- ▶ Creionul are o **mină** sfărâmicioasă.
- ▶ S-a închis o **mină** din cauza prăbușirii unei galerii.

- 13 Pune la modul indicativ, timpul prezent, verbul din enunțul: *Se așează în birou ...*
- 14 Transcrie, din text, un enunț exclamativ și unul interogativ. Explică semnele de punctuație de la sfârșitul enunțurilor.

- 15 Construiește două enunțuri în care să folosești corect formele: **altfel**, **alt fel**.

- 16 Organizați-vă în perechi. Dictați-vă unul altuia, pe rând, câte două replici din textul dat. Faceți apoi schimb de caiete și corectați-vă reciproc dictarea, verificând în text.

■ Timpul și spațiul acțiunii

- 17 Selectează, din text, cuvintele sau grupurile de cuvinte care arată **locul** unde se desfășoară acțiunea de-a lungul întregii întâmplări povestite.
- 18 Transcrie fragmentele din care reiese **spațiul** unde a locuit Heidi înainte de a veni în casa familiei Sesemann.
- 19 De ce i se pare Clarei că vremea trece mult mai repede de când a venit Heidi?
- 20 Identifică, în text, un cuvânt referitor la **timp**, care indică în ce moment Herr Sesemann clarifică situația cu domnișoara Rottenmeier.

■ Acțiunea

- 21 Care este motivul mării agitații din casa familiei Sesemann?
- 22 Ce efect crezi că va avea hotărârea pe care o ia Herr Sesemann la final?
- 23 Împarte textul pe fragmente. Extrage ideile principale. Organizează-le în funcție de:
 - situația inițială;
 - cauza care perturbă echilibrul inițial;
 - desfășurarea acțiunii;
 - situația-problemă și rezolvarea ei;
 - încheierea faptelor.
- 24 Povestitorul relatează faptele la persoana a III-a. Exemplifică transcriind cinci cuvinte.
- 25 Numește modurile de prezentare existente în text. Transcrie câte un scurt fragment pentru a le evidenția.
- 26 Recitește titlul textului. Ce observație poți face în legătură cu structura operei din care a fost selectat fragmentul?

■ Personajele

- 27 Cine este personajul principal din fragmentul dat? Justifică-ți răspunsul.
- 28 Prezintă câte două trăsături de caracter ale domnului Sesemann și ale Clarei, așa cum reies din faptele și vorbele lor.

- 29 Cum crede domnișoara Rottenmeier că ar trebui să arate și să se comporte copiii din Elveția?
- 30 Completează tabelul dat cu trăsăturile lui Heidi. Ce observi, comparând aprecierile personajelor?

Trăsăturile lui Heidi, așa cum o vede domnișoara Rottenmeier	Trăsăturile lui Heidi, așa cum o consideră Clara și Herr Sesemann

- 31 Domnișoara Rottenmeier este speriată de *felul sălbatic de a vorbi al lui Heidi*. Tu ce părere ai? Alege, dintre explicațiile date, pe cea corectă:
- Heidi vorbește tare, ceea ce o sperie pe guvernantă.
 - Heidi nu respectă normele limbii literare, ceea ce o face greu de înțeles.
 - Heidi vorbește răstit, ceea ce îi sperie pe toți.

Scriu despre text!

- 32 Povestește, în scris, secvența din text care te-a impresionat cel mai mult.
- 33 Alcătuieste un text, de 80-100 de cuvinte, în care să o prezinți pe Heidi. Vei avea în vedere:
- locul din care provine fetița;
 - felul ei de a fi și de a vorbi;
 - relația cu ceilalți;
 - aprecierile celorlalte personaje.
- 34 Scrie un dialog, de 7-8 replici, între Clara și Heidi, în care cele două fetițe să discute despre o posibilă călătorie la munte, în satul elvețian de unde provine Heidi.
- Folosește semnele de punctuație specifice dialogului.

Discut cu ceilalți!

- 35 Clara și Heidi sunt două fetițe din lumi diferite din toate punctele de vedere: una locuiește la oraș, într-o familie bogată, cu o guvernantă și un profesor care se ocupă de educația ei, iar cealaltă trăiește modest, într-un sătuc de munte, crescute doar de bunic.
- Discutați între voi motivele posibile care le-au determinat să se împrietenească.

E rândul meu!

- 36 Scrie un text narativ despre prietenie, de 100-150 de cuvinte, pornind de la imaginile și dialogurile de mai jos.

- 37 Realizează o fișă în care să comentezi citatul sau proverbul despre prietenie care ți-a plăcut cel mai mult. Adaugă fișa realizată la portofoliu.
- Prietenul adevărat iubește ori-când și în nenorocire ajunge ca un frate. (Biblia, Proverbe 17:17)
 - Nu este mai mare dragoste decât să-și dea cineva viața pentru prietenii săi. (Biblia, Ioan 15:13)
 - Prietenul la nevoie se cunoaște. (proverb românesc)
 - Un prieten adevărat te prinde de mână și îți atinge inima. (Gabriel Garcia Marquez)
 - Cine caută un prieten fără defecte va rămâne singur. (proverb arab)

Cercul de lectură

Citește și alte cărți în care apare tema prieteniei: *Aventurile lui Tom Sawyer*, de Mark Twain, *Băieții din strada Pál*, de Molnár Ferenc, *Numără stelele. O poveste din Copenhaga*, de Lois Lowry.

Numeralul

Categorii de numeral

Descopăr!

- 1 Dă exemple de situații din viața reală când folosești numere.
- 2 Enumeră zilele lunii mai, pornind de la prima, a doua, ...
- 3 Scrie în cifre romane datele din pagina de calendar.
- 4 Informează-te asupra unor date importante ale lunii mai (1 mai, 5 mai etc.). Prezintă-le colegilor informațiile aflate.

Rețin!

■ **Numeralul** este partea de vorbire care exprimă un număr (**numeralul cardinal**) sau ordinea obiectelor prin numărare (**numeralul ordinal**).

● **Numeralele cardinale** sunt:

- *simple* – de la **unu** la **zece**, **sută**, **mie**, **milion**, **miliard**;
- *compuse*, după diverse modele:
 - de la **unsprezece** la **nouăsprezece**;
 - din numerele pentru zeci + unități – **douăzeci și unu**, **treizeci și șapte**;
 - din numerele pentru zeci, sute, milioane – **șase sute**, **cinci mii**, **un milion trei sute**.

● **Numeralele ordinale** se înscriu într-o serie numerică: **primul/prima**, **întâi(ul)/întâi(a)**, **(cel) dintâi/(cea) dintâi**, **al doilea/a doua**, **al treilea/a treia**, ... , **al cincisprezecilea/a cincisprezecea**, ...

Cifrele romane:

V – 5	XL – 40	C – 100	CM – 900	al IV-lea
VI – 6	L – 50	CD – 400	M – 1000	a IV-a
IX – 9	LX – 60	D – 500		al XX-lea
X – 10	XC – 90	DC – 600		a XX-a

Exersezi!

5 Precizează ce părți de vorbire sunt cuvintele colorate din exemplele de mai jos:

a) Ea mi-a trimis, de-acolo, vești

Despre acel vestit tenor

Și le-am primit acum o oră.

Plecarea lui a fost o dramă ...

– Cămila Suzi vă e soră?

A fost cu mine ca o mamă:

Ea m-a-nvățat **întâia** gamă ...

b) Abia peste vreo **două** luni

E semnalat de **un** ziar

Pe-o insulă, în Pacific.

c) Și-a dus-o așa **un** an sau **doi** ...

(Gellu Naum, Cartea cu Apolodor)

6 **Evită confuziile!** Găsește, în exemplele date, cuvintele care ajută la recunoașterea numeralelor **un** și **o**:

a) A cumpărat un pix, două caiete și patru rezerve de cerneală.

b) Vreau numai o prăjitură cu frișcă.

c) Nu mi-a dat decât un mesaj ieri.

d) De o lună nu l-am mai văzut.

IMPORTANT!

- Numeralele cardinale **unu** și **doi** își modifică forma după *gen*. La fel și compusele care le au în structură.
- Când însoțesc un substantiv, numerele **unu**, **una** își modifică forma: **un**, **o**. Ele nu trebuie confundate cu articolele nehotărâte:
 - ... *acum o oră*. (substantivul *oră* ajută la identificarea numeralului);
 - ... *a dus-o așa un an sau doi*. (substantivul *an* și numeralul *doi* ajută la identificarea numeralului).

7 Construiește enunțuri în care să folosești cuvintele **un** și **o** ca articole nehotărâte și ca numere.

8 Adevărat (A) sau fals (F)?

a) În propoziția: *O fată și-a pregătit pentru excursie două perechi de bocanci.*, **o** este un numeral cardinal. **A / F**

b) În propoziția: *Doar un băiat din clasă s-a înscris în cursa cu obstacole.*, **un** nu este numeral cardinal. **A / F**

9 Notează, în caiet, enunțurile de mai jos. Corectează cu verde numai formele greșite ale numeralelor.

a) A cumpărat patrusprezece trandafiri.

b) A unsprăzecea din catalog nu merge în excursie.

c) Treizeci și două de fete s-au prezentat la selecția pentru cor.

d) Al treilea a pierdut trenul.

e) A rupt fila de calendar din ziua de douăzeci și două martie.

f) Pe data de douăzeci și una are programare la dentist.

g) Ziua lui este pe douăsprezece iunie.

h) L-a scris pe al optălea pe listă.

i) S-au adunat șaptesprezece donații de carte pentru bibliotecă.

IMPORTANT!

• Pentru exprimarea **datei** se folosesc numerele cardinale, cu excepția primei zile a lunii. Pentru compusele lui **unu** se folosește masculinul (**douăzeci și unu**), iar pentru **doi** și compusele lui se utilizează femininul (**douăzeci și două, douăsprezece**).

10 Completează, în caiet, spațiile libere cu numerele cardinale sau ordinale potrivite:

M-am hotărât să scriu un jurnal de vacanță. În ... zi, am notat despre toate cele ... cărți pe care mi-am propus să le citesc. În ... zi, am scris ... pagini. În ..., am hotărât să nu trecă nicio zi fără să nu adaug ceva, oricât de puțin. Și astfel, am ajuns în ... zi de vacanță. Jurnalul meu avea ... pagini.

11 Alcătuieste un dialog între o persoană care cere informații asupra prețurilor unor cărți dintr-o librărie și vânzătorul care i le oferă. Folosește numerele cardinale și ordinale.

12 **Imaginează-ți!** Ești un comentator sportiv care prezintă ascultătorilor o cursă de mașini. Scrie un text, de 50-70 de cuvinte, în care să folosești numerele cardinale și ordinale.

Funcții sintactice ale numeralelor

Descopăr!

13 Ce părți de propoziție sunt numerele evidențiate în exemplele de mai jos?

a) Fratele celui de-al **doilea** este colegul meu.

b) A plantat **cinci** puieți de măr.

c) **Patru** au făcut echipă.

Rețin!

■ Numeralul cardinal și numeralul ordinal pot avea funcția sintactică de **subiect** sau de **atribut**.

■ Legătura dintre atribut și substantivul determinat se realizează, uneori, cu ajutorul **articolului demonstrativ** și al **prepoziției de**.

■ Articolul demonstrativ **cel, cea, cei, cele** poate însoți atât numeralul cardinal, cât și pe cel ordinal: **cei doi, cele două, celor doi/două; celui de-al doilea, celei de-a doua**.

Exersează!

14 Construieste enunțuri în care să folosești următoarele numere cardinale sau ordinale, însoțite de articole demonstrative: **douăzeci și două, patru, al cincilea, a șaptea**.

15 Adevărat (A) sau fals (F)?

a) În propoziția: *Primul și ultimul din rând țin stegulețul de semnalizare.*, subiectul multiplu este exprimat prin numere cardinale. **A / F**

b) În propoziția: *A făcut un buchet din trei trandafiri albi și doi crini.*, există două atribute exprimate prin numere cardinale. **A / F**

c) În propoziția: *Douăzeci de voluntari au plantat arbori.*, numeralul cardinal are funcția de atribut. **A / F**

16 Analizează numerele din exemplele date, după model: felul numeralului-cardinal/ordinal, (însoțit de articol demonstrativ), funcția sintactică.

a) *Și-au început să se tocmească*

În jurul lui Apolodor

Cei patruzeci de gură-cască ...

(G. Naum, *Cartea cu Apolodor*)

b) *Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu mine.*

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

17 Construieste enunțuri în care un numeral cardinal și un numeral ordinal să aibă, pe rând, funcția sintactică de **subiect** și de **atribut**.

Te provoc!

- 1 Te-ai revăzut vreodată cu cineva drag după o perioadă mai lungă de despărțire? Descrie-ți sentimentele pe care le-ai trăit cu această ocazie.
- 2 Indică două sinonime ale cuvântului *revedere*.

Mihai Eminescu

(15 ian. 1850-15 iun. 1889) –

este poetul nostru național, autor al unei opere unice prin profunzime, originalitate și valoare artistică. S-a inspirat din folclor, din frumusețile naturii, din istoria românilor.

A scris atât poezii (*Fiind băiet păduri cutreieram, Povestea codrului, Crăiasa din povești, Ce te legeni? ..., La steaua, Sara pe deal, Lacul* etc.), cât și proză (*Făt-Frumos din lacrimă*).

Să-l cunoaștem pe scriitor

Înainte de lectură

- 3 În manualul digital Ascultă poezia *Revedere*, în lectura scriitorului Mihail Sadoveanu. Ce sentimente îți transmite?
- 4 Privește imaginile care însoțesc textul poetic. Despre ce *revedere* crezi că este vorba în poezie?
- 5 Completează, oral, enunțul:
Pentru mine, a revedea pădurea înseamnă ...

Dicționar

cofă: vas de lemn, de dimensiuni mici, sub formă de butoiș, în care se ține apa.

doină: poezie lirică specifică folclorului românesc, care exprimă un sentiment de dor, de jale, de revoltă, de dragoste etc., fiind însoțită, de obicei, de o melodie specifică, tradițională.

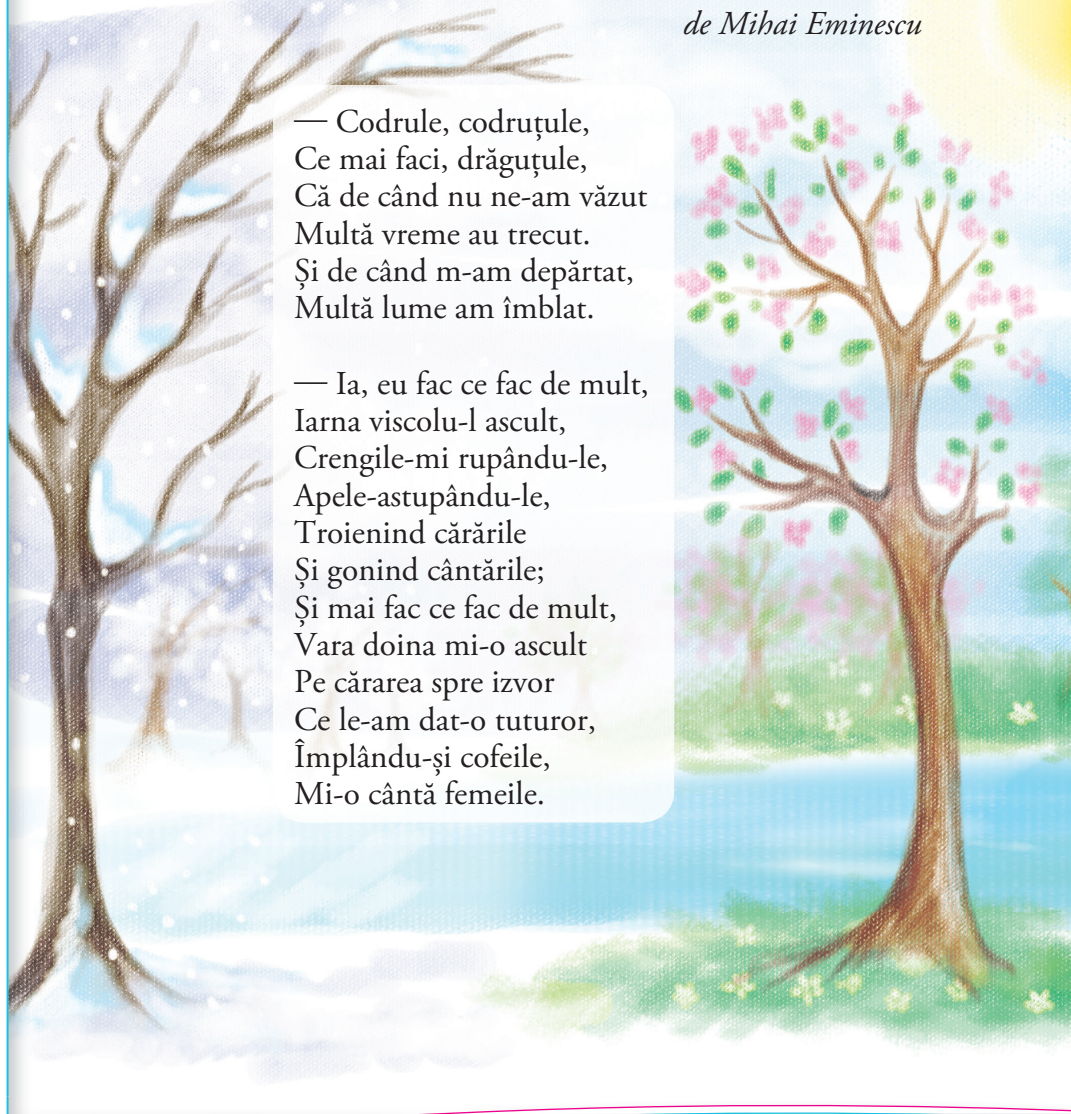
a troieni: a acoperi de zăpadă.

Revedere

de Mihai Eminescu

— Codrule, codruțule,
Ce mai faci, drăguțule,
Că de când nu ne-am văzut
Multă vreme au trecut.
Și de când m-am depărtat,
Multă lume am îmblat.

— Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupându-le,
Apele-astupându-le,
Troienind cărările
Și gonind cântările;
Și mai fac ce fac de mult,
Vara doina mi-o ascult
Pe cărarea spre izvor
Ce le-am dat-o tuturor,
Împlându-și cofeile,
Mi-o cântă femeile.

Înțeleg textul!

- 6 **Concurs de lectură expresivă!** Alcătuiți un juriu de trei-patru elevi și echipe de câte doi elevi. Recitați poezia, ținând seama de cele două voci care dialoghează: vocea poetului și vocea codrului.
Veți avea în vedere: *intensitatea vocii, intonația, ritmul vorbirii.*
- 7 Recitește textul, pentru a alege varianta corectă:
 - a) Acest text este literar nonliterar.
 - b) Acest text este narativ descriptiv.
 - c) Textul se organizează în proză în versuri.
 - d) În text, limbajul se caracterizează prin sensul obișnuit figurat al cuvintelor.
 - e) Intenția autorului este de a transmite informații emoții și sentimente.

— Codrule cu râuri line,
Vreme trece, vreme vine,
Tu din tânăr precum ești
Tot mereu întinerești.

— Ce mi-i vremea, când de veacuri
Stele-mi scânteie pe lacuri,
Că de-i vremea rea sau bună,
Vântu-mi bate, frunza-mi sună;
Că de-i vremea bună, rea,
Mie-mi curge Dunărea.
Numai omu-i schimbător,
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost, așa rămânem:
Marea și cu râurile,
Lumea cu pustiurile,
Luna și cu soarele,
Codrul cu izvoarele.

8 Răspunde la următoarele întrebări:

- În ce anotimpuri este descris codrul?
- Cine cântă doina în codru?
- Care este caracteristica cea mai importantă a codrului, așa cum o exprimă poetul?
- Ce sentimente și emoții transmite poezia?

■ **Explorez textul!**

- Identifică, în poezie, două cuvinte prin care este „alintat” codrul. Ce sentimente sunt transmise cu ajutorul lor?
- Transcrie, din text, două perechi de antonime. Cu ce scop le folosește poetul?
- Care este sensul, din text, al cuvântului **cântările**?
- Descoperă cuvintele care fac parte din **câmpul lexical al naturii**.

Repere culturale

- Mihai Eminescu a fost, o scurtă perioadă, directorul Bibliotecii Centrale din Iași. Dar el a îndeplinit de patru ori atribuții de bibliotecar, lucru mai puțin scos în evidență.

Biblioteca Centrală Universitară
din Iași

Din misterul unor cuvinte

- Cuvântul **eminescian** este un adjectiv format de la numele lui Eminescu și exprimă apartenența la opera poetului.
- Cofeiele** este un substantiv cu forma modificată de poet, pentru a rima cu *femeile*; forma obișnuită de plural este **cofele**, de la **cofă** – *vas cu o toartă în care se ține apa de băut, la țară*.

Colțul artiștilor

De-a lungul timpului, numeroși compozitori s-au inspirat din versurile eminesciene (*Pe lângă plopii fără soț; O, rămâi; Mai am un singur dor; Sara pe deal, Și dacă ...*), punându-le pe muzică. Caută pe internet o melodie inspirată de versurile eminesciene. Descrie, în 20-40 de cuvinte, sentimentele pe care ți le transmite.

■ Cercul de lectură

Citește și alte poezii scrise de Mihai Eminescu, care au ca temă natura: *Fiind băiet păduri cutreieram, Ce te legeni?, Freamăt de codru, La mijloc de codru, Povestea codrului, Povestea teiului, Somnoroase păsărele*.

Poezia și muzica

„În universul nemărginit al muzicii plutește Poezia. [...] Unii mari poeți ajung la o transfigurare care modelează atât de perfect ideea poetică în freământul sonor, încât se înlănțuiesc, îngemănate, și devin inseparabile. Mi s-a întâmplat adesea, cântând din Chopin, să fac o apropiere cu o strofă din Eminescu. Nu e de mirare. Caracterul lor nobil, sfios, visător îi asemuia. [...] În *Mazurka no. 13*, atât de dureroasă, care începe ca un bocet, ultimele două rânduri se potrivesc cu ultima strofă a poeziei *Pe lângă plopii fără soț*:

*Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ. [...]*

În arpegiile învolburate din *Scherzo no. 3* (măreață povestire medievală) regăsim ritmul înălțător al poeziei *Dintre sute de catarge*:

*Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile? [...]*

În poezia *Stau în cerdacul tău*, s-ar părea că Eminescu încearcă să înlăture melancolia care-i umbrește viața, dar ultimele trei versuri îl arată robit de o stare pe care o regăsim la Chopin în *Nocturna no. 14* ...

*Deasupra-mi stele tremură prin ramuri,
În întuneric ochii mei rămân,
Ș-alături luna bate trist în geamuri.”*

(Cella Delavrancea, *Eminescu oglindit în Chopin*)

Înțeleg textul!

- Citește, cu voce tare, textul. Ce sentimente îți trezește? Alege din următoarea listă: *uimire, încântare, tristețe, dor, supărare, fericire, surprindere, dragoste, curiozitate, entuziasm*.
- Recitește textul, pentru a răspunde la întrebările următoare:
 - Care sunt cele două arte între care se stabilesc asemănări?
 - Ce trăsături comune au cei doi artiști, Eminescu și Chopin?
 - Care poezii eminesciene o inspiră pe autoarea fragmentului să le aseme-ne cu opere muzicale?

Comunic oral!

- Citește în întregime una dintre poeziile lui Mihai Eminescu, la care se face referire în text. Alege un fond muzical potrivit, din manualul digital. Recită poezia pe acest fond muzical.
 - Ceilalți colegi îți vor evalua recitarea, ținând seama de: corectitudinea și intonația pronunțării versurilor, tonul folosit, emoția pe care o transmiți.
- Selectează un cuvânt-cheie din poezia recitată.
- Explică-le colegilor semnificația acestui cuvânt în contextul poeziei.
- Alege, la rândul tău, o poezie eminesciană și o melodie care să i se potrivească.

Te provoc!

- Completează, oral, următoarele enunțuri:
Muzica și poezia se aseamănă, deoarece ...
Dintre cele două, mai mult îmi place ... , fiindcă ...

Dicționar

arpegiu: executare succesivă a notelor unui acord muzical.
mazurcă: dans popular polonez.
scherzo: piesă muzicală scrisă într-un tempo însuflețit, vioi și vesel.
transfigurare: transformare.

Colțul artiștilor

Privește, cu atenție, pictura artistului rus Aivazovski.

- Ce asemănări se pot stabili între elementele reprezentate în tablou și fragmentele poetice eminesciene, citate de scriitoarea Cella Delavrancea?

Ivan Konstantinovici Aivazovski,
pictor rus, 1817-1900

Reper culturale

- Frédéric Chopin**
– pianist și compozitor de origine poloneză.

Te provoc!

- 1 Caută informații despre Humulești, satul natal al lui Ion Creangă: poziția geografică, peisaj, alcătuire, locuitori. Compară informațiile descoperite cu acelea care apar în descrierea Humuleștiului, realizată de Creangă în *Amintiri din copilărie*.

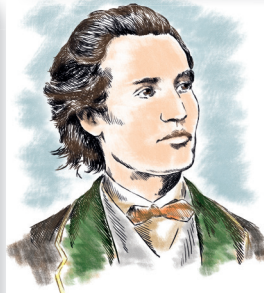
Înainte de lectură

- 2 Ce text scris de Ion Creangă ai citit?
- 3 Apare tema prieteniei în textul citit de tine?

Înțeleg textul!

- 4 Citește, cu atenție, textul.
- 5 Recitește textul pentru a putea răspunde la întrebări:
 - a) În ce an îl întâlnește Mihai Eminescu pe Ion Creangă?
 - b) Cu ce ocazie se cunosc cei doi?
 - c) Ce scrisese Creangă până a-l cunoaște pe apreciatul poet?
 - d) Cum s-a legat prietenia dintre cei doi creatori?
 - e) Unde îl va duce Eminescu pe Creangă?
 - f) Ce operă citește marele povestitor junimiștilor?
 - g) Din ce cauză Eminescu s-a mutat la București?
 - h) Cum a primit Creangă vestea bolii și, apoi, a morții poetului?

Textul nonliterar narativ

Prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă

În vara anului 1875, Titu Maiorescu îl numește pe **Mihai Eminescu** revizor școlar, calitate în care a întreprins inspecții școlare în mai multe zone din districtul Iași. Cu acest prilej, l-a descoperit pe învățătorul **Ion Creangă**, ce participa la numeroase conferințe de specialitate, inițiate de Eminescu. Mihai Eminescu a trimis la Minister un raport elogios prin care aducea la cunoștință „opera acestui modest dascăl” (trei manuale și un abecedar), recomandând-o cu mare căldură.

Cum amândurora le plăceau lucrurile simple, făcute de strămoși din veacuri, mâncarea pe foc repede, vinul în ulcea, somnul în iarbă, între ei s-a legat o prietenie atât de puternică, încât „nu mai văzu nimeni pe Eminescu fără Creangă și pe Creangă fără Eminescu”. Colindau împreună împrejurimile Iașului, stăteau ore întregi la „Bolta rece” sau rămâneau în bojdeuca lui Creangă.

Ion Creangă, cu nimic mai prejos decât tânărul poet deosebit de cultivat, a început să-și deșarte sacul cu zicători, proverbe, ghicitori și pilde, ceea ce stârnea râsul plin de poftă al lui Eminescu. La rândul său, Creangă avea față de Eminescu o admirație deosebită. Pe un manual de geografie primit în dar de la Eminescu, păstrat cu sfințenie, Creangă va scrie: „**Dăruit mie de d. Mihail Eminescu, eminentul scriitor și cel mai mare poet al românilor 1878**”.

Mihai Eminescu, fermecat de harul de povestitor al lui Ion Creangă, l-a îndemnat să pună totul pe hârtie. În toamna anului 1875, îl duce pe hâtrul povestitor la Junimea, societate literară condusă de Titu Maiorescu, cu toate că există date care confirmă participarea lui Creangă la adunările lor cu mult înainte de acest an.

Explorez textul!

- 6 Explică sensul din text al cuvântului *cultivat*. Alcătuieste un enunț în care să-l folosești cu alt sens.
- 7 Dă câte un sinonim potrivit pentru cuvintele: *a întreprins, zone, elogios, prietenie, fermecat*.
- 8 **Îmi organizez informațiile!**

Textul transmite mai multe informații despre doi dintre marii scriitori ai literaturii române: Mihai Eminescu și Ion Creangă. Alcătuieste *planul simplu de idei* al textului.

- 9 Extrage din text următoarele informații privitoare la cei doi scriitori: *ocupația, preocupări comune, creații literare scrise în toamna și iarna petrecute împreună*.

Scriu despre text!

- 10 Scrie un text, de 80-100 de cuvinte, în care să prezinți prietenia dintre cei doi scriitori. *Vei avea în vedere:*
 - să întocmești mai întâi un plan
 - să numești tema
 - să precizezi detalii ale prieteniei
 - să te referi la sentimentele care i-au legat pe cei doi scriitori
 - să-ți exprimi o părere personală.

Adevărata intrare și-o face, însă, în septembrie 1875, când citește „Soacra cu trei nurori”, care se bucură de un deosebit succes și va fi publicată în revista societății, „Convorbiri literare”.

Când Eminescu este destituit din funcția de revizor, cel care îi sare în ajutor este Creangă, care-l găzduiește în bojdeuca sa din Țicău. Vor petrece împreună toamna și iarna, Eminescu „cizelându-și versurile, redeşeptând trecutul și trezind la viață nouă limba veche și înțeleaptă a cronicarilor”. În schimb, Creangă va termina „Moș Nechifor Coțcariul”.

S-au despărțit cu greu, deoarece Eminescu a fost numit redactor la ziarul „Timpul”, în București. Îndurerat, Creangă îi scrie acolo:

Ai plecat și mata din Iași, lăsând în sufletul meu multă scârbă și amăreală. [...]

Bădie Mihai, această epistolă ți-o scriu în cerdacul unde de atâtea ori am stat împreună; unde mata uitându-te pe cerul plin de minunății, îmi povesteai atâtea lucruri frumoase. Bădie Mihai, nu pot uita acele nopți albe, când hoinăream prin Ciric și Aroneanu ...”

Au păstrat mereu legătura, iar Creangă a fost devastat când a aflat că marele poet s-a îmbolnăvit grav. Durerea trăită a fost nemăsurată, un cutremur în adâncul sufletului. După ce starea de sănătate a lui Mihai Eminescu s-a mai îmbunătățit, întâlnirile lor tot nu mai erau ca odinioară, fiind însoțite de o liniște covârșitoare. De la acea vreme și Creangă începu să se simtă din ce în ce mai rău.

În 1889, la auzirea veștii că Eminescu s-a stins din viață, Ion Creangă a afirmat „că a pierdut un prieten pe care nimeni nu-l poate înlocui”. Fu văzut plângând ca un copil și adormind cu cartea de poezii a lui Eminescu, unicul volum publicat în timpul vieții sale pline de suferință. Astfel, prietenia dintre marele poet al românilor și povestitorul talentat a rămas nu numai în amintirea contemporanilor, ci și în istoria literaturii române.

Dicționar

- bojdeucă:** casă mică, sărăcăcioasă.
coțcar: impostor, pungaș.
cronicar: autor de scrieri istorice.
district: județ.
har: (aici) talent.
hâtru: glumeț, mucalit, poznaș.
pildă: povestire care transmite o învățătură.
revizor școlar: inspector al școlilor primare dintr-un județ.

Repere culturale

- **Ion Creangă** – s-a născut la 10 iunie 1839, în Humulești, și a murit la 31 decembrie 1889, în Iași. Este un prozator de o mare originalitate, unul dintre cei patru mari clasici ai literaturii noastre. Are geniul povestirii și opera sa reînvie universul satului tradițional: *Amintiri din copilărie*; **povești:** *Povestea lui Harap-Alb*, *Dănilă Prepeleac*, *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani*; **povestiri:** *Acul și barosul*, *Inu și cămeșa*, *Cinci pâni*, *Păcală*; **nuvele:** *Moș Nechifor Coțcariul*.

În manualul digital

- Urmărește filmul în care este prezentată casa copilăriei lui Ion Creangă.

Din misterul unor cuvinte

- Cuvântul **epistolă** este denumirea veche a cuvântului *scrisoare*. De asemenea, reprezenta un tip de poezie, care trata un subiect artistic, moral sau filozofic, sub forma unei scrisori.

Rețin!

- **Textul narativ nonliterar** informează cititorii asupra unor aspecte ale realității: **întâmplări**, **participanți** la **acțiune**, **timp** și **spațiu** ale desfășurării faptelor. Transmite date exacte, verificabile, folosește un limbaj accesibil și are un caracter obiectiv.

Rețin!

- **Narațiunea** poate fi întâlnită nu numai în **operele literare**, ci și în **diverse tipuri de texte nonliterare**: prezentări, **texte științifice**, **articole de ziar** și **de revistă**, **anecdote** etc.

- 11 Ordonează trăsăturile de mai jos, în funcție de **caracterul literar** sau **non-literar al textului narativ**.

Textul literar narativ/Textul nonliterar narativ:

- prezintă fapte și personaje care sunt rodul ficțiunii, adică al imaginației creatoare a autorului;
- se bazează pe fapte reale, trăite de persoane care au existat în realitate;
- transmite informații exacte, verificabile;
- comunică emoții, sentimente;
- are un caracter subiectiv;
- are un caracter obiectiv;
- textul îl informează pe cititor;
- textul îl emoționează pe cititor.

Propoziția simplă și propoziția dezvoltată

Descoperă!

- 1 Citește dialogul alăturat. Cum se realizează comunicarea dintre suricate?
- 2 Identifică subiectul și predicatul din fiecare propoziție.
- 3 Analizează subiectele și predicatul identificate la exercițiul 2, după model.

Model:

- predicat verbal exprimat prin ..., modul ..., timpul ..., persoana ..., numărul ...
- subiect exprimat prin ..., genul ..., (persoana) ..., numărul ...

Reține!

■ **Propoziția** este o comunicare cu un singur predicat.

■ După structura lor, propozițiile pot fi:

- **simple** – alcătuite din **părți principale de propoziție**: subiect și predicat: **Nu știam!** (subiectul nu este exprimat);
- **dezvoltate** – alcătuite din **părți principale** (subiect și predicat) și **secundare de propoziție** (atribut și alte părți de propoziție, pe care le veți studia în clasele următoare): **Eu am fost la bojdeuca din Țicău!**

subiect predicat verbal altă parte de propoziție atribut

predicat verbal

Exersează!

- 4 Completează propozițiile simple date, pentru a le transforma în propoziții dezvoltate. Adaugă atribute și alte părți de propoziție.

• Vântul bate. • Ploaia cade. • Norii se risipesc.

- 5 Ordonează părțile de propoziție, din exemplele următoare, în tabel:

a) Dar vremea trecea cu amăgele, și eu creșteam pe nesimțite ...

b) — Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara...
(Ion Creangă, Amintiri din copilărie)

Părți de propoziție			
principale		secundare	
subiect	predicat	atribut	alte părți

- 6 Construieste propoziții dezvoltate, pornind de la următoarele grupuri nominale:
 - Nică cel năzdrăvan, cu părul de aur
 - zgârcitul moș Vasile
 - moș Chiorpec ciubotarul, vecinul familiei lui Nică.

- 7 Alcătuieste câte o propoziție simplă, în care:

- a) subiectul simplu să fie exprimat printr-un substantiv comun;
- b) subiectul multiplu să fie exprimat prin două substantive proprii;
- c) predicatul verbal să fie exprimat printr-un verb la modul imperativ;
- d) predicatul verbal să fie exprimat printr-un verb la modul indicativ, timpul mai-mult-ca-perfect.

- 8 Analizează propozițiile de mai jos, după model.

Model: propoziție asertivă/interogativă, (exclamativă), (imperativă), simplă/dezvoltată, afirmativă/negativă.

- a) ... satură-te de cireșe!
- b) Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?
- c) ... moș Vasile era un cărpănos și-un pui de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara.
- d) Te joci cu marfa omului?
- e) Vrajba dintre noi să piară ...

(Ion Creangă, Amintiri din copilărie)

A fost odată

de Cella Delavrancea

În lacul adânc al copilăriei, unde apar vag amintirile și se topesc când vrei să le prinzi sunt unele figuri care se precizează fără voia noastră, aducând cu ele atmosfera unei odăi spațioase, cu mobila și lumina ei și sprinteneala unor copii care se jucau la o masă rotundă, întorcând uneori capul spre ușa de la intrare. Așteptau pe cineva, un om cu păr castaniu, ondulat și lung, ochi palizi ca iazul, seara, și blând și bun pe cât era de mareț ca statură.

Copiii erau patru fetițe ... Cella, Margareta, Niculina și Henrietta Delavrancea. Bărbatul cu barbă scurtă: arhitectul Ion Mincu, prietenul mult prețuit de Barbu Delavrancea. Îi pregăteam ținutul. Ne bătea și se lăsa bătut de noi. Cu dânsul ne simțeam cu adevărat în largul nostru. Meseria lui, pe care o învățase la valoarea unei arte desăvârșite, contrasta cu firea lui sfoasă. Se juca asemenea unui copil, dar ne răsfăța ca un om mare și darnic.[...]

Tot domnul Mincu făcuse parte, împreună cu părinții mei, din „Comisia” de examinare a celei mai mici surori, Henrietta, care-și trecea înainte de vârsta obligatorie examenul de clasa întâi primară. Mama îi explicase că domnul arhitect este foarte sever, și fetița, intimidată, își prezentă caietele învelite în hârtie albastră-deschis. Examenul se ținea în curtea mare, sub un salcâm bătrân umbrind larg masa. Copila răspunde bine la toate materiile. Domnul Mincu își juca rolul de examinator cu toată seriozitatea și, după felicitările meritate, o întrebă ce vrea să devină când va fi mare. „Arhitectă”, răspunde fetița. Cine știe dacă toată cariera surorii mele n-a fost dictată de această clipă, când un mare arhitect și-a concentrat privirea asupra unei fetițe de șase ani care dezlega ușor probleme de aritmetică.

Talentul mare al arhitectului îi câștigase admirația părintelui meu. Îl socotea un inovator într-o epocă în care fiecăruia om își clădea o casă, nu numai ca o demonstrație exterioară a averii, dar și ca să se minuneze vecinii de „stilul” ei. De aceea, **Bucureștii din centru aveau aspectul unei expoziții internaționale**, din care spiritul național lipsea cu desăvârșire. Mai toate erau în contradicție cu necesitățile dictate de climatul nostru, copleșitor în căldura de vară și dur când sosește iarna cu cortegiul ei de viscoliri.

Ion Mincu a fost primul arhitect răzvrătit împotriva spiritului de imitație al Apusului. Își dădea seama că o casă trebuie să adăpostească, să ocrotească viața cuprinsă în ea. A prins din liniile construcțiilor țărănești ritmul național, același care se afirmă în broderii, în modulațiile cântecelor de folclor, în întorsăturile duioase ale metaforelor poeziei populare. Marele său talent a putut să realizeze case de oraș din elementele casei de țaran. Monumentalitatea sa n-a dezzechilibrat proporția, decorativul unui cerdac mic a crescut grațios, fără a deveni arogant. [...]

Tă provoc!

- 1 Caută, în *Dicționarul explicativ al limbii române*, semnificația cuvântului **portret**. Care sunt cele două sensuri ale cuvântului?

Să-l cunoaștem pe scriitorul

Cella Delavrancea

(1887-1991) –

a fost pianistă, scriitoare și profesoară de pian, fiica cea mare a scriitorului Barbu

Ștefănescu Delavrancea. A dat concerte în Europa, de multe ori în duet cu interpretul și compozitorul George Enescu. Este autoarea unor nuvele, romane și texte având caracter memorialistic.

Reper culturale

Școala Centrală din București, construită de arhitectul Ion Mincu

Înainte de lectură

- 2 Citește titlul textului. Unde ai mai întâlnit o astfel de formulare folosită de autoare ca titlu?
- 3 Dă o explicație titlului.

Dicționar

cortegiul: șir de persoane care însoțesc în chip solemn o ceremonie; alai, suită, convoi.

geniu: cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o mare însemnătate; persoană care are o asemenea înzestrare.

stil arhitectural: mod specific de exprimare în domeniul arhitecturii.

Portretul arhitectei Henriette Delavrancea, realizat de Eustațiu Stoenescu

Ion Mincu, sfătuit de tatăl meu pe când era primarul Bucureștilor, făcuse planul primăriei Capitalei. Cu toate că eram copilă, mi-aduc aminte de cei doi prieteni desfășurând sulurile mari de hârtie, și Mincu, aplecat asupra lor, dând explicații. Tata l-a îmbrățișat cu lacrimi în ochi: „Măi, ai să faci o mare operă de artă și sunt fericit că te voi ajuta s-o realizezi”. [...]

Domnul Mincu a murit la șaiszeci de ani, după o scurtă boală.

Lui i se aplică această cugetare de grea melancolie: „Geniul este complet ignorat până în ceasul când este complet înțeles”. În privința lui, ceasul a sunat numai acum după ce, de multe decenii, **s-a mistuit gândul creator** al lui Ion Mincu.

Înțeleg textul!

- 4 **Citirea în lanț!** Primul elev de pe un rând începe lectura textului. Este urmat de un alt elev. Fiți atenți la intervenția voastră ca să puteți asigura fluiditatea și corectitudinea lecturii.
- 5 Recitește textul, pentru a răspunde la întrebări:
 - a) Cine este musafirul așteptat de fetițe?
 - b) Cum se numesc cele patru surori?
 - c) Ce rol are „Comisia” de examinare?
 - d) Din cine este alcătuită această „Comisie”?
 - e) Din ce cauză scriitorul Delavrancea îl considera pe Ion Mincu un inovator în arhitectură?
 - f) Din ce domeniu s-a inspirat marele arhitect?
 - g) Care este concluzia naratoarei?

Explorez textul!

- 6 Precizează semnificația grupurilor de cuvinte selectate din text:
 - *lacul adânc al copilăriei*
 - *Bucureștii din centru aveau aspectul unei expoziții internaționale*
 - *s-a mistuit gândul creator*.
- 7 Notează câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele: *măreț, prețuit, inovator, clădea*.
- 8 Alcătuieste un enunț în care să folosești cuvântul **cariera** cu alt sens decât cel din text.
- 9 a) Recitește textul. Identifică pasajele în care scriitoarea îl descrie pe arhitectul Ion Mincu.
 - b) Completează, în caiet, schema cu trăsăturile fizice și morale/sufletești ale personajului descris, după modelul alăturat.
- 10 Selectează, din fragmentele identificate, structurile substantiv cu adjectiv/e, specifice descrierii.
- 11 Identifică, în primul pasaj selectat, comparațiile.

Rețin!

- Descrierea unui personaj sau a unei persoane, urmărind reliefaarea trăsăturilor definitivei, se numește **portret**.
- Portretul poate fi:
 - **fizic**: când se referă la înfățișare, statură, vârstă, îmbrăcăminte etc.;
 - **moral**: când se referă la trăsături sufletești, de caracter (calități, defecte), temperament, aptitudini, obiceiuri;
 - **complex**: însumează trăsături fizice, de caracter și de personalitate.

12 E rândul meu!

Scrie un text, de 100-120 de cuvinte, în care să realizezi portretul unei ființe dragi.

Vei avea în vedere:

- să întocmești mai întâi un plan;
- să respecti cele trei părți obligatorii: *introducere, cuprins, încheiere*;
- să precizezi detalii ale persoanei/ființei descrise;
- să folosești comparații, pe care le vei sublinia;
- să-ți exprimi trăirile, sentimentele față de persoana/ființa descrisă.

Portretul lui Ion Mincu

Pasajul selectat

un om cu păr castaniu, ondulat și lung, ochi palizi ca iazul, seara, și blând și bun pe cât era de măreț ca statură.

Trăsături fizice ...

Trăsături morale/sufletești ...

Comunicare Citirea instrucțiunilor

Descopăr!

- 1 Cum sunt structurate instrucțiunile de joc?
- 2 Cuvintele evidențiate prin **roz** descriu caracteristicile jocului. Ce părți de vorbire sunt?
- 3 Ce înseamnă *joc de societate*?
- 4 Ce exprimă verbele evidențiate cu **albastru** și cele notate cu **verde**? La ce mod și timp sunt?
- 5 Care sunt **elementele** jocului?

Îmi exprim părerea!

- 6 Ți-ar plăcea să joci *Călător în lumea fanteziei*? Justifică-ți răspunsul!
- 7 Ai jucat vreodată un joc asemănător? Cum se numea?
- 8 Ce sfat le-ai da creatorilor de jocuri de societate pentru a avea succes cu produsele lor?

Rețin!

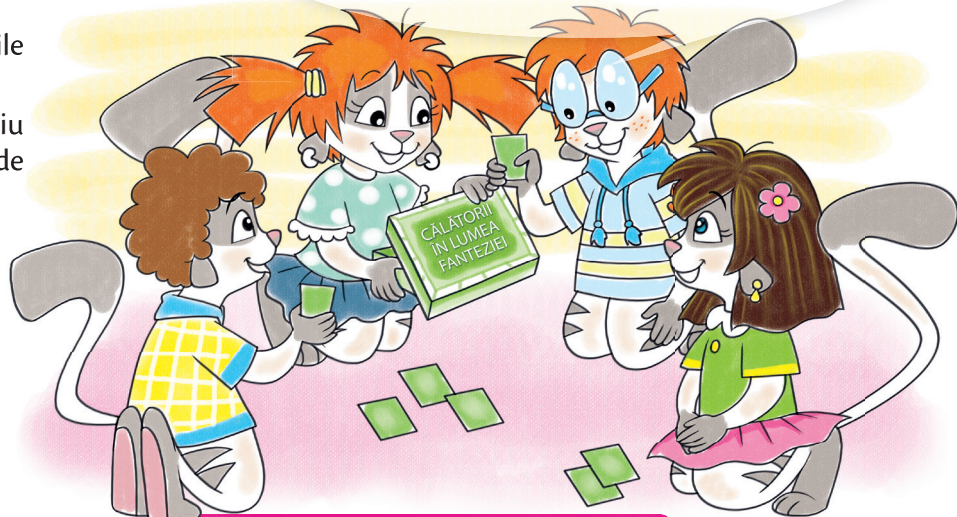
■ **Instrucțiunile** sunt texte nonliterare care au ca scop transmiterea informațiilor privind utilizarea unor produse de consum. Aceste produse pot aparține unor domenii diverse: medicină, farmacie, chimie, alimentație, tehnică, electronică, uz casnic etc.

■ Specifice acestor texte sunt:

- ▷ folosirea cuvintelor din *câmpul lexical al unui domeniu de activitate*;
- ▷ *explicarea clară*, pe înțelesul tuturor, a *modalității de folosire* a produsului, pentru a evita efectele negative ale unei utilizări incorecte;
- ▷ prezența unor *verbe la imperativ*, care exprimă îndemnuri ce orientează persoana în etapele pe care trebuie să le parcurgă.

Tot din categoria instrucțiunilor fac parte informațiile privind montarea unor aparate sau a unor dispozitive tehnice, precum și a jucăriilor.

Ce distractiv, am primit un joc nou!
Oare cum se numește?
Aaa, **Călător în lumea fanteziei!**
Să-i citim instrucțiunile, ca să-l putem juca!

INSTRUCȚIUNI DE JOC

SCURTĂ PREZENTARE

● *Călător în lumea fanteziei* este un **joc de societate**. Ca și în alte jocuri, participanții trebuie să-și comunice ideile unul altuia. Acest joc folosește mai multe forme de comunicare: mima, descrierile verbale și grafice. **Tabla de joc**, **cartonașele**, **pionii**, **zarul**, **clepsidra** sunt elementele pe care le folosesc jucătorii.

PREGĂTIREA PENTRU JOC

- **Formați** echipe de câte doi, trei sau patru jucători. Cu cât echipa este mai mare, cu atât jocul este mai distractiv.
- **Împărțiți** cartonașele în mod egal tuturor echipelor. Există două seturi, care **se vor folosi** în funcție de numărul jucătorilor. Fiecare cartonaș conține câte o întrebare din **domeniul literaturii** (*opere*, *autori*, *personaje* etc.).
- **Distribuiți** pionii membrilor echipei.

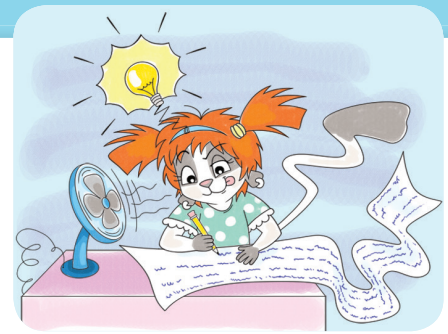
DESCRIEREA JOCULUI

- **Trageți** la sorți ordinea participanților. Fiecare jucător **va trage** o carte și **va răspunde** la întrebările din cele trei domenii.
- **Dați** cu zarul pentru fiecare răspuns corect și, astfel, **veți înainta** pe tablă. Orice cartonaș are o pereche ce conține răspunsurile la întrebări.

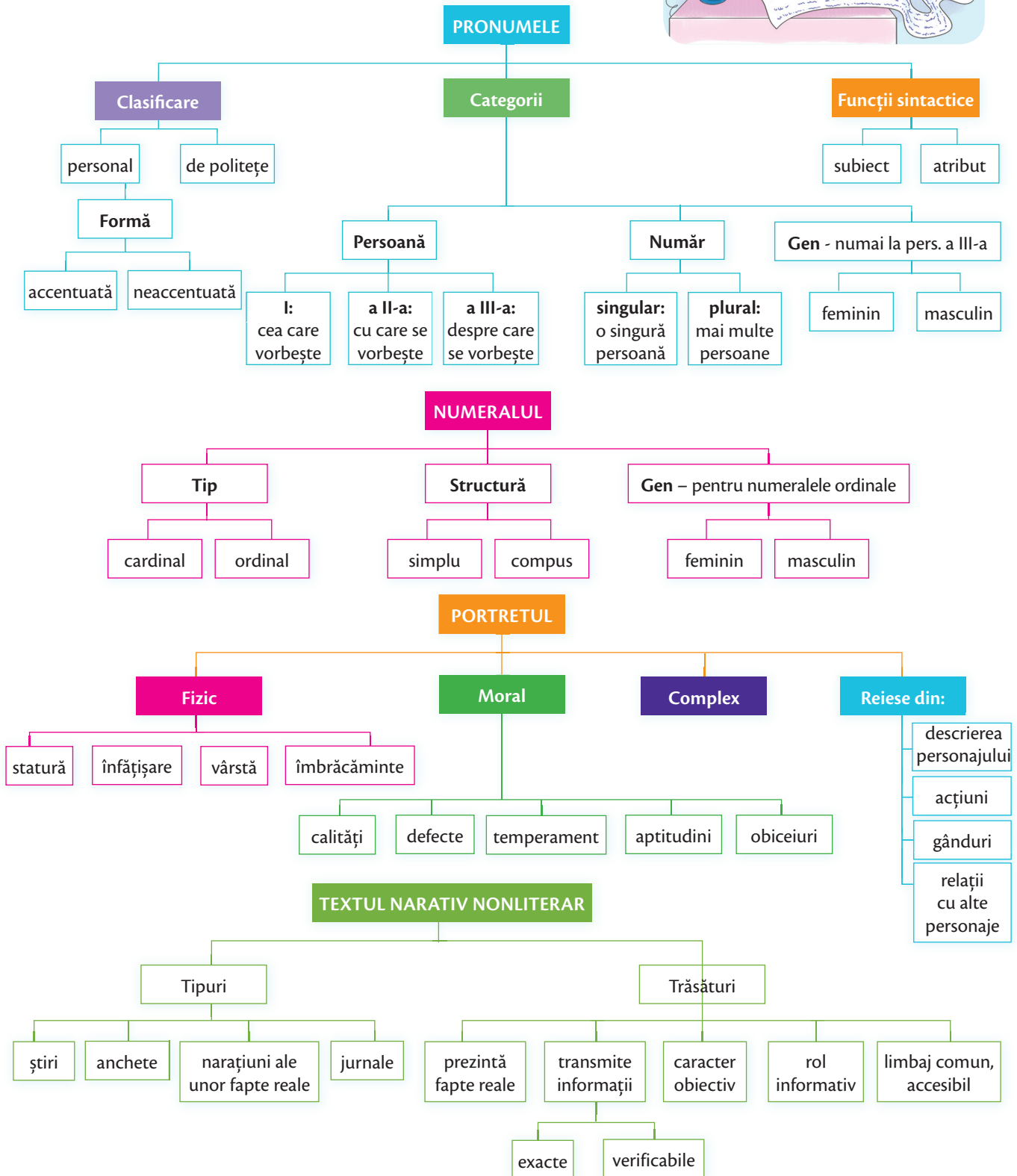
PROVOCAREA FINALĂ

Pe măsură ce înaintați în joc, vă apropiați de **cercul magic**, spațiul în care **veți primi** una dintre cele trei provocări: **un desen simbolic pentru o temă**, **mimarea unor acțiuni** sau **descrierea unor însușiri**. Dacă echipa ghicește corect pentru participantul ei, atunci a câștigat, dacă nu, așteaptă turul următor. Distracție plăcută!

5 Recapitulare

A Cu ajutorul schemelor de mai jos, amintește-ți ce ai învățat în această unitate. Exemplifică fiecare noțiune cuprinsă în schemă!

B Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„Venirea copiilor în bucătărie schimbase înfățișarea plitei. În locul meditativelor oale de toate mărimile – înghesuite acum în fund – izburneau râsetele albe ale grăunțelor de păpuși, preschimbate în cucoșei. [...] La gura sobei, pe trei scăunele joase, Olguța, Monica și Dănuț își rumeneau obrajii în bătaia flăcărilor, ronțâind cucoșei fierbinți.

— Îi! Ță-te Dumnezeu! Acuși! ... se răsti baba la oala nervoasă care-și strâmbase capacul bufnind. Tustrei bufniră de râs.

Baba se sfădea cu oalele, cu tingirile, cu muștele, neconținut. Așa că cineva care ar fi ascultat din odaia de alături și-ar fi închipuit că bucătăria-i plină.[...] Și-ntr-adevăr, în bucătărie baba era stăpână peste tot ce era înăuntru. Zeloasă și harnică stăpână, ca vara în livezi. Și groasă! Atât de groasă că părea supranatural dospită în cuptorul vast din care cozonacii ieșeau opulenți și falnici ca pașalele de la sultan.

Trăgând cu coada ochiului la mere, baba crăpă portița rolei, aruncă înăuntru o privire savantă și repede o închise la loc. Dintr-acolo, căldura se revărsa parfumată.

— Miroase a turtă dulce, babo! se stropși Olguța râzând.

— Are cine-o mânca! oftă baba răsucind un măr.

Pe plită, merele îmbătrâneau văzând cu ochii. Feciorelnicul lor ten se-ntuneca zbârcindu-se. Suspinau înnădușit și lăcrimau somnoros. În schimb, aroma lor creștea mai vărătică, mai îmbătătoare...[...]

Olguța ședea la mijloc, drept în fața flăcărilor care-i îmbrăcau fața în aur și aramă fluidă; Monica și Dănuț ședea la dreapta și la stânga ei. Pe jos, de-a lungul cuptorului, motanii și pisicile, numai puf și arabescuri, torceau de lene și de cald ce le era. Mai la o parte de pisici – prudență sau demnitate – dormea Ali. Mai toate muștele ațipiseră amorțite. Totuși se găseau destule să-l necăjească. Urechile lui Ali – veșnic atente – palmuiau și trăgeau sfârle.

Subt cuptor, într-un paneraș plin de fân, o cloșcă își dospea pușorii de aur. Un greier, cine știe subt ce grindă ascuns – ținea ison subtil corului primăvăratec.

Și soba duduia de flăcări și de vânt, ca o horă.

Intrând în bucătărie, domnul Deleanu dădu cu ochii de copii stând în jurul unei mesuțe rotunde. Mâncau mere coapte, cu mâinile. Pe mesuța, în loc de mămăligă, se răcorea o turtă dulce tăiată felii.

— Aici îmi erai, Olguța?

— Da' tu ce cauți aici, papa?

— Mamă Marie, spune te rog lui Ion să puie caii la trăsură ... Ei! ș-acum să vă răfuiesc eu! se încruntă domnul Deleanu frecându-și mâinile.

— Rămâi cu noi, papa! se rugă Olguța urmată de Monica și Dănuț.

— N-am loc, Olguța!

— Uite-aici, lângă mine.

Când se întoarse, baba găsi patru oaspeți grămădiți pe trei scaune în jurul mesuței. Își acoperi răsul cu mâinile.

Dictionar

arabesc: ornament specific decorației arabe, care constă din combinații de linii și de motive geometrice.

cucoșei: (cocoșei) floricele de porumb.

a dospi: (aici) a încălzi.

dospită: (despre aluat) care a crescut.

opulent: bogat, îmbelșugat.

pașa (pașale): funcția de guvernator al unei provincii din Imperiul Otoman sau titlu al vizirilor și al altor înalți demnitari din trecut.

păpuși: porumb.

rolă: (aici) cuptor al mașinii de gătit.

sfârlă: bobârnac.

sultan: titlu dat monarhului din Imperiul Otoman și din alte țări musulmane.

a ține isonul: a acompania.

- Mamă Marie, da pe mine nu mă cinstești cu nimica?
 — D-apoi cu ce, conașule?
 — Ei! ... c-o cafeluță ... Da' nu de-a noastră, de-a dumitale.
 — Lasă că are baba! se fâli ea făcând cu ochiul.
 — Mușcă, papa.
 Domnul Deleanu mușcă din mărul întins de Olguța.
 — Pii! Grozav de bun! ... Așa ceva n-am mâncat de când eram copil!
 — Papa, știi ce? Povestește-ne ceva de când erai tu mic.
 — Hai, papa, se rugă și Dănuț.
 — Și eu te rog, moșu Iorgu.
 — De când eram eu mic ... Hei!
 — Mai mușcă o dată, papa. Așa ai să-ți aduci aminte!

Aroma merelor coapte, parfumul cald de turtă dulce, flăcările sobei și trei chipuri de copii care-ți sunt dragi – nu sunt numai îndemn, ci chiar izvor de basm și amintiri.

În jurul mesei erau patru copii.

Afară, ploaia curgea cenușie, bătând în geamuri. Peste sate, șesuri, codri, dealuri și orașe cădea ursuzul potop al tristeții, mucezind frunzele, sporind glodul, întezind tusa, alungând zâmbetele.

Dar bucătăria rumenă de flăcări, plină de copii, pisici, pui de găină și povești plutea prin ploaie și prin toamnă, ca o nouă arcă a lui Noe.

Și umbra babei pe zidurile albe avea o amploare biblică.”

(Ionel Teodoreanu, *Hotarul nestatornic*, vol. 1, *La Medeleni*)

Din misterul unor cuvinte

- Expresia **Arca lui Noe** a fost mai întâi folosită pentru a exprima o adunare de oameni, apoi chiar de obiecte diferite. Treptat, a devenit o expresie foarte utilizată, dobândind sensul de *refugiu în timpul unui cataclism, loc al speranței, al regăsirii sufletești*.

Înțeleg textul!

1 Răspunde la întrebări:

- Cum se numesc cei trei copii care participă la acțiune?
- Unde se află ei?
- Ce surprize culinare le pregătește bătrâna bucătăreasă?
- Ce alte vietăți se găsesc în bucătărie?
- Cine este domnul Deleanu?
- Ce rugăminte îi adresează Olguța domnului Deleanu?

Explorez textul!

2 Arată rolul semnelor de punctuație care apar în secvența:

— Miroase a turtă dulce, babo! se stropși Olguța râzând.

3 Explică sensul cuvintelor evidențiate în propoziția:
 ... izbucneau **râsetele albe** ale grăunțelor de păpușoi, preschimbate în cucoșei.

4 Înlocuiește subiectul multiplu al propoziției date cu un subiect simplu, exprimat prin pronume personal:

La gura sobei, pe trei scăunele joase, Olguța, Monica și Dănuț își rumeneau obrajii în bătaia flăcărilor, ronțâind cucoșei ferbinți.

5 Identifică, în text, un pronume personal și un pronume personal de politețe.

6 Precizează funcția sintactică a numeralului din propoziția de la exercițiul 4.

7 Povestește, oral, întâmplarea prezentată în text.

8 Transcrie, din text, trei grupuri de cuvinte prin care este creată atmosfera plăcută, intimă din bucătărie.

9 Numește trei trăsături ale bucătăresei.

10 Notează, în caiet, o personificare și o comparație din text.

11 Alege emoticoanele care consideri că se potrivesc, cel mai bine, stării obișnuite a unui copil.

12 Alcătuieste un text, de 80-100 de cuvinte, în care să-ți imaginezi o întâmplare din copilărie, povestită de domnul Deleanu.

• Vei ține seama de:

- ▶ **ce** se întâmplă;
- ▶ **când** și **unde** se petrece acțiunea;
- ▶ **cine** ia parte la ea.

• Folosește corect și nuanțat timpul verbelor.

Evaluare

Text-suport

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„A fost odată o trăistuță, despre care nu știa nimeni, în afară de ea, că e fermecată. Orice copil din lume ar fi putut oricând să călătorească pe meleaguri îndepărtate, imediat ce s-ar fi aflat de existența spiridușului Flic, care locuia în ea. Flic purta ochelari, de citit prea mult la lumina lumânării din trăistuță, avea un burdihan mare, de mâncat prea multe banane și purta șosete verzi. Și papuci făcuți din două frunze de mentă, bine căptușiți cu pufușorul de pe corpul unei albine, așa că-și răsfăța toată ziua picioarele în căptușeala vărgată cu galben și negru. Flic locuia în trăistuță de la începuturile lumii. Fusese în Africa și locuise o vreme într-o colibă unde îi era prea cald, așa că își scosese papucii verzi și cineva preparase un ceai din ei. Flic își apucase trăistuța de spiriduș nefericit și-și luase lumea-n cap. Tocmai la Polul Nord îl purtase austrul, și pe urmă un alt vânt, și altul, așa încât ajunsese tare prăfuit la albul pol. Aici locuise o vreme în casa unui copil bine înfoclit. Era tare bine și cald înăuntru, și se auzeau șuierând viforul și tot felul de zgomote înspăimântătoare, dar Flic bea ceai aromat cu scorțișoară (își făcuse provizii serioase) și nici că-i păsa de urgia de afară. Însă undeva în adâncul sufletului Flic era trist că nu-și împlinise încă menirea lui de spiriduș înzestrat cu o trăistuță fermecată și că niciun copil nu-i dibuise secretul. Într-o zi s-a strecurat afară pe nesimțite, în noaptea înstelată. Sub cerul ca un lac înghețat, unde Flic își amintea că patinase cândva, nu se zărea nici țipenie de om. Așa că spiridușul s-a gândit la un loc unde ar fi vrut să ajungă și dus a fost.”

(Andreea Răsuceanu, *Trăistuța fermecată*)

1 Încercuiește răspunsul corect:

A. Fragmentul dat este un text narativ, deoarece:

a) este scris în proză; b) nu are dialog; c) are acțiuni, care se desfășoară în timp și spațiu.

B. Personajul principal al fragmentului este:

a) trăistuța fermecată; b) spiridușul Flic; c) un copil.

C. Dorința cea mai mare a spiridușului Flic era:

a) să mănânce banane; b) să bea ceai aromat cu scorțișoară;
c) să găsească un copil care să-i descopere secretul.

2 Completează enunțurile de mai jos cu informații din text:

a) Flic locuia în ___ de la ___ .
b) Două locuri în care a fost spiridușul Flic sunt ___ .
c) Un cuvânt-cheie care apare în text este ___ .

3 Precizează trei trăsături fizice ale personajului Flic.

4 Notează, în caiet, cu adevărat sau fals enunțurile de mai jos:

a) Un sinonim al cuvântului *fermecată* este *magică*. A/F

b) Cuvintele *austrul*, *vânt*, *viforul*, *urgia* aparțin câmpului lexical al fenomenelor naturii. A/F

c) În structura *nu se zărea nici țipenie de om*, expresia evidențiată prin culoare înseamnă *niciun om gălăgios*. A/F

d) În structura *lumea-n*, cratima marchează rostirea împreună a două cuvinte diferite, căderea vocalei *î*, micșorarea numărului de silabe. A/F

e) Sensul din text al cuvântului *inzestrat* este *dotat cu un talent*. A/F

5 Construiște enunțuri cu ortogramele: *s-ar* / *sar*, *ce-ai* / *ceai*, *s-a* / *sa*.

6 Identifică, în textul dat:

a) un pronume personal; b) un numeral cardinal; c) o propoziție dezvoltată.

7 Transformă propoziția simplă *Flic dorea*. în propoziție dezvoltată.

8 Alcătuieste un text narativ, de 100-150 de cuvinte, în care să imaginezi o aventură a spiridușului Flic într-o școală.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 9 puncte (3 p x 3)
 - Total ex. 2: 12 puncte (4 p x 3)
 - Total ex. 3: 9 puncte (3 p x 3)
 - Total ex. 4: 15 puncte (3 p x 5)
 - Total ex. 5: 12 puncte (6 p x 2)
 - Total ex. 6: 9 puncte (3 p x 3)
 - Total ex. 7: 3 puncte
 - Total ex. 8: 21 puncte.
- Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă 10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte

Atelier de creație

Realizarea unui autoportret

- ▶ **Autoportretul** este prezentarea propriei persoane în pictură, sculptură, desen sau în literatură.
- ▶ **Autoportretul în literatură** este o descriere expresivă, care înfățișează trăsăturile fizice, morale, sufletești, comportamentale, preferințele și atitudinea celui care se prezintă pe sine, celorlalți. Realizarea unui autoportret presupune *autocunoaștere* și *spirit de observație*.

Pentru realizarea unui autoportret, iată ce **PAȘI** vei parcurge:

SCHIȚAREA AUTOPORTRETULUI, stabilind:

- ▶ **trăsăturile fizice:**
 - vârstă, statură, aspect al feței, culoarea ochilor și a părului, conformația gurii, a nasului și a frunții etc.; semne distinctive (o aluniță, un semn din naștere, o cicatrice, pistrui etc.).
- ▶ **trăsăturile morale și sufletești:**
 - **calități** (hărnicie, inteligență, bunătate, corectitudine, generozitate, sensibilitate, curaj etc.) și
 - **defecte** (neatenție, lene, superficialitate, zgârcenie, încăpățânare etc.).
- ▶ **preferințe și atitudinea față de ceilalți:**
 - pasiuni, obiceiuri, dorințe, alte lucruri pe care le agreezi sau nu;
 - relația ta cu familia, colegii, prietenii, lumea în general.
- ▶ **aspecte deosebite:**
 - istoricul familiei, asemănări sau deosebiri cu membri ai familiei ori alte persoane, proiecte etc.

PASUL 1

Sunt o persoană drăguță și veselă. Am părul roșu, pe care îmi place să-l port în două codițe, ochii sunt jucăuși, iar gura, zâmbitoare. Pentru vârsta mea, sunt matură în gândire, dar prea vorbăreată – mi se spune. Îmi iubesc mult familia și cărțile preferate. Cel mai bun prieten al meu este Dexi.

SELECTAREA ȘI ORGANIZAREA IDEILOR

- În această etapă selectează și organizează ideile schițate la pasul 1.

PASUL 2

REDACTAREA COMPUNERII

- Poți folosi verbe, : *sunt/nu sunt, am/nu am, vreau/nu vreau, păstrez/nu păstrez, (îmi) place/nu (îmi) place, agreez/nu agreez, (îmi) doresc/nu (îmi) doresc, (mă) tem/nu (mă) tem, (mă) caracterizează/nu (mă) caracterizează, (mă) reprezintă/nu (mă) reprezintă* etc.
- Fiind o descriere, folosește structurile **substantiv-adjectiv**.
- Ca figuri de stil, îți recomand **comparația**.

PASUL 3

CORECTAREA COMPUNERII

- Recitești lucrarea cu simț critic și cu voce tare.
- Verifici, pentru ultima dată, următoarele aspecte:
 - exprimarea;
 - înlănțuirea logică a ideilor;
 - vocabularul;
 - ortografia și punctuația;
 - acordul dintre subiect și predicat;
 - așezarea în pagină.

PASUL 4

Am învățat în clasa a V-a

În această unitate
îți vei aminti:

- ✓ să recunoști trăsăturile textului literar narativ:
 - acțiune;
 - cadru spațio-temporal;
 - povestitor;
 - personaje.
- ✓ să recunoști trăsăturile textului literar descriptiv:
 - tablou;
 - portret;
 - limbaj expresiv.
- ✓ să identifice trăsăturile textului nonliterar.

Tă provoc!

- 1 Povestește-le, pe scurt, colegilor tăi o aventură pe care ai trăit-o.
- 2 Caută, în *Dicționarul explicativ al limbii române*, semnificația cuvintelor: *umorist*, *pseudonim*.

Înainte de lectură!

- 3 Mulți scriitori și-au ales ca titlu pentru cărțile lor, care au devenit celebre, formula *Aventurile lui ...*: Gianni Rodari, *Aventurile lui Cepelică*; Nikolai Nosov, *Aventurile lui Habarnam și ale prietenilor săi*; Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer*, *Aventurile lui Huckleberry Finn*; Hergé (Georges Rémi) – autorul unei serii de benzi desenate clasice, *Aventurile lui Tintin*; Arthur Conan Doyle, *Aventurile lui Sherlock Holmes*. De ce crezi că autorii au ales un astfel de titlu? Consideri că a avut vreo influență titlul pentru succesul cărților? Justifică-ți părerea.

Înțeleg textul!

- 4 Citiți pe roluri textul, interpretând fiecare personaj și povestitorul.
- 5 Recitește textul pentru a răspunde la întrebările:
 - a) În ce orășel se petrece acțiunea?
 - b) De ce se tem toate mamele din târg de Huckleberry Finn?
 - c) Care este atitudinea copiilor față de Huck?
 - d) Din ce cauză îl invidia Tom pe Huck?
 - e) Cum era îmbrăcat Huckleberry?
 - f) Unde „locuia” Huck?
 - g) Care este tema discuției dintre Tom și Huckleberry?

Explorez textul!

- 6 Identifică tipul de sunete (vocale, semivocale sau consoane) care apar în cuvintele: *paria*, *viață*, *ademenitoare*.

Aventurile lui Tom Sawyer

de Mark Twain

În curând, Tom dădu peste tânărul paria al târgului, Huckleberry Finn, fiul bețivanului. Huckleberry era urât și temut de toate mamele din târg, pentru că era leneș, nu ținea seama de nicio îngărădire, avea purtări de rând, într-un cuvânt, era, după cum ziceau ele, un derbedeu. Mamele nu-l puteau suferi pentru că toate odraslele lor îl admirau, simțindu-se minunat în tovărășia lui interzisă și dorind din suflet să îndrăznească a se purta ca el. Tom, ca toți băieții cumsecade, îl invidia pe Huckleberry pentru situația lui ademenitoare de surghiunit al societății și avea poruncă severă să nu se joace cu el. Din care pricină se juca cu el ori de câte ori i se ivea prilejul. Huckleberry purta totdeauna haine vechi, de căpătat, dar pe el vechiturile dobândeau viață veșnică. Zdrențele îi fluturau în jur ca o aureolă, pălăria lui era o vastă ruină, cu un creștet imens care se desprindea de margine și sălta în timpul mersului; haina, când avea haină, îi atârna până la călcâie, nasturii din spate îi veneau cam îndărătul genunchilor. O singură bretea îi ținea nădragii cu marginile ferfenițite, pe care îi târa prin toate noroaiele, când nu și-i sufleca; fundul lor era un fel de sac larg umplut cu aer.

Huckleberry făcea tot ce-i plăcea. De era vreme frumoasă, dormea pe treptele caselor, de ploua sau ninge, se muta cu domiciliul în vreun butoi gol. Nu era silit să meargă la școală sau la biserică, n-avea stăpân, nu trebuia să asculte de nimeni, putea să meargă la pescuit sau la scădat

- 7 Precizează numărul de litere și de sunete din cuvintele: *ningea*, *marginile*, *surghiunit*, *chef*.
- 8 Construiește un enunț în care să folosești cuvântul *urât* cu alt sens decât cel din text.
- 9 Explică sensul expresiilor: **de căpătat**, **cu duimul**. Alcătuieste propoziții dezvoltate în care să folosești aceste expresii.
- 10 Dă câte un sinonim potrivit pentru fiecare dintre adjectivele: *leneș*, *veșnică*, *ademenitoare*, *gol*.
- 11 Transcrie, din text, trei structuri **substantiv – adjectiv**, după model: **un creștet imens**.
- 12 Identifică, în secvența selectată, un pronume personal cu funcția de atribut: ... **îl invidia pe Huckleberry pentru situația lui ademenitoare de surghiunit al societății și avea poruncă severă să nu se joace cu el**.

când îi poftea inima și oriunde avea chef și să zăbovească cât voia. Nimeni nu-l oprea să se ia la bătaie. Putea să se culce seara cât de târziu. Primăvara, era cel dintâi băiat care umbla desculț și toamna, ultimul care se încălța. Nu era niciodată silit să se spele sau să îmbrace haine curate, știa să înjure de minune, cu alte cuvinte, băiatul ăsta avea tot ce poate să facă viața plăcută. Așa gândea orice băiat „cumsecade” din St. Petersburg, sâcâit și ținut în frâu de părinți. Tom îl strigă de departe pe romanticul surghiunit:

- Noroc, Huckleberry!
- Noroc, bă, și să crești mare! [...]
- Ascultă, Huck, asta ce-i?
- O chichiriță.
- Unde ai găsit-o?
- În pădure.
- Ce ceri pe ea?
- Știi și eu? ... Da' nu vreau s-o vând.
- N-ai decât. Tot e mică.
- Hm, da. Că nu-i a ta ... Mie-mi place. Pentru mine-i destul de bună.
- Fuși d-aici, că sunt în pădure cu duiumul. Eu, dacă m-aș duce să

caut, aș găsi cu miile.

— Și de ce nu te duci? Că știi că nu găsești. Asta-i timpurie. E a dintâi care am văzut-o anu' ăsta.

- Ascultă-aicea, Huck, îți dau dintele meu pe ea.
- Să-l văd.

Tom scoase o bucată de hârtie și o despături cu grijă. Huckleberry cercetă dintele cu luare-aminte. Ispita era prea puternică. În cele din urmă, spuse:

- E dinte adevărat?
- Tom își săltă buza, arătând locul gol.

— În regulă, zise Huckleberry, bate palma!

Tom închise gângania în cutia de pocnitori, până mai deunăzi temnița răgacei, și cei doi băieți se despărțiră, fiecare dintre ei simțindu-se mai bogat ca înainte.

Dictionar

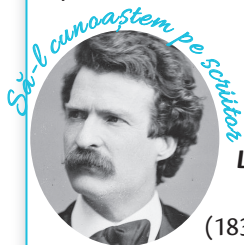
chichiriță: (pop.) căpușă.
odraslă: copil, progenitură, urmaș.

paria: (aici) disprețuit, urgisit, nerecunoscut de nimeni.

răgace: rădașcă, insectă de culoare neagră-castanie.

romantic: (aici) eliberat de regulile sociale.

surghiunit: exilat, alungat, proscris.

Samuel Langhorne Clemens

(1835-1910) – este un scriitor

și un umorist american, cunoscut sub pseudonimul literar Mark Twain.

Cele mai populare romane ale sale sunt: *Aventurile lui Tom Sawyer*, *Aventurile lui Huckleberry Finn*, *Prinț și cerșetor*, *Un yankeu la curtea regelui Arthur*.

Să-l cunoaștem pe scriitor

13 Selectează numeralul ordinal din enunțul următor:

Primăvara, era cel dintâi băiat care umbla desculț și toamna, ultimul care se încălța.

14 Rescrie enunțul, corectând greșelile pe care le face Huckleberry:

E a dintâi care am văzut-o anu' ăsta.

15 Transcrie, din text, un enunț interogativ, unul imperativ și unul asertiv.

16 Continuă, oral, enunțurile:

Deși este un antimodel, Huckleberry apare într-o aură atrăgătoare pentru băieții „cumsecade”, deoarece În calitate de cititor, am față de acest personaj sentimente de ..., pentru că

17 Completează, în caiet, tabelul cu trăsăturile personajului Huckleberry Finn, așa cum reies din tabelul de mai jos.

Trăsăturile lui Huckleberry Finn	
Comportament	...
Situație socială	...
Îmbrăcăminte	...
Obiceiuri	...
Părerea mamelor	...
Părerea băieților „cumsecade”	...

18 Scrie un text, de 70-90 de cuvinte, în care să-ți exprimi părerea despre prietenia dintre cei doi copii, Tom și Huck.

Te provoc!

1 Imaginează-ți o pădure fermecată. Descrie-i copacii, izvoarele, florile, animalele, cu ajutorul adjectivelor la diferite grade de comparație.

Înainte de lectură

2 Citește titlul poeziei. Ce teme literare sunt abordate în acest text poetic?

Înțeleg textul!

3 Recitește, cu voce tare, poezia. Vei avea în vedere:

- rostirea clară și corectă a cuvintelor
- intonația și pauzele dictate de punctuația textului
- tonul potrivit: liniștit și lent.

4 Răspunde la întrebări:

- Cum este organizat textul?
- Care este cadrul temporal al descrierii?
- În ce anotimp este prezentată pădurea?
- Ce sentimente are crăiasa pentru copil?
- Ce element din portul popular se regăsește în portretul crăiesei?

Dicționar

grumaz: ceafă.

maramă: fâșie lungă de voal fin, cu care își acoperă capul femeile de la țară când se îmbracă în costum național.

a mână: a rămâne, a poposi, a dormi undeva peste noapte.

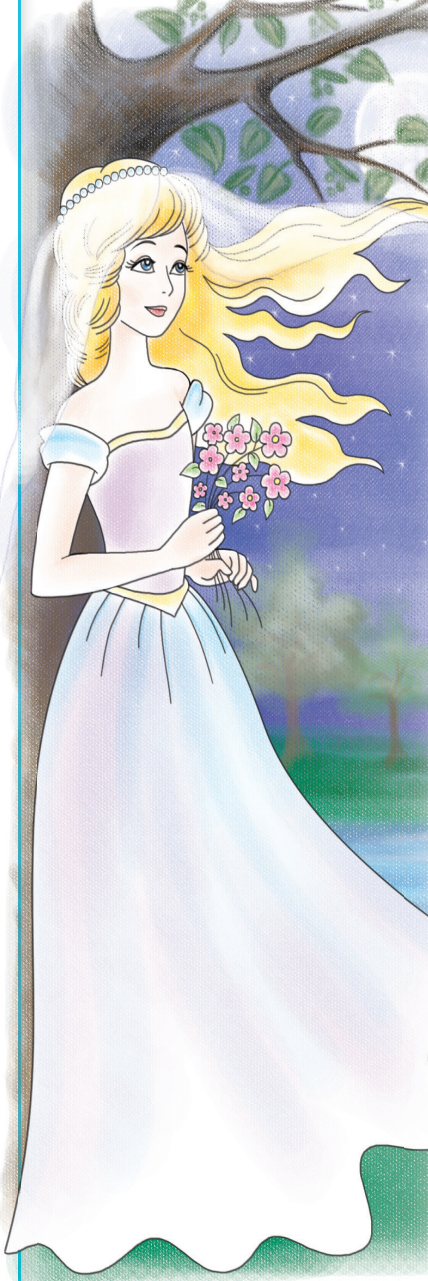
a păsa: a merge, a trece.

tort: țesătură, pânză lucrată (în casă) din fire de cânepă sau de in.

a vâdi: a pune în evidență, a face să se vadă.

Fiind băiet păduri cutreieram

de Mihai Eminescu

Fiind băiet păduri cutreieram
Și mă culcam ades lângă isvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetișor.

Un freamăt lin trecea din ram în ram
Și un miros venea adormitor.
Astfel ades eu noști întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmpi un vâl de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, vâpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape ...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii,
Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieși o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,
Călcând pe vârful micului picior,
Veni alături, mă privi cu dor.

Și ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viața ta
Un înger blând cu fața radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar păru-i blond și moale ca mătasa
Grumazul alb și umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subțire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

Explorez textul!

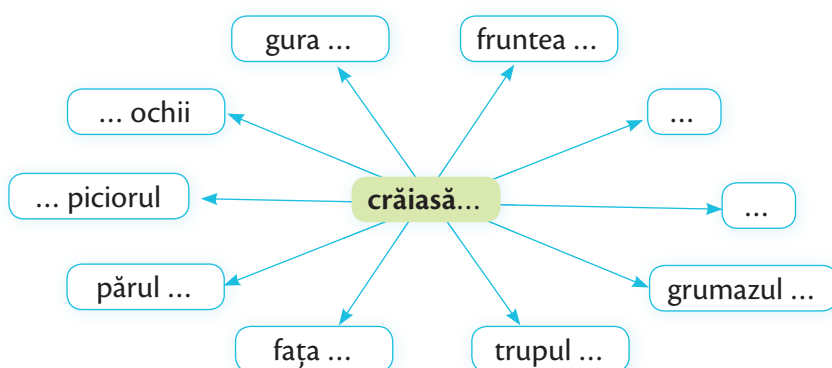
5 Desparte în silabe următoarele versuri:

• Blând îngânat de-al valurilor glas • Răsare luna,-mi bate drept în față ...

6 Alege varianta în care accentul este pus corect: cutreierám / cutreierám / dulceață / dulceăță / maramă / marámă / radioasă / radioásă / grumazul / grumázul.

7 Schimbă accentul cuvântului **hainele**, pentru a obține un cuvânt cu alt sens. Folosește-l într-o propoziție.

- 8 Indică forma literară a cuvintelor: *isvor, am mas, preste, naltul*.
- 9 Scrie câte un antonim pentru cuvintele: *ades, blând, răsare, venind, trupul*.
- 10 Identifică, în primele două strofe, substantivul care fac parte din câmpul lexical al naturii.
- 11 Transcrie, din text, cinci prepoziții diferite, împreună cu părțile de vorbire pe care le însoțesc.
- 13 Dezvoltă propoziția simplă: *Răsare luna ...*, adăugând un atribut exprimat prin substantiv și o altă parte secundară de propoziție.
- 12 Găsește în poezie:
- un **verb** la modul indicativ, timpul perfect simplu;
 - un **pronume personal** cu funcția sintactică de subiect;
 - un **adjectiv** cu funcția sintactică de atribut.
- 14 Precizează câte secvențe descriptive se pot identifica în poezie.
- 15 Formulează, sub formă de titlu, conținutul fiecăreia.
- 16 În prima secvență, pădurea este un univers care-l farmecă pe copil vizual, auditiv și olfactiv. Transcrie versurile sau fragmentele de vers care ilustrează acest fapt.
- Model:** *S-aud cum apa sună-ncetișor.* (auditiv)
- 17 Fiind o poezie, limbajul se caracterizează prin expresivitate. Alege, din primele două strofe, cuvintele/grupurile de cuvinte folosite cu sens figurat.
- 18 Construiește un text, de 30-40 de cuvinte, în care să te referi la sentimentele copilului față de pădure. Vei include în textul tău citatul: *Un rai din basme*.
- 19 Completează, pe caiet, *harta celei de-a doua secvențe descriptive* a poeziei:

- 20 Identifică, în portretul crăieșei, **comparațiile**.
- 21 Scrie un text de 80-100 de cuvinte, în care să o descrii pe crăiasa pădurii, pornind de la harta textului și de la rezolvarea exercițiului 20. Dacă te consideri talentat, poți completa descrierea cu un desen.

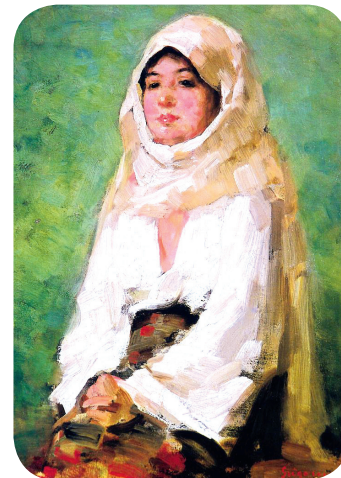
Info plus

Buciumul (numit și **tulnic**), unul dintre cele șapte simboluri naționale, este un instrument muzical folosit de păstorii români din munți. De origine dacă, a fost utilizat în trecut, în principatele Moldova și Valahia, ca instrument de semnalizare în conflictele militare. Cuvântul provine din latinescul *buccinum*, însemnând „corn îndoit”.

Colțul artiștilor

În spațiul românesc, costumul popular își găsește rădăcinile în portul strămoșilor noștri traci, geți și daci. Deși a fost supus unei continue evoluții, și-a păstrat nealterate caracteristicile esențiale: unitatea și continuitatea. Tainele meșteșugului de a confecționa îmbrăcămintea nu se învățau din cărți, ci de la femeile satului. Se transmiteau din generație în generație – de la mamă la fiică.

Țărăncă cu maramă, tablou realizat de Nicolae Grigorescu

Te provoc!

- 1 Ce știi de la istorie despre Dacia, țara strămoșilor noștri?
- 2 Dar despre locuitorii ei, dacii?

Înainte de lectură

- 3 Observă harta Daciei, din timpul regelui Decebal. Ce elemente naturale recunoști ca limite ale granițelor țării?

Dicționar

băstinaș: care s-a născut în acel loc; autohton, indigen.

colonist: persoană care și-a părăsit țara sau locul de origine și s-a stabilit într-un oraș sau o țară străină.

Dacia Felix: lat. Dacia Fericită.

edilitar: privitor la administrația sau la lucrările de interes public ale unui oraș.

legiune: unitate de bază a armatei romane.

metropolă: (aici) oraș sau stat antic, considerat în raport cu coloniile sale.

Repere culturale

- Vechile localități romane au devenit peste timp: - **Apulum:** Alba Iulia; - **Napoca:** Cluj; - **Tibiscum Aquae:** Jupa (localitate lângă Caransebeș); - **Drobeta:** Turnu Severin; - **Potaissa:** Turda.
- **Castrul** (*castrum* în latină) reprezintă un complex de clădiri și teren împrejmuit, utilizat ca o poziție militară defensivă. În epoca romană, termenul a fost folosit pentru a indica taberele militare fortificate. În limba română, în loc de castru, sunt folosiți de obicei și termenii „fort roman”, „cetate romană” și „fortăreață romană”. În România există peste 100 de castre romane.

DACIA, țară liberă; devine provincie romană în urma cuceririi ei de către împăratul Traian, în timpul regelui Decebal. Centrul ei a fost Banatul Timișoarei, Oltenia și Sud-Vestul Transilvaniei; de aici s-a întins până la izvoarele Tisei și ale Nistrului, apoi spre Marea Neagră și spre gurile Dunării. La început avea administrație unică; mai târziu s-a împărțit în două: **D. superioară** și **inferioară**, apoi în trei: *Apulensis*, *Porolissensis* și *Malvensis*. Metropola provinciei întregi era *Ulpia Traiana*, fostă *Sarmisegetuza*, capitala Dacilor, ale cărei ruine se văd în apropiere de Grădiștea. Era reședința conducătorului suprem al provinciei. Populația țării era compusă din coloniști aduși din alte provincii romanizate și așezați în centre numite *coloniae*, din locuitori băștinași fără niciun fel de drepturi politice, așezați în centre numite *vici* sau *pagi*, și din locuitori vechi romanizați locuind în *municipia* și având drepturi politice mai mari sau mai mici, după împrejurări. Orașele mai însemnate erau: *Apulum*, *Napoca*, *Tibiscum Aquae*, *Drobeta*, *Potaissa*.

Lucrătorii și negustorii erau organizați în colegii: *aurari*, *fierari*, *plutași*, *negustori* etc. Provincia, fiind bogată, a progresat repede prin exploatarea minelor (de aur ș.a.), prin dezvoltarea meseriilor, prin construcțiile de tabere întărite, de drumuri excelente, de lucrări edilitare; astfel a ajuns să fie numită *Dacia*

Felix, dar năvălirile barbarilor (Goți) și tulburări politice interne au slăbit puterea de stăpânire a romanilor până în vremea lui Aurelian (270-275). Acesta a părăsit-o, retrăgând legiunile și formând la S. Dunării o altă provincie, **D. Aureliană**, ca să se poată zice că n-a desființat efectiv vechea provincie a lui Traian.

(După *Dicționarul enciclopedic ilustrat Cartea Românească*, I. A. Candrea și Gh. Adamescu)

Înțeleg textul!

- 4 Răspunde la următoarele întrebări:

- a) Cum se numea împăratul roman care a cucerit Dacia?
- b) Care erau granițele noii provincii romane?
- c) Ce nume purta metropola provinciei?
- d) Din ce categorii de locuitori era compusă populația provinciei?
- e) Numește trei orașe mai importante ale provinciei.

- f) Ce a determinat progresul noii provincii romane?
- g) Care a fost cauza retragerii romanilor din *Dacia Felix*?
- h) Unde s-a format o nouă provincie?

- 5 Desenează o hartă a României, pe care să marchezi orașele provenite din localități romane. Pune în dreptul lor o mică imagine, ca simbol al provenienței romane.

Evaluare finală

Text-suport

■ Citește textul-suport, apoi rezolvă cerințele.

„În zilele noastre nu mai sunt drumeți adevărați, de ce n-aș spune-o, farmecul călătoriei nu mai încântă pe nimeni. [...] În alte vremi, de cum intrai în pădure, începea adevărata, marea călătorie. Din vârful unui arbor îți sărea în față o struțo-cămilă, sau un inorog, sau un grifon de baltă. Și tu, dacă erai drumeț adevărat nu alergai bezmetic cu țipete să scoli șapte sate împrejur și nici nu scoteai arcul și săgeata să săgetezi. Nu. Nimic din toate cele scrise mai sus nu făceai. Înțelegeai că dobitocul are o cumplită rană la labă și că ți-a ieșit înaintea ca unui prieten. Poate în mintea lui simplă te socotea vraci, spițer, felcer sau bărbier. Poate erai, poate nu erai, dar ce-are a face, căci iată ce făceai: te așezai în iarbă fără frică, îți rupeai cămașa fâșii-fâșii, (dacă aveai cămașă), apoi scoteai din torba de la spate un balsam miraculos care putea da sănătate și morților nu numai celor betegi și în viață și, cât ai zice pește, jivina era vindecată și gata să zburde cum i-e voia. Și tu, călătorule, plecai mai departe în adâncul pădurii, având în struțo-cămila (sau, mă rog, ce era, inorog sau grifon de baltă sau cine știe ce altă sălbăticiune), un prieten statornic și gata să-ți sară în ajutor la nevoie. Și, peste o zi și peste o noapte, și în fiecare zi și în fiecare noapte dădeai alinare din grai și leacuri din torbă tuturor jivinelor năpăstuite. Și toate se jurau să nu te uite pe veci și făceau legământ să vină în zbor când le vei chema. Și ce este încă mai minunat decât toate, se și țineau de cuvânt. Am dreptate să spun: o, frumoase zile de drumeție ale acestor vremi!”

(Iordan Chimet, *Închide ochii și vei vedea Orașul*)

1 Completează enunțurile date cu informații din textul-suport:

- În text este vorba despre vremurile de altădată, când existau în păduri _____.
- Călătorul adevărat era pregătit să vindece animalele rănite cu ajutorul _____.

2 Adevărat sau fals? Alege răspunsul corect.

- Un drumeț adevărat nu alerga bezmetic cu țipete să scoale șapte sate împrejur, când se întâlnea cu o struțo-cămilă, un inorog sau un grifon de baltă. **A/F**
- Sălbăticiunile veneau să-i ceară socoteală călătorului, deoarece le încălcaseră teritoriul. **A/F**
- Dacă erai spițer, îți rupeai cămașa fâșii-fâșii pentru a-i face un pansament jivinei rănite. **A/F**
- Toate sălbăticiunile alinate se jurau să nu îl uite nicicând pe vindecător și făceau legământ să vină în zbor când le va chema. **A/F**

3 Selectează, din text, trei cuvinte care arată timpul desfășurării acțiunii.

4 Alege varianta corectă:

- Cuvintele: *noastre*, *călătoriei*, *lui*, *țineau* au/ nu au în structura lor semivocale.
- În cuvintele: *începea*, *să săgetezi*, *vei chema*, *cine*, grupurile de litere evidențiate prin culoare transcriu un sunet/ două sunete.
- Un sinonim al cuvântului *bezmetic* este/ nu este cuvântul *zăpăcit*.
- Expresia *cât ai zice pește* înseamnă/ nu înseamnă *foarte repede*.
- În următorul șir de cuvinte: *drumeți*, *călătorie*, *mintea*, *socotea*, *vremi* există/ nu există numai substantive.

5 Alcătuieste enunțuri cu ortogramele: **n-aș / naș**, **i-e / ie**, **s-au / sau**.

6 Transcrie, din text: un substantiv articulat nehotărât; un verb la modul indicativ, timpul perfect compus; un adjectiv; un pronume personal; un numeral cardinal.

7 Construiește o propoziție al cărei subiect multiplu să fie exprimat prin două substantive din text.

8 Alcătuieste un text, de 100-150 de cuvinte, în care să descrii un animal fantastic. Vei folosi: *structuri substantiv-adjectiv*, *cuvinte cu sens figurat și comparații*.

Barem de evaluare

- Total ex. 1: 6 puncte (3 p x 2)
 - Total ex. 2: 12 puncte (3 p x 4)
 - Total ex. 3: 6 puncte (3 p x 2)
 - Total ex. 4: 20 puncte (4 p x 5)
 - Total ex. 5: 12 puncte (2 p x 6)
 - Total ex. 6: 12 puncte (2 p x 6)
 - Total ex. 7: (1 p x 3) 3 puncte
 - Total ex. 8: 19 puncte.
- Timp de lucru: 50 de minute.
Se acordă 10 puncte din oficiu.
Total: 100 de puncte.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Agârbiceanu, Ion, *Opere*, Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2015.
- Amicis, Edmondo, *Cuore, inimă de copil*, Editura Tineretului, 1967.
- Arghezi, Tudor, *Cartea cu Jucării*, Editura Regis, 2011.
- Arghezi, Tudor, *Cuvinte potrivite*, București, Editura Minerva, 1990.
- Arghezi, Tudor, *Flori de mucigai*, București, Art, 2011.
- ***, *Basme populare românești*, Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008.
- Bican, Florin, *Și v-am spus povestea așa*, Editura Arthur, București, 2015.
- Cărtărescu, Mircea, *Edificiul lecturii, în Cărțile care ne-au făcut oameni*, Humanitas, București, 2010.
- Chimet, Iordan, *Închide ochii și vei vedea Orașul*, Editura Ion Creangă, București, 1970.
- Delavrancea, Cella, *Dintr-un secol de viață*, Editura Eminescu, București, 1988.
- De Saint-Exupéry, Antoine, *Micul prinț*, Editura Arthur, București, 2015.
- *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998, ediția a II-a.
- *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005, ediția a II-a.
- Dobrescu, Caius, *Cartea care mirosea urât, în Care-i faza cu cititul?*, Editura Art, 2010.
- Ghelmez, Petre, *Băiatul și Pădurea*, Editura Coresi, 2006.
- Ghelmez, Petre, *Cu ochii larg deschiși*, Editura E-literatura, 2015.
- Manolescu, Nicolae, *Viață și cărți*, Editura Paralela 45, 2009.
- Moș, Mircea, *Povești în oglindă*, Editura Eikon, 2009.
- Naum, Gellu, *Cartea cu Apolodor*, Editura Humanitas Educațional, București, 2003.
- Nosov, Nikolai, *Aventurile lui Habarnam*, București, Humanitas, 2010.
- Părvulescu, Ioana, *Inocenții*, Editura Humanitas, București, 2016.
- Poenaru, Vasile, *Cartea serbărilor școlare*, Editura Coresi, 2005.
- *Povești nemuritoare, Păstorul și hoțul* – poveste populară albaneză, București, Editura Vox, 2000.
- Rosetti, Adina, Radu, Cristiana, *De ce zboară vrăjitoarele pe cozi de mătură*, Editura Curtea Veche, București, 2016.
- Sadoveanu, Mihail, *Povestiri*, Editura Agora, 2002.
- Sadoveanu, Mihail, *Opere*, vol. 7, Editura de Stat pentru literatură și artă, București, 1956.
- Sântimbreanu, Mircea, *De ce au dispărut zmeii?*, în *Recreația mare*, Cartex, 2000.
- Sorescu, Marin, *Unde fugim de-acasă*, Fundația Marin Sorescu, 2003.
- Spyri, Johanna, *Heidi, fetița munților*, Editura Ion Creangă, București, 1987.
- Teodoreanu, Ionel, *Hotarul nestatornic*, Editura Ion Creangă, București, 1973.
- Topîrceanu, George, *Poezii*, Editura Aramis, 2015.
- Twain, Mark, *Aventurile lui Tom Sawyer*, Editura Ion Creangă, București, 1985.

